

HIERONYMI OSORII
DE
REBVS EMMANVELIS
LIBRI DVODECIM

HIERONYMI OSORII
LVSITANI,
SILVENSIS IN ALGARBIIS EPISCOPI,
DE
REBVS EMMANVELIS,
LVSITANIAE REGIS INVICTISSIMI,
VIRTVTE ET AVSPICIO DOMI,
FORISQVE GESTIS,

LIBRI DVODECIM,
AD CLARIS. SANCTIS. QVE
HENRICVM PRINCIPEM
S. R. E. CARDINALEM,
EIVS FILIVM.

ITEM
IO: MATALLII METELLI
Sequani I. C. in eosdem libros Praefatio, & Commentarius de reperta ab Hispanis & Lusitanis in Occidentis, & Orientis Indiam navigatione, deque populorum ejus vita, moribus, ac ritibus

AD ANTONIVM AVGVSTINVM
Archiep. Tarracon.

TOMVS III.

CONIMBRICAE:
Ex Typographia Academico-Regia.

ANNO M. DCC. LXXXXI.

Cum facultate Regiae Curiae Commissionis Generalis pro Examine, & Censura Librorum.

Taxatum hujus voluminis pretium est . . . 600 R.

HIERONYMI OSORII SILVENSIS ALGARBIORVM IN LVSITANIA EPISCOPI DE REBVS EMMANVELIS,

LVSITANORVM REGIS INVICTISSIMI VIRTVTE, ET AVSPICIO GESTIS.

LIBER OCTAVVS.

DVM hæc in vlteriori India geruntur, in citeriore res Goenſes in angustias adductæ ſunt. Zabaimus enim Dalcamus in poſſeſſiones, quæ Regis Emmanuelis nomine in continenti fuerant occupatæ, Puletacamum cum tribus millibus militum, quorum maxima pars Turcæ fuerunt, immiſit. Contra hos Melraus & Timoia, qui Luſitanorum partes ſequebantur, quatuor hominum millia, & quadra- *De bello Goenſi.*

ginta equites eduxerunt. Principio quidem Puletacamus in fugam versus fuit. Sed cum copias dissipatas collegisset, in hostes incautos inuasit, & Melraum atque Timoiam in effusam fugam coniecit. Hi ad Narsingæ Regem, cum exercitum maxima ex parte concisum cernerent, & alium comparare minimè possent, se contulerunt. Timoia, Melrao deprecatore, à Narsingæ Rege veniam impetrauit. Deinde contra fidem, vt rumore dissipatum fuit, Rex illi cædem per ministros fraudulenter intulit. Hac victoria sublatus Puletacamus insulam traiicere constituit: atque primùm insulæ habitatores ad defectionem solicitauit. Illi fidem violare noluerunt. Hoc fuit Crisnæ indicio (is erat inter incolas opibus & industria princeps, & vectigalia tractabat) ad Rabellum, qui præfectus vrbis erat, continuò delatum. Is aditus insulæ muniuit, eaque præsidia disposuit, quibus hostes omni aditu prohiberet. Sed cùm Puletacamus noctem vnam pluuiam & caliginosam, & tempestatibus infestam obseruaret, copias per loca, quæ magis immunita esse cognouerat, ratibus transmisit. Duas Lusitanas naues cum tormentis

Melrai & Timoiæ fuga.

Goæ incolarum erga Lusitanos fides.

mentis omnibus cepit, milites Lusitanos, qui nimis acriter obsistebant, occidit. Reliqua incolarum præsidia in vrbem diffugiunt. Puletacamus excogitat quomodo ea Lusitanorum præsidia, quæ erant in vrbe, foras exire cogeret, vt ita in vrbem præsidio nudatam inuaderet. Coiebiquium (is vnus erat ex incolarum Ducibus, qui vectigalia Regia tractabant) per vnum è suis ad copias educendas persuadere conatus est. Minister huius fraudis, Puletacami nomine suppresso, sic enim erat iussus, Coiebiquium alloquitur, & quasi transfuga, qui gratiam captare vellet, nunciat, ducentos Turcas in oppidum, quod Goa vetus appellabatur, inuasisse. Incolas eos vndique circumuenisse: Turcas erumpere conari. Si subsidium firmum mitteretur, fore, vt nemo ex Turcis euaderet. Rabellus Iacobum Fernandum Fariam exploratum miserat: & manè cum acie instructa, vt, si opus esset, in hostes inueheretur, Fariam opperiebatur, cùm fraudis minister interuenit, & ea, quæ fuerat iussus, exposuit. Rabellus Coiebiquium, quid sibi videretur, interrogat. Is authorem sibi minimè fide dignum existi-

Puletacami techna in Lusitanos.

Temerarium Rabelli facinus.

mari dicit. At Rabellum iuuenta, & audacia, reique benè gerendæ fiducia, & optimis ſucceſſibus (facinora enim non pauca in bellis feliciter ediderat) erectus, facilè in fraudem impulſus fuit. Itaque minimè ſpectato Fariæ exploratoris aduentu cum equitibus quinque & triginta, & Indis quingentis egreſſus eſt. Proditor, cum ſe quibuſdam aperuiſſet, abſceſſit. Indi cognita fraude ſubſtiterant. Id Rabellus, cum multum in via proceſſit, non animaduertit. Cum verò iuguni collis ſuperaſſet, tredecim tantum Indis ſe ſtipatum vidit. Inde circiter mille (tot enim intuentibus eſſe videbantur) hoſtes conſpicatus eſt. Eos autem equites quinque in ordinem cogebant. Ibi rurſus Rabellus de Coiebiquio quærit, quid ſibi videretur. Malè, inquit. Transfuga minimè comparet: hoſtes ſunt multò plures, quàm is nunciarat: noſtri metu perterriti ſubſtitere: fraudem eſſe hominis perditiſſimi ſuſpicari poſſumus: idcirco in vrbem redeundum cenſeo. Ego tamen in omni conſilio, quod ſequutus fueris, me comitem fideliſſimum ſine vlla recuſatione præſtabo. Deinde cum Rabellus reliquos interrogaret, & nemo reſpon-

ſponderet, (verebantur enim , ne, ſi vtile conſilium darent , id non prudentiæ , ſed timiditati tribueretur) Rabellus inquit: Agite commilitones, hæc eſt dies , in qua , quantum ſit in vnoquoque virtutis , apparebit. Vir quidam nobilis , qui Emmanuel Cugna appellabatur , orationem illius excipiens : Hæc eſt , inquit , ſententia , quæ mihi maxime placet. Omnes deinde è colle deſcendunt , & hoſtibus appropinquantes , concitatis equis tanto impetu in eos inuecti ſunt, vt omnes in littus, vbi Puletacamus maiores copias è continente venientes excipiebat , compellerent. Tantus autem erat hoſtibus metus iniectus, vt multi cùm ſe in mare deiicerent , obruti fluctibus interirent. Puletacamus eos ab effuſa fuga continere non poterat. Ex Indicis copiis ducenti tantum (hi autem Malabares erant) aduenerant , & cum Luſitanis coniuncti , hoſtes metu diſſipatos inſequebantur. Hoſtes trecenti cæſi ſunt. *Luſitanorum victoria.*

ERANT in ſummo colle parietinæ : ædes ita corruerant , vt magna parietum pars adhuc integra permaneret. Puletacamus in eas cum Turcis octoginta , quorum pars pedites ,

tes, pars equites erant, se à fuga recepit. Eos Rabellus confestim adoriri constituit. Coiebiquius Rabellum à conatu deterrere conatus est. Dicebat enim Puletacamum intus latere: homines esse cum illo sanè fortes, & rabie atque desperatione quodlibet magnum facinus, si cominus res gereretur, ausuros. Itaque præstare eminus eos sine vllo periculo sagittis configere. Sibique illam prouinciam deposcebat. At Rabellus victoria insolenter elatus, cùm consilium prudens aspernaretur, cum equitibus quatuordecim (reliqui enim hostes fugientes cædebant) in parietinas ingressus est. Ibi hostes eum duabus ex partibus aggrediuntur, & equum hastis confodiunt, & illum, ruina vehementer oppressum, interimunt. Simili casu Emmanuel Cugna eiusdem temeritatis pœnas luit, reliqui ex omni parietinarum ambitu pulsi sunt. Hostes eos insequi noluerunt. Erat enim periculum, ne, si rursus prælium renouaretur, propter suorum trepidationem in summum vitæ discrimen inciderent. Itaque satis habuerunt eo die duos viros primarios occidere, & reliquos a capitibus suis auertere. Eo die satis perspectum fuit, quantum inter

Rabelli mors temere accersita.

inter bonum Ducem, & ſtrenuum militem intereſſet. Rabellus enim cum eſſet in armis accerimus, ea temeritatis ſigna dedit, vt multi conſilium, quo fuerat ab Albuquercio Goæ præpoſitus, improbarent. Coiebiquius autem eo die laudem viri fortis & ſapientis Ducis obtinuit. Nam & valdè ſtrenuè dimicauit, & optimum conſilium dedit, cui ſi Rabellus obtemperaſſet, nunquam in eam calamitatem incidiſſet. Reliqui omnes, in ordinem reducti, Goam incolumes peruenere. *Coiebiquii laus.*

IBI communi conſilio Franciſcus Pantoia delectus fuit, qui ciuitati præeſſet. Is, in quo quidem puſilli & anguſti animi ſignificationem dare viſus eſt, oblatum munus repudiauit. Non enim in eo ſtatu res Goenſes eſſe dicebat, vt quiſquam vir prudens ciuitatis tuendæ curam ſuſcipere deberet. Nobilitas & ciues vniuerſi eam prouinciam ad Iacobum Mendezium Vaſconcelium detulere. Is cùm munus animo ſanè confidenti ſuſcepiſſet, omnia, quæ ad vrbis tuendæ defenſionem neceſſaria videbantur, admodum ſtrenuè comparauit. Omnem commeatum, quem potuit, in vrbem intulit, munitiones *Fr. Pantoiæ puſillanimitas.* *Vaſconcelius Rabello ſuffectus.*

nes instituit, vigilias disposuit, omnia impigrè & vigilanter administrauit. Crisna verò cùm ab illo, vt intra muros cum suis admitteretur, enixè contenderet, id facilè consequutus est. Ducenti tantùm Lusitani, & Indi ex fœderatis sexcenti in vrbe tunc inerant. His exiguis copiis erat bellum sustinendum, & obsidio etiam, si opus esset, toleranda. Puletacamus verò insulæ totius possessiones occupauit. Porrò autem Benastarinum (est id oppidum in insulæ aditu, qui ad Austrum pertinet, satis ad commeatum ex continenti subuehendum, & copias arcessendas oportunum) castris delegit. In eo loco arcem instituit: maxima illius fundamenta iecit: eamque ad summum perduxit, & tormentis ingentibus, & omnibus bellicis instrumentis atque præsidiis egregiè muniuit, vt inde tam acri bello Lusitanos vexaret, vt insulam deserere cogerentur. Et interim nunc aperto Marte, nunc ex insidiis ciuitatem oppugnabat. Sed Vasconcelius illum perpetuò repellebat. Franciscus verò Pereira Berredius cum triginta viris Lusitanis eò se contulit. Cuius aduentu, (tanta erat hominum penuria) Vasconcelius

Goensis insula ab hoste recepta.

lius mirificè lætatus eſt. At Puletacamus cùm bellum extraheretur, Zabaimo ſuſpe-ctus eſſe cœpit. Neque deſuit, qui nomen illius apud Zabaimum proditionis inſimularet. Is ſororem Rozalcamo, viro Turcæ, & in rebus bellicis ſpectato, deſponderat. Eum Rozalcamum Zabaimus cum ſex millibus militum Goam miſit, & Puletacamo, vt illi exercitum traderet, imperauit. Puletacamus, ea ignominia grauiter offenſus, imperium Zabaimi contempſit. Rozalcamus, vt Puletacamum caſtris exueret, ad Vaſconcelium literas dedit, quibus dicebat, Puletacamum Zabaimi iniuſſu in poſſeſſiones in continenti ſitas, quæ ad Emmanuelis imperium pertinebant, inuaſiſſe, & in inſulam traieciſſe. Se cum exercitu veniſſe, vt à Puletacamo tanti facinoris pœnas expeteret. Si Vaſconcelius illi opem afferre vellet, ſe Puletacamum intra paucos dies ex inſulæ finibus expulſurum. Spem deinde oſtendebat libertatis Luſitanis illis, qui apud Zabaimum capti detinebantur. Ii erant, qui facto naufragio in Dabulis littus euaſerant. Vaſconcelius fidem homini perfido confeſtim adhibuit. Rozalcamus illius ope confirma-

Zabaimi cum Puletacamo ſimultas.

Rozalcami fraudulenta ad Vaſconcelium literæ.

Vaſconcelii credulitas periculoſa.

tus

tus Puletacamum facilè superauit. Quo facto tantum abfuit, vt Rozalcamus in fide permaneret, vt potius Vasconcelio ferro flammaque minitaretur, si non protinus vrbe excederet. Bellum ita redintegratum multarum difficultatum causam nostris attulit; qui tamen ita hostium impetum ab vrbis mœnibus reprimebant, vt iam non auderent illi ad muros accedere.

Hyems appetebat, quæ cùm sit in illis regionibus valdè sæua atque turbulenta, maritimos exitus intercludit. Muri interim pars magna corruit. Illa ruina Rozalcamus debellatum esse credidit. Itaque ad eam partem, quam muro nudatam aduerterat, copias admouit. Ibi atrox prælium commissum est, quod ad vesperum perductum fuit. Multi ex Hostibus cecidere, & è nostris etiam nonnulli, inter quos Coiebiquius fortissimè dimicans, glandis vnius ictu percussus, occubuit. Rozalcamus cùm vi ciuitatem expugnare non posset, astu vt eam caperet, summo studio contendebat. Perpetuo autem tubarum concentu, & simulata incursione nostros vigilare cogebat, ita, vt peruigilio confecti, passim deciderent. Ioannes Machia-

Atrox prælium.

Coiebiquii mors.

Rozalcami strata-gema.

chiadus, cuius antea mentio non ſemel facta eſt, cùm apud hoſtes adhuc habitu & ſpecie Turcica verſaretur, agmen vnum ducebat. Is Vaſconcelium per literas admonuit, vt in locum, quem arbores binas appelant, cum primùm tuba perſtreperet, copias educeret. Fore namque vt facillimè turmam hoſtium, quæ cum tubicine ibi ſolita erat conſiſtere, profligaret. Factum eſt ita. Multi ex nocte cæſi, reliqui in fugam compulſi ſunt & muri pars, quæ collapſa fuerat, incredibili celeritate refecta. Noſtri interim fame grauiſſima laborabant. Nam & hyems erat impedimento, quò minus commeatus in vrbem inuehi poſſet, & Zabaimus omnes inſulæ aditus obſeſſos tenebat, ne cibaria ex continenti importarentur. Ea fames multis occaſionem attulit Chriſtianæ religionis abiurandæ, qui ad Rozalcamum nocte confugiebant, & in Mahumetis nomen iurabant. Hi ſuptuaginta fuerunt, qui fidei & religionis immemores, vt corpus ad breue tempus alerent, animos in peſtem ſempiternam furenter & impiè detrudebant. Inter quos quidem homo honeſto loco natus, cui nomen erat Fernandus Lupius, extitit.

Hoſtium clades.

Luſitanorum Goa obſeſſorum fames.

70 Luſitani apoſtatæ.

AT

Pius Machiadi zelus.

AT Machiadus, qui se ad eum diem Turcam simularat, cùm videret homines Christianos Sanctissimam Christi religionem detestari, dolorem eximium capiebat. Ea verò indignitate commotus, eo tempore, quo Christiani fame confecti, & in extremas angustias adducti videbantur, vt fidem suam factis ostenderet, voluit eiusdem laboris & ærumnæ societatem inire. Is duos filios ex muliere Saracena susceperat, & vtrumque per se aquis lustralibus in Christi nomen expiarat. Hos ad se perduci iussit, vt secum in vrbem intromitteret. Quod cum exequi minimè posset, facinus edidit valdè miserandum. Maluit enim in sanguinem suum sæuiri, quàm pueros infantes secta Mahumetis pestifera imbuendos in hostium potestate relinquere. Itaque nocte vtrumque suffocauit. Manè verò casum filiorum acerbissimum deplorauit, & suam calamitatem cum multis lachrymis lamentatus est: dicebatque filios lamiarum præstigiis fuisse miserabiliter extinctos. Deinde cum fingeret, se molestiæ leuandæ gratia velle per insulam vagari, cum Lusitanis aliquot captiuis, & cum illis, qui CHRISTI religionem execranda

Miserandum Machiadi in liberos facinus.

per-

perfidia violarant, ad vrbis muros accessit. Ibi orationem luculentam habuit, qua de vitæ breuitate, de sempiternis suppliciis, de gloria immortali disseruit, & omnes adhortatus est, vt mallent in vita misera & caduca laboribus breuissimo temporis spatio definitis torqueri, quam in futura suppliciis sempiternis excruciari. Orationem eius, nemo ex illis, qui à religione defecerant, ad aures admisit. Ipse verò cum captiuis Vasconcelii fide, quam antea, cùm primum id induxerat in animum, acceperat, in vrbem ingressus est. Eius aduentus non modò lætitiam Lusitanis attulit, sed animos etiam illorum ad spem salutis erexit. Id enim numine diuino factum fuisse credebant, quòd, cùm illis præsens adfuisset, non dubitabant, quin salutare præsidium esset intra breue tempus hominibus afflictis, qui opem illius implorabant, allaturum. Rozalcamus vrbis oppugnationem non intermittebat. Cùm verò Vasconcelius intellexisset eum in loco considere, ex quo ciuitatem quatere tormentis maximis imperabat, octoginta cum equitibus in illum inuectus est: & cùm vtrinque fuisset acerrime dimicatum, nostri tandem impres-

Machiadi ad Lusitanos apostatas exhortatio.

Machiadus ad obsessos Lusitanos transfugit.

Prospera in hostes Lusitanorum excursio.

sione

ſione facta hoſtes fuderunt, & ita in vrbem ſaluis omnibus reuerſi ſunt. Aliqui tamen vulnerati fuere. Rozalcamum ea noſtrorum audacia perturbatus, ſpem expugnandæ ciuitatis abiecit. Itaque oppugnatione prorſus omiſſa in eo pugnabat, vt noſtros fame ad deditionem compelleret. Vaſconcelius, aliquid audendum ratus, Franciſcum Berredium, quamuis & anni tempus & hoſtium vigilantia ſummum periculum nauiganti proponeret, in Baticalam miſit, vt indè commeatum adueheret. Berredius longa naue, cui præerat, euectus, imperata tanta vigilantia & induſtria confecit, vt cùm Kalendis Iulii Goa ſolueret, eodem menſe viginti parones cibariis onuſtos Goam, hoſtibus inuitis, induceret. Ad hunc modum fames depulſa, & homines recreati ſunt.

Commeatus Goam inuectus.

Hæc quidem in Goenſi bello gerebantur. At Begienſis, vt fuerat ab Albuquercio iuſſus, Zacotoram petiit: in curſu nauem vnam cepit, & Albuquercium, vt habebat in mandatis, aliquot diebus expectauit. Cùm verò illum ex diuturna mora minimè in Arabiam eo anno nauigaturum eſſe cognouiſſet, ad Zacotoram naues appulit, & arcem

De Begienſis in Zacotoram profectione

cem disturbauit, & homines, & tormenta, & munitiones, & commeatum in naues imposuit: indè in Armuzium vela dedit, vt tributum exigeret. Tributum fuit illi sine vlla recusatione persolutum, & honores non mediocres attributi. Indè in Indiam nauigauit, & in fine mensis Augusti Goam peruenit. Illius aduentus fuit vniuersæ ciuitati gratissimus. Ducebat enim centum Lusitanos sanos atque beneualentes, & bellandi peritissimos. Principio mensis eiusdem redierat ex insula Sancti Laurentii Ioannes Serranus, & Pelagius Sala, qui simili ratione magnam lætitiam ciuibus vniuersis attulerant. Emmanuel item Lacerda, qui cum sex nauium classe, vt oram Calecutiensem infestam faceret, Indicum illud mare peragrarat, cùm primùm per anni tempus licuit, in eandem vrbem commeatum varium & multiplicem, & ducentos milites Lusitanos induxit. His præsidiis ciuitas erecta hostium conatus pro nihilo putauit. Mense deindè Septembris Christophorus Brittius in vrbem similiter aduectus est. Is decimo nono die mensis Aprilis Olysippone ductu Garsiæ Norognæ soluerat. Garsia namque Norogna, filius sororis Albuquer-

Noua Goæ vrbis præsidia.

buquercii, cum classe sex nauium missus in Indiam ab Emmanuele fuerat. Quatuor ex illis in Mozambiquensi insula hyemauerant, duæ tantum in Indiam transmiserant. Vna, cuius Arius Gama nauarchus erat, Cananorem petiit, Brittius Goam delatus est. Interim Rozalcamus bellum non segniter administrabat. Prælium tandem, in quo Brittius primum agmen duxit, satis acre commissum est: hostes fusi fugatique sunt, & magna eorum pars à nostris, qui eos insequuti sunt, ferro concisa. Hoc prælio monitus Rozalcamus, sese deinde à confligendo continuit. Satis habebat, insulam præsidiis tenere, & arcem summo studio munire. Ea arce perfecta, in eam commeatum & munitiones conuexit, & tam valido atque firmo præsidio muniuit, vt nulla ciuitas, aut castellum, quod ad Zabaimi ditionem pertineret, esset cum illis roboris multiplicis firmamento comparandum. Duæ interim naues, à Melichiazio missæ, cum magno frumenti & orizæ numero Goam peruenere. Melichiazius enim cùm acciperet nostros inopia laborare, naues illas, vt nostros inopia leuaret, ad Vasconcellum misit:

Lusitanorum de Rozalcamo victoria.

Commeatus Goam à Melichiazio missus.

ſit: ſeque omnia, quæ in rem Regis Emmanuelis eſſent, ſumma voluntate perfecturum, multis verbis oſtendit. Melichiazio gratiæ, vt par erat, actæ ſunt, & munera etiam miſſa. Belli deindè ratio mutata eſt. Noſtri namque excurſiones in arcem Benaſtarienſem crebrò faciebant, &, an eam expugnare poſſent, ſæpè tentabant.

RES EVROPEAE ET AFRICANAE.

DVM hæc in India geruntur, Pontifex Maximus Iulius ſecundus Concilium Piſæ celebrandum literis publicis indixit. De rebus, quæ in concilio erant Regum Hiſpanorum nomine tractandæ, Rex Emmanuel cum Rege Fernando per Legatos egit. Fuit præterea negotium aliud maximi momenti, quod erat per vtriuſque legatos agitandum. Erat ſub id tempus in Caſtellæ regno vir quidam valdè nobilis, cui nomen erat Petrus cognomento Baſtardus. Is fuerat auctor exiſtimatus diſſenſionum quarundam quæ inter Fernandum Regem, poſt Iſabellæ vxoris obitum, cum Philippo Rege Maximiliani filio, Fernandi ipſius genero concitatæ fuerant. Philippo autem mortuo, cùm Petrus Fernandi offenſionem pertimeſceret, in regnum Feſſenſe conceſſit. Ibi cùm apud

Petrus Baſtardus.

Barraxa Maurus Baſtardum profugum hoſpitio excipit.

Barraxam diuerſaretur, cuius tunc nomen in illa Mauritaniæ parte erat maximæ & virtutis, & potentiæ magnitudine celebratum, ſummam cum illo familiaritatem contraxit. Barraxæ autem gratia, cùm is ſe medium per literas interpoſuiſſet, Fernandus, omnibus Petri erratis clementer ignouit. Petrus cum Barraxæ literis ad Fernandum reuerſus eſt. Literarum ſententia huc in ſumma pertinebat, vt Fernandum ad bellum Feſſenſe plurimis verbis hortaretur. Ad id verò Barraxa operam ſuam pollicebatur, ſub ea conditione, vt Feſſæ rex cum eo tributo, quod Fernando viſum eſſet, ab eo crearetur. Hæ literæ Fernando, vt præ ſe tulit, non ingratæ ceciderunt. Itaque Petrum cum literis ad Barraxam de eadem re continuò remiſit. Petrus Alcaſſarem Saguerium, quæ ciuitas tunc Regis Emmanuelis imperio continebatur, ſe contulit, & ab Roderico Souſa, qui tunc illi vrbi præerat, hoſpitaliter acceptus eſt. Ibi cùm Souſa Petrum de cauſa itineris illius percontaretur, is ſe dixit in grauiſſimam Regis Fernandi offenſionem, non peccatis ſuis, ſed maleuolorum hominum ſermonibus rurſus incidiſſe, & ideo Feſſam diſcede-

Barraxæ ad Fernandum Catholicum Legatio.

Solers Souſæ factum.

cedere. Rodericus Sousa cùm esset mira sagacitate prȩditus, & in Petri verbis miram inconstantiam perciperet, & aliquid etiam suspicione consequeretur, hominen secum tantisper retinuit, dum literas, quas ad Barraxam ferebat, arte surriperet, atque resignaret. Eas deindè descripsit, & iterum summa solertia consignatas, in loco, vndè fuerant sublatæ, reposuit, hominemque dimisit, & literarum exemplum ad Emmanuelem perferendum curauit. Id quod animo Fernandus agitabat, Emmanuel indignissimè tulit. Erat enim contra pactionem, quæ de regionum diuisione inter illos facta fuerat. Pactionis autem illius vi regnum Fessense ad ius Portugaliæ pertinebat. Vt igitur illum ab ea cogitatione reuocaret, Legatum in Castellam misit. Fernandus interim classem maximam comparabat: & quorsum eam instrueret, silentio comprimebat. Sed tantùm dicebat, sibi esse in animo, quos posset hostes Christiani nominis bello premere.

SVB id tempus Fernandus literas à Pontifice Iulio percepit, quibus idem Pontifex significabat, se cum Venetis & Heluetiis, & Maximiliano Cæsare, contra Ludouicum

Confœderatio in Regem Galliæ.

Galliæ Regem ſocietatem coire. Maximum verò belli firmamentum Fernandi ipſius ſocietate contineri. Quapropter ab illo contendebat, vt vellet iiſdem fœderibus alligari. Aliter enim regnum Neapolitanum, nè de manibus illius elaberetur, eſſe maxime formidandum. Tulit illud permoleſtè Fernandus: vt tamen regni Neapolitani præſidia firmaret, ſe ſocium fœderatis aſcribi ſuſtinuit. Emmanuelem deindè ad eiuſdem fœderis ſocietatem inuitauit. Emmanuel aſſentiri nullo pacto voluit. Imo cum ſub id tempus ſex Gallicæ triremes Duce Petro Ioanne Olyſipponem appulſæ fuiſſent, is Ducem comiter accepit, & commeatu iuuit: quod Fernando offenſionem haud mediocrem fama vulgabat attuliſſe. Verùm has offenſas, & vtriuſque probitas, & affinitas obliterauit. Claſſis tamen, quam Fernandus, vt in Mauritaniam tranſiret, inſtruxerat, Italicis motibus impedita, Emmanuelem ea ſolicitudine, quæ animum illius diſtinebat, omnino liberauit. Eodem anno

Anglica ad Emmanuelem Legatio.

Henricus Britanniæ Rex Legatos in Luſitaniam miſit. Legatio nihil aliud continebat, quàm ſingularis amicitiæ ſignum, & fœderis

anti-

antiqui sacramentorum, cognationis & affinitatis memoria renouatum.

Dvm in Europa tempus in his rebus teritur, Albuquercius nouos Malacæ motus iudicii seueritate compescuit. Vtetimutaraia, qui cum illo fœdus egerat, vt dictum est, opes summas habebat, & regnum, cùm esset intoleranda ambitione præditus, affectabat. Et iam antequam Albuquercius Malacam oppugnasset, id molitus sæpè fuerat, vt Regem insidiis pelleret, & ipse locum illius occuparet. Id tamen illi minimè processerat. Id sub Albuquercio felicius se perfecturum confidebat. Ciuitatem enim externis & longinquis præsidiis diu teneri, difficillimum fore statuebat: & vel propter amplissimas opes, ad quas ipse peruenerat, vel propter Albuquercii voluntatem, quam sibi deuinxerat, vel propter ingenii calliditatem, qua sibi omnia sæpenumerò proponebat, imperium ciuitatis ingenti spe, & animi quadam fiducia deuorabat. Sed cùm animaduerteret ciuitatis statum & formam Reipublicæ, & munerum descriptionem, longè aliter, quàm fuerat opinatus, ab Albuquercio collocari, & arcem munitissimam sic à funda-

Vtetimutaraiæ ambitio.

men-

mentis institui, vt non facile sibi foret id, quod animo designabat, efficere, aliam sibi rationem sceleris ineundam existimauit. Mahumetis rex dolore nimio propter ciuitatis amissionem, vt dicimus, excruciatus obierat. Is, ad quem eo mortuo regni hereditas iure veniebat, pulsus fuerat. Vtetimutaraia cum eo per literas agebat, vt bellum compararet, se namque opibus, & clientelis, & artibus etiam perfecturum, vt Lusitanos facilè pelleret. Hæc omnia cùm occultari difficillimè possint, maximè vbi quisque victoris animum sibi conciliare studet, factum est, vt vtriusque literæ vltrò citroque missæ in Albuquercii manus peruenirent. Id Albuquercius summa taciturnitate compressum cum Araugio solo communicauit. Cupiebat autem hominem comprehendere, quod propter illius summam potentiam fieri non poterat, nisi cum in arcem aliqua ratione pertraheret. Quod Vtetimutaraia facere recusabat. Nam præterquam quod illum sceleris conscientia timere compellebat, intelligebat de tyrannide illius apud Albuquercium frequentes querimonias haberi. Euenit interim, vt Persa quidam

cer-

certum munus ab Albuquercio flagitaret. Respondit ille se nemini publicum aliquod munus, nisi primarios ciuitatis viros primùm consuleret, assignaturum. Principes igitur ciuitatis asciret, & tum demum se de illorum sententia, quod optimum factu esset, libentissimè decreturum. Persa cùm esset Vtetimutaraiæ valdè familiaris, & suspicaretur, illo ad Albuquercium perducto, se omnia quæ vellet impetraturum, hominem cum filio atque genero, qui coniurationis erant participes, ad Albuquercium facilè perduxit. Non enim solùm officio, verùm & honoris illius specie prouocati sunt, vt minimè conuentum illum vitarent. Illis ad hunc modum intromissis iniecta vincula confestim sunt, & iudicium ordine solita constitutum, & patroni, qui causam illorum defenderent, assignati. Capita accusationis præcipua hæc erant. Quòd regni hæredem ad regnum armis repetendum, & arcem expugnandam, & exitium Lusitanis afferendum solicitasset: quòd Lasamanam ab officio, quod Emmanueli regi præstare cupiebat, auertisset: quòd illius consilio scelus in Siqueiræ pestem atque perniciem conflatum fuis-

Albuquercii in capiendo Vtetimutaraia solers inuentum.

Accusationis aduersus Vtetimutaraiam capita.

fuiſſet : quòd multis Luſitanis , qui cum Siqueira fuerant , crudeliſſimæ cædis cauſam attuliſſet : quòd opera illius Chriſtiani quidam ex illis , cùm multis incommodis premerentur , à Chriſti religione deceſſiſſent : quòd gener illius atque filius , qui cum illo vincti tenebantur , illius authoritate permoti , eiuſdem ſceleris ſociis & adminiſtri fuiſſent. Vtetimutaraia quædam negabat , quædam verò manu conuictus negare non poterat. Itaque ad miſericordiam conuerſus , veniam ſuppliciter implorabat. Tandem indiciis & teſtibus apertiſſimè conuictus, capite cum filio & genero damnatus eſt. Fuit de tribus illis hominibus ſupplicium publicè ſumptum , & illorum ædes diſturbatæ , nè quod extaret in ciuitate hominum monimentum. Hoc iudicium Albuquercii laudes apud eos homines egregiè cumulauit. Hominem nanque eſſe dicebant , qui non ſolùm in bello hoſtes vinceret , ſed in pace tyrannidem iudicii ſeueritate & conſtantia profligaret. Et cùm hominum improborum interitu lætarentur , tum non mediocri metu fracti cogitabant , non eſſe ſub eo homine peccandum , quem nullius opes à iudiciorum ſeueritate

Albuquercii iudicium in perduelles.

ritate deducerent.

POSTQVAM verò illud ſcelus vindicatum debito ſupplicio fuit inſulas quas Malucas appellant, explorare conſtituit. Tres igitur naues inſtruxit: illis Antonium Abreum præfecit, qui Malaca in fine Decembris menſis, Anno M.D.XI. ſoluit, & curſum ad ortum Solis inſtituit. Albuquercius verò cùm in Indiam citra Gangem redire feſtinaret, munus, quod Vtetimutaraiæ commiſerat, nempè vt Saracenis ius adminiſtraret, ad Patecatirum, qui ſecundum Vtetimutaraiam opibus & authoritate Princeps habebatur, continuò detulit. Is Vtetimutaraiam oderat, eò quòd filiam, quam amabat, illi deſpondere nulla conditione voluerat. Poſtquam verò magiſtratum iniuit, vehementer Luſitanorum voluntates ſpecie quadam probitatis allexit. At Vtetimutaraiæ vxor cùm viri cædem vlciſci cuperet, Patecatirum & filiæ nuptiis, & promiſſis ingentibus eò traduxit, vt bellum Luſitanis moliretur. Mulier enim ſe ſex millia militum fortium illi dadituram promiſit, quibus, ſi vir eſſe vellet, facile Luſitanos inopinantes opprimeret. Patecatirus & amore,

Malucarum exploratio.

De infausta Patecatiri in Lusitanos conspiratione.

& aua-

& auaritia, & ambitione cæcatus (non desperabat enim, modò admitti vellet, se regni opibus potiturum) mulieris precibus assensus est. Itaque minimè procrastinandum ratus nuptiis primùm summo silentio celebratis, frequentiorem ciuitatis partem coniectis ignibus incendere festinauit, & multos incolas occidit. Albuquercius confestim occurrit, hominemque armis expulit, & in fugam conuertit. Is in loco, quem Opi nominant, non procul ab vrbe distante, in quo sedem & domicilium habebat, tandem constitit, quem vallo & fossa & tormentis, varioque armorum & telorum genere muniuit, & inde crebris excursionibus vrbis incolas sæpè perterruit. Sed Albuquercius eam ad hominis audaciam comprimendam industriam adhibuit, vt is malis edoctus, facilè se ab inferendo maleficio contineret.

Constituti Malacæ ab Albuquercio magistratus

Albvqvercivs deinde cum iter suscipere vellet, arcis & vrbis præfecturam Roderico Brittio Patalino commisit: quæsturam Araugio tradidit: Fernandum Petreium Andradium maritimis rebus præfecit: quæsturæ scribas instituit: Ninachetuensem incolis, qui non essent Mahumetana secta

imbuti, ius dicere iussit. Incolæ hunc magistratum Xabandarem appellant. Saracenos secundum varias regiones distribuit, & singulis prorium rectorem, qui eos regeret, assignauit. Omnes tamen Brittii imperium sequi præcepit. Zainalus interim veniam ab Albuquercio per nuncios postulauit. Fatebatur autem, se desperatione victum ab eo desciuisse. Non enim putabat fieri posse, maximè cùm bellum differri conspiceret, vt is vrbem opulentissimam ea classe, quam ducebat, expugnaret. Tunc verò Lusitanorum virtute perspecta arbitrari, nihil tam munitum fore, quod non eorum armis atque virtuti cederet. Errori veniam tribueret, & dexteram in bellis inuictam sibi porrigeret, vt testatum esset apud omnes mortales, illum non magis virtutis robore, quàm clementiæ laude præcellere. Albuquercius hominem data fide ad se venire iussit. Is iterum vt se in regnum restituat, suppliciter orat. Albuquercius se id facturum promisit. Verùm tempus elabi, quòd si prætermitteret, iter sibi fluctibus interclusum iri. Se postquam Goam peruenerit, & vrbis statum constituerit, operam daturum, vt

Xabandares magistratus.

Zainalus veniam ab Albuquercio petit.

eum

eum in regnum reduceret. Zainalus cùm ſibi verba dari ſuſpicaretur, iterum clam cum ſuis omnibus ab vrbe diſceſſit. Albuquercius autem relictis in vrbe trecentis Luſitanis, in claſſe verò ducentis, præter Indos milites, & aliquot etiam Malacenſes, quorum fidedeli opera noſtri vſi fuerant, cum quatuor tantùm nauibus Malaca profectus eſt.

Malacæ Præſidium Luſitanicum.

Albuquercii à Malacenſi vrbe diſceſſus.

Cvm verò Zamatræ oram præterueheretur, coorta ſubito tempeſtas illum, quem primùm potuit, portum ſubire, & anchoras iacere compulit. Ita tamen magni fluctus eiiciebantur, vt nullis anchoris nauis prætoria firmari poſſet. Factum igitur eſt, vt ad rupem, quæ ſub fluctus latebat, alliſa frangeretur. Prora continuò ſubmerſa fuit. Puppis verò cùm in ſaxo ſubſideret, è fluctibus eminebat. Aqua tamen ſentinam compleuerat, & omnia præter homines, qui in puppim ſe contulerant, fluctibus ipſis obruta perierunt. Qui erant in prôra, cùm eam mergi conſpicerant, tabulis & doliis innixi, partim in Pacemenſe littus enatarunt, partim verò fluctibus hauſti ſunt. Nox erat, denſa caligo, turbines atque procellæ, tonitrua & fulgura terrorem cunctis iniecerant,

Naufragium nauis Prætoriæ.

rant,

rant, & ſpem ſalutis inciderant: votis, & precibus, & ſublatis in cælum clamoribus, veniam animis ſuis cum lachrymis & ſingultu flagitabant. Albuquercius cùm animaduerteret puerum infantem aquis in nauem influentibus penè mergi, illum ſublatum humeris tantiſper ſuſtinuit, dum alia ex naui auxilium adueniret. Hæc autem effatus eſt. Huius innocentia fretus confido me Chriſti benignitate è fluctibus emerſurum. In hoc diſcrimine cum è naui, cuius nauarchus erat Petrus Alpoemus, qui iuridicundo præerat, ſcapha demiſſa, & in nauem prætoriam remis vehementer impulſa fuiſſet, Albuquercius & reliqui in nauem Alpoemi aduecti ſunt. Georgius Nonius Leo, qui alii naui præerat, vi tempeſtatis à claſſe diſiunctus eſt. Qui erant in alia naui, cui Simonem Martinum Albuquercius præfecerat, in qua tredecim tantum Luſitani vehebantur, & Leoni commiſſa fuerat, cùm Iaoenſes & Malacenſes eſſent, Luſitanoſque omni præſidio deſtitutos aſpicerent, in nauarchum, qui tunc graui morbo iactabatur, & alios inſurgentes, omnes trucidauerunt. Quatuor tantum nautæ ſcapham adepti, in Paçcmenſe

Albuquercii è naufragio periculum.

littus

littis euaserunt: & nauis ipsa in portum Timiamensis ciuitatis, quæ est in eadem ora Zamatrensi sita, ventis delata, & deinde fluctibus oppressa fuit. Sedata tempestate, Albuquercius institutum cursum tenuit. Hominum multido, quæ in Alpoemensem nauem cum Albuquercio traducta fuerat, erat valdè magna, & commeatus penuria vexabatur. Nihil tamen eos acrius, quàm sitis affiictabat, qua quidem omnes funditus interiissent, nisi duas naues, in quas inciderunt, accepissent, aqua & cibariis onustas. In vnam harum duarum nauium Simonem Andradium cum quindecim viris Lusitanis imposuit,& illius nauarchum pro obside cum aliquot Saracenis secum retinuit. Saracenus quidam erat nauis illius magister, qui ita illam gubernauit, vt Lusitanos omnes in insulam vnam ex illis, quas Maldiuenses appellant, quæ Calecutiensem militum copia referta erat, induceret: vbi omnes contrucidati fuissent, nisi hostes veriti fuissent, ne pœnas illius immanitatis Albuquercius ab iis, quos retinuerat, vt ius & fas efflagitabat, expeteret. Omnes tandem, qui euadere potuerunt, multis incommodis agitati,

Saraceni nauarchi perfidia.

Cochi-

Cochimum peruenere. Omnes opes amissæ sunt, nihil tamen Albuquercium ea iactura commouebat. Id tantùm molestè ferebat, quòd duos Leones è ferro singulari opere perfectos, & armillam, quæ sanguinem sistebat, amisisset, quæ omnia cum multis donis Emmanueli Regi mittere destinauerat. Cochimum initio Februarii Anno salutis M.D.XII. peruenit. Ibi cum de rebus Goæ gestis certior factus fuisset, octo celoces, cum valido militum præsidio, confestim in eam insulam misit, & Emmanuelem Lacerdam vrbi præposuit, seque illi subsidium intra paucos dies allaturum confirmauit. Lacerda confestim rescripsit, non esse cur approperaret: Ciuitatem esse munitissimam: Expectaret e Lusitania naues: cum maioribus copiis posset castellum Benastarinense capere. Secus enim se minime dignitatis arbitrari, eum insulam nauigare, nisi copiis illis stipatum, quibus castellum expugnaret. Assensit Albuquercius, & interim animaduertit in flagitia, quæ fuerant illo absente à Lusitanis commissa. Sed nihil acerbius tulit, quàm illorum opera, qui fustuarium propter scelera meriti fuerant, Simo-

Albuquercii iactura è naufragio.

ANNVS salutis 1512.

nem Rangelum, quòd eos reprehenderet, in exilium pulsum fuisse: qui deinde a Saracenis in via captus, & in Arabiam perductus fuerat. Eo tempore Petrus Mascaregnas, qui cum Garsia Norogna Olysippone soluerat, Cochimum aduectus est, & nunciauit, Norognam breui cum reliquis nauibus adfuturum. Legatus præterea quidam a Rege omnium, qui Maldiuenses insulas imperio tenebant, amplissimo ad illum venit, & ab eo nomine Regis sui postulauit, vt illum in fidem & clientelam reciperet. Illum namque velle Regis Emmanuelis imperio subdi, & tributum constitutum summa fide persoluere. Huius promissi fœdus statim fuit rite percussum, & Saracenus quidam, Mamelles nomine, qui aliquot illius insulas occuparat, ex illis excedere iussus. Quod sine vlla recusatione confectum repente fuit.

Petri Mascaregnæ ad Indiam aduentus.

Maldiuensis ad Alburquercium legatio.

RES EVROPEAE

Haec quidem in India gerebantur, quo ferme tempore Regina Maria initio mensis Februarii filium edidit, Emmanueli patri specie & forma simillimum, qui Henricus appellatus est. Eodem die, quo Princeps hic in lucem editus est, Olysippo (in qua quidem vrbe propter summam cæli temperiem, mon-

Henricus Emmanueli nascitur.

monstri simile est, partem aliquam niuis intueri) plurima niue consperſa fuit: quod multi sic interpretati sunt, ea niue mentis candorem, vitæ puritatem & continentiam, virtutis eximiæ fœcunditatem, quæ in hoc principe mirabiliter eluxit, præmonstratam fuisse. Sed vt auguria prætermittamus, hoc planè constat, in illius probitate, virtute, religione, constantia, & in sanctitatis exemplo Lusitani imperii firmamentum consistere.

AT in India vlteriore, postquam Albuquercius Malaca profectus est, vrbis incolæ tam Saraceni, quàm simulacrorum superstitione conflictati, qui Lusitanorum partibus studebant, exanimati metu vagabantur. Nec enim existimabant illo absente hostium impetum ab eorum capitibus propulsari posse. Vt autem magis anxiè trepidarent, rumor emanauit, Lasamanem cum maxima classe contra Lusitanos instructa tantùm non appropinquare. Andradius illi, antè quàm in portu intraret, obuiam eundem censuit. Patecatirus, qui omnia per exploratores nouerat, cùm excepisset, Andradium è portu soluisse, vt cum Lasamane RES IN DICAE.

Aphractum ab hoste captum.

confligeret, nocte in vrbem ingressus est: & Aphractum, cui Alfonsus Chiaignus adolescens valdè strenuus præerat, cùm improuiso adoriretur, cepit: Chiaignum acriter resistentem interfecit: reliquos, qui cum illo erant, captiuos abduxit. In Aphracto tormentum ingens erat. Camelum appellant, illud etiam Aphracto conuexit. Andradius Lasamanis classem cùm minimè reperisset, in portum reuersus, Patecatiri stationem oppugnare constituit. Alfonsum Personam cum mille & quingentis hominibus Indis, & paucis Lusitanis terra secundum littus ire iussit, vt eodem tempore terra atque mari Patecatiri munitio oppugnaretur. Ipse lembis & celocibus inuectus, fluuium æstu secundo subiit. Georgium verò Botellium agminis primi Ducem, hostes acriter inuadere iussit. Andradius continuò subsequutus est. Alfonsus Personà simul é terra impetum fecit. Munitio cum magna hostium cæde capta, & præsidia in effusam fugam compulsa sunt. Ibi ligneum truncum magna crassitudine recenti sanguine consperſum aspiciunt. Is enim, qui tormento preerat, & à Petecatiro cum reli-

Munitionis Patecuti-ianae expugnatio.

quis

quis in seruitutem abductus fuerat, iussus est illud in Andradium dirigere. Is morte proposita, ne tantum in se scelus admitteret, mortem oppetere maluit, quàm Christi numen offendere. Ea re Patecatirus grauiter offensus, illi caput in eodem trunco securi præcidi confestim imperauit. Dum verò alii castra diripiunt, alii tormenta cum Camelo, quem diximus, in naues inferunt, alii stationem subiectis ignibus incendunt, apparuit repentè Saracenorum acies instructa. Hi erant quadringenti, cum tribus Elephantis ingentibus, quorum singuli castella singula portabant. Viceni sagittarii singulis castellis inerant. Georgius Botellius cum turma, quam ducebat, prior, eo quod proprius forte constiterat, in hoc agmen incurrit, suosque admonuit, vt elephantum, qui præcedebat, omitterent, rectorem tantum peterent. Hi cum viam Elephanto aperuissent, rectorem hastis vndique sublatum interimunt. Elephantus rectore destitutus constitit. Cùm verò quidam è scapha Georgii Bottellii, qui tormentis præerat, Elephanti cor pila percussisset, Elephantus repente concidit. Hac ruina reliqui

Eximia tormentarii cuiusdam magistri fides erga superiorem

Praelium cum Saracenis.

Lusitanorum victoria.

consternati diffugiunt, & Saraceni similiter in fugam versi sunt. Naues erant in fluuio mercibus onustæ, quæ direptæ continuò fuerunt. Nostri re bene gesta in vrbem rediere. Patecatirus inde digressus quatuor passuum millia, locum alium magis natura munitum maiore vallo sepsit, validioreque præsidio muniuit. Illum deinde locum Andradius aggressus est. Primam stationem (quatuor enim erant) cepit, & incendit.

Acre prælium Lusitanorum & repulsa.

Cùm tamen reliquas inuasisset, tanta hostium multitudo ab eo, qui se Malacæ Regem nominabat, immissa fuit, vt nostros repelleret. In hac pugna duodecim è nostris desiderati sunt, inter quos Rodericus Araugius, & Christophorus Mascaregnas, & Georgius Garcesius, & Antonius Azeuedius extitere. Andradius & Petrus Faria cum multis aliis vulnerati sunt.

Classis hostilis.

Hac victoria Patecatirus insolenter elatus, animum addidit Principi, qui ad regnum Malacæ, vt diximus, aspirabat. Is continuo Lasamanem admonuit, vt cum classe, quam instructam habebat, se cum classibus Regis Darguimensis (Regnum illud ad Austrum pertinet, & est Malacæ finiti-

Regnum Darguimense.

nitimum) qui illi contra Lusitanos opem afferebat, coniungeret, & Malacæ portum obsideret. Andradius cùm exploratum habuisset, Lasamanem in ostio fluminis, quod Muar appellatur, classem constituisse, eò inuectus, classem est aggressus. Prælium fuit atrocissimum, & ab vno die in sequentem ductum. Lusitani tamen victoriam consequuti fuerunt: hostes partim cæsi, partim in fugam pulsi: permultæ naues incensæ sunt. Sub id tempus tres naues cum præsidiis, & munitionibus, & fabris, ab Albuquercio missæ Malacam venere. Ciuitas tamen commeatus inopia laborabat. Andradius, vt ciues ea inopia leuaret, fretum Cincapuræ petiit, (id autem Australem & vltimam regionis illius partem à continente dirimit) & nauem Patecatiri maximam commeatu onustam cepit: deinde Malacam reuersus, Lupum Azeuedium, & Georgium Botellium eodem iterum misit, qui inde tres alias Patecatiri naues cibariis oneratas similiter abduxerunt. Georgius item Gomecius Cugna è Peguensi Regno (Rex enim cum Albuquercio pacem firmarat) cum alia naue commeatu similiter referta Malacam ad-

Muar fluuius.

Prælium atrocissimum & Lusitanorum victoria.

Malacæ inopia commeatus iuuatur.

uectus est. Eodem etiam tempore Antonius Miranda è Siemensi Regno, in quo fuit à Rege multis honoribus magnisque muneribus affectus, Malacam venit. Rodericus Brittius rei bene gerendæ occasionem omittendam minime putauit. Idcirco classem apparauit, qua nostri Patecatirum animo iam fractum, & inopia propter amissum commeatum grauissime laborantem, opprimerent; illamque Andradio tradidit. Is cum aliis ducibus in hostes ire perrexit. Primum agmen Georgio Botellio, & Petro Personæ commisit, Ii, cùm maximo impetu primam stationem aggressi fuissent, eam cum magna hostium cæde transgressi sunt: alias deinde duas expugnarunt. Hostes tandem se fuga proripuerunt. In eo prælio Franciscus Machiadus vnum Elephantum occidit: alius captus & Malacam adductus fuit: duo (quatuor enim erant) fugerunt. Eo casu Patecatirus exanimatus, in Iauenses insulas cum opibus & familia confugit. Is, qui se Regem appellabat, in aliam insulam ad ortum Solis obiectam, Bintam appellant, se recepit. Lasamana similiter, vt nostrorum congressum vitaret, mare nostris liberum reliquit

Lusitanorum victoria.

Patecatiri aliorumque fuga.

quit. Andradius in vrbem reuersus, ciues omni molestia & solicitudine liberauit. Antonius Abreus sub idem tempus Malacam rediit. Nec enim potuit insulas, in quas Albuquercii iussu profectus fuerat, propter aduersam tempestatem, penitus explorare. In insulam tamen, Amboinum appellant, quæ non procul à Malucis abest, delatus est. Vnde Garofii pondus aliquot asportauit. Inde insulas Bandæ (quinque autem sunt ad Austrum sitæ) petiit. Ibi tellus arbores, quæ nuces illas quas noscadas appellant, afferunt, passim profundit. Arbores dicuntur esse Lauris simillimæ: flores, quos efferunt, aiunt florum, quos mali Persicæ ferunt, speciem atque similitudinem referre. Gens est agrestis & fera: Regem se imperio, quoties eis lubet, abdicare compellunt, seniorumque consilium, quo regantur, instituunt. Et sic varie statum Reipublicæ commutant. Franciscus porro Serranus tempestate similiter iactatus, in insula quadam, quæ vna est ex Malucis, & Ternates appellatur, naufragium fecit. Qui tamen ab insulæ Rege comiter acceptus, multisque muneribus ornatus fuit.

Abrei à Malacensi itinere reditus.

Amboinum insula.

Bandæ insulæ.

Myristicæ nux.

Serrani naufragium.

HAEC

HAEC in orientis Solis regionibus gerebantur. Cùm verò Albuquercius bellum maxima vigilantia conparâsset, Garsias Norogna, qui Mozambique, vt dictum est, hyemauerat, interuenit. Duo autem Duces, quorum vnus Georgius Melius Pereira, alter Garsia Sousa nominabatur, qui eo anno profecti Olysippone fuerant, secundis tempestatibus vsi, cum classe duodecim nauium similiter appulerunt. Erant in his nauibus supra duo millia Lusitanorum. Albuquercius classe sedecim nauium instructa, Cochimo profectus est. Petrus Mascaregnas quamuis iam fuisset in Cochimensis arcis praefectura constitutus, asseruit tamen, se nullo modo passurum, vt bellum illud se absente conficeretur. Arce interim alii commissa, in eadem classe vectus fuit. Albuquercius in cursu Cananoris arcem Georgio Melio tradidit, & dissensiones inter mercatores Saracenos eiusdem ciuitatis incolas & Lusitanos summa aequitate sustulit: deinde Baticalam aduectus, ad vrbis praefectum misit, qui diceret, se compertum habere, nauem vnam Calecutio cum maximo numero piperis aduectam, quae ad ius Saraceni, qui emerat

Nouae Lusitanorum Classis in Indiam aduentus.

Si-

Simonem Rangelum, pertinebat, eamque, vt ſibi confeſtim traderet, imperabat. Quod ſine recuſatione factum eſt, & nauis Cochimum continuò deducta. Ibi Iudæus quidam literas à Luſitanis illis, qui, vt dictum eſt, cum Georgio Quadra nauarcho à claſſe Lemii aduerſa tempeſtate ſegregati, naufragium fecerant, & à Saracenis captiui detinebantur, attulit, quibus ſignificabant, Sultanum in oſtio ſinus Arabici arcem fundare, & Aden expugnare conſtituiſſe. Onorem deinde præteruecto Iudæus alius eadem nunciauit, adiecitque, nihil fore facilius Albuquercio, quàm ciuitatem illam capere, ante quam Sultanus ad eam copias ſuas adduceret: gentem ab eo defeciſſe, & offenſionem illius extimeſcere. Idcirco facilius Luſitanorum imperium, quod clementiſſimum fore confidebat, quàm illius tyrannidem ſubituram. Melraus ibi Albuquercium conuenit, illumque admonuit, Zabaimum viginti hominum millia conſcribere, vt Benaſtarinum copiis amplificatis fortius communiret. Proinde ſi vellet Benaſtarinum capere, properaret, antequam exercitus ille poſſet cum reliquo, qui oppidum tene bat,

Varii bellorum nuncii Albuquercio allati.

bat, coniungi. Itaque nullam moram Albuquercius interpoſuit, quin ſtatim Goam peteret, & claſſe Benaſtarinum obſideret. At qui erant in oppido, claſſem tormentis accerrime quatiebant, præcipue verò Camelus quidam (ſic enim genus illud tormenti nominatur) plurimum damni nauibus inferebat. Sed opera excellentis artificis, qui tormentis præerat, cùm globus tormento, quod Sphæram appellant, per os Cameli miſſus cum horrendo fragore fuiſſet, Camelus continuò dilaceratus & noſtri illius metu liberati fuere. Albuquercius vrbem, vt inde cum copiis Benaſtarinum veniret, & terra hoſtes incluſos graui etiam obſidione continuò premeret, petiit. At Rozalcamus cum equitibus ducentis & quinquaginta, & maximo peditum numero ex oppido egreſſus, Goam verſus iter inſtituit. Illi verò Petrus Maſcaregnas, & Garſia Norogna, & Emmanuel Lacerda, & Lupus Vaſcius de Sancto Pelagio, & Ioannes Fidalgus, & Rodericus Gundiſſaluus Camigna, obuiam prodiêre. Prælium commiſſum fuit, hoſtes fuſi ſunt: noſtri in oppidum eos inſecuti tanto impetu ferebantur, vt haſtis innixi in muros ſcan-

Bellum Goanſe.

Stratagema.

Luſitanorum victoria.

ſcandere conarentur. Qui tamen acrius eo die rem geſſerunt, fuêre Lupus Vaſcius de S. Pelagio, & Petrus Maſcaregnas. Qui oppidum tutabantur, omni telorum genere noſtros detrudebant. Nonnulli cæſi, & quamplurimi vulnerati ſunt. Emmanuel Lacerda ſaxo percuſſus, ex equo, quo vehebatur, in terram decidit, & occiſus fuiſſet, ni Ioannes Decius illi opem confeſtim attuliſſet. Quodſi Albuquercius, qui noſtros rabie quadam furentes à muris abduxit, non acceſſiſſet, magnam ea die Luſitani cladem accepiſſent. Nemo enim eos impedire poterat, quò minus haſtis in arcem euadere niterentur.

ALBVQVERCIVS in vrbem regreſſus, poſt duos dies copias omnes eduxit, illis tantum relictis, quas ad vrbis cuſtodiam neceſſarias eſſe conſpexit. Habebat autem tunc ſub ſignis Luſitanorum tria millia, ad hæc Indorum cohortes aliquot erant admixtæ. Exercitum tormenta inuecta curribus antecedebant, teſtudines admouebantur, & omnia quæ ad oppugnationem erant neceſſaria, ſummo ſtudio fuerant ab Albuquercio comparata. Caſtris poſitis, noſtris oppidum & ar-

Albuquercii exercitus.

Benaſtarini obſidio & oppugnatio.

arcem terra marique ſummis viribus oppugnare conſtituunt. Sed erat ea oppugnatio difficillima. Oppidum namque erat muris latiſſimis cinctum: turres admodum frequentes, è quibus denſæ pilæ nocte atque die coniectæ, multis necem afferebant. Quo autem Luſitani vehementius rem gerebant, eò periculum grauius adibant & omnes eorum conatus in nihilum recidebant. Vnum tantum genus erat oppugnationis acerrimum, nempe fames, qua exercitus hoſtium erat in ſummas anguſtias inductus. In eo enim Albuquercius omnes neruos intenderat, ne quidquam cibi intromitti in oppidum poſſet. Omnes namque aditus erant nauibus obſeſſi, & commeatus, qui antea fuerant importati, propter hominum multitudinem conſumpti. Rozalcamus hac neceſſitate coactus, experiri voluit, an poſſet eruptione facta ſeſe ex obſidione, qua premebatur, eximere. Nocte igitur de quarta vigilia, aliquot inſtructas acies cum Ducibus ſanè fortibus emiſit: ipſe ad portam ſubſtitit, vt præſidia ſubmitteret. Qui exierant, nimis acritèr in ſtationem, cui præerat Emmanuel Souſa Tauaris, irruperunt, ipſum Souſam fortiſ-

Rozalcami in Luſitanos eruptio

ſime

ſime dimicantem conuulnerarunt, & copias quibus erat præfectus, cedere compulerunt, vſque eò, dum in aliam ſtationem, cui præfectus erat Garſia Norogna, qui ſubſidio occurrebat, ſimiliter inuaderent. Ita cùm & fames & rabies eos incitaret, Norognam etiam cedere coegerunt. Petrus Maſcaregnas cum inſtructis cohortibus accedens, Luſitanos diſſipatos in ordinem recepit, & hoſtibus animo magno repugnauit. Prælium tanta vtrinque pertinacia commiſſum fuit, vt res non tormentis, nec haſtis, ſed gladiis, & pugionibus, & interdum etiam lacertis gereretur. Hoſtes tamen cùm vlterius progredi non poſſent, in oppidum incolumes redierunt. Albuquercius, ne hoſtes poſſent deinceps erumpere, foſſam latiorem duxit, vallumque firmius muniuit. Hoſtes, in extremum diſcrimen adducti, pacem petierunt. Pax his conditionibus facta fuit: vt hoſtes traderent omnes Chriſtianos, qui ad eos transfugerant, & Chriſti religionem violarant: vt traderent præterea naues duas, quas, dum in inſulam traiecerunt, in aditu Noroenſi ceperant: & oppidum, & arcem cum equis, armis, & tormentis, & omnem

Prælium acerrimum

Pacis cum Rozalcamo initæ conditiones

præterea claſſem, quæ in inſula conſiſtebat. Albuquercius verò fidem dedit, ſe eos cum bonis omnibus abire permiſſurum, & Luſitanis, qui religionem abiurauerant, necem haudquaquam illaturum. His rebus ſumma fide confectis, hoſtes in continentem traiecerunt: noſtri in oppidum ingreſſi ſunt. Albuquercius in vrbem regreſſus eſt. Luſitani, qui apud Saracenos in Mahumetis nomen iurauerant, cæſi quidem minime ſunt; ſed ne quiſquam auderet eorum ſcelus imitari, illud ab Albuquercio exemplum editum fuit, quo non minus, quam ſi capitali ſupplicio omnes affeciſſet, terrorem multis incuſſit. Omnibus enim nares, & aures, & dexteras manus, & ſiniſtrarum pollices abſcindi præcepit. In his fuit Fernandus Lupius, cuius mentio facta eſt, qui poſtea à claſſe, quæ in Luſitaniam nauigabat, in inſula S. Helenæ derelictus, eam inſulam admirabili ſagacitate & induſtria frugibus, & oleribus, & arboribus ita conſeruit, vt cùm eò ex India redeuntes noſtri naues gratia aquationis appellunt, mire reficiantur.

Benaſtarini oppidi deditio.

Singulare apoſtatarum ſupplicium.

Albvqvercivs, his rebus geſtis, Norognam Cochimum miſit, vt claſſem, quæ

erat

erat in Lusitaniam profectura, diligenter instrueret: & deindè mare, quod ad Calecutii oram pertinet, obseruaret, nè vlla nauis Arabiæ egredi è portu posset, quin statim caperetur. Aliam deindè classem Garsiæ Soussæ commisit, qua naues omnes, quæ cum equis è Perside veniebant, Goæ portum subire compelleret. Eos autem, qui portum intrabant, comiter excipiebat, & de portoriis aliquid diminuebat, qua liberalitate commoti mercatores, eò cum equis & aliis mercibus libentissimè commeabant. Sic factum est, vt portus vectigalia multò maiore pretio conducerentur. Rex Vengapor (est autem Vengapor regio mediterranea, cum Zabaimi regione continens) Legatum ad Albuquercium de pace misit. Nomen enim illius per omnes illas terras cum hominum admiratione vagabatur, & multi ob eam caussam Regis Emmanuelis imperium sequi volebant, vt in illius tutela constituti, aliorum Principum tyrannidem declinarent. Legatus ephippia, frontalia, phaleras, & tegumenta, quibus equi insternuntur, & ornantur, Regis sui nomine ad Albuquercium deferebat. Legatio verò nihil aliud continebat,

Goensis portus vectigal solerter auctum.

Regis Vengaporensis de pace ad Albuquercium Legatio.

quàm amicitiæ cupiditatem, qua princeps ille dicebat se vehementer incensum esse, & bellum cum Zabaimo, si opus esset, facturum, & Lusitanis cibaria suppeditaturum, nullumque officium hominis fidelissimi, quod ad Regis Emmanuelis obsequium pertineret, omissurum. Hoc autem postulabat, vt liceret sibi equos trecentos pretio, vt alii faciebant, persoluto ex vrbe singulis annis educere. Fuit huic postulato satisfactum, & legatus honorificè dimissus. Legatum deinde ad Narsingæ Regem cum muneribus instituit, qui ab illo Baticalam, quæ erat in ora Malabarensi sita, Emmanuelis Regis nomine postularet. Ora Malabarensis Cananore incipiens, Cori promontorio definitur. Ciuitas autem Baticala ad Narsingæ imperium pertinebat. Quamuis autem esset parum fructuosa & multis periculis obiecta, Emmanuelis tamen rationibus valdè conducebat, eam præsidio illius cinctam teneri. Legatus fuit Gaspar Chanoca, qui iam eò cum Legatione missus extiterat.

Albuquercii ad Narsingæ Regem Legatio.

Svb idem tempus Zabaimus Dalcamus duos Legatos ad Albuquercium misit, & [illegible] eos pacem postulabat, & potestatem sibi

Zabaimi Dalcami ad Albuquercium Lega[illegible]

sibi dari petebat equos emendi, quibus in bellis contra finitimas gentes vteretur. Id etiam concessum fuit, & Iacobus Fernandus Faria ad eum missus, qui pacis & amicitiæ fœdus sub certis conditionibus sanciret. Melichiazius Legatum etiam cum naue commeatu, & cibariis onusta ad Albuquercium misit, vt illi de capta Malaca gratularetur, & ipsum Melichiazium perpetuò in illius potestate futurum, multis verbis ostenderet. Is Melichiazio gratias egit, & Legatum muneribus affectum dimisit, & commeatum muneribus aliis Melichiazio donatis compensauit. Legatum præterea Cambaiensis Regis, qui Lusitanos captiuos adduxerat, muneribus similiter ornatum in patriam remisit. Eodem tempore fuit certior factus Albuquercius, Legatum, ab AEthiopiæ Imperatore ad Regem Emmanuelem missum, à Dabulensi præfecto vinctum custodiri. Hoc cum percepisset, misit continuo, qui nomine illius à Dabulis præfecto peteret, vt Legatum missum repente faceret. Is sine vlla recusatione paruit: & Legatus Goam perductus cum solenni pompa, & sacerdotum cantibus exceptus fuit.

Melichiazii ad Albuquercium Legatio.

Aethiopiae Imperatoris ad Emmanuelem Legatio.

Gerebat enim Crucem ex ligno Crucis illius, in quam Christus, generis humani conditor atque liberator, sublatus fuerat, perfectam, quam Aethiopiæ Imperator Regi Emmanueli dono mittebat. Omnes autem maxime lætabantur, cùm cernerent in illis regionibus tam longo interuallo ab Europa distantibus, Legatum Christiani Principis, cuius fiducia erecti confidebant futurum, vt vbique Christi nomen sancte coleretur. Alium etiam Legatum Regis Armuziensis cum literis & mandatis à se dimisit.

Armuziensis Regis legatio.

Dvm hæc fiunt, Garsia Norogna imperata conficit, & nauibus, quæ erant in Lusitaniam profecturæ, comparatis, Calecutiense mare diligenter obseruat. Interim Naubeadarimus regni hæres, qui, vt diximus, in Lusitanos voluntate propendebat, ad Norognam literas misit, quibus continebatur, se, si Albuquercius id non aspernaretur, inter illum & auunculum pacis interpretem futurum, atque perfecturum, vt nostris in vrbe Calecutiensi potestas arcis ædificandæ fieret. Hoc Norogna Albuquercio significauit. Id fuit Albuquercio gratissimum. In mare enim Arabicum nauigare statuebat, & ea de causa

iebat res Indicas omni belli motu li-
is, & optime constitutas relinquere.
acta fuit, & arcis fundamenta in eo vbi Regis ædes, in quas Albuquercimus inuaserat, extructæ fuerant, iaint. Is verò mense Martio, Anno saMDXIII. cum classe, de qua suo loco orabimus, vt in Arabicum sinum pene-, Goa profectus est.

Pax cum Calecutiensibus inita.

ANNVS nati Christi 1513.

RES AFRICANAE.

Maurorum excursiones.

Hoc anno Barraxa & Almandarinus in itania earum ciuitatum, quas tuebanfinibus egressi, in Mauros, Regis Emielis stipendiarios inuasere: agris & bus inflammationem intulere: in agrum ensem excursionem facientes, eum poi sunt. Inde in Tingitanum agrum cone. Odoardus Menesius, qui Tingitaciuitati præerat, habito consilio quid dum sit, deliberat. At interim hostes rrunt, manipulos in areas congestos idum enim fruges excussæ fuerant) inunt. Flamma frequentibus in areis excinoctis tenebras dispulerat, ita, vt nohostium multitudinem è mœnibus aspint. Nostri vigilare, & arma comparare, ibusque rebus, quæ ad hostium impe-

tum repellendum, siue ad obsidionem tolerandam vsui esse possent, prouidere. Odoardus Menesius exploratum miserat, & cùm primum diluxit, quid exploratores afferrent, ad portam armatus cum instructis copiis expectabat. Renunciant illi, hostes post colles, in quibus speculæ erant constitutæ, consedisse: magnam equitum & peditum multitudinem videri. Cum tam exiguis copiis non esse sapientis Ducis, velle in hostes multitudine feroces, & successibus elatos incurrere. Odoardus enim Menesius habebat tunc sub signis equites ducentos & pedites tercentos. Odoardus nihilominus progredi constituit: & superato colle, hostes aspexit, & numerum oculis, vt potuit, designauit. Illi cedunt, vt nostros ab vrbe longius extraherent, nostri sensim eos sequuntur. Vbi verò illi circiter duo passuum millia progressi sunt, constitere: deinde clamores ingentes edidere. Hic Barraxa: Non clamoribus, inquit, est, sed viribus agendum. Non sunt hi homines, qui vocibus exterreri soleant. In virtute igitur, non in vlulatibus est spes victoriæ collocanda. Cupio nunc non eos, qui voces inanes fundant, sed qui hostem feriant

Barraxæ ad milites oratio.

ant, aſpicere. Hæc vbi dixit, inſtructos equites in noſtros incitauit. Primum noſtrorum agmen, quod Petrus Leitanus ducebat, ſexaginta equites continebat, & fuerat de nocte præmiſſum. Hoc primum hoſtium impetum ſuſtinuit. Hoſtes multitudine noſtros obruebant. Meneſius tamen (Leitani nanque virtuti multum confidebat, nec exiſtimabat, eſſe ſibi hominibus, tanquam in extremum diſcrimen inductis auxilium celerius, quam ſummæ rei conueniret, afferendum) ſenſim ibat, vt ordines iam propter prælium commiſſum perturbatos aggrederetur. Itaque cum tempus opportunum animaduertit, pedites iuſſit vnum hoſtium latus inuadere, ipſe in latus alterum impetum acerrime tulit. Plus vna hora fuit vtrinque fortiſſime dimicatum. Tandem cum hoſtes ardorem illum pugnandi remitterent, & noſtri tunc multo vehementius impreſſionem facerent, illi fugam capeſſunt. *Prælium.*

ALMANDARINVS (is enim ante congreſſum Barraxam illuſerat, quod non vocibus, ſed virtute cum paucis illis Luſitanis rem gerendam eſſe prædixerat) vt Barraxæ ſententiam comprobaret, primus cum equitibus *Luſitanorum victoria.*

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Illam Lei-
tanc [illegible] [illegible] [illegible] repli-
[illegible] at [illegible] [illegible] [illegible], quos
[illegible]. [illegible] [illegible] [illegible], [illegible],
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] impe-
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] omnia [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. ligna
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible],
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Mo-
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] lux
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] quo [illegible] [illegible]-
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] igni-
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ligna &
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] I-
pse [illegible] summum [illegible] [illegible] ex
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] alius [illegible] [illegible] ab
[illegible] ipsius [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] pericu-
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]: [illegible]-
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible]-
[illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], [illegible]-
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible], [illegible] [illegible] Deo egit, [illegible] [illegible]-

de

ne & beneficio prælium illud pugnatum fuerat. Nec Safinii interim præsidia quiescebant. Mauri namque vicini quamuis ex fœdere tributa deberent, ea tamen ope Principum freti, qui illis animos faciebant, soluere recusabant. Præterea illis, qui in fide permanebant, reliqui bellum frequenter inferebant. Itaque necesse nostris erat, vel vt rebelles bello frangerent, vel vt subditos iniuria liberarent, sæpenumerò in hostium fines incurrere.

Safiniense bellum.

Hoc igitur anno Nonius Fernandus Ataidius Lupum Barrigam, virum impigrum, & antesignanorum ducem, Dabidam (is locus Safinio circiter quadraginta millibus passuum distat) misit, vt incolis contra Xiatimenses opem afferret. Dabida in edito colle Xiatimæ imminet prope fluuium, quem Æguz appellant. Xiatimenses tamen tunc Dabidenses numero superabant, & plurimas illis iniurias inferebant, quas tunc Barriga persequutus est. Illo regresso, cum Xiatimenses exploratum habuissent, copias Iehabentafusi castella circumire, vt tributa, quæ erant Regi Emmanueli persoluenda, à stipendiariis exigerent, octingentos

Dabida oppidum.

equi-

equites acceſſerunt, quibus eos ſe facile oppreſſuros eſſe confidebant. Iehabentafuſus, qui tunc in caſtello, quod apellant Mirabellam, ſe cum centum & ſexaginta equitibus continebat, vbi primum audiuit Xiatimenſes appropinquare, quamuis copiis eſſet inferior, cum nonnullos Dabidenſes aſciuiſſet, in hoſtes acriter impetum dedit, & fuſos inſequutus eſt. Duos viros primarios cepit, & paucos occidit. Cum tamen Dabidenſis quidam princeps, Acum nomine, hoſtes auidius inſequeretur, & ſe à ſuis longiſſime ſegregaſſet, ab Xiatimenſibus captus fuit. Pauciſſimi eo prælio ceciderunt. Arabes enim, qui Mauritaniam incolunt, cum ſint auariſſimi, propter pecuniæ cupiditatem hoſtium vitæ parcunt, vt ex redemptione pecuniam comparent: & præterea multos à ſe in bello captos eſſe maxime omnium gloriantur. Bellum tamen hoc & permutatione captiuorum, & veteris fœderis inſtauratione finitum fuit, & ſtipendia Regi Emmanueli integre perſoluta. Rurſus Ataidius eundem Barrigam cum Iehabentafuſo in pagum Areze nomine, ad radices montis, quem Ferreum appellant, ſitum, miſit,

Iehabentafuſi victoria.

Dabidenſis Princeps captus.

Pax cum [illegible]

[illegible]

misit, vt illum propter rebellionem bello contunderent. Illi vt imperata facerent, nocte profecti, prima luce in pagi munitiones irrumpunt, hostes nonnullos interimunt, & aliquot etiam capiunt: reliqui se in montem effusa fuga proripiunt. Nostri in vrbem cum præda incolumes reuertuntur. Rursus cum incolæ cuiusdam oppidi, quod appellant Tazarot, cum Arezensibus fœdere coniuncti excursionem in Safinensem agrum facerent, Ataidius cum copiis instructis egressus, eos fudit fugauitque: nonnullos occidit, & exercitum incolumem reduxit. Ludouicus interim Menesius, Ioannis Menesii Taraucensis Dynastæ filius, cum centum equitibus Safinum peruenit. Aluarus etiam Norogna cum aliis centum equitibus in vrbem simul ingressus est. Vterque missus à Rege Emmanuele fuerat, vt vrbi præsidio esset, ita tamen, vt nunquam Ataidii imperium detrectarent, sed omnia, quæ is iussisset, alacritate summa conficerent. Ataidius, vt adolescentes ea nobilitate præditos exerceret, vt possent cùm nonnulla gloria in Lusitauiam reuerti, statuit Almedinam eos deducere.

Victoria Lusitanorum de Tazarotensibus.

EST

Est autem Almedina vrbs valde ciuibus frequens, & muris cincta. Homines sunt agriculturæ, & rei pecuariæ maxime dediti, & idcirco frugibus & pecoribus abundant: cultu tamen paulo lautiore, quàm reliqui eiusdem regionis Arabes vtuntur. Ciuitas erat in duas factiones diuisa. Quidam enim Regis Emmanuelis partes sequebantur, quidam Fessensi Regi studebant. Vtraque autem pars factionis Principes habebat. Omnes tamen tributum ex fœdere debebant. Factio Fessensis tunc præsidio Regis intra muros admisso multo potentior erat. Sic autem euenit, vt alii quidem voluntate, alii verò metu tenerentur, ne tributum imperatum soluerent. Ataidius cum equitibus quadringentis, & turma peditum ex vrbe profectus, prima luce Almedinæ portis appropinquauit. Hostes de illius aduentu per exploratores facti certiores extiterant. Erant in vrbe equites sexcenti, & pedites mille, viri fortes, & animis & armis ad confligendum parati. Ataidius eos inopinato aggredi cogitârat. Itaque cùm ad mœnia propius accessisset, duplicem aciem instruxit. Vnam Aluaro Norognæ, vt portam, quæ Marochium

Almdeina vrbs.

Almedinense bellum.

um respicit, oppugnaret, alteram sibi reseruauit, qua cum Ludouico Menesio per aduersam portam irrumperet. Hostes vltrò portas aperiunt, & pugnandi facultatem nostris offerunt. Prælium exortum est, quod fuit vtrinque singulari audacia commissum. Nostris primum cessêre. Deinde rursus animis acriter incensis, impetum in hostes tulêre. Victoria neutram in partem inclinabat, cùm pugna in multum temporis spacium protracta fuisset. Factum tandem est, vt vtrinque libenter se à prælio continerent. Ataidius copias suas reduxit, & hostes se intra mœnia receperunt. Ex hostibus tamen supra viginti ceciderunt: è nostris tres desiderati sunt: multi ex vtraque parte vulnerati fuêre. Rursus cùm Ataidius quietem minime pati posset, silentio noctis vsus, in hostium turmas, quæ propè Almediam positis castris consistebant, inuadere statuit. Sed cùm intellexisset, hostes esse iam de illius conatu per exploratores admonitos, quamuis iam esset multum in via progressus, copias retraxit. Porrò Arabs quidam ei familiaris ad illum accessit, atque nunciauit, Marochii Regem viam, per quam ille regredi

Praelium aequale.

Maurorum in Lusitanos conspiratio.

gredi parabat, insedisse, vt illum interciperet. Eo nuncio Ataidius se valde lætari dixit, & Arabi munus pro eo donauit. Deinde, abi quæso, inquit, Regique nuncia, me in campo per totam diem illum expectaturum. Rex tamen siue vt congressum illius vitaret, siue vt aliud, quod in rem magis esset, animo moliretur, siue Arabs falsum nunciârat, viam minime insedit, sed in Duecalam regionem rectà contendit, & fœdus cum Principe, qui montes ditione tenebat, fecit, vt coniunctis viribus Lusitanis repugnarent. Ataidius cùm diu frustra expectaret, exercitum tandem media ferme nocte in vrbem reduxit.

Hoc ferme tempore Nonius Mascaregnas cum equitibus centum Safinum peruenit, & Ludouicus Menesius & Aluarus Norogna fuêre in Lusitaniam reuocati. Erant tunc in vrbe supra septingentos equites, cum quibus Ataidius frequenter excurrebat, & manum cum hostibus crebrò conferebat, ita, vt nemo posset esse impedimento, quò minus tributa ab stipendiariis exigeret: cum verò Ataidius nosse cuperet, quid hostes agerent, quorum tum castra duodecim

decim millibus passuum inde aberant: Barriga se id exploraturum ostendit. Itaque Ataidii permissu, cum equitibus triginta de nocte profectus, castra propius, cùm diluxisset, accessit: sex hostes occidit, quatuor viuos cepit, tantaque celeritate rem gessit, vt prius, quàm hostes se ad illum persequendum comparare possent, ipse se in pacatum reciperet. Ataidius igitur à captiuis intellexit, quid hostes animis agitarent, quo ordine castra posita essent, quibus copiis rem gerere statuerent. Sequenti igitur die, Lupum Barrigam cum equitibus centum & quinquaginta præmisit. Nonius Mascaregnas cum equitibus centum illum sequebatur, vt locum opportunum insidiis cum copiis suis insideret. Ataidius postremò, vt subsidio esset, cum reliquo agmine veniebat. Barriga iussus excurrere, cùm in hostes incautos irruisset, quinque occidit, quatuordecim viuos cepit, magnam vim pecoris abegit. In hostium castris tumultuatum est, cum indignissime ferrent, se ab homine illo impune ludificari. Itaque equites quadringenti protinus egressi sunt, & in Barrigam inuadunt. Is sensim ordine minime

Excursio in Mauros.

me confuſo cedebat, donec ad locum, in quo Maſcaregnas in inſidiis latebat, perueniret. Ibi rurſus cùm & ipſe ſuos in hoſtes incitaret, & Maſcaregnas ex inſidiis prodiret, prælium tanta vtrinque audacia commiſſum eſt, vt conſtet, nunquam poſt illam vrbem captam, ad eam diem in regione illa, pro numero militum, vel atrocius, vel pertinacius pugnatum fuiſſe. Hoſtes enim minime perturbati, acerrime decertabant: noſtri quamuis eſſent de via feſſi, eorum impetum egregie ſuſtinebant: nemo tergum vertebat. Multi vulnerati ſunt, non pauci ex equis deiecti, nemo tamen occiſus fuit. Noſtri tandem cedere ſenſim incipiunt, quos Ataidius, qui iam appropinquabat, excepit, & hoſtes ſubſtitêre. Ataidius vlterius progredi noluit, eò quòd cerneret eos, quos Barriga & Maſcaregnas duxerant, labore nimio fractos: & verebatur, ne à caſtris hoſtium ſubſidia mitterentur, quæ noſtros laſſitudine confectos obruerent. Itaque dimiſſa præda, vt ordinem meliùs conſeruaret, ſe in vrbem recepit. Poſt dies octo cùm Ataidius accepiſſet, eundem regem Marochii motis caſtris in promontorio Canti-

Atrox cum Mauris praelium.

Proſpera Ataidii in Marochiana caſtra irruptio.

men-

mensi, quod inde non procul aberat, consedisse, ad vesperum, cùm Rex cœnaret, ex improuiso duas turmas adortus, eas cepit, & castris terrorem & tumultum intulit, exercitumque propere reduxit. Ibi tunc hostes accurrunt, sagittis, glandibus, & missilibus acerrime pugnant. Præcipue verò tanta lapidatio è superiore loco (castra enim erant in cliuo posita) facta est, vt locus lapidationis nomen obtineret. Nostri tamen se cum omni præda receperunt: hostes eos tota illa nocte ferociter insequuti sunt. Nihilominus Ataidius cùm eorum impetum egregie sustineret, exercitum prima luce incolumem cum magna præda reduxit. Captiuos enim supra trecentos fuisse constat. Fuêre præterea capti equi complures, & Cameli. Rex alium deinde locum magis munitum castris metandis cepit. Est mons editus, quem appellant Idenar: illi subiecta est campi planicies, obiectis principio collibus præangusta, quæ deinceps latius panditur. In campi istius augustiis rex castra posuit. Id cùm Ataidius exploratum habuisset, vna nocte cum equitibus quingentis, & multis etiam Saracenis auxiliaribus, qui Duce Iehraben-
Idenar mons.
Alia non minus fælix in Marochianos irruptio.

fuso

tafuso se cum Ataidio coniunxerant, in hostium castra profectus, cum in illos inopinantes inuasisset, castra tauto metu atque terrore compleuit, vt quamuis multi in ea trepidatione, correptis, quæ cuique sors obtulerat, armis, resistere pararent: omnes tamen metu nimio conturbati, sese ab eo tumultu effusa fuga proriperent. Ipseque Rex non expectauit, dum equus insterneretur, sed in eum, quem primum adipisci potuit, insiliens repente diffugit. In castris magna cædes facta est, ingens præda capta, maxima virorum & mulierum multitudo in seruitutem abducta. Inter captiuas fuit vna Regis ipsius concubina, forma excellenti, quam is vehementer amabat. Lusitani aliquot vulnerati fuerunt, inter quos Ataidius extitit, qui in facie vulnus accepit.

Lusitanorum de Almedinensibus victoria.

Non multis post diebus Almedinenses ciues in agrum Safiniensem excursionem fecerunt, & in duobus locis insidias collocarunt. In eos tamen Ataidius explorato nostros eduxit. Prælium fuit acre, magnisque vtrinque viribus pro hominum numero commissum. Sed tandem hostes fusi fugatique sunt. Octo & quadraginta cæsi: è nostris

tres

tres desiderati : ne maior cædes ederetur , & equorum hostilium pernicitas , & Ducis prudentia fuit impedimento. Nec enim permisit, vt nostri longius hostes insequerentur, ne in plures insidias cædendi cupiditate furentes irruerent. Alii deinde equites Arabes septingenti , cum per agros in vrbis conspectu discurrerent , & segetes incenderent , regressi continuo sunt. At Ataidius vbi vidit illos sine vlla suspicione futuræ dimicationis abscessisse , Lupum Barrigam cum centum & sexaginta delectis equitibus in eos immisit : alia deinde porta Nonium Cattum , impigrum virum similiter cum alia equitum turma iussit , vt diuersis ex partibus hostes adorirentur. Is primus in hostes inuectus est. Prælio commisso , Lusitani hostium multidine & ferocitate vehementius oppressi , magnum discrimen adierunt. Barriga cum suis subsidium attulit , quo nostris animus redditus est , & impetus hostium repressus. Acerrima tandem nostrorum impressione hostes in fugam versi sunt : nostri quatuor millibus passuum eos insequuti , non mediocrem stragem ediderunt , & Barriga cum opimo spolio vrbem subiit. Hostium namque supro-

Lusitanorum de Arabibus victoria.

mum Ducem, virum militaris virtutis opinione præstantem manu sua interemit, ita tamen, vt ab eo congressu, quamuis victor, multis & periculosis admodum vulneribus sauciatus abiret. Sed facile victoriæ decus dolorem vulnerum lenabat. Dux Iahomazendes appellabatur. Illius caput & equum Barriga in vrbem intulit. Caput fuit hastæ mucrone præfixum, & in vna vrbis porta collocatum. Illud Saraceni maximo pretio redimere cupiebant, sed nunquam id Ataidius vlla conditione permisit. Tandem cum hostes, qui illam regionem, quam appellant Xerquiam, incollebant, fracti malis, & rebus suis diffidentes, pacem ab Ataidio petiissent, inter alias fœderis renouati conditiones vna fuit, vt caput Ducis illius suis ad honorem sepulturæ redderetur: quod tunc fuit summa Ataidii voluntate concessum. Erat enim is inter Saracenos, propter decora in bello parta, summis honoribus affectus & singulari suorum prædicatione celebratus. Pax facta continuo fuit. Reliqui Xerquiensium exemplo prouocati, pacem similiter ab Ataidio postularunt. Pacis sequester & interpres Iehabentasusus extitit.

Iahomazendis Arabum ducis caedes.

Pax cum Xerquiensibus inita.

Nul-

Nullum grauius onus eo, quod iam antea subierant, fuit illis impositum.

ITA ea parte bello profligato, omnis illa regio fuit sub imperium & ditionem Emmanuelis iterum cum tributo æquabili subiuncta. Ex illis Ataidius plurimos delegit, quos stipendiis aleret, vt illis stipatus, facilius cum Marochii Rege & Xerifio, (sic enim appellabant ducem, qui sanctitatis & virtutis militaris opinione Arabibus, qui dispersi in agris vagabantur, imperabat) bellum continenter gereret. Tantum autem terrorem principibus illis Ataidii nomen inferebat, vt nullis munimentis se tutos vnquam fore confiderent. At Ataidius aliorum bellorum cura liberatus, bellum contra duos illos principes maiore studio sibi administrandum putauit. Itaque Lupo Barrigæ præcepit, vt cum centum & quinquaginta equitibus Lusitanis, & equitibus auxiliaribus ex Saracenis fœderatis, qui sub Iehabentafufo militabant, accitis, in Marochii fines inuaderet. Is igitur cum Iehabentafufo, cùm essent in loco, qui Duamus appellatur, & abest Safinio passuum millibus quadraginta octo, accepit, ad radices Atlantis montis

Bellum Marrochiiense.

Duamus.

Atalas nunc montes clari.

(nunc montes claros appellant) in campo satis patente, quem appellant Alehauz, nouem hostium præfecturas castra posuisse. Hoc igitur cum Duces exploratum habuissent, incredibili celeritate eo se contulerunt, ita, vt inopinantes & incautos aggrederentur. Sùpra mille ex hostibus cæsi sunt, capti centum & quinquaginta, & præda ingens eo die parta. Vlterius autem progressi in regionem Xiatimensem impetum ferentes, non paucos hostes interfecerunt, & captiuos centum abduxerunt. Eò Xerifius, vt eandem regionem armis occuparet, inuasit. Ex illius castris equites permulti in nostros inuecti sunt. Barriga in copiarum supplementum equites centum in subsidium missos acceperat. Prælium satis acre commissum fuit, & diu ancipiti victoria dimicatum. E nostris tres equites Lusitani, & vnus Saracenus cecidere, ex hostibus viginti & quinque cæsi sunt, inter quos filius Reguli cuiusdam interfectus est. Hostes cùm se frustra contendere cernerent, in castra reuersi sunt : quos nostri insequi in castra noluerunt, ne multitudine obrueruntur. Post aliquot dies, Barriga in oppidum Xiatimense,

Alehauz. Lusitanorum victoria.

Anceps cum Xerifio praelium.

se, quod appellant Tanli, impetum similiter tulit. Hostes cùm se in vltimum discrimen adductos cernerent, aluearia apum innumerabilia, quibus abundabant, incensa è mœnibus demisere. Nostri & aluearium flammis ambusti, & apum aculeis stimulati, oppugnationem deserere coacti sunt. Multi etiam vulnera ab hostibus accepere, ne apibus tantum ea propugnatio ascribi posset. Ipseque Barriga grauiter vulneratus abscessit. Sub idem tempus, Nonius Cugna cum centum equitibus Safinium Regis Emmanuelis iussu peruenit, & Nonius Mascaregnas in Lusitaniam reuocatus est. *Srattagema Tanlensium.* *Oppugnatio iirrita.*

AGVZ est opidum in ea Mauritaniæ parte, quæ ad fines Safinii vrbis pertinet. Eum tunc locum Lusitanus quidam cum quinquaginta Lusitanis sagittariis custodiebat. Eò autem se tunc Barriga & Iehabentafusus cum copiis suis contulerant. Ibi verò fuit eis nuncius allatus, Marochii Regem cum maximis copiis aduentare. Quem nuncium Ataidius cùm accepisset, Nonium Cugnam eò cum equitibus ducentis, vt auxilium afferret, confestim misit. Ibi cùm quidam ex hostibus postremum agmen nostro- *Aguz opidum.*

tum

rum corpore [illegible], egressi sunt, & unus ex illis captus est, quem ad Ataidium Barriga misit. Ab eo cum Ataidius hostium consilia [illegible], is [illegible] Punico quasdam opiniones in Ataidii sensibus insevit, [illegible], suspicatus est Iehabentafusum de rebus [illegible] cogitare. Itaque ad Barrigam scripsit, vt omnes Lusitanos confestim in vrbem regredi iuberet, & ipse cum solis equitibus sexaginta remaneret, atque deinde aliquid causaretur, vt ratione ductus existimari posset, à Iehabentafuso discedere. Id Barriga, vt sibi imperatum fuerat, executus est: atque primum alios omnes dimisit, deinde alterationis cuiusdam minime necessariæ materiam præbuit, cuius indignitate se vsque adeò commouerit, vt honeste videretur à Iehabentafusi societate seiungi. Solus Rodericus Castrensis cum tribus famulis ab eo discedere noluit. Iehabentafusus cum indigne pateretur, eo tempore à Lusitanis destitui: grauius tamen tulit, secus de sua fide, quam meritus esset, existimari, quam in tanto descrimine relinqui. Itaque per literas grauiter de tam insigni iniuria conquestus est. Seque nihilominus

[illegible]

Iehabentafusus proditionis suspectus.

nus

nus eo die prælium cum Marochii Rege cum copiis, quas habebat, initurum affirmauit, vt vel illustri victoria, vel clara morte testatum apud omnes relinqueretur quanta fide Regem Emmanuelem coleret & obseruaret. His literis Ataidius inductus, ad illum rescripsit, se confestim ad illum equites quingentos missurum. Sed cum is nuncius cum duodecim equitibus interuenit, iam Iehabentafufus manum cum maximo Regis exercitu conferebat. Prælium fuit atrocissimum, in quo tamen Iehabentafufus cum suis res memorabiles effecit: hostes suos fudit, maximam hostium multitudinem cecidit, ipsumque Regem castris exuit, & longius insecutus, maiorem exercitus partem ferro concidit. Præda fuit ingens. Erant enim castra multarum rerum copia referta. Ataidius vt pollicitus fuerat, sequenti die Barrigam cum equitibus ducentis, & Cugnam cum trecentis in illius auxilium misit. Sed cum illi aduenerunt, iam Iehabentafufus rem præclare gesserat. Tulit Ataidius permoleste, se, aut saltem Lusitanos Duces eo prælio non interfuisse: multique illum reprehenderunt, quod tam facile hominis leuissi-

Iehabentafusi de Marochiensibus insignis victoria.

leuiſſimi & fallaciſſimi ſermonibus offenſus fuiſſet, vſque adeò, vt neglectæ fidei criminationem, quod ſocium in tanto diſcrimine ope ſua deſtitueret, minime pertimeſceret.

Victoria de Xiatimenſibus.

Non multis pòſt diebus Ataidius in aliam præfecturam Xiatimenſem Barrigam immiſit. Prælium atrox extitit. E noſtris duo viri nobiles cum nonnullis aliis cecidere: ſed tandem oppidum captum, & hoſtes partim cæſi, partim in fugam coniecti, & aliqui etiam capti ſunt.

Tingi oppidum à Feſſenſi Rege fruſtra oppugnatum.

REX Feſſenſis, anno ſalutis M. D. XI, cùm fuiſſet illi nuncius allatus, Tingim non eſſe valido præſidio munitam, & præterea negligenter cuſtodiri, fore putauerat, vt, ſi illam ex improuiſo adoriretur, facile caperet. Itaque maximas copias comparauerat, vt illam oppugnaret. Longe tamen aliter munitam reperit, quam ſuſpicatus fuerat: Caſtra tamen poſuerat, & obſeſſam diebus aliquot tenuerat, & quibus poterat viribus & machinis oppugnauerat. Sed ſemper fuerat á conatu cum graui damno atque dedecore repulſus.

Irrita Arzilae obſidio.

Anno igitur inſequente, vt ignominiæ maculam deleret, Arzilam exercitum adduxit, & propè vrbem

bem castra locauit, & cùm indè hostes in vallum, quod vrbem cingit, irrupissent, nostri intra vallum prælium inierunt, in quo Bernardus Coutignus in hostium præfectum, Adel nomine, equum incitauit, & illi cuspide oculum effodit. Iacobus Coutignus, frater Francisci Coutigni Comitis Marialbensis fortissime dimicans, ab hostibus interfectus fuit. Pauci vtrinque ceciderunt, & Rex cùm cerneret frustrà tempus ibi in obsidione conteri domum re infecta discessit. Emmanuel interim quamuis Africani belli curam non intermitteret, aliud bellum sibi proponebat, ex quo non minorem gloriam assequeretur. Cùm enim esset studio Christianæ religionis propagandæ vehementer incensus, id suscipiebat, vt armis diuinis omnes impietatis opes & munimenta conuelleret. Itaque in India, & in AEthiopia operam dabat, vt gentes à Christi placitis alienæ, ad illius sanctissimum cultum sanctorum hominum monitis & disciplinis adducerentur. Et cùm animaduerteret regnum illud AEthiopiæ, quod appellatur Congo, fuisse iam à tempore Ioannis Regis Christi disciplinis illustratum, in

Emmanuelis Regis in christianismo propagando studium.

idem

idem opus, vt perficeretur, incubuit. Idcircò, vt dictum eſt, multos ſacerdotes pietatis opinione præſtantes in illam regionem miſerat, vt eos, qui nondum erant luſtralibus aquis expiati, ad Christi fidem perducerent, & qui iam Christo nomen dederant, clariore diſciplina confirmarent.

Congenſis Regis filius & Legatus in Luſitaniam miſſi.

Svb hoc igitur tempus, hominem è ſuis domeſticis equeſtri dignitate præditum, ad eundem Congenſem Regem, cum pluribus ſacerdotibus, & ſacris veſtibus ad rem diuinam ſanctius peragendam miſit, vt eum acrius ſtudio Chriſtianæ pietatis incenderent. Rex hac Emmanuelis Regis benignitate prouocatus, in Luſitaniam filium ſuum Henricum nomine, cum fratre ſuo, & pueris nobilibus miſit, vt linguam Luſitanam, & Latinas literas, & ſanctarum rerum diſciplinam perdiſcerent. Cùm iis venit Legatus quidam illius, Petrus nomine, non vulgari prudentia præditus, cum quo Rex Emmanuel ſermonem libentiſsime conferebat. Is vt diutius in Luſitania verſaretur, vxorem ſecum duxit, quæ fuit à Regina Maria multis donis atque muneribus affecta. Emmanuel, cum omni comitate gen-

tem

tem illam vniuersam ad CHRISTVM allicere contenderet, Regis fratrem & filium cum reliquis pueris in disciplinam viris religiosis & eruditis tradidit, qui eos Latinis literis, & religionis moribus & institutis imbuerent. Deinde Simonem Syluium hominem apprime nobilem, ad illum cum muneribus legauit. Munera verò erant equi pulchre instrati & phalerati, & mulæ similiter ornatæ, vasa sacra, tabulæ pictæ, infulæ & omnia, quæ ad religionis cultum rite conficiendum erant idonea. Fabros præterea, qui templa & regias ædes ædificarent. Id præterea Syluio commisit, vt ius regium ad Lusitanos, qui in ea Aethiopiæ parte versabantur, in officio continendos, & eorum flagitia punienda, si opus esset, obtineret. Et præterea vt cum Rege simul ius omnibus gentibus, quæ sub Regis imperio erant, administraret. Quod vt commodius fieret, secum hominem iurisconsultum adducebat, vt ius publice diceret. Id enim ipse Rex Alfonsus ab Emmanuele per legatum summis precibus efflagitârat. Id etiam Syluio in mandatis dedit, vt si forte, dum is apud Alfonsum versaretur, aliquis belli motus exi-

Emmanuelis ad Congensem Regem Legatio.

existe-

isteret, Regem opibus, & consilio, & manu etiam iuuaret. Illum præterea admoneret, vt quam primum posset, Legatos Romam mitteret, per quos authoritatem Pontificis Maximi, & Ecclesiæ Sacrosanctæ ius & imperium in omnibus rebus sacris agnosceret. Et quia Petri prudentia non vulgaris esse videbatur, suadebat, vt ipse Petrus aliquot viris nobilibus stipatus, ea potissimum legatione fungeretur. Se illum suis sumptibus Romam esse missurum. Regem præterea admonebat, vt aliquot pueros nobiles in Lusitaniam mitteret, qui cum reliquis erudirentur.

Emmanuelis ad Congensem regem Legatus moritur.

Sylvivs cum hac legatione profectus, secundis tempestatibus vsus, in Congense regnum peruenit: cuius aduentu rex se mirum in modum lætari significauit. Statimque misit virum quendam primarium, illi sanguine valdè coniunctum, qui Syluium salutaret, & in vrbem Regiam, quæ à portu multum distabat, vbi commodum esset, deduceret. Syluius tamen febre correptus, antequam regem videret, è vita discessit. Rex mortem illius admodum acerbè tulit. Aluarus Lupius, qui classis curam susceperat,

rat, in locum Syluii, vt ab Emmanuele decretum fuerat, si casus aliquis Syluium de medio sustulisset, successit. Is ad regem cum literis adiit. Literarum sententia præter egregiæ cuiusdam pietatis argumentum, & præstantis voluntatis indicium, nihil aliud continebat, quàm vt fides Syluio in rebus omnibus, quas Rex Emmanuel illi præceperat, vt Alfonso Regi diceret, haberetur. Literis lectis, Aluarus Lupius earum sententiam verbis subsecutus est, & dona, quæ ferebat, in conspectu regis explicuit. Rex verò res singulas in manus sumere, laudare, mirari, manus in cælum tendere, gratias Deo summas agere, quòd per Reges virtutibus amplissimos, & numini cælesti charissimos, fuisset è tenebris impietatis emersus, vt cælestem lucem aspiceret. Regem verò Emmanuelem non satis habere, illum tam diuino beneficio constrictum tenere, nisi etiam præterita beneficia recentibus donis magnificentissimè cumularet. Quia verò Emmanuel illi regia insignia, quibus deinceps vteretur, mittebat, quæ pertinerent ad virtutis insitæ monimentum, & vniuersæ posteritatis ornamentum,

Congensis Regis ad Emmanuelem de erga se beneficiis literæ publicae.

de

de ea re literas publicè proposuit, quibus testatum omnibus esset, & memoriæ etiam sempiternæ consecratum muneris illius institutum, & Regiæ beneficentiæ documentum. Literis autem his referebat, quo pacto Regis Ioannis opera fuisset illa regio lumine Christianæ religionis illustrata, & è tyrannide infestissimi dæmonis erepta, & quanta malignitate fuisset opus illud tam præclarum opera antiquissimi serpentis, per quem primi parentes è sedibus beatissimis expulsi fuerant, impeditum. Quanta cura, studio, & vigilantia Rex inuictissimus Emmanuel opus, quod à Ioanne Rege clarissimo inchoatum extirerat, perficiendum susceperat. Religionis verò Christianæ disciplinam in summa referebat, & deinde commemorabat, qua ratione pater illius opera perditissimorum hominum à Christi fide, quam fuerat antea professus, impiè & nefariè desciuisset, & ob eam rem in ipsum Alfonsum, maximum natu filium, quòd impietatem illius imitari noluisset, se teterrimum præbuisset. Commemorabat deinde exilium, in quod pulsus à patre fuerat, & molestias, quas in exilio pro Christi no-

mine

mine cum ſumma iucunditate pertulerat: & qualiter moriente patre, cum fratre, qui regnum per ſummam iniuriam occupare conabatur, cum ſolis triginta ſex hominibus, Chriſti numine ſæpiùs inclamato, conflixerat, cum frater illius exercitum maximum haberet: & quomodo non copiis humanis, ſed diuinis, vt hoſtes ipſi fatebantur, bellum profligatum fuerat, & frater caſu etiam diuino captus, in poteſtatem illius venerat., de cuius ille improbitate & pertinacia ſupplicium iure ſumſerat. Exponebat deindè, quo conſilio Petrum ſuum cognatum, qui vnus erat ex triginta ſex hominibus, qui illi opem attulerant, ad Regem Emmanuelem legauerat: ex quo Petro intellexerat, in Luſitania Regis ipſius ampliſſimi iuſſu vota pro Congenſis regni ſalute, & Alfonſi ipſius fide perſoluta fuiſſe: quò nullum clarius extare poſſet inſignis caritatis indicium. Itaque ſe non ſolùm pro Chriſti ſanctiſſima religione, pro templorum ſanctitate, pro Eccleſiæ ſanctionibus necem & cruciatum, ſi opus ita fuiſſet, minimè recuſaturum: verùm & pro Regis Emmanuelis amplitudine omne diſcri-

Miraculoſa victoria.

crimen ſalutis aditurum. Adiiciebat deindè: Vt autem magis nos rex optimus, ſummisque laudibus in omni æternitate prædicandus, ſibi diuinceret, miſit ad nos virum nobiliſſimum cum muneribus & ornamentis, quæ ſatis, quàm propenſa in nos eſſet voluntate, declarabant. Et quia eſt in more poſitum, vt Chriſtiani reges inſignia geſtent, ad poſteritatis memoriam propagandam, & Maieſtatem regiam inſigniter illuſtrandam: voluit idem rex in hoc etiam plurimum nobis ſuæ benignitatis impertire. Scutum enim nobis miſit, primum quidem Cruce ſignatum, vt animo recoleremus victoriam, quam Conſtantinus Imperator Cruce in cœlo perſpecta, de hoſtibus ſuis conſecutus eſt, nè vnquam ab animis noſtris memoria victoriæ, quam ſimiliter adepti ſumus, elaberetur. Et quia Iacobus Apoſtolus cuius opem, vt Hiſpani faciunt, in eodem prælio frequenter implorauimus, in acie perſpectus hoſtes exterruit; eiuſdem Apoſtolus ſpecies voluit, vt in eiuſdem inſignibus inſculperetur. Præterea vt amoris coniunctio, quæ nobiſcum cum illo eſt, illuſtri ſigno conſignari poſſit;

Inſignia Congenſi Regi ab Emmanuele miſſa.

Re-

Regum Portugalensium insignia, que quinque scutis in crucis formam dispositis continentur, reliquis signis admiscuit. Iis enim quinque scutis Christi Opt. Max. vulnera designantur, quæ in cruce pro generis humani salute pertulit. Cùm enim Alfonsus primus Portugaliæ Rex cum quinque Regibus Saracenis maximo exercitu constipatis confligere in Lusitania voluisset: in cælo, vndè auxilium precibus efflagitabat, Christi speciem eiusdem quinque vulneribus illustratam oculis, atque mente conspexit, innumerabilemque hostium multitudinem, Christi numine confirmatus, occidit, & ea de causa illa insignia ad memoriam posteritatis assumpsit. Itaque modis omnibus Rex singulari pietate præditus, cùm hæc ad nos tam præclara Regiæ stirpis insignia misit, nostram posteritatem admonere voluit, vt in bellis, non humanis opibus, sed diuino Christi præsidio niteretur. Pro his tantis beneficiis Emmanueli regi fratri nostro carissimo gratias immortales agimus, neque solum fratrem & patronum agnoscimus, sed omnes regni opes, atque adeò vitam pro il-

 lius

lius dignitate profundere parati ſumus. Qui tamen quamuis omnia, quæ poſſumus, illius gratia faciamus, nullam tamen partem illius erga nos meritorum officiis noſtris aſſequemur. Reliquum igitur erit, quando nos parem gratiam referre non poſſumus, vt Rex ille ſummus atque ſempiternus, in cuius honorem Emmanuel hæc tam præclara opera molitur & efficit, illi præmium diuidum, atque ſempiternum conſtituat. Noſtros autem liberos, & cunctam poſteritatem obteſtamur, admonemus, & pro iure etiam noſtro iubemus, hæc inſignia geſtare, illis ſcuta diſtinguere, litteras conſignare, ſigna in bellis intertexta præferre, ſemper animo atque mente recolere, quæ per illa deſignantur, vt ſic memoriam ad pietatis & iuſtitiæ recordationem excitantes, de hoſtibus ſuis victoriam, freti Chriſti præſidio, conſequantur. Sed quia more etiam receptum eſt, vt egregia facta nobilitentur, & homines, qui meritis ſuis in locum altiorem aſcendunt, poſteritati ſuæ virtutis memoriam prodant, idem Rex Emmanuel alia noblitatis inſignia nobis miſit, quibus genus eorum, ex illis ſex & tri-

triginta, qui valdè ſtrenuè ſe geſſerunt in eo prælio, quo Chriſti præſidio muniti, fratris impetum contudimus, illuſtrare poſſem, quod etiam impulſi monitis illius exequimur, vt hoc virtutis præmio multi ardentius in ſtudium virtutis incitentur, vt ita non ſolùm in hac vita contra hoſtiles imimpetus muniamur, ſed etiam in futura bonis ſempiternis frui poſſimus.

His literis in publico propoſitis, & in totum regnum exemplis earum ad Principes miſſis, Alfonſus decreuit, quàm gratus eſſet in Emmanuelem, teſtificari. Petrum deinde, vt ab Emanuele fuerat admonitus, ad Pontificem Maximum legauit. Petro autem duodecim viros nobiles comites adiunxit. Emmanueli vero magnam vim eboris, & munera, quibus illa Regio abundat, dono miſit. Duodecim præterea nobiles pueros cum Petro in Luſitaniam venire iuſſit, qui ſimili ratione fuerunt literis & moribus inſtituti. Emmanuel poſtquam Petrus in Luſitaniam rediit, illi & Henrico Alfonſi Regis filio, & reliquis viris è nobilitate delectis, omnia, quæ ad iter erant neceſſaria, præbere largè atque munifice iuſſit. Ii fue-

Congenſis ad Pontificem Maximum Legatio.

F 2 runt

Congressus Regis ad Pontificem Maximum literae.

runt Romæ à Pontifice, & ab omnibus Ecclesiæ principibus benigne & comiter accepti. Literas deinde Pontifici Regis Alfonsi detulerunt. Illarum sententia hoc continebat, se primum Ioannis, hoc nomine II. Portugaliæ Regis, opera cum regno fuisse è potestate dæmonis, & è turbulentissimi erroris tenebris in libertatem & in lucem vindicatum. Deinde Regis Emmanuelis studio & sumptibus in eiusdem sanctissimæ religionis disciplina progressum, clarius lepræ deformitatem, qua fuerat antea deformatus, agnoscere, & pristinum errorem & amentiam vehementius detestari: & pro beneficio, quo mirabilibus signis à Deo perductus in pietatis splendorem extiterat, perpetuò se Deo gratias acturum, neque tam diuini muneris memoriam vnquam depositurum. Sed quoniam intellexisset, esse Christi summum in terris vicarium, quem omnes Christiani Principes vnicè colerent, & cuius iussa tanquam cælestia atque diuina sequerentur: ne se a reliquorum Principum Christianorum communione segregaret, & aliqua in re a pietatis via deflecteret, Romam filium suum Henricum iam sanctis in

Lu-

Lusitania literis eruditum, & Petrum cognatum suum, virum, cuius prudentiæ atque probitati valde confideret, se mittere statuisse, vt ipsius Alfonsi nomine pedes illius oscularentur, & regnum vniuersum ipsius Pontificis voluntati & imperio dicarent. Nec enim se vnquam vllo tempore commissurum, vt obsequio & pietate erga sanctam Romanam Ecclesiam, ab vllo Christiano Principe vinceretur. Pauca deinde adiiciebat, quæ ad fidem legatis habendam, & postulata quædam ad religionis causam necessaria, facilius impetranda pertinebant. Legatio benigne fuit accepta, & postulatis egregie satisfactum. Considerabant enim & Pontifex & Cardinales, gentem barbaram, & ab omni cultu humanitatis abhorrentem, non nisi cælesti quadam beneficentia, numinis præsentissimi dono atque munere in tantum pietatis studium excitari potuisse: & idcirco illas Aethiopiæ recentes post tam multa secula primitias, gratissimis animis accipiendas esse decreuerunt.

HAEC quidem Emmanuel ad Aethiopiæ religionem firmius faciendam designauit, atque constituit. Sub idem verò tempus, *RES INDICAE.*

quo

quo hæc gerebantur, Petrus Menesius Alcoutinensis Dynasta, Fernandi Menesii filius, Villæ Regalis Princeps, Septam traiecit, vt illius vrbis imperium teneret, & bellum, vt maiorum vestigia sequeretur, administraret. Interim verò Malacæ res, post Albuquercii ab ea ciuitate digressum non fuerunt adeò tranquillæ, vt non variis bellorum tempestatibus agitarentur. De quibus vt commodius agere possimus, necesse erit, prius de insularum quarundam situ, quæ in illam bellum comparabant, pauca dicere. Taprobana, quam Zamatram appellant, ita est aureæ Chersoneso ad Austrum obiecta, vt longius tamen in ortum Solis protendatur. Ad Austrum verò, vltra Zamatram insulæ frequentes adiacent. Inter quas ab occasu Zunda magnam vim piperis passim fundit. Ea verò non admodum lato mari a Zamatra disiungitur. Deinde ad ortum Solis progredientibus aliæ duæ insulæ se ostendunt, quarum prima Iaua maior, altera minor appellatur. Omnes hæ tres insulæ regum imperio continentur. Iauæ verò præcipue sunt fertiles & opimæ, fruges multiplices, & fructus varios proferunt, &

Malacense bellum.

Taprobana.

Zunda insula.

Iaua maior & minor.

maxi-

maximam vim pecorum & armentorum, & equorum nutriunt. Venatu & aucupio mirifice redundant: piperis & aliorum aromatum copiam passim efferunt. Mediterranea loca homines dediti simulacris incolunt: qui maritimas oras habitant, maxima ex parte Mahumetanis institutis viuunt. Homines nudi plerumque vmbilico tenus incedunt. Multi tamen lautiores vestibus bombicinis, aut gossipinis amiciuntur. Barbas euellunt: anteriorem capitis partem radunt: reliquam studiose crispant. Nullum integumentum in capite gerunt. Indignum enim hominis præstantia censent, hominis principatum, quem in capite constitunt, aliquo velamento quasi rem probrosam legere. Siquis caput alicuius manu tangit, eam iniuriam armis acerrime persequuntur. Sunt in bello feroces, & intrepide sese in quoduis magnum discrimen iniiciunt. Artibus fabrilibus dediti sunt: arma, tormenta, variaque telorum genera singulari opere perficiunt: æs, ad quoduis genus instrumenti egregie fundunt. Naues ingentes ædificant, astra diligenter obseruant, & magicas disciplinas incridibili studio colunt. Syluas venandi studio peragrant,

neque

neque ſolum canibus, & venabulis ad apros atque ceruos eminus configendos, verum & accipitribus ad volucres capiendas vtuntur. Omnes colorati ſunt: mulieres neque deformem faciem, nec obtuſum ingenium gerunt. Eleganter excoluntur, in ſaltationibus non mediocrem præ ſe venuſtatem ferunt. Curribus inuectæ, cum viris ſyluas & nemora luſtrant, & venatione oblectantur. Homines Sinarum moribus & inſtitutis viuunt, à quibus ſe originem ducere iactant.

Iapara Iauae ciuitas.

IN ea inſula, quæ Iaua maior appellatur, erat quidam Saracenus, cui nomen erat Pateonuzius, ciuitatis cuiuſdam princeps, quam Iaparam appellant. Ea eſt in ora maritima, quæ Zamatram ſpectat, ſita. Is ante quam Albuquercius Malacam caperet, fœdus cum Vtetimutaraia de pernicie & interitu regis inierat. Vtetimutaraia namque ſe graues à Malacæ rege iniurias accepiſſe conquerebatur, quibus offenſus, ſe illum Pateonuzio proditurum per literas aſſerebat. Pateonuzius regnandi cupiditate inductus, in eo neruos omnes intendit, vt tantam occaſionem minime prætermitteret. Itaque maximam claſſem ædificare cœpit. Septem

Pateonuzii in Malacae Regem conſpiratio.

aut

aut octo annos in hac classe comparanda consumpsit: in quem verò finem id faceret, tanto vtriusque silentio compressum fuit, vt ne suspicione quidem vlla quisquam id assequi potuerit. Interim verò multos Malacam cum mercibus submittebat, vt mercatorum habitu & specie laterent: & cum opus esset, armis imparatos adorirentur. Hos Vtetimutaraia in vicos suos admittebat: quorum eo tempore, quo Albuquercius Vtetimutaraiam capitali supplicio affecit, erat in ciuitate non mediocris multitudo. Ita latebat hæc in visceribus reipublicæ pestis, vt nemo in quanto periculo versaretur, coniectura prospiceret. Vtetimutaraia de medio sublato, Pateonuzius nihilo secius in eadem mente perseuerabat. Classis erat maxima: is opes ingentes habebat: res Malacæ non ita stabilitas esse iudicabat, vt conuelli non possent. Itaque cum trecentis nauibus, & hominum fortium multitudine, Iapara soluit. Fretum igitur, quod inter Iaoas & Zamatram est interiectum, præteruectus, multis terrorem præbuit. Res ad Rodericum Brittium Patalinum, qui, vt dictum est, Malacæ præerat, delata est, Is Andradium

Pateonuzii in Malacenses et Lusitanos expeditio naualis.

in

in fretum illud continuo cum septem nauibus misit, vt exploraret, quem cursum classis illa teneret. At classis aliud ingressa fretum, quo celerius Malacam perueniret, iam se ex eo freto, quod appellant Sabam, abduxerat. Andradius cum nauarchis reliquis in vrbem redire maturauit. Ibi classis conspecta fuit, quæ multum terroris ciuibus vniuersis incussit. Brittius tamen statuit per se cum vniuersa classe dimicare. Id Andradius indigne admodum tulit. Sibi namque dicebat maritimarum rerum curam, Brittio vrbis custodiam fuisse commissam. Is igitur se arce teneret, & vrbem tueretur: sibi maris tuendi curam relinqueret. Brittius contra disserebat, imperium terræ atque maris in oris illis ad se pertinere, & idcirco quidquid ille de rerum summa statueret, id esse Andradio sine recusatione faciendum. Id cum Andradius se minime passurum affirmaret, vt dignitate spoliaretur, iurgio certatum est, & verborum aculeis animus vtriusque non mediocriter exulceratus extitit, vsque adeò, vt Brittius Andradium in custodiam traderet. Sed cum primus ille motus animi consedisset, Brittius nocte illa consi-

Saba fretum.

Brittii cum Andradio contentio.

considerauit, non esse eo tempore talem virum propter vllas verborum offensiones alienandum. Itaque misit ad Andradium, qui animum illius in se placaret, & admoneret, vt nauem conscenderet; se namque illum in classe operiri, vt victoriæ particeps fieret. Andradius alienum à se in tali discrimine, iniuriæ memoriam conseruare, reputauit. Itaque imperata sine mora vlla confecit. Brittius arcis custodiam Ario Pereiræ commisit, ipse in triremem armis & munitionibus instructissimam ingressus est. Classis erat sedecim nauium. Ninachetuensis præterea cum mille & quingentis militibus Malacensibus in minoribus nauigiis, vt littus custodiret, non procul a terra, concursabat. *Classis Lusitana.*

ORTO iam sole, & hostes, vt in portum subirent, vela dederunt; & nostri, vt cum iis in alto congrederentur, incitati sunt. Classis hostium non multitudine tantum nauium, verum ordine, quo instructa ferebatur, non mediocrem nostris admirationem commouebat. Nauis, cui Georgius Bottellius præerat, erat incredibili celeritate velox. Is cum classem antecederet, in prætoriam hostium nauem inuehitur. In illum con- *Pugna naualis.*

tinuo quindecim actuariæ naues inuadunt. Is, neque telo quidem vllo in hostiles naues immisso, in nauem, quam petebat, incurrit. Petrus Faria, vt illi subsidio esset, triremem, cui præerat, remis vehementer incitari præcepit. Ambo igitur prætoriam nauem adoriuntur. Sed ea tanta erat magnitudine, vt puppis castellum nauis, cui Botellius præerat, carchesium altitudine superaret. Eminus igitur eam oppugnare constituunt. Sed tanto erat robore & crassitudine, vt omnes globos non minus, quam si esset è silice facta, repelleret. Cùm igitur Botellius & Faria perspicerent, a se tempus frustra conteri, & hostes illos circumuenire pararent, se eadem celeritate, qua venerant, in classem receperunt. Tempus fuit in pugna a velitatione non dissimili eo die consumptum. Hostes enim non in alto pugnare volebant, sed ad vrbem accedere contendebant, vt motus excitarent, & vrbem, si possent, integris viribus occuparent. Nostri rursus, ne ab hostibus circumuenirentur, congressum in alto formidare cœperunt. Hostes tandem, vt volebant, cum iam Sol occidisset, in vrbis conspectu prope terram anchoras demisere.

Nostri

Noſtri ſimiliter ita claſſem in ora conſtitue-runt, vt minimo interuallo à terra diſiungeretur. Ea nocte Brittius conſilium habuit de ratione, qua prælium poſtridie eſſet ineundum. Omnes autem nauarchi illum obteſtari cœperunt, ne prælio intereſſet. Si vincimur, inquiunt, & tu ex arce poteris hoſtibus repugnare, & acceptum incommodum reſarcire. Præterea fidem tuebere: non enim vt mari periculum cum maxima pernicie ciuitatis adires, ſed vt arcem ab hoſtium impugnatione defenderes, fidem tuam conceptis verbis aſtrinxiſti. His coactus ſermonibus in arcem rediit, & Andradius in adminiſtrandi belli curam vehementer incubuit. At Saraceni Iaoenſes, qui in vrbe verſabantur, eadem nocte ad Pateonuzium venere, conſiliumque dedere, ne cum claſſe noſtra confligeret. Fieri namque poſſe, vt auxilio à Rege Bintami acerſito, claſſem noſtram ſine vllo periculo circunuentam oppri-meret, & tum demum arcem obſideret, quam fame facillime intra paucos dies in deditionem acciperet: interim verò in Muaris fluenta claſſem ſubduceret. Conſilium placuit. Itaque prima luce anchoras moliri,

Luſitanorum de belli ratione conſultatio.

Saracenorum militare conſilium.

&

& vela pandere iussit. Id Andradius cum animaduerteret, neque tamen quorsum id pertineret, suspicaretur, scapha inuectus, omnes classis naues circumiuit, & duces admonuit, vt velis passis ordine minime confuso in hostes inueherentur: ita tamen vt nemo cominus pugnam cum hoste capesseret, sed eminus classem hostium crebris tormentorum ictibus verberarent, & faces etiam in naues iniicerent. Id omnes impigre facessunt. Quod Pateonuzius conspicatus, omnia suæ nauis vela continuò pandi iussit, & vt omnes idem facerent, imperauit. Id imperium strenui Ducis omnes exanimauit. Existimarunt enim, illum rebus suis diffidentem, non de prælio committendo, sed de fuga facienda cogitare. Itaque se confestim in fugam dant. Nostri eos insequuntur; naues multas tormentorum ictibus deprimunt, complures etiam vulnerant, & ignem in naues alias coniciunt. Cùm verò incendium esset in multis locis incitatum, hostes se in mare exterriti flammis demittunt: qui quidem partim hausti fluctibus, partim concisi vulneribus interierunt. Nostri enim minoribus nauibus inuecti, eos natantes interimebant.

Pugna naualis.

Hostium fuga & clades.

bant. At Andradius cùm cerneret hostes ita perturbatos, vt si eo die, antequam illi à metu reficerentur, in eis persequendis insisteret, bellum profligari posset, & vereretur, ne propter pilarum & munitionum penuriam incepto desistere cogeretur, ad Brittium misit qui peteret, vt vim tormentarii pulueris atque pilarum in classem conuchi repente iuberet. Quod quidem factum diligentissime fuit. At Pateonuzius, cùm classis suæ magnam partem dissipatam cerneret, quatuor naues maximas ita cum sua coniunxit, vt cùm binæ vtrinque consisterent, ipse medium locum tueretur. In eas, quod roboris erat exercitus traduci iussit. Reliquas deinde, quæ integræ restabant, in ordinem cogi, & inter se coniungi præcepit, vt ita facilius nostrorum impetum à se reprimerent. Statuit deinde, vt reliquæ naues eas quinque, quæ in mari munitissimæ arcis instar habere videbantur, circumirent, & quoties vrgerentur, in illud firmissimum, vt existimabat, pugnæ illius propugnaculum se reciperent, vnde rursus possent in nostros erumpere. Hoc tamen, quod Pateonuzius existimauit sibi salutem allaturum, exitio fuit.

Infaustum Pateonuzii inceptum.

ſunt. Primum enim reliquæ naues fortium hominum robore nudatæ, periculum arcere minime poterant. Præterea cum ſe arctiſſime coniunxiſſent, neceſſe erat, vt nullum fruſtra telum in eas emiſſum accideret.

Prælium nauale.

Prælio commiſſo, naues hoſtiles partim depreſſæ, partim vulneratæ & mutilatæ, partim in fugam conuerſæ ſunt. Eoque deuentum eſt, vt claſſe hoſtium diminuta, iam noſtri audacius reliquis appropinquarent, vt cominus hoſtes aggrederentur. Nauarchus quidam nomine Martinus Guedius, poſtquam naues aliquot demerſit, in nauem maiorem inuectus eſt, in eamque violenter ingreſſus, hoſtes partim cecidit, partim in mare præcipites exturbauit. Similiter Ioannes Lupius Albinius in aliam nauem irrupit, hoſtiumque præſidio nudauit. Hæ duæ naues incenſæ confeſtim fuêre. Reliqui nauarchi, cum pro ſe quiſque, quantum poterat, accerime decertaret, ſtragem maximam ediderunt. Solæ quinque illæ naues reſtabant, quæ ſecundum ventum nactæ, paſſis velis fugere properabant. Andradius vt tutius poſſet in Pateonuzii nauem incurrere, aliquot delectos milites ex nauibus

Hoſtium ſtrages

aliis

s in suam traduxit. Deinde cum in præ-
iam Pateonuzii nauem incitaretur, eam
sequi non potuit, in quam igitur pri-
m impetum ferre potuit, eam iniectis
nibus ferreis alligauit. Ea verò naui ve-
atur Temungamus, vir opibus, & vir-
is existimatione clarus, qui secundum
teonuzium in classe principatum obtine-
. In eius nauem Andradius per latus ir- *Atrox cum Temungamo pugna.*
it. Franciscus verò Melius per proram
gressus, in hostes similiter irruit. Te-
ingamus filium sororis suæ ducebat, vi-
n valde strenuum, nauis etiam altissimæ
uarchum, qui, vt auunculo opem affer-
, in Andradii nauem incurrit, in eamque
ente desiluit: nemo enim illum aditu ar-
re potuit, eò quòd Andradium iam in
emungami naue dimicabat. At iuuenis per
dradii nauem in nauem auunculi celeri-
ingressus, suis subsidio fortiter occurrit.
ælium fuit atrocius, quam suspicari quis-
am fore in re iam inclinata potuisset. Ho-
s erant plures numero, & desperatio ani-
os illis faciebat, neque tam vt mortem
gerent, quam vt non inulti caderent, ac-
rrime pugnabant. Georgius Botellius in-

Duæ hostium naues incensae.

terim in nauem, cuius erat nauarchus T
mungami nepos, inuehitur, in eamque co
scendens, cum hostibus, qui eam tuebantu
periculosum certamen iniit. Verum host
tandem vel cæsi, vel in mare deiecti sunt
& nauis incensa. Similiter & nauis, in qua
Andradius & Franciscus Melius ingressi fu
erant, hostibus cæsis inflammata fuit. N
nachetuensis, & Tuamus Mahumetes, q
naui, quam Iuncum nominant, præerat
ea die hominum fortium decus adepti sun
Reliqua erat Pateonuzii nauis, cum duabu
aliis: in eas Andradius inuectus, tormen
tis eminus eas quatere instituit. Nam cùm
essent altissimæ, & homines, qui eam tue
bantur, acerrimi, non erat cur sine caus
cum obstinatis in ascensu difficillimo ce
tamen iniretur. Cùm autem nostri sine in
termissione naues hostiles verberarent, ar
mamenta dissipârunt, & castella disturba
runt: latera propter robur nauium integr
permanserunt. Prælium cùm à prima luc
initium cœpisset, ad noctem protractum fuit
Cùm verò noctis caligo tam densa fuisset, v
omnem aspectum adimeret, Andradius an
choras iecit, ea mente, vt vbi primùm di

lucesc-

esceret, hostes rursus, qui propter tene-
s inde moueri non poterant, aggredere-
. Sed tempestas subitò coorta cum toni-
is & ingenti procella classem disiecit, &
es summum discrimen adierunt. Parùm
m absfuit, quin inter se colliderentur,
allisæ vadis frangerentur. Tempestate
ita, cum diluxisset, Botellius & Mahu-
tes animaduertunt se prope Pateonuzium
stitutos. Itaque prælium instaurant, du-
hostium naues supprimunt: Pateonuzii
tum nauis illa restabat, quæ globos, vt
imus, à se repellebat. Botellius tamen
liu in eo certamine perseuerauit, vt eum
nentarius puluis, atque pilæ deficerent.
uis autem sua celeritate fretus, vrbem
iit, vt rursus cum munitionibus ad idem
tamen rediret. Classem verò quassatam,
juasdam naues afflictas ex tempestate re-
it. Nihilominus tamen rebus necessariis
ructus reuersus est. Sed Pateonuzius
tum secundum nactus, se fuga in Iaoam
ripuerat. In hoc prælio Pateonuzius
nquaginta nouem naues maximas ex iis,
s appellant Iuncos, amisit. Sexaginta
prælium adduxerat, vna tantum ex illis

Redintegratum postridie prælium.

Pateonuzii fuga.

euaserat. Longarum verò nauium, & cel cium, quæ vel incensæ, vel depræssæ sunt ingens multitudo fuit. Supra octo mill hominum vel cæsa, vel incendio consump sunt. E nostris triginta desiderati sunt, vu nerati quamplurimi. Andradius & naua chi reliqui cum maxima ciuium admirati ne (fuerat enim prælium omnium, quæ v derant aut audierant, acerrimum) in vrbe ingressi sunt.

Hostium ingens clades.

Eximia Lusitanorum victoria.

ANDRADIVS hoc bello confecto, in c teriorem Indiam vela dedit. Post illius e gressum parum abfuit, quin vrbs ab hostib caperetur. Saracenus quidam, nomine Tu mus Maxelizius, è Bengala oriundus, v ad fraudes concinnandas aptissimus, à M humete Bintami rege maximis præmiis in tatus fuerat, vt quacunque arte posset, a cem Malacensem poderet. Is summam eam causam cum Petro Persona familiarit tem contraxerat. Petrus autem Persona r gia negotia procurabat. Vectigalibus eni præerat. Maxelizius ad se alios Saracen asciuerat, quibus negotium dedit, vt cu Petrum Personam occisum cernerent, co tinuo arcem armati ingrederentur, vt ea

Arcis Malacensis frustra tentata proditio.

arci

arcis partem, in qua Perſona morabatur, quæ erat munitiſsima armis occuparent, eamque tantiſper tuerentur, dum ſubſidia Bintamenſis Regis, quæ ad eam rem expedita in inſidiis collocata fuerant, aduenirent. Nec enim dubitabat, quin in eo tumultu complures, qui Luſitanos oderant, ſe ſocios ſceleris eiuſdem præberent. Rebus ita comparatis, cum Maxelizius à Perſona fuiſſet, vt ſolebat, familiariter admiſſus, & Perſona poſt colloquium ſcripturæ operam daret, Maxelizius in illum incautum inuaſit, mortiferumque ei vulnus impoſuit. Perſona cum ſe lethali vulnere percuſſum cerneret, & proditionem metueret, ad oſtium repente confugit, vt id inducto vecte clauderet, ne reliqui hoſtes in eam partem ingredi poſſent: quod Maxelizio repugnante, cum extremum ſpiritum ederet, ſumma virtute confecit. Hoſtes accelerant, tumultus exoritur. Noſtri re inopinata perturbati, feſtinanter accurrunt: hoſtes foribus obdbuctis excluſos animaduertunt, in eos impetum faciunt, & acriter reſiſtentes interimunt. Deinde foribus conuulſis in Maxelizium inuehuntur: qui antequam occideretur, fortiſsi-

Iuſta proditoris Maxelizii caedes.

tiſsime ſine vllo fructu dimicauit. Hoc
cæde fraus compreſſa eſt, & Bintami
pacem petiit: quæ conditionibus æquis
enim tempora ferebant) illi conceſſa
Ad hunc modum pax Malacæ conſtitu
aliquot annis inuiolata permanſit.

HI

HIERONYMI OSORII
SILVENSIS ALGARBIORVM IN LVSITANIA EPISCOPI
DE
REBVS EMMANVELIS,
LVSITANORVM REGIS INVICTISSIMI, VIRTVTE, ET AVSPICIO GESTIS.

LIBER NONVS.

Albuquercii in Arabas expeditio.

DVM hæc in vlteriore India gerebantur, Albuquercius in citeriore magnam claſſem comparabat. Goæ autem Petrum Maſcaregnam præpoſuit: maritimarum rerum curam Ioanni Machiado commiſit: Rodericum Pereiram Caſtello Benaſtarinenſi præeſſe iuſſit. Claſſis erat viginti nauium. Ducebat autem ſecum mille & ſeptingentos milites Lnſitanos, & mille Indos. Decimo ſeptimo die Februarii, Anno

ſalutis

salutis M.D.XIII. Goa soluit. Cum verò a ora longissime disiunctus esset, & ea cau plures dies, quam existimauerat, nauigan consumpsisset, ad Zacotoram aquandi gr tia classem appulit. Inde in Arabiæ ciui tem munitissimam, quæ Adena appellatu cursum instituit. Ea est in radicibus mon editi, qui in mare lingula procurrit, sit & vtrinque fluctibus in sinus reductis all tur, ita, vt peninsula fiat. Mons est ad sterilis, vt nec arbores vllas, neque plan efferat, nempe qui sit saxosus, & prærup rupibus in altum promineat. Aquis car rarò admodum pluuiis irrigatur. Ex longinq pago aqua per aquæ ductum in locum, q ab vrbe quatuor millibus passuum distat, d riuatur. Ea vrbis aquatio est. Annona & bariis importatis vtitur, quorum tamen incredibilis copia. Est cincta muris, mu ta turribus, exculta mœnibus, & ad asp ctum pulcherrima. In illam mercatores Perside, & India, & Aethiopia, & ex m tis Arabiæ regionibus sæpe commeant. I colæ Mahumetem colunt: colore candid & specie liberali sunt. Homines nobiles mis exercentur, & militaris gloriæ de

Adena [illegible]

arden

nter expetunt. Rex alias ciuitates in literranea regione possidet, & milites paucos stipendiis alit: & è suis tantum litis in prælium, cum opus est, duo ia equitum educit. Vrbi verò illi motorem, cuius virtuti multum confidit, ponere solet. Aethiops quidam, vir animaximi, cui nomen erat Miramiriamus, tum munus obibat, cum ad eam Albucius classem applicuit. Eam verò ciuin Albuquercius capere cupiebat, vt in-Arabiam infestam redderet, & exitus ium, quibus Aegyptii primum, nunc Turcæ Indiæ minitantur, interclude- Inde enim Arabici sinus ostium cen- & viginti millibus passuum distat, ita, t intra diem vnum facillimum ipsas faucum opus fuerit, paucis nauibus occu-. Præterea non arduum munus esse vitur, inde in ciuitatem Heroum, quam nunc appellant, vbi classes ædificari it, minoribus nauigiis inuehi, & nauaflammis exurere. Quo facto, putabat ıquercius, Indiæ imperium, si ita de s humanis loqui licet, fore sempiter-. Verum eam oppugnationem infeliciter

Miramiriamus Adenae Praefectus.

Heroum ciuitas nunc Suez

ter aggressus est. Primum enim eam occasionem, quam rumore omnium persuasus, sibi oblatam crediderat, minime nactus est. Ciuitatem enim valde munitam, & à nomine Lusitano satis alienam reperit. Deinde Lusitani solitæ disciplinæ prorsus immemores, causam odii acerbioris hostibus attulerunt. Res autem ad hunc modum euenit. Classis anchoris firmata, quamuis naues salo iactarentur, tandem constitit. Miramiriamus vrbis præfectus cùm primum tempestas sedata fuit, ad Albuquercium nuncium misit, qui de illo quæreret, quo animo ad illius vrbis portum classem appulisset. Respondit Albuquercius, se literis, & multorum sermonibus accepisse, Sultani classem in Arabico sinu comparatam esse, vt Lusitanos oppugnaret. Se verò, vt homines tam longinquæ nauigationis labore leuaret, eo cursum direxisse, vt cum ea classe in Arabico mari congrederetur. Quod verò ad vrbem eam attineret, se non bellum, sed pacem adferre, ea tamen lege, vt imperium Regis Emmanuelis acciperent, sub cuius tutela atque patrocinio multò felicius, quàm antea, ætatem degere possent. Miramiriamus illi continuò

Adena vrbs infeliciter oppugnata: & quare.

Miramiriami ad Albuquercium Legatio & ficta beneuolentia.

tinuò munera ſatis largè miſit, ea nempè, quæ ad claſſis commeatum pertinebant, & ſignificauit, ſe Emmanuelis Regis clariſſimi imperium libenter accepturum. In portu triginta naues in anchoris conſiſtebant. Mercatores & magiſtri cum vectoribus noſtræ claſſis metu ſe in vrbem receperant. Ad hos Albuquercius miſit, qui diceret, vt nullum ab eo malum metuerent, & ad naues ſuas redirent. Illi reſpondent, verba cum factis minime conſentire. Luſitanos enim in eorum naues inuaſiſſe, & nullo iure, quod eis libitum fuiſſet, eripuiſſe, & abſtuliſſe. Literas deinde accepit à Miramiriamo, quibus cum illo de iniuria ſibi illata grauiter expoſtulabat, quòd mercatores illos admonuiſſet, vt ex vrbe diſcederent, vt eorum digreſſu, vrbs minore præſidio muniretur. Illud enim non eſſe hominis, qui pacem dare vellet, ſed qui bellum nefarium moliretur. His literis Albuquercius intellexit, animum præfecti eſſe Luſitanis rebus infeſtum, quamuis id in principio diſſimularet.

Miramiriami de Luſitanis querela.

INTERIM Aethiops Chriſtianus, qui captiuus in ea vrbe detinebatur, aufugit, & nando in claſſem peruenit, qui nunciauit

Al-

Albuquercio, prefectum auxilia conduxis-
se, magnoque studio omnia, quæ ad vr-
bis defensionem necessaria videbantur, com-
parasse. Is cùm hoc accepisset, in terram
copias exposuit & castra locauit, vt vrbem
oppugnaret. Cùm igitur nostri tormenti
mœnia propugnatoribus multis in partibus
nudarent, scalas muris admouerunt. Eam-
que ea die cepissent, si ordine & discipli-
na res gesta fuisset. Sed cùm quilibet in e
pugnaret, vt vel primus, vel cum primi
in muros inuaderet, & multi simul per
vnam scalam scandere properarent, tant
perturbatio ordinis extitit, vt nullius im-
perio contineri militaris insolentia posset
Itaque scalæ hominum pondere perfractæ
sunt. Eo tempore iam centum & quinqua-
ginta Lusitani in muros ascenderant, in qui-
bus multi viri nobiles extitêre. Garsia Sou-
sa, cuius etiam scalæ confractæ fuerant
é pinna pendens, se in terram demiserat
Is vbi animaduertit eos, qui tam ferocite
primùm in muros inuaserant, casu perterri-
tos nolle rursus aliis scalis ascendere, suo
in vrbis quandam partem duxit, vbi muru
erat humilior. In murum igitur subiit, &
turrim,

Adenæ oppugnatio.

ı, in qua tormenta locata fuerant, ıuit. Eò confestim Albuquercius se it, & muri partem antea pertusam, ı tormenta fuerant dispoſita, ſubrue-it. Signifer Emmanuelis Lacerdæ con-per eundem locum in vrbem penetra-llum ſacerdos crucis ſignum præfe-ſubſecutus eſt, & multi viri fortes uò ſubiêre. Miramiriamus vt eorum um reprimeret, ad eam partem equo :us accelerauit. Georgius Sylueira in cum aliis acre prælium ciebat. Ea cùm murus eſſet introrſus humilior, acenus ſecundum murum, vt iis, qui ı vrbem ingredi parabant, obſiſteret, m inferret, haſtam ex illius manibus it. Hoc tantum dedecus minimè fe-ylueira, enſe diſtricto è muro diſili-vt in hoſtem inuaderet. Ibi cum illi opem afferret, interfectus repente Miramiriamus autem eos, qui per partem pertuſam ingreſſi fuerant, ma-contentione repellebat. Noſtri eò ſe receperunt, quò ſe Garſia Souſa con-t. Eo iam tempore multi è noſtris ce-ınt: complures vulnerati grauiſſimè

fue-

fuerant : & desperatio iam omnium animos occupârat. Hostes ad turrim in eam partem, qua Garsia Sousa consistebat, impetum tulerunt. Res cominus hastis summa partis vtriusque pertinacia gerebatur. Albuquercius in littore, in quod turris illa prominebat, cum magno animi cruciatu periculum suorum, cui remedium afferre non poterat, spectabat. Sousa illum interrogauit, quid se facere vellet. Albuquercius funes iis, qui in turri decertabant, præberi iussit, vt per illos se è turri demitterent. Ea parte murus erat altissimus, ita, vt necesse fuerit duarum hastarum longitudine, vt funes possent nostris exhiberi. Sousa indignum genere suo, & indignum rebus à se gestis esse dixit, per funes ex eo loco, in quem virtute conscenderat, vlla formidine demitti. Idem multi, qui cum eo tunc erant, arbitrati sunt. Itaque tanto animo repugnabant, vt hostes eorum congressum valde formidarent. Sed cum alii lapidibus contusi, alii missilibus confixi cecidissent, Sousa sagitta secundum frontem vulneratus, occubuit: reliqui per funes demissi periculum effugerunt. Qui verò in vrbem fuerunt ingressi,

Sousae magnanimitas.

Lusitanorum repulsa.

gressi, fortissime dimicabant. Sed cum viderent se frustra contendere, se rursus in muros receperunt, & per scalas, quas Emmanuel Lacerda, & Ioannes Decius muris eorum gratia applicari iusserant, descenderunt. Quidam cum se saltu deiicerent, crura perfregere.

ALBVQVERCIVS, postquam omnes, qui muros subierant, & euaserant, recepti sunt, in classem reuersus est. Erat parua quædam insula muris obiecta, inde classi turris imminebat, è qua crebrò pilæ iaciebantur, quibus haud mediocre damnum nostris inferebatur. Albuquercius Duces in consilium euocauit, vt de ratione, qua turrim illam excinderet, deliberarent. Interim illius iniussu magister nauis, cui Lacerda præerat, qui Aluarus Marreirus appellabatur, nautarum manu comparata, in terram desiliuit, turrim expugnauit, hostes cecidit, & viginti septem ferrea tormenta in classem transtulit, tanta celeritate, vt antequam consilium explicaretur, hæc omnia confecta fuerint. Albuquercius cùm animaduerteret, vrbem sine graui suorum damno expugnari non posse, & suspicaretur sibi

Turris à Lusitanis expugnatu.

Obsidio Adenae soluta.

ſibi eſſe cum Sultani claſſe confligendum, & periculoſum arbitraretur, viribus in ea oppugnatione fractis & debilitatis prælium quod inſtabat, inire: & præterea metueret, nè nauigandi opportunitas, dum ſine magno fructu in ea contentione tempus terit, afflueret, naues in altum deducere iubet. Prius tamen, quàm id fieret: naues hoſtium, quæ erant in portu, deripere, & incendere iuſſit. Indè digreſſus per oſtium ſinus Arabici in intimum ſinum penetrauit. In inſulam deindè, nomine Camaram, delatus eſt, circiter quatuor paſſuum millia ab ora Arabiæ diſiunctam. Inſula multas atque perennes aquas habet: ſyluis denſiſſimis veſtita eſt, & multis pecorum gregibus abundat. Incolæ claſſis metu perterriti, in continentem traiecerant. Ibi ſeptem dies in aquatione, & cibariis vndique comparandis conſumpti ſunt. Ciuitatem deindè, quæ in Arabiæ ora ſita eſt, nomine Iudam, petiit: ſed aduerſa tempeſtate iactatus in Camaram rurſus rediit. Vbi gentibus iam benignitatis ſpecie conciliatis, hyemare, & naues reficere conſtituit. Appetente vere, cum nullus claſſis rumor exiſteret,

Camara inſula.

Iuda Arabiae ciuitas.

ſteret, in Indiam redire maturauit. Adenam tamen inuectus, experiri voluit, an eam ciuitatem ſine graui damno expugnare poſſet. Sed ea erat tunc multò fortiùs contra omnes hoſtium impetus munita. E muris, & turribus & è montis etiam cliuo ingentes atque denſi globi iaciebantur. Noſtri viciſſim crebrò muros & mœnia quatiebant, & multos occidebant. Turris, quam Marreirus ceperat, fuit iterum capta, & milites, qui eam tuebantur, occiſi.

Altera Adenae oppugnatio

POST quindecim dies (antè namque propter aduerſam tempeſtatem fieri non poterat) Albuquercius cum claſſe diſceſſit. Sic factum eſt, vt nulla re memorabili in eo curſu geſta, Dium claſſem appelleret. Melichiazius illum multis muneribus ad ſe allicere tentauit. Non tamen ita, vt Albuquercio valdè confideret. Erat enim ſumma calliditate & induſtria præditus, & ex fraude & mendacio compoſitus: & cum ex ingenio ſuo reliquos omnes fingeret, tum verò Albuquercium valdè ſuſpectum habebat. Nouerat enim hominis ingenium, & aſtutiam illius metuebat: neque eum latebat, quanta cupiditate Albuquercius flagraret

Mellchiazii ficta erga Albuquercium beneuolentia.

vrbis illius vel arte capiendæ, vel viribus expugnandæ Albuquercius post sex dies inde soluit: Illum Melichiazius cum nauigiis octoginta benè instructis consequitur: in alto cùm ad nauem prætoriam, accepta prius ab Albuquercio fide, propius accederet, fictis verbis omnes opes suas fuit Albuquercio pollicitus: qui tamen ne ea calliditate vinceretur, omnia se illius gratia facturum confirmauit. Quatuor præterea Arabes captiuos (quinque enim naues Arabum in eo cursu ceperat) illi dono dedit. Fuit munus hoc Melichiazio valde gratum. Erant namque Arabes opibus & existimatione Principes. Melichiazius ob eam causam præclarum sibi ad laudem fore putabat, si homines ea dignitate præditi, per illum libertatem recuperarent. Albuquercius ita deinde oram illam præteruectus est, vt omnes ciuitatum Principes summis illum honoribus prosequerentur, & ei tributa sine vlla recusatione persoluerent. Cùm verò in Chaulensi portu constitisset, Tristanum Gaam, qui fuerat ad Cambaiæ regem missus, offendit. Is literas afferebat, quibus rex potestatem Albuquercio faciebat in Diensi ciuitate

Cambaiae regis ad Albuquercium tum literae tum legatio de pace.

nitate arcis ædificandæ. Vt autem magis
micitiam firmaret, cum Triſtano Gaa le-
gatum ad Albuquercium miſerat.

INDE profectus Albuquercius, ante, uam Goam appeleret, aliam nauem mul-s aromatibus onuſtam cepit. Claſſis verò a tantis opibus & induſtria comparata, æ vel propter imperatoris nomen, vel opter virtutem militum, maximam ſui pectationem concitarat, & multis natio-bus ingentem terrorem iniecerat, hunc ſo-m fructum tulit, vt animos ſucceſſibus itos, ſibique nimium præfidentes, ab ea neritate & inſolentia ad modeſtiæ ſtudium rocaret. Tum enim demum ſe vinci poſ- intelligere potuerunt, & partas victorias n fuiſſe illorum viribus, ſed clementiæ inæ tribuendas. Claſſis enim nulla re me-rabili, vt diximus, geſta, cum non me-cri fortium hominum iactura Goam re-ſa eſt. Albuquercius duas naues ex illis, s ceperat, cum intellexiſſet regis Cale-ienſis eſſe, cum quo fœdus fecerat, ſine ra reſtituit. Arcis tamen fundamenta, e ex fœdere erat in Calecutienſi portu ificanda, nondum iacta fuerant. Opus enim

Expeditionis Arabicae fructus.

eò illum adduxerunt, vt literis iuberet in India concilium de ea re ab omnibus ducibus & primariis hominibus haberi: Et, si maiori parti videretur, vrbem continuò præsidio nudarent, & in hostium potestate relinquerent. His literis Pereira incredibiliter exultabat. Concilium habitum est: & cùm in vtramque partem sententiæ dicerentur, vicit tandem ea sententia, quam diuinum numen præsentia sua comprobauit. Nulla enim est Indiæ pars, vel quæ plures opes possideat, vel in qua Christi nomen clarius cum mira religionis amplificatione celebretur.

RES AFRICANÆ.

DVM hæc in India fiebant, rex Emmanuel maximam classem belli renouandi gratia comparauit. Quomodo, Moleizeiami sermonibus inductus, Emmanuel Ioannem Menesium Azamorem cum exercitu misit, & Zeiamus ipse fidem, quam dederat, violauit, ita vt vrbs eo tempore capi minime posset, ante dictum est. Zeiamus deinde cùm ciuitatis tyrannidem occuparet, & ciuibus infestus esset, vt opes suas Regis Emmanuelis præsidio firmaret, pacem cum illo postea iunxit illis conditionibus, quæ Lusitanis vtiles, & illi salutares esse videbantur.

Zeiami cum Emmanuele fœdus.

Is

Is enim certum tributum ſe ſoluturum, & omnibus Luſitanis, qui in ea ciuitate negotiarentur, immunitatem daturum, & quoties Rex bellum hoſtibus inferre vellet, auxilium allaturum promittebat: & Rex viciſſim eum in fidem & clientelam recepiebat, vt ab eo hoſtium vim, ſi bellum aliquod contra illum moueretur, viribus & potentia ſua propulſatet. Eam tamen pacem Zeiamus minime ſeruauit, & Luſitani, qui in vrbe negotiabantur, offenſi illius perfidia, inde continuo ſemigrarunt: & Rex vt in ſcelus hominis fallaciſſimi vindicaret, & vrbem ſatis opulentam in ditionem ſuam redigeret, claſſem eam inſtruxit, qua fortaſſe nunquam in Luſitania maior viſa fuerat. Ea namque quadringentas naues omnis generis continebat: exercitus erat circiter viginti millia peditum & duo millia & ſeptingenti è quibus quingenti erant cataphracti. Hunc exercitum Iacobo Brigatino Duci, cuius prudentiæ multum confidebat, commiſit Ioannes Meneſius vt ſecundam poſt illum authoritatem haberet, imperauit. Maxima nobilitatis pars, & multi præterea viri Principes, vt Regis imperium ſequerentur, & de-

Zeiami perfidia.

Emmanuelis in Zeiamum apparatus bellicus.

cus

cus ſibi pararent, nomina libentiſſime dede-runt. Ipſe Dux ſuis ſumptibus tria peditum millia, & quingentos equites, ex quibus centum erant cataphracti, ducebat: cum quibus is numerus, quem diximus, efficiebatur, Multi propriis ſumptibus milites educebant, inter quos Ioannes Gundiſſaluus Camara inſulæ, quam appellant Materiæ, præfectus, viginti naues, & pedites ſexcentos, & equites ducentos agebat. Rex Emmanuel Ducem admonuit, vt hoſtes virtute nobiles comitate, reliquos diſciplina ſibi obedientes eſſe compelleret: & vt expectationi quam de ſe concitarat, reſpondere rerum geſtarum magnitudine niteretur: potiſſimamque victoriæ ſpem in Chriſti numine propitio collocaret.

Claſſis Luſitana Olyſippone ſoluit.

DECIMO & ſeptimo tandem die menſis Auguſti, Dux Olyſippone ſoluit. Cum tarde autem nauigaret (nec enim ventus erat valde ſecundus) non tam cito, quam fore crediderat, ſacrum promontorium ſuperauit, & Algarbii regnum præteruectus, in Pharoienſi portu, qui non multum ab Olſonoba antiqua ciuitate diſtat, claſſem conſtituit, vt copiarum partem colligeret. Vigeſimo autem Auguſti die inde ſoluit,

Oſſonoba vrbs.

&

gesimo octauo classem incolumem cum
:itu vniuerso in Azamoris ora collo-
. In fluuium verò qui Azamorem præ-
it, eò quòd ventus aduersus esset, pe-
re non potuit. Idcirco Mazaganum,
oppidum Azamore duobus millibus
ım abest, petiit, & in eo loco copias
s exposuit. Ibi tres dies in rebus omni-
quæ ad obsidionem necessariæ vide-
r, parandis comsumpsit. Hostes tamen
sabant, & tumultum in castris inter-
faciebant: & si quos extra ordinem
:onspexerant, interimebant, Duces-
andem eximii cum quinque millibus
ım, & septem millibus peditum adue-
vt manum consererent. Cùm tamen
rum situm, & exercitus magnitudinem,
itiæ disciplinam animaduerterent, in
tem reuersi ciues suos non mediocri
perturbârunt. Itaque continuò mulie-
paruulos, & omnem gentem imbel-
& opes, quas habebant, & preciosam
ectilem ex vrbe deportârunt, & in lo-
issimis posuerunt, neque quisquam in
emansit, præter eos, qui erant vrbem
uri, Operæ pretium tamen erit, ali-
quid

Mazagani oppidi obsidio.

quid interim de vrbis huius situ, & de opibus & potentia dicere. In ea Africæ parte, quæ ad occasum Solis, extra fretum Gaditanum, ad Austrum inflectitur, est prouincia valde fertilis & opima, quam Arabes appellant Duecalam. Per eam regionem ingens fluuius illabitur, quem Arabes appellant Omirabith: multi Asamam esse credunt. Ad huius fluuii ripas non procul à mari vrbs hæc sita est: quæ quidem murorum ambitu supra quinque millia domorum continebat. Gens erat lauta, ædes amplæ, & magnifice multis in locis extructæ. Fuit autem in quatuor partes distributa, quarum quælibet suum rectorem habebat, ita tamen, vt eò, quòd omnes vnum summum imperium agnoscerent, nulla inter eos dissensio, aut tumultus existeret. Ager est latissimus, cuius maximam partem rusticani Arabes colunt: qui propterea quòd à luxu ciuium plurimum absunt, multò fortiores vrbanis existimantur. Ii ædes nullas habent, sed in tentoriis latissimis vitam degunt: tenuissimo victu contenti sunt, & armis frequenter exercentur. Erat autem hæc prouincia in tres partes distributa. Quamlibet autem nomen à

Mazagani descriptio.

Duecala regio.

Omirabith fluuium.

Azamorensis prouincia tripartita.

genere Arabum, qui primi eam, co-
eiectis, occupârunt, nomen traxisse
. Vna Xerquia, Altera Dabida, ter-
rabia nominabatur. Quælibet deinde
ius erat diuisa: quælibet autem tribus
ntis multitudine tentoria in distincto
ponebat, & peculiarem ducem habe-
uo tamen omnes, cùm essent inter se
consociati, mutuam sibi opem, cum
rat, afferebant. Ex his rusticanorum
facillimum Azamorensibus erat, ma-
 equitum & peditum multitudinem
gare.

D vt ad bellum reuertamur, Iacobus
is Septembris Azamorem versus ex-
n instructum mouit. Petrum verò
ùm Aquilarem (is rebus maritimis
t) minoribus nauibus tormenta, &
ones importare, fluuiumque subire
Et quia hostes moles maximas, &
iationes ingentes, pice & eiusmodi
a, qua flammarum incendium con-
, oblitas, in fluuium detrudere para-
vt fluuii ipsius impetu delatæ, Lusi-
auibus ignem implicarent: eas pri-
ntequam deiicerentur, in ipsa ripa
flu-

fluminis disiici, & inflammari praecepit. Ad eam rem Garsia Melius simul cum Aquilari, & sagittariis quamplurimis, quibus ille praeerat, missus fuit. Ii cum vrbem propius accessissent, imperata confecerunt, quamuis id hostes prohibere, & nostros tormentis propellere conarentur. Franciscus Pedrosa, qui equitibus antesignanis praeerat, exercitum, vt iter exploraret, antecesserat. In eum equitum turma sane ferociter impetum dedit, nostri fortiter restiterunt. Sed cum hostes vndique prouolarent, & multitudine Lusitanos opprimerent, Ioannes Menesius, qui primum agmen ducebat, cum delectis equitibus auxilium afferre maturauit. Hostium tamen multitudo singulis prope momentis augebatur, & recentes multo vehementius irruebant, ita, vt fuerit necesse Borbensi Comiti cum equitibns, vt eo periculo Menesium liberaret, accurrere. Ipseque tandem Dux cum instructa phalange, & paucis equitibus, vt per se subsidio occurreret, approperauit. Phalangis erat ductor Gaspar Vascius, vir valde strenuus, qui se medium inter nostrorum aciem & hostium multitudinem interposuit. Hostes, vt ordinem perrum-

Velitatio cum hostibus.

rumperent, enixe contendebant: sed tandem cum nihil proficerent, retro concesserunt. In eo congressu aliqui ex hostibus cecidêre, inter quos fuit vir quidam fortissimus, cuius virtute Azamorenses ciues plurimum nitebantur. Itaque cum illum mortuum animaduertissent, repente cesserunt. Appellabatur ille Cidacó. Fuerat autem summe in Regem Emmanuelem studio & voluntate propensus, illiusque gratia multa gesserat: sed postea ab eo desciuerat. Lusitanorum exercitus eo ordine, quo profectus fuerat, vrbem ea nocte propius accessit. Castra cum propter fluuium non longe à nauibus abessent, continuò locata sunt. Postridie Dux ex classe tormenta, testudines, & munitiones extrahi iussit, omniaque ordine disponi, vt muri quaterentur, imperauit. Meridie autem tres hostium acies egressæ sunt, pugnandique facultatem nostris offerebant. Vascus Contignus Comes Borbensis a Duce postulauit, vt sibi permitteret, prælio cum illis in acie prima decertare: quod illi minime concessum fuit. Non enim dignitatis esse statuit Dux, excursionibus & velitationibus rem gerere, sed vno prælio,

Cidacò Maurus occiditur.

Azamorensis obsidio.

aut

aut vrbis ipsius celeri expugnatione bellum conficere. Itaque testudines muris applicare, tormentis mœnia verberare, scalas etiam admouere continuò præcepit. His, quibus hoc præscriptum fuerat, præsidio Ioannes Menesius erat, cuius consilio hæc omnia gerebantur. Is tunc per Ludouicum Menesium, & Georgium Barretum cum Algarbiensibus militibus, & per Ioannem Syluium cum copiis, quas Syluensis Episcopus miserat, vt non solum impigre, sed ordine cuncta fierent, operam dabat. Oppugnatio fuit acerrima. Nostri testudinibus muris applicatis, muros subruere, & tormentis mœnia disturbare cœperunt. Hostes è muris, missilibus & pilis & saxis, vt impetum a mœnibus repellerent, summa ope contendebant, multosque grauissime vulnerabant: quin etiam & trullas ignitas, & aluearia cum apium iunumerabili multitudine inflammata demittebant, vt simul & operas incenderent, & nostros non igne tantum, sed crebris aculeis stimularent. Cide Manzor, qui magnum nomen in ducibus obtinebat, & multa & præclara decora virtutis militaris obierat, & tunc, vt dictum est, curam

Oppugnatio acerrima.

Cidis Manzoris Azamorentium Praefecti virtus.

ram vrbis tuendæ susceperat, per muros
scurrebat, & vbi suos magis opprimi, &
uros vehementius quassari viderat, eo
rem celerius afferebat. Nec solum voce &
nperio, verum & manibus suos ad certamen
o laribus atque focis, pro religione & li-
ertate, virtutis exemplo acriter incitabat.
uandiu igitur ille vixit, nemo erat, qui
m acerrime periculum a patria propulsare
maretur. Sed accidit, vt cum iam Sol in
ccasum præcipitaret, globus è campo in
lius pectus emissus, illi & audaciæ simul
que vitæ finem afferret. Hostes ingenti do-
re perturbati, clamores ingentes cum eiu-
tu miserabili sustulerunt, & sic hominis il-
us nece consternati sunt, vt statim de vbe
eferenda cogitarent. Itaque nocte illa per
uersas vbis portas effugerunt. Tanta au-
m in fuga trepidatio fuit, cum quilibet
rimus omnium exire contenderet, & alii
ios prepedirent, vt supra homines octo-
nta multitudine suffocati, ad portas oc-
mberent.

Cido occi-tur.

Hostium fuga

ANTEQVAM dilucesceret, Iudæus qui-
n, nomine Iacobus Adibius, natione
sitanus, qui cum reliquis Iudæis in exi-
lium

lium pulsus fuerat ; è muris Iacobum Berrium ; virum egregiè fortem, qui erat in classe, nominatim inclamauit, (illo namque plurimum vsus fuerat) á Betrioque contendit, vt se ad Ducem sine vlla mora perduceret. Quo facto, Iudæus pro tam læto nuncio sibi & Iudæis, qui in vrbe relicti fuerant, vitam & securam bonorum possessionem à Duce petiit, & impetrauit. Dux flexis genibus ; & manibus in cælum intentis ; summas gratias egit Christo, cælestium agminum Imperatore ; cuius numine & beneficio ciuitas illa magnitudine satis ampla ; ciuium multitudine frequens ; opibus summis ; & valido militum præsidio munita, intra diem vnum sine vllius cæde ; in Christianorum potestatem venerat ; vt in eo loco, vbi dira Mahumetis superstitio miserorum hominum mentes infecerat, Christi nomen sanctissimum prædicatione sempiterna coleretur. Rebus deinde compositis, signa Regis Emmanuelis in mœnibus constituta sunt, & ipse Dux in vrbem ingressus est. Saracenorum templum expiatum continuò, & ritu solemni consecratum fuit, & altare festinanter extructum, in quo res diuina sanctissimè fieret.

Ducis Brigantini pietas.

Azamora capta.

S. Missae sacrificium Azamorae oblatum.

curam vrbis tuendæ susceperat, per muros discurrebat, & vbi suos magis opprimi, & muros vehementius quassari viderat, eo opem celerius afferebat. Nec solum voce & imperio, verum & manibus suos ad certamen pro laribus atque focis, pro religione & libertate, virtutis exemplo acriter incitabat. Quandiu igitur ille vixit, nemo erat, qui non acerrime periculum a patria propulsare conaretur. Sed accidit, vt, cum iam Sol in occasum præcipitaret, globus è campo in illius pectus emissus, illi & audaciæ simul atque vitæ finem afferret. Hostes ingenti dolore perturbati, clamores ingentes cum eiulatu miserabili sustulerunt, & sic hominis illius nece consternati sunt, vt statim de vrbe deserenda cogitarent. Itaque nocte illa per diuersas vrbis portas effugerunt. Tanta autem in fuga trepidatio fuit, cum quilibet primus omnium exire contenderet, & alii alios præpedirent, vt supra homines octoginta multitudine suffocati, ad portas occumberent.

Cido occiditur.

Hostium fuga.

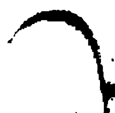
ANTEQVAM dilucesceret, Iudæus quidam, nomine Iacobus Adibius, natione Lusitanus, qui cum reliquis Iudæis in ex-

illum pu[illegible] fuerat, è muris Iacobum Berrium, virum egregiè fortem, qui erat in castris, nominatim inclamauit, (illo namque plurimum vsus fuerat) à Berrioque contendit, vt se ad Ducem sine vlla mora perduceret. Quo facto, Iudaeus pro tam laeto nuncio sibi & Iudaeis, qui in vrbe relicti fuerant, vitam & securam bonorum possessionem à Duce petiit, & impetrauit. Dux flexis genibus, & manibus in caelum intentis, summas gratias egit Christo, caelestium agminum Imperatori, cuius nomine & beneficio ciuitas illa, magnitudine satis ampla, ciuium multitudine frequens, opibus summis, & valido militum praesidio munita, intra diem vnum, sine vllius caede, in Christianorum potestatem venerat, vt in eo loco, vbi dira Mahumetis superstitio miserorum hominum mentes infecerat, Christi nomen sanctissimum praedicatione sempiterna coleretur. Rebus deinde compositis, signa Regis Emmanuelis in moenibus constituta sunt, & ipse Dux in vrbem ingressus est. Saracenorum templum expiatum continuò, & ritu solemni consecratum fuit, & altare festinanter extructum, in quo res diuina sanctissime fieret.

Ducis [illegible] (margin note)

Azamora capta. (margin note)

S. Missae sacrificium [illegible] celebratum. (margin note)

fieret. Noſtri milites ad prædam conuerſi, præter maximam frumenti vim, nihil aliud, quod eſſet aliquo pretio dignum, repererunt. Tite ciuitas non multis millibus paſſuum Azamore diſtans, hoc metu ciuibus omnibus nudata fuit: quam Dux occupari continuò iuſſit. Similiter Almedinenſes ciues vrbem deſeruêre, cuius vrbis occupandæ, firmiſque præſidiis vinciendæ curam Dux Nonio Fernando Ataidio commiſit: illius autem præfectura Iehabentafuſo conceſſa fuit. Vtriſque autem mandauit, vt data fide omnes, qui aufugerant, euocarent, vt vrbes colerent, & imperium Regis Emmanuelis acciperent, ſolitumque tributum penderent: & ſic demùm futurum, cùm ſub inuictiſſimi Principis tutela & præſidio laterent, vt impune ſuis bonis omnibus fruerentur. Ad hunc modum vtraque ciuitas coli & frequentari cœpit, multoque magis opibus & potentia floruit, quam ante floruerat. Vrbis captæ nuncius continuò Regi Emmanueli allatus fuit, qui lætitia elatus, ſupplicationes decreuit, & vota rerum omnium Domino, cuius numine bellorum omnium momenta ponderantur, magnifice

Tite ciuitas capta.

Almedina vrbs capta.

Emmanuelis Regis pium factum.

atque religiose persoluit. Id etiam cu
decimus Pontifex Maximus ex liter
gis Emmanuelis accepisset, dies festo
supplicationes instituit, ipseque public
diuinam solenni ritu atque cæremoni
fecit: & concionator egregius orat
de laudibus Regis Emmanuelis habuit,
eo tempore, quo reliqui Principes Ch
ni odiis acerbissimis irritati, in mutua
niciem ruebant, intestinisque seditio
hostium vires amplificabant, solus E
nuel pro Christi gloria bellum susciper
Christiani nominis hostes in India, &
ritania profligaret.

Emmanuelis laudes.

Azamore noui motus.

Azamore verò motus quidam no
multitudinem solum, verum & apud
qui Principes habebantur, concitari c
Cùm viderent enim ciuitatem munitis
sine vllius cæde in manus Christian
peruenisse, non dubitabant, quin si B
tinus Dux cum vniuerso exercitu in M
chiense regnum inuaderet, illud totum
maxima nominis sui gloria, sub imp
ditionemque Regis Emmanuelis subi
ret. Nam si cum parua admodum man
ces Lusitani Regem ipsum in fugam

pellebant, quid eſſet expectandum, ſi cum iuſto exercitu bellum fieret? Accededebat, quod eo tempore Mauri neque tantis erant armis muniti, neque tam ſcienter acies inſtruebant, neque ciuitates ita muniebant, vt arduum munus eſſe videretur, vno impetu eas excindere. Reges verò neque magnas opes habebant, nec erant inter ſe fœdere conſentientes, ita, vt facile alii in alios non magna mercede concitari poſſent. Fraus deinde Punica, & inſita in hominibus leuitas & inconſtantia faciebat, vt cum neque fidem ſanctè colerent, neque iurisiurandi religionem conſeruarent, nullus eorum fidem ſociis adiungeret: & cum ex ſuo ingenio quiſque alios fingeret, reliquos ſuſpectos haberet, & ſibi perpetuo inſidias ab illis intendi ſuſpicaretur. Quod vbi fit, ibi nullum firmum vitæ atque ſalutis propugnaculum conſtitui poteſt. Quocirea neceſſe erat, ſi iuſtus exercitus in meditterraneas regiones moueretur, ab iis, qui temporibus & ſucceſſibus rerum ſeruiebant, ſuis inſidias fieri, & dolos ſtrui, & proditionis metu quemlibet eorum perpetuo ſolicitari. Nec enim dubium erat, quin multi, vt victorum gra-

tiam captarent, principibus suis insidias ma chinarentur. Vt enim gentem amoris foed re inter se mirifice consentientem, & co stanti fide conglutinatam aggredi pericul sum nimis est: ita homines diis, & fraud bus, & perfidia diffidentes, nullum fore n gotium iudicabant, armis euertere. Praete ea sic bellum administrari posse existim bant, vt nullis sumptibus duci posset. A namque sunt vberrimi, fruges lætissimæ, p corum & armentorum incredibilis multit do, ita, vt commeatus affatim, si temp bellum fieret, suppeditari facillime poss Ad hoc accedebat, quòd cùm in bello rum opportunitas omnia moderetur, nu maior rei bene gerendæ facultas dari p multis videbatur. Exercitus erat iustus, lites acres, Duces acerrimi, hostes exa mati: quocirca nemo dubitabat, quin si stri perculsis instarent, bellum cum maxi Regis Emmanuelis vtilitate, & Christi nominis gloria intra breue tempus profli retur. Hæc & alia in hanc sententiam vu iactabantur: neque deerant, qui ipsius I cis aures eiusmodi sermonibus obtunder Quin etiam sacerdos quidam, qui I Fra

isci institutum sequebatur, cui nomen
annes Chiauensis, qui postea Episco-
isensis creatus fuit, cùm in templo
a concionem habuisset, de hac mate-
piose coram duce ipso disseruit, & tam
iram occasionem amitti, acerbissime
estus est. Itaque cùm Dux omnium
nibus carperetur, coactus fuit in ipso
o, monacho, qui eum ad bellum sti-
at, publice respondere. Non se igno-
lixit, nomen suum maledictis mul-
passim conscindi, sed se non rumo-
hominum, sed ratione & consilio mo-
Sibi fide & obedientia erga regem ni-
e antiquius: Regem autem non vt in
chium signa inferret, sed vt Azamo-
xpugnaret, illum in Africam misisse.
idpiam vltra moliretur, id se contra
sapientissimi imperium facturum. Si
s, inquit, mensibus vrbem hanc ob-
e premeremus, si maxima militum
udo prius cæsa ab hostibus fuisset,
eam caperemus, tunc tam clara vi-
putaretur, vt nemo quidpiam præ-
desideraret. Nunc quia Dei benigni-
ntra diem vnum, sine vllius cæde,

F. Ioannis Chiauensis ad bellum Marochiense exhortatio.

Brigantini Ducis ad monachi suasoriam responsio in templo facta.

eam

eam cepimus , victoria contemnitur , q
sit præclarius hostem cædere , quam ciues
omni clade incolumes conseruare. Ego c
tra censco , multo esse ad sempiternam l
dem præstantius , ciuem vnum tueri , qu
hostium multitudinem trucidare. Bel
non tam leue est , quam multi prædic
Reges enim quanuis inter se diffideant, c
mune tamen , quod vniuersis impendel
periculum , facile animos omnium ab i
stinis seditionibus ad commune malum
pulsandum , auocabit. Si igitur Rex Ma
chiensis , & Fessensis , & Xerifius , & m
tium Principes coniunctis viribus nobis
stiterint , multi fortasse , qui nunc orati
feroces multitudinem tumultuari cogunt
periculis constituti trepidabunt. Solet e
hoc accidere. Vt quisque in pace furen
& audacius de bello differit, ita magis in i
belli discrimine tumultuatur , & à m
consilioque deducitur. Præterea non vide
maximum exercitum ex rapto diu suste
ri non posse. Si igitur hostes voluerint ,
plures sumus , eò grauius periculum in
cluso commeatu adibimus. Si enim fr
in agris existiterent , tum facile fuisset ,
frume

frumentariæ prouidere. Nunc verò cùm iam messis præterierit, & frumentum in longinquas oras asportatum sit, si hostes voluerint nos fame necare, quis illos ab eo conatu depellet? Frumento, quod habemus, intra paucos menses absumpto, quomodo bellum, quod non paucis mensibus gerendum est, administrabimus? Præterea æstas in exitu est, & hyems intra breue tempus instabit, quæ poterit esse impedimento, quo minus tanta breuitate bellum finiatur, quanta homines audaces & temerarii suspicantur. Præterea bellum hoc maximum, quod suscipiendum iniussu regis arbitrantur, rex ipse sibi designauit, & nos si desponsam illi laudem proripere conabimur, non modo imperium illius contemnemus, sed fidem illius Maiestati debitam nefarie violabimus. Ego quod ille imperauit, executus sum: si fuerit opus, me vitam pro illius dignitate profundere, mori minime recusabo: & dum illius voluntati satisfecero, quid homines de me iudicent, minime laboro. Nec enim intelligunt, quoties aliquis bellum sui Principis iniussu suscipit, offensionem esse pestiferam, & victoriam inuidiæ plenam, ita, vt necef-

necesse sit ei, qui aliquid absque regis præscripto molitur, calumniis innumerabilibus proximum fieri. Nunc verò nemo me calumniari iure potest. Meum officium erat, vrbem istam capere, eam Dei clementia cepi: celeritate summa bellum conficere, intra diem vnum id non mediocri felicitate confeci: exercitum incolumem reducere, id Dei singulari benignitate perficiam. Quò negotium & facilius, & celerius, & minore cum periculo transactum est, eò clariore numinis beneficio deuincti sumus. Quocirca satius esset, Deo gratias agere, quam famam hominis officio suo præclare functi maledico dente corrodere. Hæc cùm dixisset, sermonem quidem hominum compressit, non ita tamen, vt non extent hodie permulti, qui doleant, maximam fuisse tunc ab illo summi decoris opportunitatem prætermissam. Ille tamen rationibus, quas diximus, inductus, id sibi licere minime putauit. Aliud etiam incommodum interuenit, quod illum cogeret in Lusitaniam redire. Tubere namque femur alterum illius ita laborabat, vt is equo vehi non posset. Exercitu igitur commisso Francisco Portugalensi, cuius insignis

ſignis nobilitas erat iam eo tempore cum non mediocri laude prudentiæ coniuncta, Mazaganum contendit. Balſam deinde Luſitaniæ ciuitatem in Algarbia ſitam traiecit, vnde Almeirinum, vbi Rex Emmanuel morabatur, ſe contulit: à quo fuit magnis honoribus, vt æquum erat, acceptus. Exercitus deinde magna pars reducta in Luſitaniam fuit. Rodericus Barretus, & Ioannes Meneſius Azamore relicti: Barretus vt vrbem tueretur, Meneſius vt cum exercitu bellum finitimis gentibus inferret. Nonius Fernandus Ataidius Safinium reuerſus, inſtitutum ſuum perſequutus, multis incommodis Mauros agitabat. Similiter Ioannes Meneſius & Barretus ſuos otio torpere minime permittebant. Itaque Meneſius per exploratores certior factus, paganos, qui Xerquiam incolebant, in locis, qui circiter triginta paſſuum millia ab vrbe aberant, ſine vllo metu vagari, initio Anni M.D.XIIII. ad veſperum ex vrbe cum equitibus mille & ducentis, & mille peditibus, cum Barreto egreſſus, viginti & quatuor millia paſſuum ea nocte confecit.

Brigantini Ducis in Luſitaniam reditus.

Excurſio in Xerquienſes.

ANNVS nati Chriſti 1514.

INDE montem viridem (ſic enim propter

Mons viridis.

pter amœnitatem, & frequentium herbarum, & plantarum viriditatem appellare ſolent) petierunt. Prima luce in pagum Bencafizium inuaſère. Pagus eſt in monte ſitus, qui ab imo modicè aſſurgens, in orbem deſinit. Incolæ partim cæſi, partim capti, partim è rupe in fluuium, qui Azamorem præterfluit, præcipites eiecti ſunt, & oppidum direptum & exuſtum. Similiter Bernardus Emmanuel, & Ioannes Syluius, qui ab eodem Meneſio miſſi fuerant, in alium pagum, quem Tafufum appellant, inuecti ſunt, & pagum omni præſidio nudatum aſpiciunt; hoſtes enim diffugerant. Noſtri igitur, quod reliquum erat, veſtigiis inſequuti, fluuio appropinquarunt, vbi Mauri conſtiterant. Multi fluuium nando traiecerant, alii natare parabant, non pauci tamen conferti pugnam minimè detrectabant. Qui tamen diſſipati, & in fugam coniecti, in fluuium ſe demiſerunt: è quibus non pauci nantes miſſilibus confixi fuerunt. Bernardus indè cum præda profectus ſe cum Meneſio coniunxit, & ita cum magno captiuorum numero, & pecorum multitudine, omnes in vrbem regreſſi ſunt.

Bencafizius pagus captus & exuſtus.

Excurſio in Tafuſum pagum.

Eſt

Est in ea Mauritaniæ parte, quæ ad Austrum spectat, & cum finibus Safiniensibus continens est, prouincia, quam Heam incolæ nominant. In ea Tednest ciuitas est, in campi latissimi & fertilissimi planitie sita, in qua templum erat hominibus illis valdè sanctum & religiosum. Xerifius in hac vrbe ædes amplas habebat, & hortos cultissimos & nitidissimos cum piscinis, & variis aquarum deriuationibus, cum quibus se, cùm otium erat, frequenter oblectabat. In hanc ciuitatem Ataidius inuadere constituit. Per literas tamen Menesium admonuit, vt sibi opem afferret: rem namque dignam esse, quam ambo viribus coniunctis aggrederentur. Ataidius tamen illum minimè expectauit. Ex vrbe igitur quadringentos equites eduxit, sociumque Iehabentafusum asciuit, qui duo millia equitum, & septingentos pedites secum adducebat. Cùm verò ciuitati, quam petebant, appropinquarent, Xerifius illis cum quatuor milibus equitum occurrit. Ataidius postremum agmen ducebat. Iehabentafusus, qui in primo agmine cum suis Xerifio obuiam prodierat, Ataidio spectante, sæ-

Heam Mauritaniae Prouincia.

Tednest ciuitas.

Bellum cum Xerifio.

Victoria de Xerifio insignis.

sæuum & atrox prælium commisit. Xer
tandem victus ab Iehabentafufo, se i
mandauit: multi ex hostibus cæsi f
præda verò tanta fuit, quanta nunq
antea fortasse ex vllo prælio, cum g
bus illis inito capta fuerat. Nam supra
centa millia pecudum, & boum, &
millia camelorum, equorum similite
gentem multitudinem fuisse constat. Ata
in vrbem ingressus conquieuit. Indè
literis ad Menesium datis significauit,
modo iam negotium confectum esset. A
autem Azamor ab ea ciuitate circiter
tùm & sexaginta passuum millibus,
de causa fieri non poterat, vt tam ci
Menesius cum Ataidio coniungeret. D
bat autem Menesius septingentos, & c
quaginta equites, & pedites mille. (
cunque autem iter faciebat, maximi h
res illi ab omnibus Maurorum præf
atque Principibus fœderatis habebantur
oppidum autem exiguum tandem pen
(Chiquerium nominant) templi Mah
tani gratia ab incolis incredibili relig
celebratum. Id enim iussu Mahumetis
datum extitisse, vanissimi sacerdotes as

Menesii subsidium.

Chiquerium oppidum.

b:

bant. Ea verò mente Menesius eò peruenerat, vt indè Marrochium peteret. Chiquerium autem Marrochio non plus triginta & sex millibus passuum aberat. Indè tamen Ataidium per literas ad societatem facinoris inuitauit. Is dixit, se pacis legibus scribendis, & fœdere sanciendo ita distineri, vt nullo modo posset tunc ab ea vrbe discedere. Marrochium verò maioribus esse viribus oppugnandum, neque committendum, vt sine vllo fructu ille flos nobilitatis in tantum discrimen induceretur. Menesium deindè orabat, & obtestabatur, vt tunc incepto desisteret. Menesius ad Ataidium venit. Venerat interim Ataidii gener Alfonsus Norogna cum Mauris equitibus octingentis, vt noctis silentio oppidum natura munitissimum in monte arduo situm oppugnarent. Quod factum est, & hostes, antequam illi aduentarent, id fore suspicantes aufugerant: pauci tamen capti sunt. Iterum cùm iam copiæ essent multis partibus amplificatæ, Menesius institit, vt Marrochium tenderent, quod tunc expugnatum iri confidebat. At Ataidius verebatur, nè si id fieret, maxima gloriæ pars ad ipsum

Me-

Menesium pertineret. Hac ratione, vt opinio erat, impeditus Ataidius, nullo modo potuit adduci, vt itineris illius se socium præberet. Id molestissimè Menesius, & omnes, qui cum illo venerant, passi sunt. Indè cum nonnulla offensione Menesius digressus, nuncium accepit, regem Fessensem, & regem Mequinezium cum maximis copiis aduentare, vt Azamorem obsidione cingerent. Idcircò qua potuit celeritate Azamorem contendit. In itinere verò literis Roderici Barreti, quibus idem confirmabat, vehementius incitatus est, vt ad institutam celeritatem aliquid addendum cogitaret. Attamen cùm admoneretur, ne eum in itinere Reges interciperent, Bernardum Emmanuelem, & alios viros nobiles, qui cum Ataidio manserant, per literas asciuit, & commeatum, & tela, variasque munitiones importari fecit. Almedinam ingressus, ab Almeimamo vrbis præfecto fuit cum summis honoribus acceptus. Is eum admonuit, vt sibi à Ducibus Fessensis Regis caueret. Hos enim cum octingentis equitibus, & sex millibus peditum præcedere, se compertum habere dicebat.

Bellum cum Fessensi et Mequinezio gestum

Inde

INDE profectus, per ciuitates fœderatas ita iter faciebat, vt semper exercitum singulari ordine instructum duceret, quasi sibi esset cum hostibus certamen singulis horis ineundum. Attamen siue ea fama vanis authoribus dissipata fuit, siue duces regis Fessensis parum diligentes extiterunt, is sine vllo impedimento Azamorem copias incolumes induxit. Ibi certior factus est, Fessæ Regem duos duces cum maximis copiis in Duecalam misisse, vt eam regionem valido præsidio tuerentur. Regem verò Mequinezium cùm equitum & peditum multitudine expectari, qui Nafe (est quidem illa Mequinezii ciuitas non ignobilis) se tenebat. In animo autem Rex Mequinezius habebat, cum ducibus regis Fessensis Azamorem petere, vt Lusitanos obsidione vexaret. Menesius non expectandum esse putauit, dum hostes copias omnes coniungerent. Cùm igitur intellexisset, duces Fessenses in oppido satis munito, quod Balbam appellant, consistere, in eos, antequam inde discederent, inuadere constituit. Ad Ataidium verò nuncium cum literis misit, quibus eum admoneat, vt vellet prælio interesse, quo sibi non me-

Nafe oppidum.

Balba oppidum.

mediocre decus parare, & opus Regi E manueli gratissimum efficere posset. Cùm loco inter eos, vbi erant copiæ coniung dæ, parum in principio conuenisset, tand
Sea. statuerunt, vt Seam (is locus viginti qua or millibus passuum Balba distat) copiis i gendis deligerent. Itaque Menesius duo cimo die Aprilis octingentos equites, & r le pedites eduxit: sequenti die prope la quosdam in planicie castra posuit. Eo Ataidius cum Iehabentafufo cum mille quingentis equitibus, quorum maxima j erant Mauri, aduenêre. Consilio inter ces habito statutum fuit, vt de prima vig silenti agmine castra mouerent, vt luce ma possent in hostes imparatos inuadere.
Lusitanorum acies. omnibus autem copiis quinque acies inst xerunt. Primam Menesius, alteram Ro ricus Barretus, tertiam Ioannes Gundil uus Camara ducebat. In acie tertia Alu Carualius, & Ioannes Syluius inerant: etiam, vbi opus esset, ducum officio fun rentur. Quartam aciem Ataidius cum fonso Norogna genero suo agebat. Qu Iehabentafufo comissa fuit. Has quinque es equitum Petrus Moralis, & Ioannes

de

dericus cum instructis peditum copiis valido subsidio firmabant. In medio impedimenta cum tormentis aliquot curribus inuectis ducebantur. Menesius acies circumibat, & singulos duces de officio commonebat, & omnes ad decus vehementer excitabat. Orto iam sole, hostium castris appropinquarunt. Erant autem castra in planicie posita, prope montem, qui campis imminebat. Menesius designauit oculis locum, in quo erat prælium faciendum, & ductores peditum admonuit, vt in eum locum, quàm celerrime possent, aciem dirigerent. In hostium castris erant supra quatuor millia equitum. Peditum verò numerus propter multitudinem iniri non potuit. A tergo torrens campum à monte dirimebat, qui quamuis tunc siccus esset, tamen propter alueum, quem torrens imbribus auctus in altitudinem depresserat, erat hostibus impedimento, quo minus se in montem sine periculo reciperent. Hostes quatuor acies instruxerunt. In prima acie pedites cum fistulis ferreis, & scorpionibus locauerunt, vt sagittarum & glandium multitudine primam nostrorum aciem perturbarent. Menesius verò, cum tubis signum

Hostium castra & exercitus.

Hostiles acies.

Prælium

pugnæ dare iussisset, & omnes nomen S. Iacobi de more Hispaniæ conclamarent, tanto impetu in hostes inuectus est, vt antequam, qui in acie prima constiterant, damnum aliquod (quod valde metuendum esset) inferre possent, eos dissiparet, & cum prælium acriter iniret, tres illas equitum acies fudit, & vsque in torrentis alueum hostes insequutus, multos occidit. Ataidius, cui datum erat negotium, vt in unam equitum aciem impetum ferret, id exequi non potuit: ea namque acies, quam petebat, a loco deflexerat, vt suis contra Menesium opem afferret. Itaque in pedites inuasit, quorum magnum numerum cecidit. Menesius cum ad torrentem peruenisset, suos continuit. Multi tamen illius imperium contemnentes, torrentem transgressi sunt. Erat autem Menesius reliquis quidem Imperatoris laudibus excellens, sed propter insitam in natura mansuetudinem, in animaduertendo parum seuerus. Ob id igitur adolescentes nobiles animo quidem virili, sed mente parum sana præditi, tanti viri authoritate contineri non potuerunt, quin se sine vllo fructu in discrimen salutis iniicerent.

rent. Menesius Garsiam Menesium fratris sui filium misit, qui eos redire compelleret. Is equo incitato se confestim illis opposuit, & vt se continuo reciperent, adhortatus est. Iam plerique obtemperabant, cum Arius Tellius iuuenis apprime nobilis & laudis præter modum cupidus, sed, vt fama erat, temerarius, exclamauit. Non decet hoc tempore pedem referre: Mauros istos, ô commilitones, vsque Fessam ferro persequamur. Hac ratione qui iam redibant excitati, rursus in hostes incurrunt. Garsia Menesius cum eorum impetum cerneret: Si ita vultis, inquit, & vltra Fessam impetum feramus. Hæc cum diceret, se illis admiscuit. Hanc temeritatem cum Menesius animaduerteret, torrentem transgredi statuit, vt fugientes (nec enim eum latebat, quod erat eis, qui temere ruebant, euenturum) exciperet. Peditum interim aciem vnam præmisit, quæ hostium impetum sustineret. Ataidius torrentem transgredi noluit, ne copiarum suarum ordinem perturbaret, sed in ripa constitit, vt inde hostes, si transire conarentur, repelleret. Iehabentafufus huic incommodo opitulari nequiuit. Cum enim

Arii Tellii temeritas.

Temerariorum infœlix exitus.

Mauri, quos ducebat, hoſtes fuſos animaduerterent, prædandi cupiditate cæci, ducem relinquerunt. At hoſtes qui ſe in montem receperant, vbi paucitatem eorum, qui illos perſequebantur, animaduertere, in eos conuerſi tanto impetu fuerunt, vt in effuſam fugam compellerent. Maxima eorum pars temeritatis pœnas luit: nam ab hoſtibus cæſi ſunt, inter quos Arius Tellius, & Garſia Meneſius extitere. Qui fugientes inſequebantur, cum animos iam a prima illa conſternatione recepiſſent, & illo ſucceſſu, qui præter opinionem acciderat, elati fuiſſent, tanto impetu in Meneſium incurrerunt, vt eum cogerent in aduerſam torrentis ripam copias reducere: quod non ſine multorum ſanguine confici potuit.

Caeſorum numerus.

In hoc prælio equites plus quinquaginta ceciderunt, & ſupra centum vulnerati ſunt. Ex hoſtibus, vt poſtea compertum fuit, duo millia & ſexcenti interfecti fuerunt, in quibus vnus ex ducibus illis ſummis fuit, quos Rex Feſſēnſis cum imperio miſerat, alter ex equo decidit, & a ſuis, cùm eſſet iam in ſummo vitæ diſcrimine conſtitutus, ereptus eſt. Septem duces alij cæciderunt: ſupra

quatuor

quatuor hominum millia vulnerati ſunt, captiui ducenti & octoginta fuerunt. In iis fuerunt vxores & filii eorum ducum Xerquienſium, qui prælio interfuêre. Victoria illuſtris & clara fuiſſet, niſi eam iuueututis temeritas aliqua ex parte deformâſſet. Hoſtes poſtquam noſtras acies coniunctas animaduerterunt, eas non ſunt auſi laceſſere. Noſtri cum præda iam diuiſa iſtis itineribus in ſedes ſuas reuerſi ſunt. Reges Feſſenſis & Mequinezius nondum hanc ſuorum cladem acceperant, cùm obſidionis conſilium, qua Azamorem opprimere ſtatuebant, intermittendum minime iudicarent. Itaque Nazer Mequinezii Rex cum maximis copiis regni ſui finibus egreſſus, Azamorem contendit. Mahumetes Rex Feſſenſis non mediocrem equitum & peditum multitudinem illi in auxilium miſit. Rex Mequinezius in flumine quod Azamorem alluit, traiiciendo ſeptem dies (tanta erat hoſtium multitudo) conſumpſit. Meneſius Emmanuelem de obſidione, quam futuram credebat, per literas confeſtim admonuit: qui ſumma diligentia omnia, quæ erant ad vrbem muniendam idonea, comparauit. Sed Nazer cùm accepiſſet

Luſitanorum cruenta victoria.

Bellum Azamorenſe.

ſet

Almedina regio vastata, urbs ab hoste recepta.

set eorum cladem, qui prælium cum Menesio inierant, consilium mutauit, & Almedinæ regionem populari constituit. Magnam itaque vastitatem terris intulit, Almedinam cepit, eos qui in præsidiis inerant, qui Alemeimanum Safinium fugere properantem sequi noluerant, interemit. Iehabentafusus cùm neque copias haberet, quibus tantæ multitudini resisteret, & ab Ataidio, a quo auxilium postularat, minime firmo subsidio adiutus fuisset (Ataidius enim obsidionem timebat, & ideo copias diminuere noluerat) Safinium se conferre statuit. Sed primum puteos obturauit, alios bestiarum cadaueribus inquinauit, & frugibus etiam corruptis infecit, vt Regis exercitum siti conficeret.

Praelium anceps.

DVM iu his operibus tempus conterit, Rex illum consequitur. Itaque prælium vitari non potuit: vtrinque fuit acerrime dimicatum. Equites aliquot Iehabentafusi ceciderunt, inter quos dux fuit quidam, Benamira nomine, vir insigni robore præditus. Ex acie Regis equites quinquaginta desiderati sunt, & in his dux insignis, quem rex Fessensis copiis suis præfecerat. Iehabentafusus in eo prælio ea facinora virtutis mili-

Benamiræ mors.

taris

aris edidit, vt multos admiratione defige-et. Sic igitur è prælio discessit, vt illum hostes non admodum pertinaciter insequerentur. Mille tamen Camelos amisit. Ataidius illi locum muris coniunctum assignauit, in quo castra poneret. Rex interim aquarum penuria grauissime laborabat, & puteos, vt sitim leuaret, de integro fodere iubebat, & ita tempus sine vlla re memorabili consumebat. Iehabentafufus vna nocte castra illius oppugnare constituit. Rex ab indice monitus, castra in locum alium magis munitum repente mutauit. At Mauri, qui Xerquiam incolebant, cùm animum illius abiectum & demissum factis agnoscerent, & simul fluxam fidem animaduerterent, illum contemptu & odio dignum statuerunt. In primis autem grauiter eos offendebat, quod cum se Azamorem aut Safinium obsessurum ostendisset, & tantis copiis abundaret, nihil horum tentare propter ingentem formidinem ausus fuisset. Seque inani spe deceptos à Regis Emmanuelis fide desciuisse molestissime ferebant. Itaque vt odium expromerent, & amissam Regis Emmanuelis gratiam aliquo insigni facto recuperarent, cùm Mequine-

zius

Mequinezius Rex suorum perfidia castris exuitur.

zius Rex prope oppidum, quod Tazarote nominant, castra haberet, contra fidem, cuius illi religionem minime norunt, in castra ruunt, cædem faciunt, copias regis in fugam vertunt: supra mille hominum in seruitutem abripiunt octingentos equos capiunt. Rex castris exutus, cum maximo damno atque dedecore in montes arduos primum se fuga proripuit, atque inde in regnum reuersus est. At Menesius interim in grauissimum morbum incidit. Cùm verò decumberet, literas ab Emmanuele accepit, quibus illum miris laudibus efferebat, & pro meritis excellentibus præmia illi ingentia proponebat. His literis responsum nullum dedit. Nec enim iam eo tempore quidquam de hac misera & exigua vita sibi cogitandum statuebat, sed tota mente ad sempiternam omnibus votis aspirabat. Itaque rebus omnibus, quæ ad animi expiationem necessariæ videbantur, rite procuratis, cùm insitæ religionis & pietatis egregia documenta dedisset, è corpore quasi ergastulo quodam expeditus, in cælum, vt omnium opinio ferebat, immigrauit. Fuit enim vir ille non virtutis tantum militaris & imperatoriæ gloria præcellens,

Menesii mors.

Menesii mores, & ingenium

sed

udibus etiam mansuetudinis, & lenita- clementiæ præstantissimus. Erat præter- omni genere vrbanitatis humanissimus. m vitæ castimonia, & morum integrita- ltum omnibus, qui vitam in armis de- t, anteiret, tum amoribus sine vitæ pe- ia, aut vlla verborum obscœnitate de- erat, ita tamen, vt in illis etiam non nis vllum vestigium extaret, sed ludus llius pudoris intertrimento quæsitus ap- et. Hostibus maximo terrori fuit, mi- s autem carissimus, ciuitati vniuersæ mum sui desiderium cum multis lachry- t luctu diuturno reliquit. Quantum au- ngenio valeret, versus, quos patrio ser- componebat, aperte declarabant. Nec illis quidquam vel argutius, vel festi- xcogitari poterat. Auguriis tamen de- erat, & atra interdum bile ad insaniam ibat. Sed hanc tenuem vitiorum labem is magnitudo tanto interuallo supera- vt maiora etiam vitia in tanto viro to- la viderentur.

IN locum illius Petrus Sousa successit, ostea Comes Pratensis extitit, & Rode- Barretus in Lusitaniam reuersus est, *Petrus Sousa Menesii successor.*

Hoc

Hoc anno Petrus Menesius Alcoutinensis Dynasta, cùm crebras excursiones faceret, quibus Mauros perpetuo fatigabat, tum mense Iulio in Tutuani fines inuasit: multos cecidit, alios captiuos abduxit. Initio verò mensis Octobris nuncium accepit, duos Regis Fessensis fratres cum decem millibus equitum, & magno peditum numero, vt Septam oppugnarent, aduentare. Classem præterea misisse, vt terra simul & mari ciuitatem premerent. Hi duobus in locis syluestribus insidias posuerunt, in quibus ipsi constitere: deinde quinque & viginti excursores emisere, vt nostros elicerent. Hi ad speculas vsque peruenerunt, Petrus Menesius equites quindecim in eos immisit, ipse cum centum & quindecim equitibus egressus est, vt illis subsidio esset, cùm hostes ex insidiis, vt ille fore suspicabatur, erumperent. Nostri in equites hostium impetum dedere: illi repente cesserunt vsque eo, dum nostros in locum, quem ii, qui erant in insidiis, tenebant, extraherent. Nostri insidiis exploratis, ad Petrum Menesium se cursu recipiunt. Hos ducenti & quinquaginta equites insequuti sunt. Horum vestigiis alii permulti in-

Septense bellum.

stite-

iterunt. Petrus Menesius intra vallum, Prælium.
uod vrbem cingit, se continuo recepit. Ho-
es illi, qui prius ex insidiis emerserant,
ditu valli, cùm essent iam nostris admixti,
rohiberi minime potuerunt. Petrus Mene-
us in eos conuersus, prælium iniuit, quod
axima vtriusque partis vi pugnatum fuit.
x hostibus ducenti cæsi fuerunt, è nostris
nus tantùm cecidit, sex & triginta vulne-
ti sunt. Regis interim fratres adueniunt,
vallum disiiciant, & nostris aditum in vr-
em intercludant: & classis etiam in terram
opias exponit. Sed eo iam tempore Petrus
Menesius suos in vrbem reduxerat, & fori-
us occlusis conatus eorum inanes reddide-
it. Illi mortuos in naues cum lachrymis
nponunt. Erant enim plerique iuuentutis
rincipes, & homines, in quibus seniores
on mediocrem spem felicis militiæ colloca-
erant. Hoc autem tempore maximo terro-
nomen Regis Emmanuelis erat apud Mau-
os, simul clementia & æquitas illius in
mnium ore atque prædicatione versabatur.
ùm igitur se ab Emmanuelis ducibus bel-
fatigatos, & domi suorum tyrannide ve-
atos esse conspicerent, vltro ad Emmanue-
lem

Maurorum deditiones & fœdera cum Emmanuele.

lem veniebant, & enixe ab eo contendebant, vt eos in fidem acciperet, illisque tributum, quod ei videretur, imperaret, & duces quos vellet, eis præponeret. Se namque vsque ad extremum vitæ spiritum pro illius amplitudine pugnaturos. Neque solùm qui vrbes incolebant, libenter in deditionem veniebant, verum etiam pagani atque montani, cùm vires suas infeliciter experti fuissent, voluntariæ seruitutis pactione vitæ suæ & incolumitati consulebant. Itaque Xerquienses legati gentis principes ad Emmanuelem introducti sunt, qui se, suaque omnia illius fidei atque potestati committebant, & postulabant, vt Xerquia prouincia à Dabida & Garabia distincta fieret, & illis Audaramen rectorem & ducem præponeret. Ne autem in eo Iehabentafusum offendere viderentur, dicebant Duecalensem regionem, quam diximus tribus illis præcipuis nationibus inter se distingui, tantam esse, vt nullo modo posset ab Ano Iehabentafuso gubernari. Is igitur Dabidam & Garabiam imperio contineret, & Xerquiam ab alio rectore regi permitteret. Accedebat, quo id cum minore Iehabentafusi offensione fieret, quòd Abda-

Xerquiensis ad Emmanuelem legatio.

ramen

tamen illius famulus, & in disciplinis illius educatus extiterat, ita, vt nemo dubitaret, quin is perpetuo Iehabentasufo libenter obsequeretur. Hoc & ad ipsius prouinciæ pacem, & ad iuris administrandi facilitatem, & ad ipsius Regis fructum & emolumentum valde pertinere. Sic enim fore, vt eos, quorum tam æquo postulato satisfecisset, in officio promptiores contineret, & tributum, quod pendere volebant, facilius exigeret. Fuere legati comiter accepti, & quod postulabant, benigne à Rege concessum, ea tamen lege, vt quoties omnes illæ tres Duecalæ partes vires suas coniungerent, Iehabentasufum summum ducem agnoscerent, Imperiumque illius sine vlla recusatione sequerentur. Sanxit etiam lege Rex, ne quispiam ab vna in aliam tribum transiret, ne perturbatio & confusio fieret, & aliquis ea de causa motus concitaretur, qui bello materiam subministraret. De iis rebus ad Ataidium, & ad Petrum Sousam, qui Azamorem tenebat, literas dedit: & Iehabentasufus eam prouinciæ distinctionem facile comprobauit.

EODEM anno Nonius Fernandus Ataidi-

us

De [illegible] in [illegible] inter Mauros exortis & Lupius.

us Iacobum Lupium caduceatorem in Xerquiam misit, qui frumentum imperatum a colonis exigeret, & illud Azamorem deportandum curaret. Id Lupius exequutus, cum Mauris, qui frumentum iumentis impositum ferebant, Azamorem recta contendit. In itinere facti sunt illi obuiam equites sexaginta, qui Azamore veniebant. Mauri cum opinarentur eos hostili animo prodiisse, arma repente corripiunt, & prælium animis obfirmatis offerunt. Lupius se medium interposuit, & caduceatoris officio functus est. Vix tamen Mauros placare potuit. Dicebant enim se non Sousam, sed Ataidium agnoscere: cum Ataidio namque, & non cum Sousa pactionem de frumento importando fecisse. Lupius tamen eos, quoad fieri potuit, ad lenitatem inflectere contendebat. Illi verò dicebant, Petrum Sousam, postquam Azamoris curam susceperat, illis minime ferendas iniurias intulisse. Idcircò equites illi sexaginta frumentum Azamorem subuehendum curarent, se nanque in eam ciuitatem minime pedem illaturos. Cùm tamen Lupius multa orationis lenitate vsus fuisset, non modò eos mitigauit, verum eò perduxit,

Lupii in Marochiensem agrum ...ptio.

xit,

xit, vt Marochium ſub illius ductu contenderent, quadringentos & viginti tres equites ex illis delegit, & cum viginti & ſeptem Luſitanis equitibus inde profectus, poſtridie in turmas hoſtiles, quæ Marochio quatuor millia paſſuum aberant, inuaſit, & aliquot occidit, tres & quinquaginta viuos cepit: ingens præda peccorum & camelorum abacta fuit. Marochium tandem accedunt, & ipſi Mauri, Regis Emmanuelis nomine ſæpius conclamato, haſtis urbis portas percutiunt. Marochii Rex re inopinata perturbatus, vt eorum impetum repelleret, egreſſus eſt. Illi fortiſſime reſiſtunt, & quatuor equites occidunt, & ita incolumes cum præda in locum, vnde profecti cum Lupio fuerant, reuertuntur. Ibi præda diuiſa. Mauri cum gregibus in Xerquiam rediere. Lupius Safinium cum captiuis ingreſſus, admirationi quamplurimis fuit. Facinus enim videbatur incredibile, hominem plebeium, & caduceatorem tantum audere, vt cum tam exiguis copiis, & iis maxima ex parte ſuſpectis, eò penetraret, quò Ataidius ipſe Dux fortiſſimus, cum a Meneſio ad eiuſdem facti ſocietatem inuitaretur, peruenire dubitarat.

IN huius anni exitu Rex Emmanuel tres Legatos ad Leonem Decimum, Pontificem Maximum, cum muneribus regia magnificentia dignis instituit. Princeps legationis Tristanus Cugna fuit. Collegæ duo iurisconsulti magnæ apud Lusitanos authoritatis extitere. Vnus Iacobus Paciecus, alter Ioannes Faria nominabatur. Per illos Pontifici sacras vestes ex auro, cum multis gemmis opere excellenti perfectis, dono misit. Vasa præterea ex auro, atque monilia maximi ponderis & prætii vestibus adiecit. Opus erat eiusmodi, vt cum materia nihil pretiosius excogitari posset, artificium tamen ipsam materiam multis partibus superaret. Misit præterea Elephantum Indicum miræ magnitudinis, qui non solum Romæ, vbi homines, post inclinatam Romanæ Maiestatis amplitudinem, illud animal nnnquam oculis aspexerant, sed quacumque gradum inferebant, nemo circunfluentem vndique turbam, admiratione obstupefactam, submouere poterat. Panthera etiam venatica missa fuit, quod munus haud scio, an olim Romæ Aediles, cum ludos magnificentissimos apparabant, & præter alias immanes beluas pan-

the-

ras etiam in publicis ſpectaculis exhibe-
nt, præſtare potuerint. Ea namque man-
facta, non in circo cum beſtiariis, ſed in
ıis cum apris atque ceruis prælium com-
ttebat, & principibus, qui venationibus
ectantur, plurimum voluptatis afferebat.
inſidebat equi Perſici tergo, integumen-
auratis eleganter inſtrati. Equum regebat
rſa venator eximius, qui ad id munus obe-
dum ab Armuzii Rege cum equo & Pan-
ra miſſus fuerat. Triſtanus Cugna, cum
et vir & nobilitate, & authoritate, & ex-
matione non vulgari præditus, tum pro-
is ſumptibus eam legationem exornan-
n ſuſceperat. Ducebat autem ſecum tres
os, & cognatorum copiam, amplamque
niliam, quibus ſtipatus non abiecti Prin-
ıis ſpeciem præ ſe ferebat. Legationis
iba Garſia Reſendius, vir non mediocris
ıd Regem authoritatis erat. Nicolaus Fa-
, qui equis regiis curandis præerat, age-
t equum pulcherrimum, ephippiis aureis,
phaleris aureis emblematis & gemmis
ximi pretii diſtinctis inſtratum, & orna-
m, qui etiam Pontifici donandus erat.

DVODECIMO tandem die Menſis Mar-

Anno nati Christi 1514.

Legatorum in vrbem ingressus & pompa.

tii, anno M. D. XIIII. Legati in vrbem h
ordine iter instituerunt. Familiæ vestibus a
modum eleganter excultæ præcedebant. Pa
thera tergo Persici equi, quem Persa re
bat, insidens, & elephantus cum rectore
quebantur. Nicolaus Faria equo, quem
ximus, inuectus, post elephantum interu
lo modico disiunctus, primum illud agm
cogebat. Nobiles deinde viri, qui comit
suo legationi non parum dignitatis adiung
rent, loco suo progrediebantur. Post il
caduceator Lusitanus cum insignibus reg
legatos antecedebat. Deinde Tristanus C
gna sequebatur, cuius vtrunque latus leg
reliqui claudebant. Fuerunt à Cardinaliu
domesticis, deinde a Principum Legati
multisque Principibus antequam in vrbe
ingrederentur, omnibus honoribus excep
Ad vrbem cum accederent, vrbis Præfect
cum Pontificibus & ipsius Pontificis Maxi
domesticis atque familiaribus obuiam proc
it, Pontificisque nomine orationem habui
qua Legatis de aduentu gratulatus est, on
niaque Regis Emmanuelis clarissimi Prin
pis officia, qui pro Christi nomine, & re
gionis sanctitate perpetuò dimicabat, i
gra

ſſima, vt merita illius poſtulabant, per-
ò fore dixit. Reſponſum pro dignitate
itum ab illis eſt. Romani deinde deſi-
ores aduenêre, & ordinem pompæ illius
uxêre. Omnia interim tubarum canti-
, & tibiarum ſymphonia & concentu
onabant. Nullus fuit princeps, qui non
ne à deſignatoribus conſtituto legatos de-
eret. Heluetiorum etiam agmen inſtru-
n eos antecedebat. Turba vndique vi-
li gratia confluens, omnes viarum adi-
obſtruebat, ita vt vix fuſtibus coercita
re, & locum dare vellet. Cum ad mo-
Adriani ventum eſſet, tormentorum in-
ti ſtrepitu ciuitas vniuerſa tremefacta
. Fumi tandem caligine diſpulſa, cum
tifex è feneſtra ſpectaret, elephantus ac-
t, & ter genibus flexis & demiſſo corpo-
abitu venerabundus illum ſalutauit: quod
mediocrem admirationem ſpectantibus
iſſit. Tum proboſcide in dolium ingens
a refertum immiſſa, aquam hauſit, qua o-
s, qui in feneſtris altioribus inſidebant,
rgeret. In plebem deinde conuerſus,
a aqua, quaſi ludum exhibere vellet, im-
dice perfudit. Cum hac pompa fuerunt

Elephantus pontificem Maximum veneratur flexis genibus.

L 2 ea

ea die Legati in hospitium deducti. Vigesimo vero die mensis eiusdem, Legati eadem hominum frequentia & celebritate in Pontificis ædes deducti sunt. Pontifex in sublimi sede vestibus sacris cultus, vt fit, eos expectabat: Cardinales in sedibus suis considebant. Legati primum Pontificis pedes osculati sunt. Alii deinde ordine a designatoribus instituto idem officium præstitêre. Tristanus deinde Cugna literas Pontifici Regis Emmanuelis obtulit, quæ publice lectæ sunt. Eæ nihil aliud continebant, quam postulatum, vt Legatis fides haberetur. Tum Iacobus Paciecus egregiam orationem habuit, quam ita voce & actione luculenter expressit, vt non mediocrem ea die laudem eloquentissimi oratoris assequeretur. Pontifex responsum Latine, verbis luculentissimis, & eleganter, & grauiter dedit, Emmanuelisque nomen, & Lusitanæ gentis virtutem laudibus summis exornauit. Postridie Legati in viridarium, quod post Pontificis ædes in Vaticano monte consitum est, intromissi sunt. Eo in loco eos iam Pontifex expectabat. Ibi munera accepit, quorum fulgorem & artificium admiratus vehementer

r est. Inde in hortum, vt elephantum & hanteram videret (non enim facile elephan-) erat in superiorem ædium partem, vnde a viridarium exitus patebat, scandere) coninuò descendit. Ibi voluit spectare, qua raione panthera venaretur. Fuerunt igitur ad llam bestiæ perductæ. Panthera repente à venatore, qui eam regebat, immissa, in illas insiluit, easque celeritate incredibili iugulauit.

Emmanuelis ad Pontificem M. postulata.

NON multis post diebus legati postulata regis Emmanuelis explicuerunt: quorum pars ad communem Reipublicæ Christianæ statum, pars ad ipsius regis commodum & emolumentum pertinebat. Quæ ad commune bonum spectabant, erant hæc: vt indictum concilium continuaretur, illiusque decreta sancirentur: vt sacerdotes à vitæ luxu, morumque licentia, ad continentiæ & sanctimoniæ disciplinam reuocarentur: vt opera daretur, qua Principes Christiani ab intestinis discordiiis ad bellum contra Turcas consensione summa comparandum traducerentur. Hæc omnia postulata, non enim temporis erant, repudiata sunt. Reliqua singulari benignitate concessa fuerunt, nem-

nempè vt tertiæ atque decimæ partes ve-
ctigalium, quæ alendis sacerdotibus & sa-
cris vsibus destinata sunt, in belli, quod in
Mauritania gerebat, sumptus illi tribueren-
tur: vt bona pars Ecclesiarum (sic enim
trito iam sermone templorum bona nomi-
nare solemus) cum monachorum etiam quo-
rundam vectigalibus, in vsus eorum, qui
in Christianæ militiæ ordinem cooptantur,
conuerteretur: vt diplomata scribi iuberet,
quibus iis, qui vellent bellum Africanum
pecunia iuuare, cælestia beneficia è Chri-
sti thesauris deprompta largè tribuerentur.
Quæ quidem largitas hominum reprehensio-
ne carere non potuit. Vt enim Rex homi-
nem cupidorum importunitate victus, id à
Pontifice contenderet, æquum tamen esse
dicebant, vt Pontifex esset in largiendo re-
strictior. Sacra enim vectigalia tanta religi-
one non solùm apud homines diuinis legi-
bus astrictos, sed etiam apud Græcos, &
Romanos, & Aegyptios, & complures alias
nationes munita fuerunt, vt qui ex illis
partem aliquam attigisset, grauissimum in
se scelus admisisse existimaret, vix vllis pia-
culis eluendum. Et vera religione dicebant

Pontificis Max. erga Emmanuelem notata largitas.

mul-

multò magis continendam esse hominum Christianorum cupiditatem : neque committendum , vt propter immanem quorundam auaritiam , quæ nullis finibus arceri potest , sacra profana fierent. Decimæ quidem atque tertiæ sacrorum vectigalium partes olim Alfonso nono, & post Alfonso vndecimo concessa definito tempore fuerunt. Verum : sed illorum patrimonium fuerat à tutoribus dissipatum, & influentes barbarorum copiæ in Hispaniam irruentes , erant tunc templorum omnium sanctitatibus & sacris etiam vasis, iure atque meritò repellendæ. Rex Fernandus similiter & Isabela cum essent propter Portugalense bellum sumptibus exhausti , & bellum eis iustum , & religiosum contra Granatenses Saracenos instaret, merito videntur eadem Pontificis benignitate sustentati. Id tamen Alfonsus primus Lusitaniæ Rex, qui cùm tenues admodum opes possideret , Saracenos innumerabiles , opibus & potentia feroces , maxima atque diuturna belli contentione è Lusitaniæ finibus expulit , nunquam , vt faceret , in animum induxit. Neque Sancius illius filius , qui cùm bellum durissimum Saracenis Bæticam

ticam incolentibus inferret, prope Hi[illegible]
lim, Betim fluuium eorum sanguine tin[illegible]
Neque Ioannes hoc nomine primus,
profligato, quod cum Castellæ Rege ge[illegible]
rat, bello, Septam vrbem expugnauit. [illegible]
Alfonsus quintus, qui Tingim & Arzi[illegible]
& Alcassarem armis atque virtute ce[illegible]
Nec Ioannes secundus, cuius non solùm
bello Hispaniensi contra Fernandum
gem inuictissimum admirabilis virtutis
men eluxit, sed etiam in Africano l[illegible]
clarissimum specimen egregiæ virtutis e[illegible]
buit. Si exemplis erat agendum, qu[illegible]
quod exemplo fit, iure etiam fieri pler[illegible]
iudicant, multò magis erat exemplis d[illegible]
sticis, quàm alienis vestigiis insistend[illegible]
Deindè illi, qui sacris rebus permissu [illegible]
tificis manus iniecerunt, excusationem
status habuêre. At Emmanuel tunc t[illegible]
opibus circunfluebat, vt omnes Princip[illegible]
quibus ortum ducebat, longissimo inte[illegible]
lo superaret. Quod si illi, quibus ea p[illegible]
niæ sacræ summa donabatur, totam vi[illegible]
vt olim in sacro bello, pro Christi sa[illegible]
sima religione consumerent, rectè vi[illegible]
tur illud munus à Rege postulatum,
P

Pontifice concessum. Sed illud incommodum accessit, quòd in literis Pontificis, Legatorum opera, qui sacræ pecuniæ lucris inhiabant, adiectum fuit, vt illa vectigalia non modo pro Christi religione militantibus, sed quacunque alia ratione benè meritis à rege donari possent. Hoc introitu ad hominum cupiditatem patefacto, factum est, vt vectigalia sacra multis in locis hominibus lautissimis, qui non solùm nunquam hostis vultum aspexerunt, sed illata Africani belli mentione contremiscunt, donarentur. Postremò quod Rex hominum sermonibus inductus sibi proposuit, consecutus minimè fuit. Maritimas enim Mauritaniæ ciuitates facillimè tueri, & nobilitatem opibus amplioribus deuinctam tenere, & ærarium demptis sumptibus amplificare cupiebat. At post illius muneris concessionem, nec Africæ bellum eadem felicitate gestum fuit, & nobilitas maiore inopia conflictari, & pluribus querelis vti cœpit, & Regis ærarium, quò plures vectigalium accessiones fiunt, eò sumptibus minus necessariis, & casibus interdum acerbioribus exhauritur. Sumptus quidem sacræ pecuniæ moderatos

Bonorum Ecclesiasticorum abusus.

ratos

ratos, & hominibus, qui non militiæ sacræ nomen vsurpant, sed pro religione sanguinem profundunt, attributos, laudandos censeo: tantam largitionem ex sacris vectigalibus in luxum multorum hominum, qui nunquam gladium strinxère, fieri, minime ferendum arbitror.

[illegible]

SED vt eò, vndè deflexit oratio, reuertamur, Legati, rebus ex animi sententia confectis, cum literis ipsius Pontificis, valdè propensæ in Emmanuelem voluntatis testimonium continentibus in Lusitaniam redierunt. Emmanuel tertias atque decimas sacrorum vectigalium remisit, quod illi non mediocri laudi tributum fuit. Pontifices & sacerdotes illi pro tanta benignitate centum & quinquaginta numorum aureorum millia tribus pensionibus obtulerunt. Literæ, quibus animi eorum, qui certo pecuniæ numero bellum Africanum iuuare vellent, expiarentur, & multis præterea beneficiis, qua ad numinis offensas obliterandas valerent afficerentur, ministrorum auaritia & impr bitate grauissimas offensiones attulère. F tamen Emmanuelis iussu in ministros maduersum, & omnes vel humano iu

[illegible]

talem exitum vitæ habu-
possset, numen diuinum
piditati, qui ex hac fun-
rem sibi pecuniam com-
nter infensum. Summa
sacerdotiis erat in vsum
& Christi, vt appellant,
a, fuit viginti millium
n, qui circiter bis cen-
ciunt. In iis etiam Em-
nem adhibendam censuit.
atias omnes præter pau-
dem militiæ obtentu ab
nquam militauerant, oc-
ı tyrannide liberauit. In
æquos iudices adhibuit,
oderatione fierent, ope-
uriæ satellites atque mi-
ıstriam adhibuerunt, vt
no fieret. Sic enim æsti-
fructus, qui erant mili-
ttenuabant, vt vix illis
kpleri posset. Sacerdoti-
uum vllam partem, sed
mmam relinquebant: &
ssessionibus exturbabant.

Sacrae pecuniae summa.

Cùm

Cùm verò fructus annui venirent, & eorum pretium singulis annis augeretur, milites autem [illegible], sacerdotes in eadem perpetuò egestate relinquebantur.

[illegible]

Sub idem tempus alia quædam Legatio ad Emmanuelem Regem peruenit, quæ fuit [illegible]. Quemadmodo vir quidam Armenus, Matthæus nomine, ab Imperatore illius Aethiopiæ, quæ supra Aegyptum est, ad Emmanuelem missus fuerat, exposuimus. Eum Albuquercius honorificè acceptum, & beneficiis ornatum in Lusitaniam misit. Duces, quibus Matthæus commissus fuit, odio Albuquercii inducti (dicebant enim illum esse scurram atque præstigiatorem, & Albuquercium insanum & temerarium, qui homini leuissimo fidem habuisset) eum multis iniuriis affecerunt, neque sicut legatum, sed tanquam vile mancipium acceperunt, ob quam rem fuère in custodiam dati, vt pro ratione maleficii pœnam debitam luerent. Qui tamen postea fuère legati eiusdem precibus è custodia liberati. Quæ autem fuerit huius legationis occasio, est paulo altius repetenda. Rex Ioannes secundus, vt dictum est, ardebat cupiditate incredibili

Indicæ regionis penitus explorandæ. Cùm rò accepisset, esse quemdam Christianum nperatorem mira sanctimonia præditum, ii Indias imperio contineret, eumque Presrterum Ioannem appellari, & cerneret sæ:numerò sacerdotes Christianos Aethiopas, ui Romam venerant, & Galliam Hispaiamque peragrabant, suspicari cœpit, eos x ea Indiæ parte profectos esse, in qua 'resbyter ille Ioannes (summum enim saerdotium cum imperii regii maiestate obtiiere dicebatur) regnum possideret. Ipsique acerdotes cum interrogarentur, an Rex illorum sacerdotio summo præditus esset, & in Ioannes presbyter appellaretur, & an illorum patria terminis Indiæ contineretur, aud abnuebant. Putabat enim, si ea supicio penitus in Christianorum animis insedisset, fore, vt ipsi multò humanius à nostris acciperentur. Nemo tunc erat iis literis præditus, vt quantum inter vtramque regionem interesset, distinguere posset. Ioannes igitur cum de hoc presbytero Ioanne multa percepisset, existimauit sibi vel ad nominis decus, vel ad religionis fructum, vel ad Indiæ peruestigandæ facilitatem, nihil

Rumor de Presbytero Ioanne Imp. Christiano.

opta-

optatius cadere posse, quàm cum hoc Chri
stiano Principe fœdere coniungi. Idcirco va
riis temporibus homines Arabicæ lingu
peritissimos magnis præmiis inuitauit, v
eas regiones perlustrarent. Inter hos extit
quidam nomine Alfonsus Paiua, & alter

Primi Aethiopiae & Indiae hoc saeculo lustratores.

cui nomen erat Ioannes Petreius. Hi profe
cti é Lusitania Anno salutis MCCCCLXXXV
Aegyptum mercatorum habitu peragrarun
atque inde Adenam peruenerunt. Ibi cù
intellexissent, in ea Aethiopiæ parte, q
sub Aegypto est, esse summum quenda
Principem Christianum, cuius imperiu
esset latissimum, & cui multi Principes o
temperarent, suspicati sunt, illum eund
esse, cuius cognoscendi gratia missi à I
anne fuerant. Sed eos Indiæ nomen int
turbabat. Missi namque fuerant, vt Christ
num Indiæ Imperatorem, nomine Presb
terum Ioannem conuenirent. At nec imp
rium, neque nomen, neque sacerdotii d
gnitas in Aethiopiæ Regem conueniebat
Cùm igitur inter se quid optimum esset d
liberarent, visum est, vt Ioannes Petreius
Indiam nauigaret, & videret, numqua me
tio in oris illis Presbyteri Ioannis existere

Pai

ua in Aegypto Thebis Petreio præstola-
ır. At verum fuerat, Christianum quen-
ı Principem nominis eiusdem secta Ne-
·ianum, in mediterraneis Indiæ locis am-
ſimum imperium tenuisse: qui tamen
rat Scytharum armis oppressus, & re-
ım illius occupatum, cuius iam nomen
t obliuione sepultum. Christiani tamen
ı pauci in locis illis resederant, Nestorii
e contaminati. Itaque Ioannes Petreius
n sine fructu tempus à se conteri vide-
, in Aegyptum rediit, vt cum Paiua,
ıd vtrique agendum esset deliberaret. Ibi
os Iudæos Lusitanos reperit, cum Regis
ınnis literis ad illum atque Paiuam datis.
l Paiua, vt Iudæi asseruerant, iam obie-
. Iudæi Armuzium (sic enim Ioannes im-
·auerat) petiere, Petreius variis regionibus
·agratis, in montem Sinai, vt sepulchrum
ginis Caterinæ inuiseret, se contulit: &
le Adenam reuersus, Zeilam, & Zeila
Aethiopiæ imperatorem se tandem con-
it. Nec enim dubitauit, cùm non alium
ıristianum Principem in regionibus illis
periret, quin is esset, ad quem missus à
ıanne fuerat. Rex Alexander appellaba-
tur,

Alexander Aethiopiae Rex. tur, qui Ioannis litteris lætitia incredibiliter elatus eſt, Petreiumque ſingulari humanitate tractauit. Sed accidit, vt Rex tunc è vita diſcederet, antequam ad Ioannem reſcriberet. Cùm verò nullum filium ſuſcepiſſet, frater quidam illius, Nau nomine, in *Nau Rex.* regnum ſucceſſit, à quo nunquam Petreius impetrare potuit, vt ſibi in patriam redire liceret.

Hoc Rege defuncto filius illius, cui Dauid nomen erat, Rex creatus eſt: qui tamen in eo perſeuerauit, vt nullo modo Petreium è regni ſui finibus abire permitteret. *Dauid Aethiopum Rex.* Ingenio enim hominis, vt veriſſimile eſt Reges inducti ſunt, ne fructu prudentiæ & ſagacitatis illius carere vellent. Is igitur cùm reditum in patriam omninò deſperaret, vxorem duxit, & filios ex ea ſuſcepit, ſtabilemque ſedem in illa regione neceſſariò collocauit. Sed progreſſu temporis cùm Vaſcus Gama primum in Indiam inter aperiret, & regiones illas exploraret, cùm deinde Luſitaniæ claſſes, & Duces fortiſſimi in Indiam venirent, & inſignes victorias adipiſcerentur, fama nominis Luſitani per omnes illas oras cum hominum admiratio-

ne

gabatur: & cùm ad Dauidis aures per-
et, & ex Petreio intellexiſſet, gentem
Luſitanam eandem eſſe, à cuius Re-
miſſus extiterat, miro ſtudio incita-
t, vt legatum ad illum mitteret. Erat
Rex adhuc puer, & Helena illius
ſingulari prudentia fœmina, regnum
ne illius adminiſtrabat. Conſilio igitur
ea communicato, decretum fuit, nihil
el ad nominis claritatem, vel ad reli-
ſanctitatem vtilius, quàm principi
e clariſſimo, & religione ſanctiſſimo
ari amicitiæ fœdere copulari. Ad eam
legationem Matthæum, quem dixi-
natione Armenium, religione Chri-
um, virum non vulgari prudentia præ-
, qui diutiſſimè apud Reges illos ver-
cum non mediocri probitatis & indu-
laude fuerat, delegêre, qui munus id
pro dignitate poſſet: cum illo venie-
ethiops quidam adoleſcens ſumma no-
te, vt mores noſtros & inſtituta perdi-
. Hi fuerunt ab Albuquercio his hono-
accepti, quos ſuprà retulimus, & à
bus ea immanitate tractati, quam ex-
imus.

Helena Dauidis Regis mater legatum ad Emmanuelem mittit.

Fuit Olysippone legatus ab omni nobilitate, & à Pontificibus cum maxima significatione Christianæ caritatis in Regiam deductus, & ab ipso Rege satis benigné & comiter acceptus. Post triduum fuit admissus, vt summam legationis exponeret. Is prudenter atque diserté muneri sibi commisso satisfecit, & literas Helenæ reginæ quinque bullis aureis consignatas Regi detulit, deindè crucem è ligno Crucis, qua Christus pro generis humani salute mactari sustinuit, Regi, nomine Principis sui donauit. Hanc Emmanuel obortis lachrymis venerabundus accepit, summasque gratias Deo egit, quòd in longinquis illis regionibus, hostium immanitate vastatis, Christianæ religionis & pietatis semina conseruâsset. Alteras deinde literas arundine aurea inclusas eduxit, quas Dauid Rex ad Emmanuelem dederat. Omnes hæ literæ erant Arabica & Persica lingua conscriptæ. Sententia illarum hæc erat. Principio quidem Rex trium personarum distinctionem vna natura & diuinitate coniunctam debita veneratione prosequutus, Regi Emmanueli salutem & felicitatem precabatur. Deinde gratias de Episto-

Legationis Aethiopicae & munerum ad Emmanuelem explicatio.

olis ad Reges Aethiopiæ missis agebat, &
ıam potentiam & opes exaggerabat, quius confidebat futurum, si Rex Emmanuel ıari, ille verò terra in Mahumetanam naionem inuaderent, vt impii & scelerati Mahumetis nomen ex omni memoria hoıinum euellerent, & Christi sepulchrum in ibertatem vindicarent. Matthæi legati auhoritatem constituebat, & Crucem, quam Rex ipse in amoris signum mittebat, è ligno Crucis, in quam generis humani liberator sublatus fuerat, perfectam fuisse conrmabat: ad societatem belli atque pacis Emmanuelem inuitabat; & ius etiam conubii libenter offerebat. Nihil enim sibi graius fore dicebat, quàm illam amoris conınctionem, & religionis consensionem marimonii etiam fœdere sacrosancto inter triusque Regis liberos icto confirmari. Laudabat postremò facinora, quæ in India Regis Emmanuelis Duces ediderant, eaue dicebat non absque Christi præsentia esta fuisse: & vt, quod instituerat, ad exium perduceret, hortabatur.

LECTIS literis Emmanuel Matthæum in ıospitium deduci, & illi omnia copiosè

præberi iuſſit. Locus autem hic poſtulat, vt de huius Chriſtiani Principis imperio pauca dicamus. Regnum illius a Septentrione Aegypti finibus, ab Auſtro montibus Lunæ terminatur, ab ortu, mari, quod per oſtium Arabici ſinus influens ad Heroum ciuitatem pertinet, definitur. In occaſum verò latiſſimè protenditur, vt ita cum gentibus atro colore, & criſpo & aduſto capillo, quæ ad Aegeſimbam regionem pertinet, coniungatur. Montes tamen multos in illius regno Saraceni tenent, qui illi non obediunt: reliqui principes illi parent, & multi tributi nomine ei non mediocrem auri vim ſingulis annis pendunt. A Lunæ montibus Nilus exoritur, qui inde varios lacus & inſulas efficiens, Aegyptum interfluit, vſque eò, dum per Alexandriam in noſtrum mare influat. Regni totius ambitum ſeptingentis milliaribus patere dicunt. Multi in ea regione montes editi & excelſi contineri dicuntur, vndique prærupti, aditu perangusto, adeò vt vnus tantùm homo per oſtium penetrare poſſit. In ſummo autem faſtigio ſunt miræ planicies, latè patentes, aquæ perennes, pabula & fruges lætiſſimæ, amnes pelluci-

Aethiopici Imperii deſcriptio.

Nili fontes.

lucidi, pecorum, & boum multitudo, aluearia, è quibus vis ingens mellis exprimitur. Regio maxima ex parte est fertilis & opima, multisque auri, argenti, & æris metallis abundat: equos nutrit, gossipii copiam ingentem profert: vino caret, sed incolæ potionem è melle & aqua conficiunt potu iucundam, & corpori valdè salubrem. Medicis atque pharmacis rarò admodum vtuntur. Gens tamen est supra modum ignaua, & propter ingentem desidiam, & artificum penuriam, telluris bonitate frui nescit. Rex cum finitimis gentibus continentèr bella gerit, & ideo vrbes non incolit, sed in castris perpetuò ætatem degit. Tanta autem est hominum & tabernaculorum multitudo, vt castra circiter duodecim millibus passuum in longitudinem pateant, & totidem in latitudinem. Eo autem ordine locantur, vt quamuis crebro mutentur, facillimum sit cuiuis, castrorum vias oculis designare, & in hominum, quos conuenire velit, tentoria sine vllo errore peruenire, & principes quos velit adire, & tanquam in vrbe notissima versari. In castris septem parœciæ sunt, & singulis parœciis sacerdotes præ-

Aethiopum mores.

præfecti, qui sacra peragunt, conciones habent, subditos disciplinis instituunt, & rebelles pœnis à flagitio deterrent, & ad Christianam moderationem frequenter erudiunt. Vrbes regionis exiguæ sunt, ædes humiles, muri fragiles: templa tamen magnifica, & monasteria maximis sumptibus ædificata.

Aethiopiae Regum arrogantia & affectata diuinitas,

Rex se tanquam numen cœleste coli faciebat: vultum ne principibus quidem apertum nisi statis diebus ostendebat. Illis, qui eum conuenire volebant, aliquando pedem tantum, aliquando verò manum demonstrabat, reliquam speciem regis intueri, nefas existimabatur. Cùm verò respondere volebat, internunciis vtebatur, & è cortinis, quasi ex adytu oraculum ederet, responsa per interpretes edebat. Sed hæc ineptissimæ diuinitatis ementitæ fabula, postea quàm Lusitani gentibus illis in vltimum discrimen adductis opem attulère, & morem Christianorum Regum exposuère, derisa fuit. Iam nunc Reges intueri, iam illos alloqui, iam illos alloqui, iam audire licet. Quod verò ad religionem attinet, multa ab Hebræis

Aethiopum religio & sacri ritus

desumpta conseruant. Mares octauo ab ortu die circunciduntur, & fœminis etiam

ali-

aliquid amputatur, vt non omninò incircumcisæ videantur. Quod dicunt se facere, non quod in circumcisione vim aliquam ad salutem constituant, sed vt Abrahami, & aliorum sanctorum Patrum exemplum sibi ob oculos proponant, & illo monumento commoniti, acrius & ardentius in similis sanctitatis studium incitentur. Quadragesimo deinde à circumcisione die mares, octogesimo autem fœminæ, salutaribus aquis expiantur, & Eucharistiam eo die infantes initiati in mica panis assumunt. Singulis annis diem, quo Christus a Ioanne aquis Iordanis ablutus baptismi sacramentum instituit, eiusdem lustrationis renouatione celebrant: & tamen asserunt, vnico tantum baptismo peccata deleri, reliquas lustrationes quotanis instauratas corpus tantum tingere, animum verò non expiare: se tamen id facere, vt CHRISTI diuinum beneficium, qui, vt nostras sordes elueret, sanguinem & aquam è latere suo profudit, sæpius in memoriam redigant. Fœminæ si mares ediderint, quadraginta diebus, si fœminas, octoginta à templorum liminibus arcentur. Sacerdotes vxores ducunt: si vxo-

Sacerdotum coniugium. res deceſſerint, cœlibes permanent, & ſumma caſtimonia vitam peragunt: & ſi adulterio ſe contaminauerint, aut poſt vxorum mortem aliqua ſe libidine commaculauerint, ſacerdotio priuantur. Ante quàm rem diuinam faciant, aliquot diebus ab vxoribus abſtinent, vt libidinis impuritate dierum numero ſublata, ſanctius Chriſti ſanctiſſimum corpus immolent, & attentius de rebus diuinis cogitent, & ſic facilius perlitent. Monachis vxorem ducere nefas. Nemini, niſi nudis pedibus, ingredi in templum licet. *Templorum veneratio.* In fanis flagitium eſt ridere, ſermocinari, deambulare, aut aliquid denique meditari, quod non ad cæleſtia atque diuina referatur. Cùm ieiunant, vſque ad Solis occaſum nec edere quidquam, neque bibere ſolent. *Ieiunia.* A cibis, quos antiqua lex vetabat, abſtinent. Flagitia ſacerdotibus ſæpe numero confitentur. *Confeſſio.* Sub vtraque ſpecie Euchariſtiam ſumunt. *Communio ſub vtraque ſpecie.* Monachi Antonium Aegyptium authorem religionis habent. Pontifices a Rege creantur. Patriarcha à Monachis deligitur, & a Patriarcha Alexandrino confirmatur. Multa ſunt, in quibus Indicis ritibus atque cæremoniis adhæreſcunt,

t, quamquam affirment, ſe non illis, ſed ſti tantum virtute atque meritis inniti. tos dies ſeſtos agunt. Sanctos homines vita perfunctos colunt atque veneran- Hi ſunt Aethiopum Chriſtianorum mo- quorum Imperator Dauid legatum, n diximus, ad Regem Emmanuelem t. At inuidi, & inimici Albuquercii, le- authoritatem apud Emmanuelem im- unis ſermonibus eleuabant, eumque o- a finxiſſe contendebant, vt quantum de s fide detraherent, tantum Albuquerci- qui eum ornarat, de prudentiæ exiſti- ione deperderet. *Sanctorum veneratio.*

Hoc anno Albuquercius Georgium ıquercium Malacam miſit, vt eam cum erio obtineret; & Rodericum Briti- Patalinum, cui iam tempus eiuſdem ıeris illi commiſſi exactum fuerat, Go- reuocauit. Georgius Albuquercius, Za- ram præteruectus, ad Pacemenſem por- ı naues appulit, vbi intellexit, Regem .tra principem regni ſui, qui ab illo de- erat, bellum moliri. Luſitani eò, quòd x fœderatus eſſet, illi opem attulere, & minis rebellis exercitum fudere. Inde Ma- *RES INDICAE.*

... Post aliquot menses ;
... ab Albuquercio Præ-
... , quibus imperabat , vt
... delecto Regem
... Regnum il-
... & ad Austrum pertine-
... tanta dignitas
... vt Campparensis Rex , qui
... muneris obtinendi gratia
... dignitatis acces-
... Quòd verò Al-
... vt Ninachetuensem
... Vel enim mu-
... vel homines
... contemnentes ,
... sibi recto-
... , assignaret; vel
... , vt Nina-
... Campparensis, qui sin-
... colebat , il-
... Albuquerci-
... Georgi-
us ... Regis amicus , vt il-
lum ... cum bire-
mi ... tempore Rex Bintamensis
Campparensem ... premebat. Botelli-
us

à Georgio Albuquercio auxilium per li-as postulauit, vt Regem amicum obsidio-liberaret. Is continuo Franciscum Meli-ı cum nauibus quatuor, & Lusitanis cen-n, & septingentis Malacensibus, auxilio sit. Botellius hoc auxilio fretus, per osti-ı fluminis, quod Camparensem regionem erfluit, penetrare constituit. Cùm verò ıurbiis appropinquaret, stationem muni-imam, quam Linguæ rex, est enim Lin-ı ciuitas illi regno finitima, excitarat (is m eam à Bintamensi Rege prouinciam ceperat, vt Regem Camparensem euerte-) oppositam reperit. Quò autem nostri gis progrediebantur, eò flumen angusti-, & alueus profundior, & ripæ altiores parebant. Erat igitur periculum, ne cùm lique ripæ nauibus imminerent, hostes sa-ı atque missibilibus nostros opprimerent. ıque Botellius belli genus mutandum cen-t. Fauces namque, quibus in mare flumen ımpit, nauibus obseruandas esse putauit, vel interclufo cummeatu, hostes fame ve-ret, vel in locum commodiorem ad dimi-ndum eliceret. Conuersa igitur biremi re-) concessit. Rex Linguæ cum nauibus octo-ginta,

Lingua ciuitas.

ginta, & ſex millibus hominum in noſtros in-uehitur. Botellius in naui, qua Rex ipſe cum nobilitate ferebatur, pilis frequentibus emiſſis, cædem magnam facit, & ingentem terrorem præbet. Nauis clauda atque mutilata cùm ſe tranſuerſam ſuis opponeret (ita namque hæ-ſit in imo, vt nullo modo remis agi poſſet) exitum nauibus reliquis interclufit. Botellius harpagone coniecto in illam inſiluit: hoſtes acri animo reſtitere. Omnes tamen vel cæ-ſi, vel exturbati ſunt. Aeſtus decedebat: ho-ſtiles naues nec progredi, eò quòd regia na-uis obſtaret, nec regredi, quòd æſtus eſſet impedimento, poterant. Erant igitur ade conſtipatæ, vt nullam in partem moueren-tur. Franciſcus Melius in oſtio fluminis claſ-ſem habebat, & regis impetus, non ſolum o id, quòd valde repentinus extiterat, ſed eti-am propter varios fluminis flexus, & ripa-rum altitudinem, animaduerti non poterat Cùm tamen tormentorum fragorem, & armorum ſtrepitum auribus accepiſſet, eò ſe contulit, in nauemque regiam tranſcen-dit. Inde noſtri ex aliis in alias tranſgreſ-ſi, cùm primas hoſtibus nudaſſent, & in alias deinde eodem impetu peruaſiſſent, ho-

Prælium nauale cum Linguæ Rege.

ſtium

ſtragem ediderunt. Linguæ Rex metu
rbatus aufugit. Rex Camparenſis Du-
ingentes gratias egit, & ex literis, qui-
endara creabatur, magnam voluptatem
Regia nauis, quæ impegerat, extracta
refecta fuit. Eam Melius Camparen-
gi conceſſit, qua Malacam veheretur.
eliquis hoſtium nauibus quaſdam edu-
reliquas incendit. At Ninachetuenſis
accepiſſet, Regem Camparenſem accer-
vt munere Bendaræ fungeretur, eam
meliam minime ferendam eſſe ſtatuit.
e tabulatum editum & oblongum, co-
is fultum extruxit, illudque tapetibus
iſtromatis inſtrauit, mutiſque floribus
ramentis aſperſit. Se verò veſtibus au-
gentibus, & gemmis clariſſimis orna-
& cultum in hominum conſpectum de-
t per gradus in tabulatum aſcendit. Erat
o inferiore pyra ex odoratis lignis in-
a & incenſa. Cùm Ninachetuenſis hac
nſolita ſpecie ora multitudinis vniuerſæ
conuertiſſet, ignorantis, quorſum illa
a tenderent, orationem ſane lugubrem
it. Commemorauit enim merita, qui-
Luſitanam gentem, ante, quam Mala-
cam

Linguæ Regis fuga.

Cambalenſis Rex Bendara creatur.

Funebris Ninachetuenſis apparatus.

Ninachetuensis ad Populum Malacensem lugubris oratio.

cam caperet, obligarat: quæ post vrbem captam Regis Emmanuelis gratia gesserat quanta constantia in fide data permanserat quanta virtute, ne fidem falleret, maximum multis in locis vitæ discrimen adierat. Eam verò sibi pro tantis meritis Lusitana gent gratiam relatam, vt illius senectutem tanto dedecore deformaret, quantum nemo, qui decoris aliquo studio duceretur, pati vlla conditione posset. Spoliari nanque se à Lusitanis dignitate, qua fuerat à Lusitanis ipsis affectus, & debitis honoribus priuari, dignumque iudicari, qui extremam vitæ partem in dedecore & ignominia, cum omnium mortalium derisione consumeret. Se nunquam honestati vitam prætulisse, imò vitam deserendam esse depellendi dedecoris gratia, secum semper statuisse. Idcirco nunc libenter, ne in se tantum dedecus admitteret, mortem cum vita commutaturum. Hæc cùm diceret, se in pyram præcipitem dedit.

Voluntaria Ninachetuensis mors.

Omnibus genus illud mortis indignum & miserandum visum est, cùm animis reputarent, & hominis erga Lusitanos merita, & fidei in omni rerum statu constantiam, & calamitosum extremæ senectutis exitum,

qui

qui multorum animos horrore perſtrinxit.

DVM hæc Malacæ gerebantur, Albuquercius Legatum ad Regem Cambaiæ mittere decreuit: de cuius Regni ſitu, telluris fertilitate, & moribus gentis in primis pauca dicenda ſunt. Cambaiæ regnum eſt prima Indiæ pars ad Solis occaſum, quæ Arachoſiæ terminis definitur. Eam fluuius Indus, vnde India nomen duxit, influit. In eum ab ortu & occaſu fluuii complures illabuntur. Sinus ingens, in quem Indus influit, Canticolpus à ſcriptoribus antiquis appellatur. Regionem tanta fertilitate præditam eſſe perhibent, vt paucis iugeribus incredibilis hominum multitudo ali atque ſuſtentari poſſit. Fruges varias, ſacchari magnam vim, & fructus multiplices effundit. Pecora & armenta innumerabilia nutrit. Oram maritimam maxima ex parte Saraceni, mediterraneam regionem homines dediti ſimulachris, colunt. Eſt gens quædam acris, quæ montes incolit: quæ, poſtquam Regis Mahumetis diſciplinis imbui cœperunt, ab illis deſciuit. Homines Resbuti nominantur, & cum Regibus ſæpe bella gerunt. Mercatores ſunt ditiſſimi; vectigalia Regis

Cambaiae Regni deſcriptio.

Resbuti.

amplissima; milites externi vberrimis à Rege congiariis alliciebantur; & ita fiebat, vt Cambaia patria quædam communis existimaretur. Dium est ciuitas huius regni in insula quadam parua, exiguo sane freto, à continenti disiuncta, quæ propter portus bonitatem multos vndique mercatores ad commercium alliciebat, ita vt fieret emporium valde celebre, opibusque multis opulentum. Albuquercius in ea insula arcem ædificare cupiebat, &, vt ea sibi potestas fieret, multis officiis animum Regis ad suam amicitiam pellicere contendebat: quibus Rex id, vt ante dictum est, concedere statuit. Verùm Melichiazius, vrbis illius præfectus, in eo verti gentis libertatem, & salutem iudicabat, & idcirco erat impedimento, quo minus arx ædificaretur. Melichigupius fuit vir quidam primarius, qui multum apud Regem gratia & authoritate poterat. Hunc sibi beneficiis deuincere Albuquercius statuit, vt fauore illius id, quod cupiebat, multò facilius impetraret. Melichigupius literis spem ostendit, illumque admonuit, vt ad Regem Legationem decerneret. Albuquercius Iacobum Fernandum Begiensem cum legationis ad-

Dium ciuitas.

Albuquercii ad Cambaiensem Regem legatio.

mi-

niſtris, & viginti præterea Luſitanis hominibus, qui illius comites eſſent, Legan inſtituit. Surrate ciuitas eſt in portu ſi-, quæ intimo ſinu, in quem Indus influit, finitur. Ea verò ad Melichigupii ditionem ɾrtinebat. In eam aduectus Legatus, à ciɾatis rectore, & a primariis ciuibus mul- honoribus acceptus fuit. Cùm verò inlexiſſet, animum Regis eſſe a Melichigu) diſſidentem, & tota legatio Melichigu) nixa fuiſſet, parum abfuit, quin é veſtio reuerteretur. Fuit tamen, ne id faceret, ciuitatis illius principibus impeditus. Mulnanque Melichiazii odio negotium Luſinorum bene confectum cernere cupiebant. taque Legatum ad ſpem meliorem erigunt, illi tres & triginta equos attribuunt, & ræterea currus aſſignant, quibus ſupellex heretur. Milites præterea cum illo mitınt, ne eum quiſpiam violare auderet. Vn: quatriduo Champanellum, quæ ciuitas l regni illius ampla & egregie munita, perenit, vbi Melichigupium oſſendit: a quo iit ſatis honorifice & hoſpitaliter exceptus, admonitus, vt diligentiſſime Melichiazi i iri ſceleſtiſſimi dolos & inſidias præcaueret.

Surrate ciuitas.

Champanellum ciuitas.

Ibi tribus diebus iu conuiuiis & hilaritate consumptis, fuit a Melichigupio commeatu & præsidiis instructus, & admonitus, ne vnquam diuerteret, nisi apud quem Dux, quem illi ad custodiam corporis dedit, ostenderet: vt sine periculo diuersari posset. Aliter enim eum maximum discrimen salutis aditurum.

Mandaua ciuitas.

INDE Mandauam (in ea tunc ciuitate Rex morabatur) modicis itineribus profectus, petiit. Rex in lecto decumbens, illum comiter excepit: is vicissim Regem more Lusitano salutauit. Et idem reliqui Lusitani fecerunt. Omnesque vestibus & pecuniis donati sunt, & in hospitia deducti, multisque muneribus affecti. Quod autem ad arcem attinebat, sic erat iam Melichiazii oratione ab ea mente deductus, vt nullo modo id, quod iam concesserat, confirmare vellet. Se namque dicebat vel Surrate, vel Bombaimo, vel Naimo, vel Doubezii, quæ ciuitates in ora illius regni maritima sitæ erant; arcis ædificandæ potestatem facturum: in Diensi verò ciuitate quo minus id permitteret, se iustissimis causis impediri. Begiensis igitur ab illo, re infecta, discessit, ita tamen, vt nec se parum liberaliter acceptum, neque

Cambaiensis regis ad legatos Lusitanos responsio.

neque mediocribus beneficiis ornatum ille, aut qui cum illo missi fuerant, queri meritò possent. Rex ampla etiam munera ad Albuquercium deferri iussit. Begiensis cum his donis & amplo commeatu è Cambaia profectus, Goam reuersus est. Albuquercius verò classem eo tempore summo studio comparabat, eamque rumor erat in Arabiam instrui, cum re vera Armuzium petere cogitaret. Sed vt, quod in animo habebat, maiore silentio premeret, & Armuzii Regem ab omni eiusmodi suspicione deduceret, Petrum Albuquercium fratris sui filium, cum classe quatuor nauium in Guardafumense promontorium misit, vt interim Arabas bello vexaret. Ibi cùm bonam partem æstatis consumeret, ingentes prædas egit, decemque naues Arabum multis & pretiosis rebus onustas cepit. Inde vt fuerat iussus, Armuzium contendit, & à Rege Terunxa, qui tunc regnabat (frater namque illius Zeifadimus decesserat) tributum postulauit, & arcis ædificandæ facultatem petiit, & vt fœdus cum illius fratre percussum confirmaret, enixe contendit. Rex ex tributo decem tantum millia numorum aureorum soluit, seque dif-

Petri Albuquercii in Arabas bellum.

Armuziensis regis ad Albuquercii postulata responsum.

N 2 ficul-

ficultatibus implicatum, non plus soluere tunc posse confirmauit, sed operam daturum, vt intra certum tempus fidem suam liberaret. Arcem vero extrui minime se permissurum asseruit. Quod verò ad fœdus attineret se libentissime id confirmaturum.

Babarem insula.

REBVS ad hunc modum constitutis, Petrus Albuquercius in insulam, quam Baharem appellant, quæ intra sinum Persicum Arabiæ adiacet, & a faucibus fluminis Eufratis iam cum Tigri coniuncti circiter quadringentis millibus passuum distat, nauigare constituit. Id enim à patruo in mandatis acceperat. Rex illum ab eo consilio deducere conatus est. Nauigationem enim propter vada, & cæcos scopulos, periculosam esse dicebat, & cælum propter humores palustres corporibus humanis vehementer infestum. Nihilominus tamen ille nauigationem instituit. Cùm verò ab insula, quam petebat, non procul abesset, tempestate iactatus, in aduersam regionem, quæ Persidis imperio continetur, in Raxelis portu constitit. Ibi Ismaelis Persarum Imperatoris, quem Sophum appellabant, Ducem nomine Mirbuzacam reperit, qui viginti na-

naues Regis Armuzii ceperat. Is nuncium ad Mirbuzacam continuò misit, qui diceret, Armuzii Regem esse Regis Emmanuelis stipendiarium, seque minime permissurum, vt ei, qui in Emmanuelis præsidio lateret, iniuria vlla fieret. Idcircò illum amicè rogare (nec enim bello repetere æquum esse, quod verbis se impetraturum confideret) vt sibi omnes naues restitueret. Id Mirbuzaca siue metu perterritus, siue naturæ lenitate ductus, repentè concessit. Cum his nauibus Petrus Albuquercius Armuzium reuersus, naues regi donauit, & sic animum illius ab omni cogitatione sinistræ suspicionis abduxit, vt nihil minus suspicaretur, quàm malum aliquod sibi à Lusitana classe comparari. Petrus Armuzio profectus, Goam petiit, quo tempore patruus instruendæ classi summis viribus intentus erat. Attamen antequam Goa solueret, Ioannem Gondissaluum Albicastrensem ad Zabaimum Idalcamum legauit, à quo petebat, vt sibi in continente loca tribueret, quæ munitionibus firmaret, si vellet sibi potissimum tolerabili pretio equos addici. Legatum deindè alium ad Narsingæ Regem misit,

Albuquercii ad Zabaimum Legatio.

Eiusdem ad Narsingensem Legatio.

[illegible], Antonium [illegible], ut ab illo pe-
teret, ut [illegible] in ora Indiæ, quæ ad Occi-
sum pertinet, Baticalam urbem concederet. Legati a principibus humaniter accepti, multisque muneribus ornati sunt. Negotium vero, cuius causa missi fuerant, minime confecerunt: Itaque Goam re infecta rediêre.

HIE

HIERONYMI OSORII SILVENSIS ALGARBIORVM IN LVSITANIA EPISCOPI DE REBVS EMMANVELIS, LVSITANORVM REGIS INVICTISSIMI, VIRTVTE, ET AVSPICIO GESTIS.

LIBER DECIMVS

EODEM Anno quinque naues Olysippone profectæ, Goam in columes peruenêne, in quibus Legatus, quem Armuzii Rex ad Emmanuelem miserat, etiam venit. Albquercius Cochinum petiit, vt classem, quæ erat in Lusitaniam profectura, compararet. Indè Goam reversus in exitu Februarii mensis, anno salutis M. D. XV. cùm omnia, quæ ad Indiæ statum firmandum pertinebant, singula- *ANNVS Christi nati 1515.*

gulari prudentia confecisset, Goa soluit cum septem & viginti nauium classe: aliquot prætereà nauigia cum Indis militibus ducebat. Cùm ad Mascatis portum naues applicuisset, intellexit res Armuzii non ita esse stabilitas, vt non valdè de Regis animo, & de rectorum fide dubitaret. Aquatione facta, & cibariis comparatis, Armuzium contendit. Rex re inopinata perculsus, vt animum illius ad benignitatem inflecteret, summo studio laborabat. Itaque per vnum è domesticis suis, qui Arcem appellabatur, illum salutauit, eique de felici nauigatione gratulatus est: se, ciuitatem illam, vniuersasque regni sui opes Regis Emmanuelis esse dixit: & Albuquercium admonebat, vt perinde atque si in Lusitania esset, omnibus illius regionis facultatibus vteretur. Albuquercius respondit, se regem in loco filii habiturum, si verbis facta responderent. Aliter enim illi periculum denunciabat. Nuncio dimisso, Albuquercius minores naues Insulam circumire iussit, & speculari, numquæ naues ad bellum instructæ Armuzium penetrare contenderent. Si verò in eis aliquid hostile perspicerent, milites, si

se

se dedere recusarent, occiderent, deditos autem ad se viuos perducerent. In hoc negotio duo dies consumpti sunt, cùm interim nuncii vltro citroque commearent, cùm Rex Albuquercium verbis placare conaretur, Albuquercius verò Regi, si non imperata conficeret, excidium minaretur. Legatum tandem, quem Rex ad Emmanuelem miserat, & in ea classe veniebat, accepta fide dimisit. Is autem erat natione Siculus. Fuerat autem in pueritia à piratis captus, & Mahumetis disciplinis imbutus. In Lusitania verò religione tactus sectam Mahumetis execratus, ad Christi fidem conuersus fuerat. Nicolaus Ferreira deinceps appellari voluit. Huic ne fraudi esset apud impium Regem Christi nomen, priusquam Albuquercius a se dimitteret, effecit. Postulata, quæ Ferreira Armuziensis regis nomine detulerat, hæc erant. Primùm, vt Emmanuel tributum impositum Regi Armuziensi remitteret. Esse namque illum exhaustum, propterea quod classes Lusitanæ metum mercatoribus iniicerent, ita, vt non auderent Armuzium merces, vt soliti erant, importare: & ea de causa portoria, in quibus

Armuziensis Legati è Lusitania reditus.

Armuziensis Legationis summa capita, & ad ea responsum.

bus maxima pars vectigalium consistebat sublata funditus esse, neque sibi quidquam esse reliqui, vnde facilè summam illam conficeret. Petebat præterea suis subditis facultatem in Indiam nauigandi, & similiter omnibus nauibus, quæ ex India Armuzium peterent, eandem facultatem postulabat. Ne præterea naues Lusitanæ in Armuzium nauigarent, ne terrorem externis hominibus incuterent, & vectigalia ex portoriis tollerentur. Præterea, vt tanquam subdito (illum enim patronum & dominum libenter agnoscebat) æquitate, quæ a tam claro Rege expectanda erat, naues & merces sibi ereptas soluere iuberet. Postremo vt omnes Armuzienses, qui captiui detinebantur, libertate donaret. Responsum est, Regem Emmanuelem, si Armuzii Rex in fide permaneret, dimidiam tributi partem illi remissurum. Nauigandi verò facultatem Armuziensibus, & illis, qui in Armuzium nauigabant, liberam concedebat, dummodo merces lege lata prohibitas non importarent, aut ne in illorum nauibus mercatores ex illis partibus, quæ bellum cum Lusitanis gerebant, aduenirent. Postulatum

verò,

verò, quo petebatur, ne classes Lusitanæ in Armuzium nauigarent, repudiatum fuit. Id enim nihil aliud erat, quam Emmanueli imperium ciuitatis illius adimere. Similiter quod petebat, vt id, quod abillis, qui fidem violarant, belli iure captum fuerat, restitueretur, derisum fuit. Libertatem verò captiuis reddere iubebat. Albuquercius obsidem adolescentem primarium, Raix Noradini nepotem, prius ad se perduci imperauit, quam Ferreiram demitteret. Rex Armuzii Ferreiram, si licuisset, crudeliter accepisset, quòd Mahumetanam sectam fuisset execratione solenni detestatus. Literas tamen Emmanuelis cum veneratione debita in manus sumpsit, & cum Ferreira sermonem non libenter contulit. Sequenti die Albuquercius ad Regem misit, qui denunciaret, si pacem vellet, vt illi locum, in quo arcem extrueret, confestim assignaret: præterea partem ciuitatis, in qua is cum suis habitare commode posset, illi concederet. Sibi namque esse in animo octo, ad summum nouem menses in ea vrbe consumere. Rex metu eximio perculsus, omnia concessit. Dixitque se tantum Albuquercii probi-

tati

Fœdus cum Ar-muzij Reg. ictum.

tati confidere, vt non dubitaret, quin illi patria pietate consuleret, Norandinumque cum fœderis solenni ritu sanciendi potestate misit. Fœdus continuo factum, & iureiurando confirmatum fuit, & Rex aureo torque ab Albuquercio, & vexillo cum Regis Emmanuelis insignibus donatus: quod ille in ædibus suis in pacis & amicitiæ signum, & voluntariæ seruitutis auctoramentum, constitui iussit. Arx in eodem loco, vbi prius inchoata fuerat, ædificari cœpit.

De Ismaelis Sophi genere, instituto imperio, rebusque gestis.

Hoc tempore Ismael Persarum Rex cùm armis plurimum posset, tum religionis specie multos mortales in sui admirationem traduxerat. Is originem suam ad Allem, & Mahumetem referebat. Alles, vt multi referunt, frater patruelis atque gener Mahumetis extiterat. Filiam namque illius nomine Fatimam vxorem duxerat. Porrò autem post Mahumetis mortem, cùm illi in principatu successisset, Mahumetis legem multis in locis immutauit. Quædam enim sustulit, non pauca etiam adiecit, alia nouis interpretationibus ita correxit, vt noua quædam lex gentibus illis videretur. Sic factum est, vt dum

dum quidam Mahumetis, quidam verò Allis disciplinam sequerentur, Mahumetis secta in duas partes diuisa, gentes religione diffidentes, odiis etiam, quod consequens erat, discinderet. Persæ namque, qui Allem sequuti fuerant, reliquos Mahumetis disciplinis infectos, vt homines impuros, & diuinæ legis ignaros, à consortio suo repellebant. Arabes contra Persas vt desertores, atque legis diuinæ corruptores, detestabantur. Alle verò è medio sublato, Hocem illius filius & dignitatis atque nefariæ religionis hæres extitit, & eundem exitum vitæ habuit: veneno namque periit. Alius deinde illius frater eodem nomine disciplinam eandem vsque ad extremum spiritum vitæ retinuit. Huic duodecim filii fuere, quos Persæ viros diuinos, atque Deo propter egregiæ religionis & pietatis studium, valde caros arbitrantur. Vnus tamen, qui plurimum inter omnes excelluisse putabatur, appellatus fuit Muza Caim. Post horum hominum memoriam, Allis nomen apud multas nationes in obscuritate latuit. Homaris disciplina, qui Mahumetis religionem summo studio conseruauit, inuiolata permansit, donec tandem

Hocem veneno necatus.

So-

Sophi Muza Caimi ſtirpe propagatus, cùm primum ſapientiæ & religionis oſtentatione multos ad ſui ſtudium allexiſſet, tum armis eam ſectam, quam ſequebatur, eſſe veram Dei legem, demonſtrare ſummo ſtudio concupiuit. Cùm igitur illi nationes multæ nomina darent, euenit, vt Allis decus è tenebris emerſum videretur, & nomen illius extinctum reuiuiſceret. Is pro linteis ſpiris, quibus Mahumetani caput intexerant, pileos è lana conſtipata, colore viridi confectos, & ſenis vtrinque gradibus diſtinctos, eo artificio, vt vel protendi, vel contrahi poſſint, ad tegendum caput inſtituit, quibus ii, qui Allis diſciplinis adhærent, ab aliis Mahumetanis, qui Allis memoriam odio perſequuntur, internoſci facillime poſſent. Hoc autem numero duodenario, quo pileos diſtinxit, memoriam filiorum, quos Hocem ſuſceperat, conſeruare decreuit. Huius tandem ſatu propagatus Iſmael Aidaimi filius, qui Sophi nepos extiterat, variis caſibus exercitus, & ſapientiæ opinione, & eiuſdem religionis, quam diximus, patrocinio tantum nomen fuit apud Perſas conſequutus, vt omnes libentiſſime illius imperio ſubde-

rentur

rentur. Fuit enim ſingulari animi magnitudine & liberalitate præditus, multaſque victorias adeptus, imperii fines latiſſime protulit, & cum Selymo Turcarum imperatore conflixit, ad eaſque tandem opes peruenit, vt nec ipſi Selymo cedendum arbitraretur. Is cùm ditionis amplificandæ curam ſuſciperet, tum etiam religionis propagandæ miro ſtudio tenebatur, & partim precibus, partim minis, vt multi pileum illum geſtarent, & Allis inſtitutis & precationum formulis, quas idem in ſcriptis reliquerat, vterentur, operam enixe dabat. Ea autem de cauſa legatos ad Regem Cambaiæ, & ad Zabaimum Idalcamum decreuerat, vt eos in ſententiam ſuam traduceret, quod illi tamen facere noluerunt. Cùm verò literis multorum, & rumore omnium intellexiſſet, quanta virtute & induſtria Albuquercius præditus eſſet, & quas res in India & Armuzio geſſiſſet, & illius nomen hominum prædicatione & celebritate per omnes Perſidis & Arabiæ regiones verſaretur, quamuis Albuquercius Armuzium ab imperio illius auertiſſet, famam tamen illius fuit non mediocri ſtudio proſequutus. Eſt enim hoc in Perſis inſitum,

Iſmaelis Sophi in propaganda ſuæ ſecta ſtudium.

vt

vt ex antiquissimis monumentis accepimus, vt in quocunque hominum genere virtutem elucere perspexerint, eam summo studio celebrent, vsque adeò, vt hostes etiam, quos armis acerrime persequuntur, laudibus summis afficiant.

Albuquercius ab Ismaele per legatum salutatur.

Cvm igitur Ismael legatum ad Reges Indiæ, vt dictum est, misisset, in primis illi negotium dedit, vt Albuquercium nomine illius salutaret, seque libentissime omnia, quæ ad illius dignitatem pertinerent, facturum ostenderet. Legatus Coiealeamus appellabatur. Is post honorificæ salutationis officium ab Albuquercio postulauit, vt legatum ad Ismaelem mitteret. Esse namque illum amicitiæ cum Lusitanis, quorum virtutem admirabatur, iungendæ cupidissimum. Albuquercius ex salutatione & consilio voluptatem non mediocrem accepit. Existimabat enim, eo fœdere Armuzii statum confirmari facillime posse. Itaque legatum, nomine Michaelem Ferreiram, ad illum misit. Legatus fuit ab Ismaele summis honoribus acceptus, & omnibus principum legatis, qui apud illum versabantur, antelatus. Ismael cum illo sermonem iucundissime conferebat,

Albuquercii ad Ismaelem Sophum legatio.

&

& de moribus & institutis Lusitanorum, de gentis indole, de Regis Emmanuelis virtute multa percontabatur, & cum summa voluptate Ferreiram (erat enim vir prudens atque disertus) audiebat. Ferreiræ tandem sermonibus allectus, hominem primarium, Bairimbonatum nomine ad Albuquercium legauit, qui cum Ferreira Armuzium venit eo tempore, quo Albuquercius, arce potitus, illi perficiendæ intentus erat. Is cùm eam legationem multum ad authoritatem nominis Lusitani confirmandam, & imperium ciuitatis illius firmius stabiliendum, pondus habituram arbitraretur, eam magnifico quodam apparatu audire constituit. Itaque in foro prope regias ædes, vt Rex & regii omnes spectare possent, sublimem tabulationem institui, & eam peristromatis insterni, & in illa sellas collocari præcepit. Ibi splendido cultu ornatus, & nobilitatis turba circumfusus, legatum excepit: qui cùm propter illius famam iam eum veneratione valde dignum arbitraretur, tum in illius conspectu, cùm vultus grauitatem, & caniciem, & oculorum obtutum, quæ omnia acrem animi vim denunciabant, oculis aspexisset, parum- *Ismaelis ad Albuquercium legatio.*

per, quasi attonitus quadam admiratione, conticuit. Deinde legationem luculentis verbis exposuit, & literas, quas ad Regem Emmanuelem & Albuquercium cum muneribus afferebat, obtulit. Albuquercius munera, vt ab omnibus viderentur, explicari continuò præcepit, idque responsum legato dedit, quò & Ismaeli debitum honorem dedisse, & propriæ dignitatis memoriam non abiecisse videretur. In summa verò legatio nihil aliud, quam virtutis & magnificentiæ laudes, & non vulgaris amoris officia continebat. Albuquercius intra paucos dies legatum liberalitér acceptum, & muneribus ornatum dimisit, & cum illo legatum alium virum nobilem, qui Fernandus Gomezius Lemius appellabatur, ad Ismaelem cum literis & muneribus vicissim misit: cui etiam mandata credidit, quæ valde ad vtilitatem nationis Lusitanæ conducebant: De qua legatione plura alio in loco dicemus. Dimissis legatis, Albuquercius in arce perficienda, & in vrbis statu constituendo summam industriam adhibebat. Et quamuis persentiret, multos in vrbe hostilia machinari, & consiliis eorum occurreret, ita tamen se gereret, vt nemo

Alia Albuquercii ad Ismaelem Sophum legatio.

facl-

facile ſuſpicari poſſet, eum aliquid odorari. Verùm qui moliebantur inſidias, conſcientia ſceleris oppreſſi, ſibi metuebant, & præſidia comparabant. Sed hoc commodum erat, quod Zeifadimus Armuzii Rex, & Coieatarus, qui regis nomine regnum adminiſtrabat, & erant Albuquercio animis infeſti, & inimici, mortem obierant.

RAIX Nordinus, qui Coieataro ſucceſſerat, Zeifadimum veneno ſuſtulerat, & Zeifadimi liberis excluſis, Torunxam illius fratrem Regem creauit. Nec enim dubitabat, quin ſi Terunxa regnaret, nomen quidem Regis penes ipſum Terunxam eſſet, regni verò poteſtatem & iuriſdictionem ipſe perpetuò retineret. Cùm tamen Nordinus ſenio confectus eſſet, & moleſtiſsimis iam negotiis expediri cuperet, in nepotem quendam ſuum, Raixhamed nomine, quinque & triginta annos natum, virum acrem & animoſum, munus & poteſtatem ſuam tranſtulit, vt ipſe regni procuratione liberatus, regni opibus alieno labore frueretur. At Raixhamed locum illum apud regem tam firmis præſidiis obſeſſum tenuit, vt non modo regnum, ſed Regem ipſum acerbo domina- *Raixhamedii Armuzienſis tyrannus.*

tu premeret. Omnia ſpeculatoribus erant plena, ita, vt Rex hiſcere non audere, ne ſi quid, quod Raixhamedium offenderet, enunciaret, oculis aut vita priuaretur. Auſus tamen ſemel fuit, poſt fœdus factum, tyrannum apud Albuquercium immaniſsimi ſceleris accuſare. Id Albuquercius ſecretum tenuit. Iterum deinde per Alexandrum Ataidium, qui propter linguarum notitiam interpretis munere & officio fungebatur, Albuquercium admonuit, ſe vinctum teneri, & oculis multorum obſeruari, ita, vt non auderet rebus Regis Emmanuelis, perinde atque cupiebat, inſeruire. Hamedius interim clam Luſitanis aduerſari, opus modis omnibus impedire, multa machinari, quibus hoſtilem animum, quem verbis tegebat, factis indicaret. Præterea vt regem à fide Emmanuelis auerteret, pileum cum Allis precationibus & inſtitutis ab Iſmaele miſſum ſumere coegerat, vt eo ſigno ſe Iſmaeli prorſus addictum oſtenderet. Hæc omnia cùm Albuquercius explorata penitus haberet, eum occidere decreuit. Sed id aperta vi fieri commode non poterat, ne graue bellum & inteſtinum excitaretur: arte erat vtendum.

Ita-

Itaque se egregie in illum animatum simulabat, & quibuscumque rebus poterat, illi satisfaciebat, vt eum metu liberaret. Tum per Alexandrium Ataidium interpretem, & Petrum Alpoem, qui tunc à secretis erat Regi, sibi illo opus esse conuento nunciauit, vt arcana quædam, quæ erant è republica, & ad Regis Emmanuelis statum pertinebant, cum illo & cum Hamedio communicaret. Locum ipse deligeret, vbi id colloquium fieri posset. Aedes amplæ arci, quæ ædificabatur, coniunctæ, in quibus Simon Andradius habitabat, delectæ sunt. Constitutum ab vtraque parte fuit, vt Albuquercius cum solis ducibus, sine vllis armis conueniret, & Rex similiter cum certo nobilium virorum inermium numero se in conuentum illum daret. Regi tantum & Albuquercio permissum fuit, vt vterque armigerum cum gladio duceret. Reliquis Lusitanis atque Persis, qui in littore consistebant, nec erant in ædes ingressuri, licebat armis accingi.

Albuquercii in Raixbamedium insidiae.

ALBVQVERCIVS ea nocte, quæ diem cædi destinatam præcessit, secretò duces euocauit, quod in animo habebat, aperuit, & vt arma vestibus abderent, admonuit. Postridie

die ante lucem in terram descendit; perpetuò namque se in classe tenebat, in littore copias instruxit: aliquot duces cum exercitu reliquit, ipse cum reliquis ædes ingreditur. Nordinus regias copias in littore similiter instruxit. Regemque in ædes deduxit. Ipse verò Hamedius tectus armis, Albuquercium, quem imparatum eò venturum opinabatur, interficere cogitabat. Itaque intrepide sese in Albuquercii conspectum dedit. Albuquercius illum comiter accepit. Tum illud, quod in mutuo amicorum congressu dici solet: Satis ne saluæ, & an Rex statim venturus esset, interrogauit. At ille cùm oculos in duces, qui Albuquercium circunsistebant, coniecisset, quamuis arma vestibus abdita minime vidisset, suspicari cœpit, eos armatos esse. Augurio igitur diei funesti perturbatus pedem retulit, Regemque iam ædes ingredi parantem, ne vltra progrederetur, admonuit; Albuquercium enim cum armatis hominibus stare. Nihilominus Rex ingressus, Hamedium antecedere more solito coegit. Garsia Norogna fores occludi iubet, ita, vt magna pars eorum, qui cum armis, vt Hamedio subsidio essent, veniebant,

exclu-

quarum custodia Alli illius fratri commissa fuerat. Ibi se munire constituunt. Cùm tamen Rex illis exitium cum atroci supplicio, ni continuo ex ædibus excederent, constitueret, & Albuquercii terror non mediocris accederet, accepta prius fide, ne illis, quod gesserant, fraudi esset, ædes vacuas reliquerunt, & intra certum tempus, quod illis præstitutum fuit, cum eiusdem factionis hominibus, & cum cognatis, & clientibus, & non mediocri familia, & cum bonis omnibus ex insula, atque adeò è totius regni finibus, emigrarunt. Ad hunc modum pestifera & perniciosa sentina, quæ vndique scelestissimi hominis arte confluxerat, ex vrbe exhausta fuit. Ipse namque tyrannus copias paulatim in vrbem adducebat, quibus Lusitanos vrbis possessione pelleret, & ciuitatem Ismaeli Regi Persarum traderet. Albuquercius magna cura liberatus, ciuitatis statum constituit: a Rege, & a ciuibus fidem accepit, quam iureiurando confirmauit, illos perpetuò in Regis Emmanuelis potestate futuros.

AT interim in Africa res a ducibus Lusitanis laude dignæ gerebantur. Ichabentafusus primum Ataidium admonuit, esse quas- *RES AFRICANAE.*

Luſitanorum in Mauros ad Marrochium excurſio.

dam hoſtium turmas, quæ non procul Marrochio caſtra locauerant, quæ facillime capi poſſent. Ataidius Lupum Barrigam eò cum centum equitibus miſit. Is cum Iahebentafuſo copias iunxit: ſed turmæ caſtra mouerant, & in oppido frequenti, prope Atlantem montem ſito, conſederant: Barriga Ataidio per literas ſignificauit, maioribus copiis opus eſſe. Is generum ſuum Alfonſum Norognam eò miſit: Iehabentafuſus equites mille ducebat: hoſtium turmæ erant quadraginta, in quibus præter peditum multitudinem maximus erat equitum numerus. Turmæ è loco diſceſſerant. Noſtri illas veſtigiis perſequuntur. Barriga primum agmen ducebat, in quo erant equites centum & quinquaginta: qui, poſtremum agmen hoſtium conſecutus, in eos inuaſit. Hi quamuis acri animo principio reſiſterent, coacti ſunt tandem ſe ad ſuos, qui anteceſſerant, recipere. Ibi rurſus hoſtes multitudine feroces in noſtros impetum tulere. Norogna & Iehabentafuſus occurrunt. Prælium fuit atrox, & ita par, vt diu neutro victoria inclinari videretur.

Luſitanorum de Mauris victoria.

Hoſtes tamen poſtremo fuſi fugatique ſunt: ingens numerus cæſus: quingenti capti,

pti,

exclusa fuerit. Exclusi indignari, & tumultuari, ianuamque cædere cœperunt. Constitutum fuisse querebantur, vt Prætor Lusitanus, & Rex Armuziensis pari suorum numero constipati venirent: tunc verò Prætorem cum omnibus suis intra domum consistere, cùm Rex quatuor tantùm viris stipatus intrarit, & reliquis aditus interclusus fuerit. Albuquercius interim Hamedium accusare cœpit, quòd arma gestaret, & ea vt deponeret imperauit. Is suorum auxilio fretus (nondum enim exclusos esse cognouerat) gladium strinxit. Albuquercius brachium illus arcte continuit. Petrus Albuquercius & Lupus Vascius de Sancto Pelagio cum reliquis Ducibus accurrunt, hominemque multis vulneribus concidunt. Rex cum illum interfectum cerneret, metu propemodum exanimatus est. Albuquercius verò, illum hilari sane vultu complexus, admonuit vt timorem omitteret. Hactenus inquit, tyranni huius scelere Regis tantum nomen obtinebas, cum re vera liber non esses, sed viri perditissimi dominatu vehementer oppressus. Posthac & liber, & Rex eris, & tuo iure vti perpetuo poteris. Interim qui fores quatie-

Raixhamedii cædes.

tiebant, minime cessabant. Cùm verò accepissent Hamedium occisum, & per auersam ædium partem in littus eiectum, idemque Regi accidisse suspicarentur, ianuam perfringere parant. Nostri Duces cum parte copiarum accurrunt: pars enim reliqua, vt Regis copias, si aliquid moliri vellent, impediret, relicta fuit. Eorum aduentu furor illorum, qui ianuam cædebant, repressus est. Instabant nihilominus & Principes & reliqui ciues, vt sibi Regem suum incolumem redderent. Aliter enim se ædes illas continuò inflammaturos minabantur. Rex ab Albuquercio in superiorem ædium partem, vnde ab omnibus posset conspici, deductus omnes bono animo esse iussit. Nullam sibi a Lusitanis iniuriam allatam, sed singulare beneficium tributum. Se tunc & libertate donatum, & in regni possessionem missum, vt suos æquitate & humanitate debita gubernaret. Fuit deinde capite sancitum, siquis ex illis, qui armati fuerant, aliquid hostile moliretur. Modafarius tamen interfecti tyranni frater clamoribus maximis in Lusitanos, & in Regem acriter inuectus, in ædes regias se cum armatis hominibus contulit,

Modafarii tumultus, eiusque factio, quomodo sit urbe ejecta.

qua-

pti, ouium viginti millia, & mille boues cum camelis quadringentis abducti. Hostes vbi se ab illa fuga & trepidatione refecerunt, auctis aliquo supplemento copiis, rursus in nostros inuadunt, prælium redintegratum eundem exitum habuit. E nostris tamen tres Lusitani, & aliqui Mauri cecidêre. Reliqui cum præda in vrbem reuersi sunt. Arzilam tunc Ioannes Coutignus, Vasci Coutigni Comitis Borbensis filius, loco patris tuebatur. Is fuit egregie fortis, & in rebus gerendis industrius. Cùm verò excursionem vsque in montem, quem Farrobum appellant, facere decreuisset, centum & quadraginta equites eduxit. Cumque è monte non procul abesset, speculatores illi renunciârunt, præfectos Larozii & Moleihamaris cum Barraxæ quodam filio in campo cum equitibus octingentis versari. Hos ea mente profectos, vt Arzilæ & Tingi agris vastitatem inferrent. Cum his Coutignus congredi statuit, & ob eam causam, ne sine pugna discederent, locum, quo erant transituri, cum suis insedit. Prælium atrox & sæuu fuit, & diu par. Erant enim hostes viri valde fortes, & gloriæ cupidi: nostris rursus to-

Coutigni in Mauros ad Farrobum montem excursio.

Prælium atrox.

tota ſpes ſalutis erat in virtute conſtituta. Hoſtes tamen poſtremò in fugam conuerſi, ſupra bis centum cæſi, vnus & quadraginta capti ſunt, in quibus fuêre quidam & nobilitate, & exiſtimatione Principes. Spolia fuerunt equorum & ornamentorum, quæ nobilitatis illius erant.

Bellum cum Xeriſio.

Svb idem tempus Mauri Xiatimenſes (erant enim ſtipendiarii) à Nonio Fernandio Ataidio auxilium poſtulârunt, quo Xeriſium, a quo grauia detrimenta diebus illis acceperant, è finibus ſuis repellerent. Is Barrigam cum equitibus quinquaginta illi auxilio miſit. Barriga cum Xiatimenſibus Farrobii montis iuga ſuperauit, quo in loco fuit illi nunciatum, Xeriſium in tabernacula turmæ vnius inuaſiſſe, eaque diripuiſſe, & nonnullos Xiatimenſes interfeciſſe. Barriga, vt poſtremum eius agmen carperet, accelerauit: aliquot cecidit, vnum tantum cepit: reliqui ſe receperunt: quos Barriga propter ſuorum paucitatem inſequi noluit. Ab Ataidio tamen per vnum equitem, qui vulneratus è pugna diſceſſerat, ſupplementum poſtulauit. Ataidius alios equites quinquaginta ſubſidio miſit. Dux eorum fuit Georgius Mendezius

dezius

lezius Ataidius. Xerifius cum mille & sexcentis equitibus vt in nostros inuaderet, festinauit. Barriga duplicem aciem instruxit. Primam aciem Georgio Mendezio Ataidio, & Petro Barrigæ commisit, ipse sibi secundam aciem reseruauit. Idem Mauri fœderati fecerunt. Xerifius omnes copias hoc ordine distribuerat. Agmen medium cum equitibus septingentis Abedelquibirius, ipsius Xerifii patruelis, agebat: sinistrum latus ipse tenuit: dextrum alii duci, cui multum confidebat, assignauit. Acies media se continere non potuit, quin in primam nostrorum aciem rueret, & cum multitudine superaret, eam circumuenit ita, vt nostri in orbem pugnare cogerentur. Lupus Barriga in eos, qui nostros circumierant, impetum dedit. At Mauri fœderati duplicem hostium aciem acri prælio sustinebant. Fuit magno temporis spatio acriter vtrinque dimicatum. Petrus interim Barriga Abedelquibirium, medii agminis ductorem, equo vehementius incitato infesta cuspide transfixit. Illo mortuo, qui sub illius signo pugnabant, cedere incipiunt. Cùm nostri acrius insisterent, eos fuderunt. Lupus Barriga cùm illam aciem fusam cerneret,

Lusitana acies.

Xerifii acies.

Pugna atrox.

neret, in Xerifii agmen incurrit: ex quo Xerquius Bentagogimus, vir primarius, in Pelagium Rodericum fortiter dimicantem inuectus, eum ex equo deiecit: & cùm illum stratum interficere conaretur, Lupus Barriga, vt ab imminenti cæde Rodericum eriperet, in Bentagogimum equum incitauit; & illum hasta confodit. Similiter cùm Bentagogimi filius accurreret, vt patri subsidio esset, fuit ab eodem Barriga transfixus. Sic factum est, vt in eodem loco duobus hostibus occisis, ciuem vnum ab interitu vindicaret. Hostes postremo in fugam compulsi sunt. Nostri eos longo sane spatio insequuti, non magnam cædem ediderunt. Hostes enim equorum pernicitas eripuit. Supra centum tamen cæsi fuerunt. Ataidius hoc successu Barrigæ stimulatus, aliquod egregium facinus moliri cupiebat: & Iacobi etiam Lupii virtus, qua cum paruis admodum copiis ad Marrochii portas excurrerat, eum solicicitabat, vt in Marrochium inuaderet. Duces igitur Maurorum fœderatos admonuit, vt certo die in armis essent: nam se daturum operam, vt magnum decus cum non mediocri præda sibi compararet. Quod autem animo desti-

[illegible]

lestinabat, nemini aperire voluit. Lupus Barriga Attaidii nomine Duces Mauros vt parati cum armis essent, excitabat. Cum verò intelligeret, Xerifium in Castello, quod Amagorem appellant, se tenere, ab Ataidio auxilium poposcit, quo Xerifium imparatum opprimeret. Ataidius nepotem suum Aluarum Mendezium Ceruariam cum equitibus ducentis, & quinquaginta peditibus, qui erant ferreis fistulis atque scorpionibus armati, confestim expediuit. Ceruaria octo itineribus factis, se cum Barriga coniunxit, qui iam Maurorum copias coegerat.

CASTELLVM Amagor erat in arduo monte situm & rupibus vndique munitum, & duobus fluminibus, qui illum vtrinque alluebant, inclusum. Agri Castelli ipsius erant adeò late patentes, vt supra centum pagos ambitu suo continerent. Nostri prope Castellum, cùm iam Sol in occasum præcipitaret, castra posuerunt. Equites è Castelo egressi, cum fœderatis Mauris manum conferunt, eosque loco pellunt. Nostri Mauris auxilium confestim afferunt, & hostes fugere cogunt. Postridie Castellum obsidione cingere decernebant. Sed Barriga certior repente fa-

Amagor Castellum

Xerifii fuga.

ctus,

ctus, Xerifium profugisse, equum rursus ascendit, & idem reliquos facere iussit, atque primum vallum, quod Castellum cingebat, oppugnant. Hostes, qui relicti præsidio fuerant, summa vi resistunt. Nostri bis intra vallum prælium commisêre, & bis ab hostibus repulsi sunt. Postremo cum magnam impressionem facerent, irrumpunt, & hostes cædunt, qui metu se præcipites è rupibus eiiciebant: quorum multi lacerati, multi acutis arborum ramis confixi, fœde perierunt. Tanta verò rabie quidam dimicabant, vt, cùm sibi moriendum esse viderent (non enim se dedere volebant) nè equi in manus nostrorum venirent, eos è præruptis rupibus exturbarent. Ferro bis centum cæsi sunt, supra mille verò in ruina dilacerati: capti sunt quadringenti, inter quos Xerifii patruus extitit, & equi centum & quinquaginta. Præda tanta fuit, vt tres dies fuerint in ea ab oppido in castra deportanda consumpti. Victoria pro numero militum fuit insignis: pro qua Lusitani gratias Deo summas egerunt, & confessi publice sunt eam non humanis viribus, sed Christi numine atque beneficio partam fuisse.

Amagaris oppugnatio.

Praeda & victoria Lusitanorum insignis.

Non

NON multis pòst diebus Barriga Ieha- ıtafufi opibus adiutus, Caſtellum cepit, ɔd Algaballum appellabant, prædamque ı mediocrem fecit, & Ataidium literis nonuit, vt aliud Caſtellum (Angelum ninabant) in quod ſe Xerifius poſt fugam tulerat, aggrederetur. Ataidius copias, s potuit, eduxit, & cùm à Caſtello octo libus paſſuum abeſſet, vltra progredi uit, & in vrbem cum copiis ſuis re- ſus eſt: qua ratione motus id fecerit, rtum eſt. Xerifius Caſtellum deſeru- . Cùm verò intellexiſſet, Ataidium pe- retuliſſe, & ipſe in Caſtellum rediit. iga deinde Ataidii iuſſu ſpecus in arduo ccelſo loco inter rupes ingentes abditos, uos hoſtium vis magna confluxerat, ag- us fuit: ſed ab hoſtibus cum damno re- ıs eſt: aliquot enim è noſtris cæſi, & am etiam præcipites è rupibus eiecti

Algaballi Caſtelli oppugnatio.

Baerrigae aduerſa pugna.

Interim Barriga à Mauris fœderatis atus, idem Caſtellum oppugnare con- t. Sed cùm in itinere tumultum auribus eret, multos ad ſe fugientes conſpica- ſt. Ii erant ex Mauris fœderatis, quos s cædebant. Barriga eos excepit, & in

 loſtes

hoftes inuectus, illos in fugam compulit, & duodecim paſſuum millibus inſequutus eſt. Non procul aberat à Caſtello, quod petebat, cùm multi, illius ductu & imperio neglecto, extra ordinem furenter egreſſi in hoſtes ruunt. Hoſtes vndique prouolant, & eos circumueniunt. Barriga ſubſidio occurrit: prælium fuit periculoſum, in quo ſedecim equites Luſitani, & non pauci Arabes è ſociis interfecti ſunt: ipſeque Barriga ex equo deiectus, & vulneratus in hoſtium manus peruenit. Suorum deinde præſidio, aut potius numinis diuini præſentia (ſic enim homines interpretabantur) ex hoſtium manibus euaſit, & in equum hoſtis victoris, qui iam ceciderat, inſiluit. Et ſic ille cum ſuis male ab hoſtibus acceptus, in caſtra reuertitur.

Barrigae praelium aduerſum.

Poſtridie quamuis ex vulnere laboraret, in Caſtellum inuadere ſtatuit: in via magnas prædas egit: propius Caſtellum caſtra poſuit. Ibi tres dies propter vulnerum dolorem conquieuit. Illum ibi oommorantem hoſtium multitudo ex improuiſo adoriri conſtituit. Barriga certamen minime detrectauit, hoſteſque primo impetu in fugam coniecit: longius inſidiarum metu inſequi noluit. Poſtri-

Barrigae victoia.

ſtridie motis caſtris, tam prope Caſtellum tabernacula locari fecit, vt modicus tantum collis & exiguum flumen inter caſtra & Caſtellum intereſſet. Poſtridie acre prælium commiſſum fuit. At Mauri, qui ſub Barriga militabant, montium Principem, qui Caſtello opem afferabat, in iugo conſpiciunt. Hoc metu perturbati, ſe confeſtim effuſa fuga proripiunt: ſoli Luſitani relicti ſunt. Barriga in anguſto itinere hoſtium impetum acri animo ſuſtinuit. Qui fugerant, cùm hyems ſumma, & perfrigida tempeſtas eſſet, & tabernacula, in quæ imbris vitandi gratia ſuccederent, non haberent, obriguerunt. Gens enim eſt frigoris impatiens: & erant etiam labore & rerum penuria confecti, ita, vt ſupra quingentos homines conſtet ea nocte frigore mortuos fuiſſe. Sic autem factum eſt, vt dum metu mortis caſtra, quibus ſeruari potuiſſent, turpiſſime deſerunt, in mortem fœdam cum inſigni dedecore timiditatis inciderent. Poſtridie Barriga ordine profectus, multos in agris palantes excepit, & cum vndique multis in locis hoſtes in illum impetum facerent, eos ſemper inſigni virtute repulit. Sic copias in vr- *Maurorum 500. inſignis calamitas.*

[illegible] paucis hominibus, qui ordines deseruerant, amissis, incolumes reduxit. Ataidius interim eisdem curis anxius, Marrochium petere statuit. [illegible] Maurorum Principes [illegible] ad societatem eiusdem facinoris [illegible]. Petrus Sousa Azamoris praefectus fuit ab Ataidio similiter inuitatus, vt muneris, & laboris, & gloriae socius esse vellet. Is cum esset vir egregie fortis, & laudis praeter modum cupidus, se socium libenter adiunxit. In locum huic rei destinatum omnes conuenerunt. Sousa ducentos equites, Ataidius trecentos adduxerat. Dabidae praefectus cum sexcentis equitibus, Garabiae dux cum equitibus mille, Xerquiae verò cum octingentis aduenerant. Ab eo loco, vigesimo secundo die mensis Aprilis, Anno MDXV. profecti sunt. Itinera singulari ordine faciebant, & non nisi explorato castra mouebant. Regio multis in locis est natura fertilis, & cultu nitida, & aquis irrigua, ita, vt oculos intuentium non mediocriter oblectaret. Tandem ad vrbem accedunt.

Marrochium oppugnatum.

CONSILIO habito decretum fuit, vt vrbem ea porta, quae Fessensis appellatur, oppugnarent. Sed neque tormenta, neque ma-

chinas

, neque munitiones, nec alia deni-
uibus vrbem maximam, & hominum
ıdine refertam oppugnarent , fere-
Iec in alium finem eò copias adduxiſ-
ıbantur, quam vt gloriari poſſent,
: ad Marrochii portas ſine vllo impe-
o copias adduxiſſe, vt ea audacia ho-
animos frangerent , Mauritaniæque
ındæ facilitatem principibus Luſitanis
:rent. Hoſtes ſane perturbati ſunt.
ıant enim multo maiores copias ſub-
Ataidius copiarum ſuarum medium
ducebat. Xerquienſes & Dabidenſes
m illius latus, dexterum verò Ga-
ſes claudebant. Souſa duas è ſuis co-
:ies inſtruxerat. Tum ipſi primum
s in vrbis portas incurſant. Hoſtes ea
quæ Feſſenſis appellatur, erumpunt.
ıultitudine, noſtri virtute ſuperiores
Tamen cùm hoſtes innumerabiles in-
ıt, & recentes feſſis ſuccederent, no-
maximo periculo verſabantur, & ægre
ı prælii ſuſtinebant. Cidemeimamus
:r vulneratus euaſit. Lupus Barriga
nter hoſtes incautius verſaretur, fuit
ıo deiectus, ibique occiſus fuiſſet, ni
Petrus

Praelium periculoſum & anceps.

Cedunt Lusitani fruatis ordinibus.

Petrus Barriga illi opem attulisset. Aliqui vtrinque ceciderunt. Prælium ita quatuor horis continuatum fuit, vt victoria neutram in partem inclinaret. Ataidius tamen atque Sousa cùm aniaduerterent, hostium exercitum subsidiis identidem submissis amplificari, neque paucos lassitudine debilitatos posse infinitæ multitudini in proprio solo, pro mœnibus, pro salute patriæ, pro omnium vita fortissime dimicanti diu repugnare, copias sensim, & ordine minime confuso in fluminis, quod vrbem præterfluit, angustum vadum subducere incipiunt. Cùm tamen vrgerentur, impetu sæpe in hostes conuersi, eos cedere cogebant: deinde eò, quò intenderant, exercitum paulatim deducebant. Vadum erat adeò angustum, vt non nisi bini, aut ad summum terni transire possent. Hostes interim multo acrius instare, & vehementius vrgere, multò maiore impetu ferri cœperunt. Quod si a nostris in eo periculo tumultuatum fuisset, maxima profectò clades accepta fuisset. Sed Ataidius à Sousa postulauit, vt ipse in agmine primo curam eorum, qui vadum transibant, susciperet, & eos in ripa rursus instrueret, ipse in po-

stre-

tremo agmine hostes maximo cum labore ustinuit. Sic factum est, vt omnes copiæ raducerentur, è nostris multi vulnerati discederent, nemo tamen occideretur. Ex fœleratis Mauris ad duodecim ceciderunt. Vt nim in nostrorum conspectu suæ virtutis pecimen egregium darent, in hostium cuspides irruebant. Traductis copiis, cùm nostri iam à fluuio duobus millibus passuum abessent, & hostes indignissime paterentur, nostros ausos fuisse cum tam exigua manu ad vrbis opulentissimæ, in qua imperii domicilium collocatum fuerat, muros accedere, vt insignis ignominiæ maculam delerent, fluuium traiecere: quod facere non poterant, cùm nostri in ripa instructi consisterent. Vbi igitur illos abesse conspexerunt, ipsi cum copiarum parte nostrorum vestigia persequuntur. Abidenses, & Garabienses, & Xerquienses cum nonnullis Lusitanis in eos impetum ferunt, & breui certamine fundunt, fugantque, & paucos occidunt: inter quos fuit Fessensis quidam dux, qui ferocius nostris minatus fuerat, & acrius prælium inierat. Nostri modicis itineribus ita viam faciebant, vt commode in Arabum pagis, &

oppi-

oppidis, & ciuitatibus diuersarentur, & multi vndique ad eos cum muneribus commearent, & quasi maximam victoriam adepti fuissent, illis de tam felici reditu gratularentur: quamuis bellum maximo animo, non tamen sapiente consilio suceptum fuisse videretur. *Mons Farrobius.* Mons Farrobius viginti passuum millibus Arzila distat. Est autem cum herbidus & amœnus, & arborum & nemorum varietate distinctus, tum arduus & excelsus, & multis in locis natura munitus. In cliuo montis, ea parte, qua in Arzilæ conspectum prominet, erat ingens pagus, quem *Aliubilia pagus.* Aliubiliam appellabant, vnde frequentes excursiones in agrum Arzilensem fiebant, quæ fruges & sata vastabant, & prædas etiam cum captiuis frequenter abigebant. Ioannes Coutignus Pagum euertere cupiebat: sed cùm non tantas copias haberet, quantis erat *Expeditio in Aliubilienses.* opus, opem ab Odoardo Menesio, qui Tingi præerat, postulauit. Is se cum illo coniunxit. Deinde cùm prima luce ad radices montis accederent, hostes illos conspicati, minime perturbati sunt; imo sine vllo tumultu per deuexum montis deducti, in nostros impetum fecerunt, Menesius vna ex

parte,

rte, in quam se sub monte abdiderat, ɪutignus è ripa fluminis, quam occasioni entus insederat, in illos, qui iam in me- ɪm agmen inuaserant, inuecti sunt. Illi lunt, nostri montem subeunt. Hostes & ɪltitudine, & locorum asperitate, & fla- ɪnis valido sepimento freti, nostros in prin- pio contemnebant. Qui tamen eos cædere n desistunt, & in pagi munitiones com- llunt, & intra vallum irrumpunt, hostes- e per aduersam portam in fugam effusam niiciunt, oppidumque diripiunt & inflam- ɪnt. Montem deinde peruagati, vicos ex- ɪnt, pagos euertunt, templa disturbant, les perantiquas & ædificia diruunt, toti- e monti vastitatem & inflammationem ferunt, & sic demum, re ex animi sen- ɪtia gesta, reuertuntur.

Hoc eodem anno Rex Emmanuel cùm animo haberet, Mauros hostes nominis hristiani sempiternos acriore bello vexa- , multis arcibus oram maritimam obses- n tenere statuebat, vt vndique hostibus ɪmineret, & Fessense regnum facilius ar- is oppugnaret. Hac cupiditate cùm tene- tur assidue, de hominibus Africæ peritis *De classe in Mauritaniam arcis condendæ caussa missa, eiusque successu infelici.*

quæ-

quærebat, quem locum magis opportunum arci ædificandæ iudicarent. Illi fluuium Mamoram (olim Subur appellatus eſt) latum atque profundum, qui in Atlanticum mare per oſtium, quod Arzila circiter centum paſſuum millia diſtat, influit, eam oportunitatem habere confirmant. Nam fluuii faucibus montem imminere, in cuius faſtigio poſſet arx ædificari, commeatum & munitiones facillime in eum locum ſubuehi, in fluuium propter aluei profunditatem maiores naues intrare poſſe dicunt, portum eſſe tutiſſimum. Locum præeterea ad inferendum bellum aptiſſimum: nam ab oſtio fluminis Feſſam non ita multis paſſuum millibus abeſſe. Rex miſit, qui fundum fluminis explorarent. Illi, qui miſſi fuerant, eorum ſententiam, qui locum eximie laudarant, comprobant, & fluuium maiorem nauium capacem eſſe dicunt. Rex igitur claſſem ducentarum nauium inſtruendam curauit. Exercitus octo millia hominum, præter fabros & nautas, continebat. Claſſis præfecturam Antonio Norognæ viro nobiliſſimo commiſit, & ſucceſſorem illi Nonium Maſcaregnam, ſi is aliquo caſu ſublatus fuiſſet, inſtituit,

ſtituit. Multi viri nobiles in ea claſſe fuerunt, quorum tamen pars magna luxu & laſciuia diffluens, magis nobilitatis arrogantia tumebat; quam militaris diſciplina patiebatur. Exercitus etiam erat tyronum.

SOLVIT claſſis Olyſippone XIII. die menſis Iunii: vigeſimo tertio menſis eiuſdem ad oſtium fluminis appulſa fuit. Tum Noronna Berrium cum nauigio, cui præerat, mit, qui in fluuium intraret: ex latere vno Petrum Benteſium cum longa naue, ex altero alium ducem nomine Carinum cum altera longa naue conſtituit. Hos Antonius Saldania ſequutus fuit. Reliqui deinde duces ordine, vt iuſſi fuerant, ſubierunt. Vbi eò ventum eſt, vbi arx ædificanda erat, locus em acutius conſiderantibus minime placuit. Habito igitur conſilio, locum alium delegerunt non ita procul à fluminis oſtio diſiunctum, quo naues facilius penetrare, & quæ erant neceſſaria conuehere poſſent, & vbi propter crebros fontes aquatio ſemper facilis eſſet. Nec enim ſemper aquatio propter æſtum maritimum, qui ſalſas aquas inducit, ex fluuio fieri poterat. In loco igitur, qui omnium iudicio commodiſſimus viſus fuit, *Mutatur arcis condendæ locus.*

arcem

arcem instituunt: atque primum fossam altitudine decem pedum, & latitudine quindecim perducunt, qua, cum se æstus incitaret, aquam admitterent, si vellent: & si rursus vellent, eam eiicerent. Acies instructæ locum præterea muniebant, & castra ita posita fuerunt, vt commode impetum hostium propulsaturæ viderentur. Sed locus hoc incommodum habebat, quòd ei montis supercilium immineret. Nec enim fastigium montis occupari poterat, quòd longius à fluuio, quam oportebat, abesset: & locus, quem delegerant, erat altiori loco subiectus, vnde non missilibus tantum, verum & saxis ingentibus deuolutis non mediocris pernicies afferri poterat. Præterea, vt admoniti tunc à multis fuerunt, hyeme cùm fluuius imbribus auctus intumescit, super loca etiam, in quibus arx extrui cœpit, effunditur: quod inuecti limi atque cœni religuiæ demonstrabant. Hostes loca superiora occuparant, atque valido sepimento munierant, tormenta frequentia disposuerant, omnique missilium & pilarum genere decertabant, nostrisque graues molestias inferebant. Rex Mequinezius cum tribus millibus equitum, & triginta milli-

Delecti loci incommoda.

Hostium in Lusitanos molimina.

illibus peditum aduenit. Rex deinde Fesensis cum multo maiore exercitu eò venire aturauit. Ducebat autem supra centum ominum millia. Prælia interim non leuia ebant. Sed cum hostes & loco, & multituine superarent, superiores semper è prælio iscedebant. Vno autem prælio è nostris mil- *Lusitanorum magnæ clades.* : atque ducenti cæsi sunt. Naues tamen nostræ cum fluminis aditum liberum haberent, t nostris subsidio erant, & castra hostium ormentis infesta faciebant. Hostes, vt naes Lusitanas aditu prohiberent, prope fluninis ostium stationem instituunt, quam ossa & vallo muniunt, firmaque multorum ominum in ea præsidia disponunt: vndique ormentis naues, quæ intrare volebant, aut lissipant, aut ne ingredi auderent impediunt. Norogna vt hoc impedimentum vitaret, hoc *Norognæ strategema.* xcogitat. Nauem ingentem densis tignis orroborat: lana saccos infercit, quibus molibus obiectis hostium globos exciperet. Hæc nauis in fluuio contra hostium stationem opposita, tutum reliquis humilioribus nauibus transitum præbebat. Hostes tamen cùm dies atque noctes sine intermissione nauem quaterent, eam dilacerarunt. Hac mole disie-

cta,

Extremum Lusitanorum discrimen.

cta, nostri exanimari metu cœperunt. Exercitus erat imminutus, commeatus deficiebat, nullus erat dies, quin aliqui ab hostibus interficerentur: res erat in extremo discrimine constituta.

INTERIM literæ ab Emmanuele ad Norognam deferuntur, quibus literis, quas de ea re Norogna ad Emmanuelem dederat, respondebat. Literarum sententia hæc erat, vt si ei, & reliquis ducibus arx illa inutilis videretur, eam desererent, & exercitum antequam maius incommodum acciperetur, in Lusitaniam deportarent. Id cùm non eo silentio fieret, quo conueniebat, & hostes id sentirent, nostris acriter institêre. Duæ acies in superiore loco, vt hostium impetum sustinerent, erant oppositæ. Vnam Rodericus Melius, alteram Christophorus Leitanus, vir acer, & in rebus bellicis enutritus, agebat. Acies, quam Melius ducebat, cum hostes eam valde premerent, per loca præcipitia ruebat, & alii alios sese in fuga præpediebant, hostes maximam cædem ediderunt. Leitanus aciem per montis anfractum instructam duxit, donec ad fluuium perueniret. Sed tanta erat iam in castris trepidatio, tan-

Trepidatio in castris Lusitanicis

tus-

usque metus animos omnium occuparat, vt
emo posset vllius ducis imperio aut autho-
tate ab effusa fuga cohiberi. Multique me-
icum se in flumen deiicerent, aquis & cœ-
o demersi, honestæ mortis metu turpem
itæ finem subierunt. In nautis similiter tan-
ı trepidatio fuit, vt eorum culpa centum
aues ad littus afflictatæ perierint. Aliæ
amque alias impediebant, & inuicem col-
debantur, & in littore tandem fractæ hosti-
m crudelitati homines exponebant. Non
efuêre tamen quidam viri fortissimi, qui
ı tumultu facinora memorabilia ederent: in-
ær quos virtus Bernardi Emmanuelis longe
aliquis antecelluit. Is hostibus se opposuit,
orumque impetum repressit, multos ab ef-
ısa fuga continuit, & in hostium cæde ver-
atus est, & in causa fuit, ne multo grauior
ades acciperetur. Nostri tandem in naues
cepti sunt, quamuis quidam viri nobiles
auium aditu multos arcere niterentur, ne
ısi, nauibus pondere grauatis, discrimen
lirent. Periculum enim in terra fuga, in
auibus immanitate vitarunt. Circiter qua-
ıor hominum millia ab hostibus cæsa dicun-
ır. Arce præterea cum tormentis, & mu-
nitio-

Bernardi Emmanuelis virtus.

Insignis Lusitanorum clades.

nes adiunxerit? Quid si cum Narsingæ Rege societatem inierit? Quid si reliquos Indiæ Reges ad se aggregauerit? Non erit ei facillimum à fide deficere? Hoc saltem assequetur, vt Emmanuelis Regis nomen contemnatur, & Albuquercii imperium omnes libenter accipiant. Hi sermones cùm essent valde frequentes & importuni, maximaque vi & industria iacerentur, Albuquercius meritis & innocentia fretus, quamuis optime sciret, nomen suum multorum inuidia lacerari, nunquam quomodo calumniam refutaret, excogitandum censuit. Improborum namque sermones factis egregiis facillime retundi putabat. Se verò ea gessisse, & his operibus animi sui fidem confirmasse censebat, vt in India positus non magno negotio inuidiæ flammam, quæ in Lusitania inuidorum ingeniis excitabatur, virtutis exploratæ & cognitæ fama restingueret. Verum cum accusatores sine vllo defensore, qui eorum perditis conatibus occurreret, accusationem instituerent, eò rem deduxerunt, non quidem vt Rex illum non satis magna laude dignum arbitraretur, sed vt saltem ab India reuocandum statueret. Itaque Lupium Suarium

Albuquercius in Lusitaniam revocatur.

ium Aluarengam illi ſubſtituit. Cum eo Matthæum, Dauidis Aethiopiæ Regis legatum, dimiſit, & alium ad eundem Regem legauit, vt pax & amicitia arctiore vinculo firmaretur. Legatus extitit Odoardus Galuanus, vir nobilis, & multis in rebus magni ponderis ſpectatus & cognitus. Aluarenga cum claſſe tredecim nauium, & mille & quingentis Luſitanis hominibus Olyſippone ſoluit ſeptimo die Aprilis, Goamque peruenit ſecundo die Septembris. Inde rebus ordine conſtitutis, Cochimum petiit, vt claſſem, quæ erat in Luſitaniam profectura, compararet. Hoc anno, ſeptimo die menſis Septembris Emmanuel filio auctus eſt, cui fuit Odoardi nomen impoſitum. Is natura mitis & clemens extitit, muſicis & venationibus deditus, vniuerſis propter benignitatem & humanitatem carus, atque periucundus: qui ſi non immatura morte ſublatus fuiſſet, multas vtilitates inſita probitate & induſtria communibus rebus afferre potuiſſet.

Emmanuelis ad Aethiopum Regem legatio.

RES EVROPEAE

Hoc anno Malacæ grauis caſus atque valde miſerabilis Abedallam Camparis Regem, qui tunc, vt dictum eſt, Bendaræ munus obibat, de medio ſuſtulit. Rex Binta-

RES INDICAE.

Crudelit. Bintami Regis in Abdallam generum suspicione.

mi illius socer, cum vel ferro, vel veneno tollere cupiebat. Cùm hoc ei minime processisset (erat enim Abedalla propter æquitatem & mansuetudinem omnibus egregie charus, munere sibi commisso summa cum laude fungebatur) alia via illi pestem atque perniciem inferre constituit. Itaque suis negotium dedit, vt aliquot Malacensium naues caperent, & in Bintamum adducerent. Illi impigre quod imperatum fuerat exequuntur. Is tunc suos, qui iussa confecerant, asperis verbis accipit, qud iniuriam ciuibus suis intulissent. An, inquit, ignoratis me Regem esse Malacæ, & hos, quos captiuos abduxistis, mihi subditos esse, neque secus à me diligi, quam si eos omnes genuissem? Spero equidem Abedalham, quem ego non generum, sed filium arbitror, propediem in meam potestatem Malacam, vt constituit, redacturum, & tunc apparebit, quantum inter Lusitanorum tyrannidem, & mei Imperii moderationem intersit. Hos enim vt filios omnes cum singulari humanitate tractabo, quos Lusitani dominatu durissimo oppressos tenent. Gener enim meus Abedalla, prudentia, qua valet plurimum, id quod mihi permisit,

misit, cumulate præstabit. Hæc vbi dixit, captos cibo & potu bene acceptos, & muneribus affectos, missos fecit, omniaque illis bona restituit, suisque Ducibus atrociter minatus est, si quid simile in posterum contra ciues vrbis Malacæ designarent. Id homines verum esse crediderunt. Et vbi Malacam reuersi fuere, sermo primum occultus inter nonnullos haberi de eadem re cœpit. Deinde sparso latius rumore, res ad Georgium Albuquercium vrbis præfectum delata est. Bartholomæus autem Perestrellus, quæstor Regius, qui paucis illis diebus ex India citeriore Malacam aduenerat, cum Ninachetuensis filiis erat vsu & familiaritate coniunctus, multaque illorum gratia faciebat. Illi patris mortem vlcisci summopere cupiebant, & ideo quod erat rumore dissipatum, oratione confirmabant, & afferebant, id se multorum literis & argumentis clarissimis exploratum habere, Abedallam de vrbe nefarie prodenda cogitare, & societatem sceleris cum Rege Bintami coiuisse. Perestrellus Georgium Albuquercium admonuit, vt impendens periculum præcaueret, & proditorem, antequam id, quod animo destinabat, efficeret,

Falsa in Abedallam testimonia & calumniae.

ceret, capite damnaret. Is filios Ninachetuensis accersit. Illi rem ſane confidenter aſſerunt, nihil clarius eſſe confirmant. Albuquercius quamuis eſſet vir probus, non ita tamen ſapiens erat, vt intelligeret, non eſſe temere in re capitali fidem inimicis habendam. Et ſiue quia valde periculum metueret, ſiue quod facinus illud præclarum fore putaret, hominem ſumma potentia præditum & nomine, Regis, vt nihil aliud eſſet, ornatum occidere, non procraſtinat. Abedallam accerſit, ſceleris inſimulat, teſtimonia, quæ hoſtes in illum dixerant, exponit. Pereſtrellus vehemens accuſator inſtat, & vrget. Abedalla fidem Albuquercii implorat, & obteſtatur, ne ſe hominem innocentem, ſumme in Luſitanos officioſum, regis Emmanuelis ſtudio flagrantem hoſtium crudelitati dedat. Tempus ſibi dari poſtulat, dum Regis Bintamenſis fraudem, & inimicorum calumniam, & ſuam innocentiam teſtibus & argumentis aperte demonſtret, ſe ex vinculis velle cauſam dicere. Ad hæc obſecrabat, ne nomini Luſitano tantum dedecus ſupplicio hominis innocentis inureret, quo odium in ſe multorum hominum concitaret.

Abedallae ad criminationes reſponſio.

Hæc

Hæc ne eſt, inquit, gratia, quam meis in Luſitanam gentem meritis referendam cenſes, vt ſupplicio meo crudelitatem regis Bintamenſis, ſempiterni veſtri nominis hoſtis, expleam? Et ii, qui propter meam in regem Emmanuelem fidem me immani odio perſequuntur, lætitia exultent? Quid aliud enim expetit Rex Bintami, niſi vt ego, quem ſuorum ferro, quem veneno, quem multis inſidiis occidere nequiuit, manibus Luſitanorum, propter quos meos deſerui, & odium in me hominis malefici acerbiſſimum concitaui, iuterimar, & illi, in quorum me fidem contuli, doloris illius, quem vir improbiſſimus cepit, vltores exiſtant? Eadem namque opera fieri cernit, vt illius immanitatem ſatietis, & homines à ſtudio veſtri nominis auertatis, & apud multas nationes odio ſitis. Quid enim dicent ii, qui me à regno meo per vos deductum conſpexerunt, vt veſtris beneficiis ornarer, & præſidiis contra hoſtes meos munirer, cùm viderint me tam ſubitò de ſtatu meo concidere, & ipſorum opera, quos hoſtes veſtri nominis gratia deſumpſi, ad ſupplicium detrudi? Quare te per fidem, per religionem, per humanitatem, per reli-

quas

quas virtutes, quas vnice colis, oro & obtestor, vt mihi respondendi facultatem tribuas. Et tum demum, si proditionis conuictus fuero, nullum supplicium recusabo.

Iniusta Abedallae caedes.

Hæc quidem cùm Abedalla diceret, & suppliciter postularet, non potuit hominem natura mansuetum ad aliquam humanitatis partem traducere. Itaque sine vlla cunctatione, homo innocens, regio splendore præditus, in forum deductus, inspectante populo, cum multorum luctu & querimonia securi percussus fuit. Qui tamen dum ad supplicium ducebatur manus in cælum tendebat, & numen implorabat, vt in eos, quorum calumniis ipse contra ius & fas interimebatur, animaduerteret.

Vltio diuina.

Post decimum & septimum diem Perestrellus celeri morte absumptus fuit: quod multi ad numinis vindictam retulere. Abedallæ verò supplicium tantam multis offensionem attulit, vt multi mercatores & ciues Malaca excederent, atque passim, quacunque se conferebant, omnes homines à Lusitanorum commercio deterrerent.

Lusitanorum per Indiam infamia.

Nihil esse apud Lusitanos tutum, nullam fidem ab hominibus conseruari: illis ipsis, qui rebus illorum inseruirent, esse

esse tandem crudele supplicium indicta causa subeundum. Ninachetuensem, nulla offensione interposita, honore deiectum, & ea de causa post tam multa officia sibi mortem consciuisse, Regem Camparensem crudelem in modum contra ius, necatum fuisse. Cùm huiusmodi sermonibus omnia complerent, factum est, vt cùm mercatores in vrbem accedere non auderent, non solum vectigalia tollerentur, verùm & Lusitani cum ciuibus, qui relicti in ciuitate fuerant, summa rerum inopia, atque adeò fame vexarentur. Sed Georgius Botellius à Georgio Albuquercio missus cum duabus nauibus, omnes illas circumquaque regiones peragrauit, qui cùm esset & propter virtutem notus, & propter vsum Regum omnibus familiaris, facile à multis Regibus & Principibus impetrauit, vt mercatores rursus Malacam merces & cibaria conueherent.

Insidiæ Botellio structæ.

DVM Botellius summam in commeatu comparando diligentiam adhiberet, Rex Bintami Regem Siacæ (ea regio est ad Austrum in eadem ora sita, quam fluuius eodem Siacæ nomine interfluit) per literas admonuit, vt sibi Botellii caput offerret. Quod

Siacae regnum.

si

ſi faceret, ſe ei filiam inſigni ſpecie magna cum dote collocaturum. Id Siacæ Rex, cum ad illum Botellius diuerteret, præmio nuptiarum allectus, facere conſtituit. Sed accidit, vt, cùm illius quidam domeſticus, qui fuerat à Botellio captus, & ſine vllo pretio dimiſſus, proditionem, quæ parabatur, intelligeret, vt Botellio gratiam referret, ſcelus indicaret. Rex Bintamí præterea duodecim naues inſtruxit, & Ducibus imperauit, vt Botellium Malacam redeuntem, ſi vitaret inſidias, interciperent. Georgius Albuquercius vbi id comperit, nouem naues ornari iuſſit, & Franciſco Melio præcepit, vt Botellio opem afferret. Bintamenſis Rex cùm id ex ſpeculatoribus accepiſſet, alias quatuor & viginti naues inſtruxit, quæ cùm Melio decertarent. Hæ naues cum duodecim, quæ præmiſſæ fuerant, acre cum Melio prælium commiſerunt. Qui tamen claſſem hoſtium profligauit, maximumque numerum hominum occidit, & cum inſigni victoria Malacam reuerſus eſt. Victoria tamen non incruenta fuit. Nam ſeptem & triginta Luſitani mortui ſunt, & magnus etiam Malacentium numerus occiſus fuit. Botelli-

Naualis Luſitanorum victoria.

tellius similiter periculo liberatus, cum vario & multiplici commeatu Malacam rediit. Sub idem tempus Georgius Brittius Malacam venerat, vt vrbi præesset. Successor enim Ceorgio Albuquercio missus ab Emmanuele fuerat. At Prætor Albuquercius Armuzii, post Hamedii mortem, Reipublicæ statum egregie collocarat: ciues æquitate & mansuetudine sibi deuinxerat: ipsum Regem multis ad se beneficiis allexerat: nationes exteras ad commercium specie benignitatis inuitauerat. Multi Persidis & Arabiæ Reges ad illum Legatos cum muneribus miserant, vt cum eo pacem firmarent. Neque defuere Principes, qui solo videndi hominis studio, de quo tam præclaram famam multiplicis virtutis acceperant, Armuzium contenderent. Interim rumore dissipatum fuit, Sultanum ingentem classem instruere, qua Armusium debellaret. Albuquercius, etsi non valde rumori fidem habebat, id tamen consilio prætendit, vt sine Regis offensione arcem firmius muniret & ciuitatem præsidio, ne à fide deficere posset, omnino nudaret. Dixit enim, omnibus vrbis tormentis sibi opus esse, vt facilius hostes, qui expectaban-

Armuziensis Regni constitutio Albuquercio auctore.

Albuquercii strata-gema.

ctabantur, ab vniuersa vrbe propelleret. Itaque tormenta & munitiones ex vrbe & ædibus regiis in arcem deportandas curauit. Reges autem cæcos in Indiam, ne propter multiplicem Regum prolem in vrbe motus oriretur, misit. Quindecim enim Reges oculis orbati à Regni procuratoribus in ædibus regiis, cum vxoribus & liberis inclusi seruabantur, quibus omnia ad victum necessaria Principes, qui Regis nomine regias opes pro libidine tractabant, largè præbebant. Hoc erat præmium Regibus à maleficis hominibus constitutum, quoties iure regio liberius, quam rectores ipsi vellent, vterentur. Præfecti nanque tyrannide constituta, ex hac regia stirpe puerum deligebant, cuius nomine regnum in suam potestatem redigerent. Hic verò in regia sede locatus, si aliquid moliri cum regia libertate vellet, oculorum aspectu priuabatur, & alius in locum Regis cæci eidem calamitati, si liber esse vellet, obnoxius, vt regium nomen obtineret, assumebatur. Hæc autem tyrannidis minime ferendæ materia inter ipsos tyrannos dissensiones pestiferas excitabat, & causam ipsi ciuitati sæpenumerò grauissimæ cladis affe-

15. Arunnii Reges excæcati.

Horrenda tyrannis.

fferebat. Hos reges cæcos, partim vt memoriam tam immanis sceleris extingueret, partim vt turbulentissimæ dissensionis materiam amputaret, Albuquercius Garsiæ Norognæ commisit, vt eos in Indiam deportaret: vbi iubebat, vt eis omnia magnificè præberentur, quæ ad victum & elegantiam regiam pertinerent. Sed in hoc tam felici rerum omnium, vt homines iudicare poterant, statu, Albuquercius aut senectute, aut nimio labore confectus, in lentum morbum incidit, qui in dies ingrauescebat.

Alfonsii Albuquercii morbus lethalis & quae deinde subsecuta.

CVM igitur sibi mortem appropinquare iudicaret, arcis præfecturam Petro Albuquercio, cuius virtutem & ingenium multis in locis perspexerat, & quem nouerat esse & Regi Armuziensi, & ciuitati vniuersæ carissimum, præfecit, eumque ad fidem, & vigilantiam, & equitatem luculentissimis verbis excitauit. Res autem Armuzii eo ordine constituit, vt non facile perturbari, & à statu dimoueri possent. Multa etiam, quæ ad Indiæ statum firmandum vtilia videbantur, effecit. Animum verò suum sacris sanctissime expiavit, & testamentum fecit, nec aliquid prætermisit, quod ad religio-

ligionem procurandam, & rem ſuam conſtituendam aliqua ex parte pertineret. Mira deinde eum cepit cupiditas in India moriendi. Vrbem præterea Goam, cuius ipſe conditor erat, aſpicere, antequam è vita diſcedere, vehementer optabat. Regem deindè per Petrum Alpoem ſalutauit, fidemque dedit, ſe illi loco parentis, quamdiu in vita maneret, futurum. Petrum deinde Albuquercium, quem Armuzii in arcis & vrbis cuſtodia relinquebat, illi vnicè commendabat. Se tamen ſpem magnam habere dixit fore, vbi primùm ex eo morbo, ſi ita DEO viſum eſſet, emergeret, Armuzium rediret, vt illi poſſet amorem, quo eüm proſequebatur, officiis oſtendere. Rex illius deſiderio lachrymas profudit, reſponditque, ſe illum perpetuò in loco patris obſervaturum; operamque daturum, vt à nemine ſtudio & pietate erga Regem Emmanuelem vinceretur. Ea tamen ſpe interim, quam illi Albuquercius oſtendebat, Armuzii repetendi ſe mirificè ſuſtentari. Hoc facto Albuquercius, vt ſalutationes deuitaret (omnia namque humana officia faſtidierat) navem conſcendit, & vela fieri iuſſit. Cùm ab

vrbe

vrbe quatuor passuum millibus abesset, reliquos classis nauarchos, qui non tam citò soluere potuerunt, biduò in anchoris expectauit. Eò Rex Armuzii rates cum multis fructibus, & commeatu, & muneribus ad illum misit. Ille Legatos hilari fronte, & vultu, & cum humanitatis egregiæ signis accepit, officia Regis amantissimi esse sibi gratissima confirmauit; & Legatum, & nautas atque remiges benè acceptos, & muneribus ornatos, à se dimisit.

ORAM verò Indiæ præteruectus, nauis quædam parua ad nauem illius accessit. Illa vehebatur nuncius cum literis, quas Cide Alles, & quidam Ismaelis Legatus, Dio ad illum scripserant, quibus nunciabant, Lupum Suarium Aluarengam ab Emmanuele missum fuisse, qui illi succederet, & illum (quod eis facinus indignum videbatur) in Lusitaniam reuocaret. Quod si is parere nollet, Regum suorum opes offerebant, quibus facillimè tantam à se iniuriam propulsaret. Is animum gratum habuit, officium aspernatus est. Et tamen non mediocri animi perturbatione commotus (intelligebat enim, eam successionem inuidorum opera

Nuncius Albuquercio de successore allatus.

constitutam fuisse) se continere non potuit, quin sublatis in cælum manibus exclamaret. Proh Christe sancte, inquit, quo me pacto possum iis molestiis, quæ me circumuallant, expedire? Si Regi satisfactio, in hominum odium incurro; si hominibus consulo, in Regis offensionem incido. Ad aras, ærumnose senex, ad aras, inquam, confugiendum. Hæc autem verba sæpè repetebat, vt appareret, eum grauibus esse curis exulceratum. Deinde sibi laborum omnium finem instare prænunciauit. Tandem vbi ad se rediit: Certè, inquit, mecum statuo, Regem felicissimum diuinitus de multis rebus admoneri, & hanc successionem nonnisi motu & instinctu numinis ab illo constitutam fuisse. Morior enim, & si hoc tempore successorem illius consilio delectum non haberem, potuisset Indiæ status periclitari. Hæc illi cùm dixisset, animo conquieuit. Quò verò magis progrediebatur, eò morbus erat infestior. Literas interim perbreues ad Regem Emmanuelem in hanc sententiam dedit. Has postremas literas cum frequenti singultu, & reliquis mortis certissimæ signis scribo. Filium vnicum habeo;

Albuquercii oratio pathetica.

Postremae Albuquercii ad Emmanuelem literae.

ueo: quem peto pro meis in tuam maiestatem & amplitudinem præstantibus meritis, ua magnificentia & benignitate complectare. Quæ tua causa gesserim, opera ipsa testificabuntur. His literis vacillante manu cum magna difficultate conscriptis, omnem rerum humanarum memoriam prorsus abiecit, & totam mentem ad res diuinas animo recolendas, & veniam flagitiorum à diuina clementia postulandam conuertit. Cùm verò multa mente recoleret, tum verò locum Ioannis, quo Christi cruciatus exponit, sibi crebrò legi faciebat, crebrisque gemitibus, & aliis eiusmodi signis, se ea lectione mirum in modum recreari demonstrabat. Cùm oram Goæ legeret, famulum celoce celeriter inuehi præcepit, qui ex vrbe sacerdotem, quo plurimum fuerat in rebus diuinis vsus, euocaret. Is vbi venit, totam cum eo noctem in rebus, quæ ad sempiternam vitam pertinebant, attentissima cogitatione pertractandis consumpsit: & sic ante lucem ex ergastulo corporis emigrauit. Vbi fuit in vrbem de illius morte nuncius allatus, non solum Lusitani se lamentis dediderunt, sed Saraceni etiam, & gentes reliquæ à nostris sacris alie- *Alfonsi Alluquercii mors.*

 næ,

næ, plangore & eiulatu vrbem compleu

Eiusdem mors. runt. Tanta namque erat humanitate pr
ditus, vt vtrum magis multi illius virtute
metuerent, an bonitatem amarent, esse e
plicatu difficillimum. In primis autem i
æquabile colebat, & fidem violatam ace
rime puniebat, neminique iniuriam fie
patiebatur. Fuit insigni pudicitia. Vxore
nunquam duxit: filium vnicum ex anci
suscepit. Erat in laboribus tolerandis acer
mus, ita, vt homines nimio interdum l
bore fatigaret: quos tamen magis exempl
quam propositis minis ad labores excipie
dos excitabat. Calumniatoribus erat infe
sus, adeò, vt nemo auderet alicuius nom
apud illum falsò deferre. Consilio plurim
valebat: incredibili celeritate, quæ statu
rat, exequebatur. Erat veritatis amanti
mus, vanitatem & mendacium odio acer
persequebatur. Iniurias sibi illatas ani
maximo ferebat. Iracundia interdum effe
batur, ita tamen, vt in medio iracundiæ
dore dictum iaceret (erat enim acuti
mus) quo omnes, qui vultum illius ex
mescebant, à nimia conturbatione ad hi
ritatem & risum sæpe traduceret. Non e

alie

alienus à literis : & cùm otium erat, lectione Sacrarum præcipue literarum oblectabatur. Vtrum magis belli, an pacis artibus excelleret, incertum est. Sic enim bellum administrauit, vt merito summus imperator haberetur. Sic Rempublicam multis in locis constituit, vt summus etiam Reipublicæ moderator existimari iure posset. Itaque omnes, qui tunc Goæ se tenebant, in illius morte se patre amantissimo orbatos esse querebantur. Fuit è naue cum incredili pompa eductus, & exequiarum singulari magnificentia sepultus: quanquam fletus eorum spiritum, qui funus procurabant, sæpius intercluderet. Eius morte nunciata, luctus per oram Indicam peruasit: multos Reges & Principes mœrore afflixit. In primis Xuranda Armuzii Rex animi dolorem multis lachrymis & veste lugubri demonstrauit. Rex Emmanuel illius mortem acerbe tulit, filiumque illius ad se continuò venire iussit. Appellabatur ille Blasius Albuquercius. Rex ne tanti viri nomen ex animis claberetur, ei patris nomen indidit, & pro Blasio Alfonsum vocari præcepit. Eum verò, vt parentis merita postulabant, multis muneribus affecit,

Exequiæ Albuquercii.

fecit, & ſplendidis etiam nuptiis ornauit.

RES EVROPEAE

Seqventi anno alio funere principis inuictiſſimi vniuerſa Hiſpania luctu deformata fuit. Rex enim Fernandus, cuius nomen eſt immortalitati propter egregia facta conſecratum, in pago, quem Madrigaleium appellant, qui ad ciuitatem nomine Trogillium pertinet, graui morbo erat implicitus. Eum Emmanuel per Ioannem Rodericum Salamā Meneſium ſalutauit, & de valetudinis eius ratione certiorem ſe fieri iuſſit. At Rex Fernandus die vigeſimo tertio Ianuarii, anno ſalutis MDXVI. mortem obiit. Vbi id Emmanuel per Meneſii literas reſciuit, literas ad Reginam illius vxorem quam Germanam appellabant, & ad Fernandum Philippi filium, Fernandi regis nepotem, & ad reliquos Caſtellæ principes, quæ doloris indicium & officii, & amoris argumentum continebant, continuò miſit: & Meneſium, vt verbis literarum ſententiam vberius ſubſequeretur, admonuit, & quæ vellet, vt cum illis ageret, diligentiſſime præſcripſit. Tum literas ad Rodericum Fernandium Almadam, virum ſumma prudentia præditum, qui tum Antuerpiæ Regis

Fernandi regis Catholici mors.

ANNVS à Christo nato 1516.

ipſius

us negotia gerebat, dedit, quibus præ-
iebat, vt cum de rebus omnibus, quæ vel
Gallia Belgica, vel in Germania fierent,
noneret, vt ad temporis conditionem con-
ı regni dirigeret. Tum ad Maximilianum
peratorem Caroli auum, cui Carolo Phi-
pi filio Castellæ regnum iure hæreditatis
ıenerat, legatum decreuit. Is Petrus Cor-
fuit, qui prudentiæ nomine non medio-
m apud regem locum obtinebat. Summa
ationis erat, vt Carolus Isabelam Regis
amanuelis filiam vxorem duceret, & rur-
Leonoram cum Ioanne illius filio ma-
monio copulari vellet. Legatus comiter
ceptus est: literarum humanitas & offici-
ı fuit Imperatori gratissimum. Petrus ta-
n Correa, cùm nihil eo tempore transigi
set, Regis Emmanuelis permissu in Lu-
ıniam rediit. Hoc anno Leo Decimus Al-
ısum Emmanuelis filium in Cardinalium
legium cooptauit. Et Regi etiam conces-
, vt Isabelæ, Dionysii Portugaliæ Regis
ori, fœminæ sanctissimæ, cuius diuina
tus fuerat admirandis signis à Christi nu-
ne comprobata, honores in Lusitania pu-
ce, vt reliquis diuis, haberentur: & vt equi-
tum

Emmanuelis ad Maximilianum Imperatorem legatio.

Isabelæ Canonizatio.

tum Iacobensium, & Cisterciensium magistratus, absque ipsius pontificis maximi priuilegio, ei, cui Reges Portugaliæ vellent, assignarentur. Hæc omnia propensa Pontificis ipsius in Emmanuelem voluntate, & opera, & industria Michaelis Syluii, qui tunc apud Pontificem Emmanuelis legatus erat, & ipsi Pontifici propter ingenii magnitudinem gratissimus, concessa sunt.

Res Indicae.

Suarii [illegible].

Legatio ad Coulamensem Reginam.

Dvm hæc gerebantur, Lupus Suarius Aluarenga munus difficillimum administrabat. Albuquercio namque successerat, ad cuius virtutem aspirare non poterat. Attamen non segniter rebus gerendis incubuit. In primis autem Coulamum legationem decreuit, quæ pacem cum Regina, quæ tunc regnum filii pueri nomine, qui in illius tutela erat, gubernabat, æquis conditionibus firmaret. Conditiones autem fuerunt, vt illa Templum nomine Diui Thomæ Apostoli dedicatum, quod Saraceni eo tempore, quo Antonio Salæ necem attulerant, disturbarant, suis sumptibus instauraret, & templi vectigalia restitueret, & octoginta millia pondo piperis pro bonis, quæ Lusitanis erepta fuerant, persolueret: & vt, antequam

cum

am Saracenis transigeret, Lusitanas naues expediret, & omnibus constituto precio piperis numerum, qui in eas posset imponi, sine vlla fraude venderet. Classem, quæ erat in Lusitaniam profectura, comparauit: pacem cum Calecutii Rege, quæ fuerat ab Albuquercio facta, confirmauit: Cananoris motus, qui fuerant excitati, compescuit. Dum Goam reuertitur, tempestas subito coorta eum Anchediuam petere compulit. Inde Alexium Menesium cum octo nauibus, vt oram Arabiæ perlustraret, & inde Armuzium classem in hyberna deduceret, misit. Goam reuersus, consilium iussu Regis Emmanuelis habuit, vtrum expediret vrbem diruere, & insulam omni præsidio vacuam hostibus relinquere, an potius esset magis è Republica eam tueri. Non enim Albuquercii inuidi cessabant illi non solum viuo, sed manibus etiam illius, atque adeò sepultis reliquiis dolorem inurere, & vrbem illam esse communibus rebus inutilem oratione contendere. Nam multis post annis in eo perseuerabant, vt laudibus illius oblatrarent, & omnia, quæcunque gesserat, nullo consilio gesta fuisse contenderent. Id consilio

Publica de Goa ciuitate consultatio.

lio tamen decretum fuit, Goam esse firmo præsidio confirmandam, & vrbem omni ratione muniendam: quod ipse Suarius sententia sua confirmauit. Cochimum deinde reuersus, classem, qua in Sinum Arabicum penetraret, instruendam curauit. Fernandum Petreium Andradium in Sinam (sic enim Emmanuel imperauerat) continuò misit. Is cum tribus nauibus Zamatram contendit, & ad Pacem naues appellens, Regem de suo aduentu per Ianimum Rabelotum, quem ibi reperit, certiorem fecit. Ille Rabelotum & hospitaliter, & honorifice cum summis honoribus accepit. Pax fuit inter illum & Andradium Emmanuelis nomine constituta, & locus, in quo Lusitani arcem ædificarent, assignatus: inde Malacam petiit. Commeatu, & rebus aliis comparatis in Sinam nauigare instituit: sed tempestatis aduersæ reflatu Malacam redire coactus fuit, vbi Raphaelem Perestrellum, qui è Sinarum regione veniebat, offendit: à quo de Sinarum moribus de legibus & institutis, de mansuetudine in hominibus insita multa percepit. Georgius Brittius Malacæ præfectus Henricum Lemium in Martabanum

Pax inter F... Reg... & Lusitan...

Martabanum pet... tus.

Pe-

ıſis regni portum miſit, vt inde com-
n conueheret. Eſt autem Pegu latiſſi- *Pegu regnum.*
fertiliſſima regio, in India vlteriore vl-
ngem ea parte, quæ ad Solis occa-
ɔectat, ſita, quæ inde Malacam pro-
, & orientem Solem verſus, mare,
ad Sinam ex quadam parte pertinet,
it. Is nauem, quæ ex Peguenſi portu
at, vi cepit. In eodem verò portu con-
:m Saraceni, quorum nauis capta fue-
ıtrocinii & immanitatis inſimulant.
laſſem comparat, qua nauem dominis
e compellat. Lemius tribus diebus *Lemii prælium & naufragium.*
m ſuſtinuit: naues non paucas depreſ-
ıultos homines occidit, ſed naufragi-
ındem fecit. Nauis enim erat perue-
ε tormentorum contentione conuulſa,
ipata, vim aquæ admiſit, & ita de-
repente fuit. Ipſe Lemius cum ſexa-
Luſitanis ſcapha & lembo quodam Sa-
m contendit. Sed ſcapha & lembo tem-
: diſiectis, & ad littus alliſis, octo &
i Luſitani fluctibus hauſti ſunt: reli-
m Lemio in Padirenſe regnum ſe con-
nt, vbi fuerunt à Rege cum ſingulari
nitate tractati. Alexius autem Meneſius
tem-

tempeſtatibus impeditus, quo minus diu Arabiæ oram peragraret. Armuzium ſe contulit, vbi omnia Sumii mandata ſumma diligentia confecit: & cum primum per anni tempus licuit, in Indiam reuerſus eſt.

RES AFRICANAE.

DVM hæc in India geruntur, Emmanuel in Luſitania propagandæ religionis ſtudium non intermittebat: & cum intelligeret, in Aethiopia Congi regionem quotidie magis Chriſti diſciplinis illuſtrari, vt opus præclare inſtitutum rectius abſolui poſſet, ſacerdotes alios ad Regem Alfonſum, cum libris & muneribus, quibus hominem multò acrius ſtudio religionis incenderet, miſit. Rex eo tempore, quo ſacerdotes & Emmanuelis famuli, qui ſimul miſſi fuerant, in Congi fluuium penetrarunt, aberat bellis implicitus contra Reges ſtipendiarios, qui ab illo defecerant. Fuere tamen interim noſtri in oppido, quod Sonum appellant, ſatis benigne à Regiis accepti. Rex bello ex animi ſententia confecto rediens ſacerdotes cum amoris eximii ſignis excepit, Emmanuelique pro tantis beneficiis immortalem gloriam precatus eſt. Noſtri ſacerdotes virtutem ipſius Alfonſi Regis in cælum laudibus efferebant.

Chriſtianiſmi per Aethiopiam incrementum.

Alfonſi Congenſis Regis laudes.

bant. Erat enim in ſceleribus vindicandis acer, & in egentium inopia ſublevanda benignus, in regni opibus ſtabiliendis induſtrius, in moribus atque vita continens, in religionis ſtudio ſanctus, atque tam inſigni pietate præditus vt cælum ſemper intueri videretur. Siue enim ius diceret, ſiue cum populo ageret, ſiue belli conſilium, ſiue pacis iniret, ſemper Deum in oculis & conſpectu proponebat omniaque ad illius gloriam reuocabat. Literarum ludos aperire iubebat, magiſtros magna mercede conducebat, vt pueros non literis tantum, ſed multo etiam magis ſtudio pietatis imbuerent. Ipſe verò tempus, quod illi à negotio publico vacabat, in literis conſumebat. Euangeliorum ſententias innumerabiles, & prophetarum oracula in ore ſemper habebat. Nam & lectione perpetua multum in ſanctarum literarum ſtudio profecerat, & quæcunque à ſacerdotibus audierat, in illius memoria penitus infixa permanebant. Frequentes ad populum conciones habebat, quibus illum ad pietatem, & religionem ardenter incitabat. Erat ingenio acri, & memoria firma præditus. Quinque libros Luſitanarum legum cùm diligenter euol-

promoueret. legum quidem sapientiam, & ordinem atque disciplinam reipublicæ laudabat. sed rebus etiam minutissimis leges certas inuentas esse, non facile probabat. Itaque hanc legum exactissimam diligentiam irridens, de Lusitanis quærebat, quænam pœna esset iis, qui in terra pedem ponerent, statuta. Regem vero Emmanuelem tanta absens fide colebat, vt sæpe diceret, se nullam esse de rebus humanis voluptatem percepturum, antequam in Lusitaniam veniret, vt ad Emmanuelis pedes prouolutus, illi se totum addiceret. Quòd enim cælesti luce frueretur, quòd verum Deum coleret, quod ad immortalem vitam aspiraret, id totum esse Emmanueli Regi clarissimo atque sanctissimo in acceptis referendum. Eodem anno Franciscus Valesius, Galliæ rex, legatum ad Emmanuelem misit, cum literis officii plenissimis: petebat autem ab illo, vt se societatis fœdere, quam tunc cum aliquot principibus in aliorum perniciem faciebat, alligari permitteret. Emmanuel respondit, sibi Regis potentissimi voluntatem semper fore gratissimam & omnia, quæ salua fide, & Christiani Regis officio posset, causa illi-

us

us libentiſſime facturum. A bellis tamen, quæ Chriſtiani principes inter ſe gerebant, vehementer abhorrere. Sibi namque in animo eſſe, Saracenis, ſi poſſet, perniciem & interitum machinari. Chriſtianis verò principibus bonam mentem & animorum concordiam, cum bonorum omnium amplificatione precari. Sub id tempus tres Sarmatæ, viri apprime nobiles, in Luſitaniam Emmanuelis viſendi gratia venerunt. Illius namque fama illas regiones cum hominum admiratione peragrabat. Tempore enim, quo reliqui principes Chriſtiani, huius tanti nominis obliti, acerbiſſimis odiis ſtimulati in mutuam perniciem ruebant, & furore cæci, opes hoſtium, qui Chriſtianis opibus imminebant, in dies amplificabant, erat illius Regis laus illuſtrior, qui pacem cum Chriſtianis principibus vnicè colebat, nec vllis præmiis allici poterat, vt cum vllo principe funeſtiſſimi belli ſocietatem iniret, & tanto ſtudio bellum in Africa, & India, contra Chriſtiani nominis hoſtes compararet. Ad hæc addebant, iter in nationes vltimas apertum, Indiam ſubactam, multas Orientis nationes ſub imperium ſubiunctas, maximas

Trium nobilium Sarmatarum Emmanuelis videndi cauſa in Luſitaniam profectio.

Ara-

Arabum, & Persarum, & AEgyptiorum classes deuictas, neque tam illustres victorias humanis viribus, aut vlla valde magna potentia consequutum, sed, vt coniici poterat, Christum, cui ille tota mente seruiebat, pro illius amplitudine dimicare. Hæc & alia multa in hanc sententiam cùm vulgò iactarentur, apud Regem Sarmatiæ, qui eodem studio bellum continenter cum Turcis & reliquis Christianæ religionis hostibus gerebat, & nobilitatem in armis, & optima disciplina continebat, præcipue laudabantur. Hoc tres illos adolescentes nobiles incitauit, vt è tam longinquis terris in Lusitaniam illius videndi gratia venirent, & simul ab illo peterent, vt eos manibus suis equestris dignitatis insignibus ornare vellet. Sibi namque omnia in armis feliciter euentura confidebant, si à Principe tam diuinis virtutibus ornato eam dignitatem adipiscerentur. Quod petebant, impetrauerunt, ipsiusque regis manibus ornati, & instructi, multisque muneribus affecti in patriam rediêre, & quacunque iter faciebant, regis ipsius virtutem & magnificentiam summis laudibus efferebant.

Hoc

Hoc anno cùm Rex Fessensis crebras excursiones in agrum Arzilæ fecisset, & multas prædas abegisset, ciuitas in magnam carnium penuriam redacta fuerat. Ioannes Coutignus vt hoc incommodum resarciret, in opulentum pagum prope Alcassarquibiium situm, qui propter itineris longinquitatem, nihil sibi à Coutigno metuebat, cum ucentis & quinquaginta equitibus, cùm to-ı nocte iter fecisset, ante exortum Solis inasit: hostes nec opinantes oppressit: quinue & quinquaginta tantùm (reliqui enim iffugerant) captiuos abduxit: mille boues um multis equis & pullis abegit, eaque mnia cum maxima difficultate, propter fluiorum altitudinem, qui ea nocte (imber nim maximus, & turbulenta tempestas exterat) supra modum creuerant, Arzilam uxit. Præfectus Alcassarisquibirii repente, ùm trecentis equitibus illius vestigiis instiit. Sed imbres prælium diremerunt. Vix Coutignus pontem quendam transierat, cùm quæ, quæ campos inundauerant, pontem perruerunt. Hostis verò metuens, ne, si vlerius pergeret, reditus sibi minime pateret, euersus est. Crebris eiusmodi excursionibus

RES AFRICANAE.

Io: Coutigni excursio.

Cou-

Coutignus hostes finitimos exterreba agris populationes inferebat, quibus in Fessensis Rex, maximum exercitum parauit, vt Arziliam obsidione pre Triginta equitum millia, & peditum septingenta millia coegit: cum iis ar rum copiis, & multis tormentis & m zibus Arziliam contendit, eamque va fossa cinxit: & crebras deinde turres e uit, tormentaque disposuit, & vrbem mentissime quatere cœpit, & cuniculo bus muros subrueret, instituit: opera enixe dedit, vt antequam auxilium c afferri posset, vrbe potiretur. Coutign men cum de illius aduentu certior fact set, Nonium Riberium, qui Regis E nuelis negotia in Hispania Bætica pr bat, & tunc se Malacæ tenebat, ado rat, vt sibi confestim multa, quæ ad onem tolerandam necessaria videbantu: teret: Emmanuelemque per literas de Fessensis aduentu certiorem fecerat, distribuerat, stationes Ducibus assig

Arziliensis bellum.

Arzilia obsessa & oppugnata.

Omnes erant in vrbis defensionem acriter incitati. Riberius nihil cunctatus est, sed omnia, quæ Coutignus postularat, continuò misit. Ioannes Mascaregnas equitum leuis armaturæ Magister, duas repente naues instruxit, in quas centum & viginti equites, & pedites, qui nauibus vehi poterant, imposuit: eique se comitem Nonius Mascaregnas frater adiunxit. Alii duo fratres eorum, nempe Emmanuel Mascaregnas, & Antonius Mascaregnas Arzilæ sub Coutigno militabant. Ii cùm Arzilam peruenerunt, iam vrbs viribus summis oppugnabatur. Nonius Riberius milites ducentos Malaca misit. Duces duo viri nobiles erant, qui propter sua in Regem Emmanuelem merita, ab eo beneficiis summis ornati fuerant. Cùm iis alii veniebant eisdem rationibus astricti: quos omnes Coutignus singulari comitate, & multis honoribus excepit, & illis stationem assignauit, quam insita virtute tuerentur. Interim nec nocte neque die ab opere cessabat, fossas transuersas, quibus cuniculos exciperet, duci, muros quassatos refici, alios intra veteres muros excitari faciebat. Franciscus Doria Genuensis, frater patruelis Andreæ

Subsidia Arzilensibus missa.

[illegible] in rebus mai- [illegible] Rode- [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] fun- [illegible] se [illegible] obiec- [illegible] hoc in [illegible], ut, [illegible] expugna- [illegible] tem- [illegible] simu- [illegible] acriter & [illegible] sagittis & [illegible] propugnatoribus nu- [illegible] torrentis assiduè [illegible] iam cunicu- [illegible] pulvere referta [illegible] recentes & inte- g[illegible] in vltimum dis- [illegible] videretur. Nostris tamen [illegible], nec industria ad repu- gnand[illegible] nec vllis telis, aut obie- ctis terroribus, loca sibi assignata deserebant,

&

& inde vt hostes summa contentione propellerent, laborabant. Multi tamen interim vtrinque cadebant.

In hoc statu vrbs erat, cùm Rodericus Barretus cum nauigiis duodecim ex Algarbio aduenit. Huius aduentu tantus obsessis animus additus est, vt confiderent, se facillime in murorum ruinis, si mœnia omnino corruerent, cum hostibus aperto Marte congredi, aut intra cuniculos manum conferre posse. In hac classe, ex eodem Algarbii regno Garsia Melius sexcentos viros acres eduxit, & alii præterea ex Algarbiensi nobilitate non mediocria auxilia rebus communibus tulerunt. Quin etiam nautæ ex eadem Lusitaniæ parte non tantum nauigandi laude præstantes, verùm & bellandi artificio non mediocriter eruditi, in vrbem obsessam nabus ingressi, fortium hominum officio functi sunt. Maurus interim quidam captiuus ad hostes transfugit, & Fessæ Regi nunciauit, vrbem esse validiore præsidio, quam ille suspicari posset, firmatam. Is hoc nuncio perturbatus, obsidionem soluere voluit: sed fuit ab Rege Mequinezio fratre suo, ne id faceret, impeditus. Iacobus interim Lu-

Nouum Arzilensium subsidium.

Aliud subsidium.

pias Sequeira cum nauibus triginta iussu Emmanuelis aduenit: & sic tandem Reges sublata obsidione discesserunt. Coutignus eos equites, qui tunc Arzilæ inuenti fuerant, eduxit, & hostium agmen postremum carpsit, & nonnullos occidit, & aliquot etiam viuos cepit. Hoc tempore Ioannes Gondissaluius Camara, insulæ Materiæ præfectus, grauem sibi iniuriam à Rege Emmanuele factam querebatur, qua offensus, insulam, & domicilium, & opes, & vectigalia deserere, & alias sibi extra Lusitaniæ ditionem sedes deligere parabat. Iurisdictionem enim insulæ, quæ fuerat maioribus suis attributa, sibi ereptam, aut, quod idem valebat, imminutam fuisse dicebat: quod minime ferendum esse iudicabat. Cùm verò ex insula profectus, in Algarbium aduersis tempestatibus iactatus esset, & Arzilam obsideri intellexisset, septingentos milites magna mercede conduxit, & summa celeritate Arzilam contendit. Sed eo iam tempore Reges castra mouerant: qui tamen redituri multis cum maiore apparatu videbantur. Nobilitas, quæ tunc Arzilæ morabatur, sumptibus exhausta, in Lusitaniam redire properabat. Eos

Arzila obsidione liberata.

Ioan: Camaræ ex indignatione [illegible] erga Emmanuelem regem [illegible].

Cou-

Coutignus retinere non poterat. Hoc Camara animaduertens, duplex militibus ſtipendium propoſuit, ſeque tempus omne, quod Coutigno videretur, in ea vrbe manſurum aſſeruit: neque commiſſurum, vt vllo in loco quiſquam ſuum erga Deum & Regem officium deſideraret. Hoc exemplo multos homines nobiles in vrbe retinuit. Hæc non indigna relatu eſſe ſtatui, vt intelligi poſſit, quorſum Luſitanorum querelæ erga Reges ſuos erumpere ſoleant. Vt enim delicati filii de parentum iniuria ſæpe conqueruntur: ita Luſitana nobilitas leuibus interdum cauſis irritata, de Regibus, à quibus enutrita eſt, graues querimonias habet. Attamen in ipſa rei indignitate, cum id caſus poſtulat, opes ſuas Regum cauſa libenter effundit, & vitam in diſcrimen ſalutis iniicit.

CAMARA verò, poſtquam officio ſuo perfunctus cum dignitate fuit, Hiſpalim conceſſit, vnde fuit ab Emmanuele literis benigne & amanter ſcriptis reuocatus. Sub idem tempus, in morte Ataidii fortiſſimi viri iactura inſignis facta eſt. Apud hunc nonnulli Arabes Oleidemetenſes in Marochienſis regni finibus conſtituti, qui tributum Emmanueli

Bellum Marochienſe.

manueli

manueli Regi pendebant, questi sunt, quòd Arabes quidam Xerquienses eorum agros vastarent, & grauissimas illis iniurias inferrent. Ataidius autem fœdere astrictus erat, ad vim, si quis eis inferre maleficium vellet, omni contentione propulsandam. Ii verò Xerquienses, contra quos fœderati Ataidii opem implorabant, erant viri nobiles & animosi, & in rebus bellicis exerciti, qui stipendiarii Emmanuelis fuerant, & tamen ab eo defecerant, & vltra Marrochium castra mouerant, & finitimos agros vastabant, multisque iniuriis Mauros Regi Emmanueli subditos opprimebant. Ataidius qui eos explorarent, continuò misit. Exploratores, illos ad radices montium, qui Clari nominantur, castra posuisse referunt. Decimo igitur nono die Maii anni eiusdem M.D.XVI. Ataidius cum equitibus quadringentis & triginta, & paucis peditibus ex vrbe profectus est, ita tamen, vt quò intenderet, nemo suspicari posset. Cùm verò circiter triginta passuum millia progressus esset, ad Dabidenses Mauros peruenit: tunc Garabienses etiam Mauri copias suas adduxerunt. Mauri, qui cum Ataidio inde profecti sunt, ad quatuor equitum

Ataidii exercitus.

tum millia fuêre. Inde in terram, quam Alguz appellant, peruenit. Eſt autem ea tellus plana, & ſumma fertilitate prædita, & Marrochienſi agro finitima, quam flumen, quod Alguz appellant, alluit. Ibi Arabum mulieres & imbellem turbam reliquit, primisque tenebris profectus, eò peruenit, vbi Rahus Benxamutius, qui erat vir fortiſſimus, magnumque in Ducibus nomen apud Arabas obtinebat, caſtra fixerat. Ibique cùm ex improuiſo hoſtes adoriretur, nemo fuit qui reſiſteret. Cædes ingens edita fuit: ſolus Benxamutius cum paucis euaſit. Ataidius cum maxima præda regredi cœpit. Primum agmen Lupus Barriga ducebat: Aluarus Ataidius Regium ſignum præferebat: ipſe ſubſidiis aciem poſtremam firmabat. Cùm verò Marrochio quatuor paſſuum millibus abeſſet, aliquot horis in loco ſatis amœno (æſtus enim erat ardentiſſimus) cum exetcitu conquieuit. Ibi Rahus Benxamutius cum ſeptuaginta equitibus primum, deinde cum multis aliis, qui ad opem illius conuenerant, caſtris obequitauit. Tum Arabas cum Luſitanis fœderatos nominatim compellans, admonuit, vt occaſionem tam præclaram ne

Alguz terra.

Luſitanorum victoria.

præ-

Rabi Benxamutii ad Lusitanorum fœderatos oratio.

prætermitterent. Si Christianos istos, inquit, occiditis, Mahumeti rem gratam facietis, gentem vestram tyrannide liberabitis, religionem à vobis violatam Lusitanorum sanguine expiabitis, & nomen virtutis egregium propter tam præclarum facinus obtinebitis. Agite fratres, agite commilitones, cras Safinium recuperabimus: perendie Azamcrem capiemus: Lusitanorum memoria ex Mauritaniæ finibus exterminata, vestrum nomen ab obliuione vindicabit. Cùm hæc maximis vocibus diceret, nostri eo ordine, quo instructi fuerant, progrediebantur. Fœderati nullum ei responsum dabant, imo cum præda ad primum agmen se conferebant, vt à periculo longius abessent. Vxor quædam illius, Hota nomine, singulari specie & pulchritudine fœmina, quam is perditè amabat, capta ferebatur, quæ illum nominatim inclamauit. Is continuò substitit. Illa à Ducibus facultatem postulauit cum viro colloquendi. Cum id impetraret, Rahe, inquit, Benxamutie, quoties mihi dixisti, te, ne me captiuam duci conspiceres, maximum vitæ discrimen aditurum? Captiuam modò duci vides, & id tamen pateris? Vbi nunc

Hotae Maurae cum Rabo Benxamutio marito colloquium.

est.

eſt amor priſtinus ? Vbi data fides ? Vbi virtus eximia, quam tibi frequenter arrogabas: Is ad hæc, Dies, inquit, longa eſt: victoria in numinis diuini beneficio, virtus in brachii mei robore conſiſtit. Illa verò puluerem manu in altum proiecit: tum addidit, Verborum tuorum fidem aura diſpellit. Abi igitur, & alia vxore, quam mihi longe, vt video, præponis, vt lubet, fruere. Ego interim vel de tua perfidia, vel de timiditate, quorum vtrumuis turpius viro ſit, non facile dixerim, perpetuam querimoniam habebo. Is ſibi continuò calceum detraxit, eumque in illam coniecit. Hoc autem ſigno, vt in more gentis poſitum erat, ſe fidem, quam dederat, minime violaturum, confirmauit. Deinde ad equites ſuos conuerſus, multa cum lachrymis & luctu diſſeruit, vt eos ad miſericordiam alliceret. Si, inquit, vos amor vnquam afflixit, ſi decus ad contemptum mortis incitauit, ſi vitam meam caram habuiſtis, opem vulneri, quod mihi amor inflixit, afferte: periculum à me dedecoris eximii propulſate: vitam meam ab imminenti fato defendite. Hanc enim mulierem ſi captiuam duci videro, diu vitam cum tanto dolo-

Rabi Benxamutii ad equites ſuos oratio.

dolore atque turpitudine retinere non pote-
ro. Cogitate præterea, quantis Mahume-
tem prophetam ſanctiſſimum meritis obliga-
bitis, ſi pro lege illius prælium inieritis.

Prælium acerrimum.

Hæc cùm diceret, eos ad certamen a-
criter incitauit, & ipſe in agmen poſtremum
inuectus, prælium atrociſſimum iniuit, ita,
vt noſtri illius impetum ægre ſuſtinerent. Al-
fonſus Norogna tunc in poſtremis hoſtem
magna virtute repellere contendebat. Huic
Ataidius ſubueniens: Noli, inquit ridens,
Mauros meos, quos multis laboribus alui,
internecione delere. Par enim eſt, vt aliquot
in ſemen relinquamus. Abi igitur in pri-
mum agmen, ego poſtremam aciem tuebor.
Gener inuitus atque recuſans, imperio ta-
men coactus, in agmen primum diſceſſit.
Ataidius equum alium (is enim, quo vehe-
batur, erat nimia laſſitudine confectus) aſ-
cendit: tum ſic hoſtes ſuſtinebat, vt ordinem
minime perturbari permitteret: ita deinde
agmen cogebat, vt interdum eſſet opus, acie
conuerſa in hoſtes impetum dare. Hoc cùm
non ſemel fieret, Rahus guttur illius nuda-
tum conſpicit: lorica namque ea parte diſ-
ſoluta fuerat. Itaque pilo maxima vi conie-
cto

Ataidii audacia.

ꝯo guttur illius transfixit: & ita vir egregie fortis, qui tam multas clades hostibus intulerat, vno ictu concidit, ruinaque ua nostrorum aciem perturbauit. Incidit nim continuo tumultus, quo nostri miserandum in modum periere. Quidam enim Alfonsum Norognam, quidam Alfonsum ıtaidium ducem deposcebant. Tantaque artis vtriusque contentione certatum fuit, : quasi in tranquillo statu Reipublicæ, cùm iues ambitione præcipites seditionem contant, ita illi in tanto discrimine dissiderent: vsque adeò, vt parùm abesset, quin ostibus relictis, ipsi inter se funestissimum rælium cum insigni furore & amentia committerent. Hanc perturbationem Mauri scœerati cùm cernerent, cum hostibus se, vt lahus admonuerat, coniunxerunt, vt tane prædæ participes fierent. Sic autem Lutani ferme omnes & insito furore, & sociorum scelere, aut cæsi, aut capti sunt: nter quos Alfonsus Norogna extitit, qui um aliis viris nobilibus occisus fuit.

Tumultus Lusitanorum & calamitas ero grauissima.

Alfonsi Norognae caedes.

HAC victoria elati Mauri, plurimum ebus suis confidere cœperunt: & quidam ab Emmanuele desciuerunt, alii verò suspensis ani-

Maurorum victoria.

animis, quid casus deinde ferret, expectabant. Nec enim credebant, viri tam fortis interitu, alium inueniri facile posse, qui rem Lusitanam ea virtute defenderet. Rahus cum insigni victoria & decore, maxima præda, & quod ille rebus omnibus anteferebat, cum vxore charissima, discessit, ita vt eum omnes admirarentur, & virtutem illius in cælum laudibus efferrent. Vxor tamen illi amoris gratiam exemplo memorabili retulit. Nam post hanc victoriam, cùm Xerifius cum Fessæ Rege prælium commisisset, Rahus ab hoste, quem fugientem persequebatur, occisus fuit. Hostis enim conuersus, equo concitato, Rahum hasta transfixit. Hota viri funus cum multis lachrymis & eiulatu procurauit, & corpus illius in sepulchrum magnis sumptibus extructum intulit. Deinde nouem se diebus à cibo & potu continuit: & sic tandem spiritum edidit: & suis mandatum dedit, vt se cum viro sepelirent. Indignum namque statuit, a viro, quem vnice amarat, & à quo ardenter amata fuerat, aut morte, aut sepultura diuelli. Emmanuel cùm ei de morte Ataidii, & de exercitus clade fuisset allatum, Nonium Masca-

Amor & fides coniugalis eximia.

Nonius Mascaregnas Ataidio suffectus.

ſcaregnam virum impigrum illi ſucceſ-
:m deſignauit. Eo tempore, quo illa cla-
accepta fuit, Iehabentafuſus in Luſita-
verſabatur, negotiis implicitus. Qui vbi
ım miſerabilem reſciuit, non mediocrem
eo dolorem accepit. Id autem illum præ-
ue angebat, quod metuebat, ne rex Em-
ınuel Maurorum ſcelere offenſus, reliquis
nde nullam fidem habendam cenſeret:
o facto cernebat, maximam rei bene ge-
ıdæ facultatem funditus interituram. Hoc
m metueret, Regem obteſtatur, ne pro-
:r aliquorum perfidiam, de reliquis ſpem
orſus abiiciat. Nullam eſſe gentem, ex
a non ſæpenumerò homines conſcelerati
ıue proditores exiſtant. Quod ſi, inquit,
ıproborum ſcelus aliorum hominum fidem
ſpectam fecerit, quo ſe conferent Reges?
ıius tandem operibus vti poterunt? Quam
n hominum auxilio deſtituti, ex animi
ıtentia gerent? Qui enim nemini fidem
bet, nemini negotium vllum committet.
bdat ſe igitur in ſyluas, & regni procura-
mem omnino deferat, opus eſt, qui vni-
rſos homines, propter nonnullorum per-
liam, auaritiæ & proditionis inſimulat.

Iehabentafuſi ad Emmanuelem Regem oratio.

Vt

attulerunt. Verum non omnes ſceleri dem participes extitere. Duces enim ſtat innoxios fuiſſe, qui, quantum ſuit, ſuos à ſcelere infando cohibu Multi præterea, quanta fide amicitia ſitanorum coluiſſent, in morte, qua r certius argumentum eſſe poteſt, aper monſtrarunt. Nam cum Luſitanis ab bus occiſi ſunt: & ii, qui ſe ſcelere minarunt, nunquam id feciſſent, ni pter Luſitanorum in deligendo duce tem & peſtiferam diſſenſionem, meri perditam eſſe proſpexiſſent. Itaque ci lutis deſperatio ex vna parte eorum a occupaſſet, & ex altera ſpes ingentis tis oſtenſa fuiſſet, ſuperauit ſpecies v tis honeſtatis ſplendorem, ita, vt n

ſupplicium ſumas. Vtrunque enim regium munus eſt, & virtutis merita debitis ornamentis afficere, & ſeuere in admiſſum ſcelus animaduertere. Sed hoc demonſtrare volo, non omnes in ſcelere fuiſſe, & intempeſtiuam ſeditionem improbis cauſam apertè ſceleris attuliſſe. Quare ſpes eſt, ſi proborum opera vti volueris, & quod eſt nonnullorum temeritate contractum, ſeueriore diſciplina correxeris, fore, vt quod eſt damni factum, cum ingenti lucro reſarcias. Fides mea multis in rebus ſatis perſpecta & cognita fuit. Vt enim tuæ dignitati ſeruirem, meis infenſus & inimicus extiti, & pro tua amplitudine nullum vitæ periculum recuſaui. Quare ſi officia mea tibi grata ſunt, te ſuppliciter oro, vt mihi, cui, antequam meam in te fidem rebus exploratam habuiſſes, multa credidiſti, nunc poſtquam meis laboribus atque periculis, quanta religione fidem colerem, documentum dedi, multo maiore committas. Confido enim futurum, vt opera mea multò plures Mauri ad nomen tuum adiungantur, quam fuerunt illi, quos metus ſimul atque cupiditas ad breue tempus a tui nominis ſtudio diſiunxit.

Haec cum ſæpè, & ardenti ſtudio dixiſſet, Emmanueli perſuaſit, vt vellet illius opera Maurorum voluntates, metu perculſas, ad ſpem rurſus Regiæ benignitatis excitare. Itaque cum Petro Maſcaregna, qui tunc Safinium proficiſcebatur, Iehabentaſuſum etiam miſit: qui in exitu menſis Iulii Safinium naues cum præſidio militum, cum armis & munitionibus appulerunt. Iehabentaſuſus literis continuò, fœderatorum ducibus adventum ſuum ſignificauit. Hi maximis lætitiæ ſignis quàm gratus eſſet omnibus illius adventus, paſſim demonſtrabant. Erat enim ille egregiè fortis, & bellandi peritiſſimus, ita, vt omnes, qui ſub illo militabant, quaſi ad exploratam victoriam ducti fuiſſent, valdè confidenter in hoſtes impetum facerent. Multi ex Mauris fæderatis, accepta prius fide (timebant enim, ne propter Ataidii cædem, aliorum ſcelus ſibi fraudi eſſet) in vrbem venerunt: quos omnes Nonius Maſcaregnas ſcelere liberavit. Hi multis promiſſis fuerunt in ſtudium Regis Emmanuelis multò acrius incitati. De ſupplicio eorum, qui ſcelus immane ſuſceperant, dubitatum in conſilio fuit. Erat enim ingens multitu-

do:

: de omnibus ſupplicium ſumere, erat icillimum. In paucos commune omnium lus vindicare, iniquum videbatur. Præ- :a timor erat, ne, ſi tunc aliquid acer- s in animaduertendo fieret, tumultus rentur, & multorum animi à nomine Re- alienarentur. Quare viſum fuit, ſuppli- ım in aliud tempus magis commodum eruari, & omnes ſceleri affines interim ſimulantur notari, vt aliquo prætextu ulatim abſumerentur.

Antonius Emmanueli naſcitur.

Carauela Luſitana capitur à Mauris.

Hoc anno Regina Maria filium peperit, i fuit Antonii nomen impoſitum. Sed pu- mortem ſtatim obiit, & Regina ex par- grauiter & periculosè laborauit. Sub idem npus vna nauis ex his, quas Carauelas :ant, quæ è Luſitania ex Algarbii regno zillam veniebat, fuit, antequam in Ar- æ portum intraret, à piratis Mauris ca- ı. Luſitana claſſis, quæ in portum ſub- ɑa fuerat, propterea quòd æſtus deceſ- at, illi opem afferre non potuit. Fran- cus Soueralis, vir fortiſſimus, qui ea ve- batur, antè quàm in prælio multis vulne- ıus confectus occumberet, res memora- les effecit: octo & viginti viri atque mu-

Gundissalui Vascii captiuitas & illustre martyrium.

lieres capti sunt. Non multis pòst diebus Gundissaluus Vascius itinerum ductor, vir animi maximi, qui cùm fuisset Maurus natione, & religione Mahumetanus, impiam superstitionem execratus, ad Christi se nomen & fidem adiunxerat, in Tingitanam vrbem se contulit, vt opera summi cuiusdam Chirurgi crus, quod illi in bello confractum fuerat, sanari posset. Vix sanitatem recuperarat, cùm nauem conscendit, vt Arzilam, in qua vrbe domicilium habebat (desiderio enim magno videndi vxorem & filios tenebatur) repeteret. Magister enim nauis dabat fidem, fore, vt intra tres horas nauem saluam in Arzilensi portu constitueret. Sed cùm ventus deficeret, duæ longæ Maurorum naues in insidiis collocatæ, in illam inuehuntur. Is quamuis esset vir in armis acerrimus, non tamen arma tunc neque præsidium vllum, quibus hostes repelleret, habebat: & cum sibi moriendum esse necessario cerneret, si in manus hostium perueniret, in scapham desiluit, vt remis periculum declinaret. Captus tamen cum paruulo filio fuit. In nauem similiter (nemo enim erat in ea, qui resistere posset)

hostes

hoſtes ingreſſi, viros & mulieres, qui ea vehebantur, Tetuamum abduxerunt. Mulieres vim & libidinem à corporibus ſuis lachrymis & gentis pecuniæ promiſſis cohibuerunt. Pretio autem perſoluto, omnes cum viris, qui ſimul capti fuerant, in libertatem reſtitutæ ſunt. Solus Gundiſſaluus Vaſcius, quamuis ingentem pecuniam pro redemptione illius multi viri nobiles offerrent, & Mauri eſſent auariſſimi, non potuit in libertatem vindicari. Erant enim hoſtes in illum, propter deſertam Mahumetis nefariam & impiam ſuperſtitionem, vehementer infenſi. Itaque cruciatus in illum diros excogitant, & primùm filium in illius conſpectu dilacerant, quem ipſe vt ſupplicium libenter pro Chriſti gloria ſubiret, verbis exhortatur. Illius deinde manus atque pedes duobus aſſeribus fibula coniunctis, atque diſcluſis alligant, & illum verberibus concidunt, & vngulas euellunt, atque vt diutius torqueretur, ita corpus paulatim carpunt, vt non celeri morte doloribus acerbiſſimis finis imponeretur. Is interim omnem à corpore dolorem nomine Chriſti ſæpius inuocato depellebat, & illi gratias agebat, quod

ſe tanto beneficio cumularet. Neque enim ſibi clarius in hac vita munus concedi potuiſſe dicebat, quam vt pro illius nomine, qui tantos in Cruce pro generis humani ſalute cruciatus pertuliſſet, vitam cum inſigni cruciatu profunderet. Neque ſolum ſuppliciis oblectari videbatur, verum & ſupplicibus verbis flagitiorum veniam poſtulabat. Hoſtes fidei conſtantia perturbati, multo grauiora animis ſupplicia perferebant. Non poterant enim pati, omnes ſuos conatus, quos ad illius virtutem frangendam & debilitandam comparauerant, ad nihilum reciđiſſe. Itaque flagrabant furore & amentia: & quò ille conſtantius in fide permanebat, & fortius cruciatus contemnebat, eò illi magis animis efferebantur, & vehementius illum nouis crucitatibus oppugnabant. Cùm verò Chriſtum in ſuppliciis laudari, & Mahumetis nomen lacerari perſpicerent, linguam illius præciderunt: qui tamen ipſo ſpiritu, qui è vultu & ex oculis eminebat, eorum immanitatem & impietatem refutabat, & clariorem triumphum tacitus ex eorum crudelitate victor agebat, quàm verbis ducere potuiſſet. Mente enim tunc cum Deo

clarius

clarius euulsa lingua loquebatur, & magnificentius Christi numini vota persoluebat, quàm si summis humanæ eloquentiæ viribus hostes exterreret. Biduo hæc cruciamenta inuicto animo pertulit, & sic tandem in cælum è corporis vinculis expeditus immigrauit. Is fratrem habebat, qui similiter sese ad Christi nomen applicuerat, & post aliquot annos ab hostibus captus, in acerbissimo cruciatu, pro Christi religione fortissime tolerato, clarissimam mortem oppetiuit: & ita fratris vestigiis insistens, idem virtutis præmium in cælo consequutus est.

Gundissalui frater martyr.

DVM hæc in Lusitania & Africa geruntur, Fernandus Gomecius Lemius, quem Alfonsus Albuquercius ad Ismaelem Persarum Imperatorem legauerat, cum suo comitatu quadraginta camelis, quem regii ad eam rem præparauerant, inuectus, quacunque iter faciebat, erat à Principibus, qui Ismaeli parebant, hospitaliter acceptus. Eum autem deducebat quidam Ismaelis dux, Habraimus Bea nomine, qui cùm Carmasam peruenîret (ea fuerat olim ciuitas valde frequens & opulenta, & propter rebellionem, Ismaelis iussu vastata, in cuius tamen arce mili-

RES INDICAE. Lusitanici ad Ismaelem legati hodæporicon.

Carmasa ciuitas.

militum præsidia collocata erant) Ismael eum prohibuit, ne vlterius ipsius iniussu progrederetur. Interim Ismael equos, qui in alia ciuitate alebantur, ad se perduci imperauit. Postridie nostri Ismaelis permissu Carmam peruenêre, quæ ciuitas est muris, & vallo, atque fossa munita. Inde in templum magnis sumptibus ædificatum, prope fluuium latissimum, qui tellurem variis aquarum deriuationibus valde fertilem & amœnam reddit, deducti sunt. Quacunque autem iter faciebant, erant à ducibus honorifice accepti, & omnibus rebus ad victum necessariis large atque munifice donati. Cùm verò Caixamum peruenissent, quæ ciuitas est mœnibus egregie munita, multisque rebus opulenta, Mirabucaca, qui tunc Ismaelis exercitum imperio continebat (is autem Goæ Albuquercium Ismaelis nomine salutauerat) cum legatis regis Daquemensis, atque Zabaimi Idalcami, qui apud Ismaelem versabantur, & cum magno equitum & peditum comitatu illis obuiam prodiit. Ibi decem dies commorati sunt. Inde corporibus iam ab labore refectis profecti, decem iustis itineribus ad Ismaelis castra (in campo namque

Carma ciuitas.

Caixamum.

versa-

versabatur) tandem perducti sunt. Ante tamen, quàm in castra peruenirent, Regiæ præfectus, cuius status erat amplissimus, & opes immanes, eis obuius factus est, & tantisper illos sermone periucundo & humano detinuit, dum illorum sarcinæ, quæ à camelis ferebantur, accederent. Tunc eorum tabernacula prope sua figi præcepit, illisque conuiuium instrui imperauit. Vix in sellis consederant, cùm eis Ismael munera satis large in conuiuium misit. Cum ad eum locum peruenêre, supra mille, vt arbitrabantur, milliaria confecerant. Regia verò castra locata erant in campi planicie, montibus excelsis & editis multa niue coopertis inclusa. Numerus tabernaculorum quinque & triginta millium fuisse dicebatur: Equites supra centum millia: & magnus etiam mulierum numerus, & famulorum innumerabilis turba illis castris continebatur. Postridiè Ismael venatum profectus, octo millia equitum duxit: modico tamen omnes interuallo ab eo distabant. Illi tantum, qui eum conuenire volebant, propius accedebant: explicatoque negotio, cuius causa venerant, abscedebant continuò, & in ordinem reducebantur.

Ismaelis Sophi castra.

Conuiuium Praefecti Regiae Persicae.

bantur. Præfectus Regiæ dimiſſus eſt, vt legatos laute acciperet. Is, vt ornatius eſſet conuiuium, aliorum etiam regum legatos inuitauit. Multis dapibus, & maxima vini copia, & cantibus, & ſymphonia celebratum conuiuium fuit: omnesque tandem, qui fuerant inuitati, veſtibus bombycinis auro intertextis donati ſunt. Conuiuium fuit a diei principio ad veſperum perductum. Iſmael interim a venatione reuerſus præter tabernaculum vbi conuiuium celebrabatur, tranſiuit. Omnes egreſſi ſunt, vt eum ſalutarent. Is Luſitanum legatum alliis veſtibus atque muneribus ornauit. Non multis poſt diebus legatus intromiſſus eſt, vt legationem exponeret. Iſmael illum in tabernaculo pulcherrime facto, quod auri miro fulgore ſplendebat, & in loco ſublimi aureis veſtibus inſtrato, Regibus & Principibus qui illi parebant, ſtipatus expectauit. Literas hilari fronte accepit, legatum cum ſociis ſedere iuſſit: tum de valetudine Pontificis Maximi, de ſtatu & amplitudine multa quæſiuit. Deinde de Regis Emmanuelis moribus, ætate, conſuetudine, de illius imperio, de filiorum numero percontatus eſt.

Luſitani legati cum Sopho colloquium.

Po-

Postremò de Alfonsi Albuquercii moribus atque virtute, de armorum studio, de pacis institutis non pauca etiam cum singulari significatione humanitatis interrogauit. Munera deinde, quæ legatus illi Albuquercii nomine deferebat, accepit, & quam grata illi essent, multis signis ostendit. Postquam verò iucundo sermone tempus aliquod cum legato comiter insumpsit, mensam insterni, & dapes apponi iussit: aliam verò mensam conquisitissimis epulis extructam prope suam legatis & principibus qui aderant, similiter apparari præcepit. Celebratur omnium sermone conuiuium. Mahumetis interim vinum vetantis iussa contemnuntur: aquam vino admisceri summum nefas existimatur: maioribus inuicem poculis inuitantur. Dux quidam instat, & vrget, & per Ismaelis vitam conuiuas obtestatur, vt totum vinum hauriant. Ismael maximum poculum vino plenum ostentabat, &, num satis oppletum esset, interrogabat: deinde totum, quasi præclarum facinus ederet, ebibebat. Tum se iactabat, quòd ille solus tantum vini hausisset, quantum illi omnes, qui aderant, bibere minime potuissent. De mensa dapes & *Epulum ab Ismaele Sopho legatis praebitum.*

vinum,

vinum, ſi quid eſſet quod ſuauius videretur, legatis mittebat. Multis interim iocis inter ſe ludebant, & omni ratione dabant operam, vt animos ab omni cura ad hilaritatem traducerent. Nullis cæremoniis, nullis myſteriis erat locus relictus. Conuiuium cùm duabus ante meridiem horis inſtitutum fuiſſet, ſub occaſum ſolis finitum fuit. Legati aliis veſtibus atque muneribus ornati, & in tabernacula dimiſſi ſunt.

Legationis Luſitanicae capita.

Castra interim frequenter mouebantur, ſed idem ſemper cultus, & inſtitutum vitæ permanebat. Legatis tandem reſponderi placuit. Summa legationis tria capita continebat. Primum erat, Regem Emmanuelem cupere cum illo ſocietatem coire, ita, vt eoſdem amicos & inimicos haberent. Et quia nouerat, illi cum Turcarum Imperatore, & cum Sultano Aegypti bellum eſſe, ſe ad idem bellum opem, quam maximam poſſet, allaturum. Alterum caput erat, vt Iſmael ad amicitiæ fœdus coofirmandum, legatos in Luſitaniam ad Emmanuelem mitteret. Albuquercium enim operam daturum, vt ii commodiſſime Armuzio in Luſitaniam nauigarent. Poſtremum erat, quo Albuquer-

quercius ab Ismaele postulabat, vt Persas, qui Zabaimo Idalcamo in bello contra Lusitanos operam nauabant, reuocaret: & deinceps eis bellis, quæ contra Lusitanos mouerentur, interdiceret. Responsum est ad primum caput, verba cum factis minime consentire. Si Rex Emmanuel amicitiam illius expetebat, cur Armuzium, quæ ciuitas Ismaelis imperio tenebatur, & illi tributum ex fœdere pendebat, Lusitanorum armis occupari, & præsidiis suis teneri permittebat? Quod verò ad legatos attinebat, viam esse longinquam & periculosam, multisque difficultatibus impeditam. Sed se anno sequenti bellum Turcis illaturum, & famam belli, quam sperabat in Lusitaniam peruasuram, vice legatorum futuram. Bello verò contra Selymum profligato, tum demum signa in Arabiam se inferre constituisse: ad quod bellum nullius se Regis ope indigere. Si vellet Albuquercius amici officio fungi, auxilium quod in Arabicum bellum offerebat, in bellum, quod contra Catifam & Baharem, ciuitates in intimo sinu Persico sitas, quæ ab illo defecerant, moliri statuebat, reseruaret. Tunc

Ismaelis Sophi ad legationes responsum.

enim

enim opus ſibi Albuquercii auxilio propter Armuzii vicinitatem, fore. De militibus verò, qui ſub Zabaimo militabant, ſibi liberum non eſſe. Primum enim, milites, qui paſſim extra imperii ſui fines vagabantur, eſſe legibus ſolutos, imperioque illius aſtringi non poſſe. Deinde ſibi cum Zabaimo Idalcamo amicitiæ fœdus eſſe, quod ſine ſcelere nefario violari non poſſet. Se tamen ad illum literas daturum, quibus hortaretur, vt Luſitanos bello minime laceſſeret. Poſtremo ſe ducibus ſuis, qui mare Perſicum nauigabant, præcepiſſe, vt Albuquercium vnice colerent, illiuſque voluntatem nunquam offenderent, ſed omnia potius amicitiæ conſtantis officia illi præſtarent. Reliqua verò ſe literis & ſermone, quem cum legato habiturus erat, vberius explicaturum. Hæc quidem tunc reſpondit, paucis autem poſt diebus caſtra mouit, & montes, qui in ambitum duodecim paſſuum millibus patebant, exercitu circunducto cinxit. Deinde cùm paulatim vndique beſtiæ pellerentur, in campi planiciem, quam montes omni ex parte claudebant, compulſæ ſunt. Tum legatum cum ſociis, & paucos præterea viros

Iſmaelis Sophi venatio.

pri-

narios accerſit, deinde ſagittis maxi-
n earum numerum confixit. Poſtremò
ncum gladium diſtrinxit, quo multas in
s partes vno ictu diſſecuit, & quandam
ndum longitudidem vno tantum vulne-
iſcidit: erat enim ſummis viribus, &
ulari in armis dexteritate præditus. Tan-
ı cædendi labore defatigatus, reliquis, vt
iarum ſtragem ederent, permiſit. Interim
ɔ cum legato ſermonem iucudiſſime con-
bat, & quomodo Emmanuel venaretur,
uo ſtudio nemora, & ſyluas peragraret,
rrogabat. Deinde quatuor millia paſſuum
greſſus, piſcationi operam dedit: & ipſe
nibus ſuis retia iaciebat, & noſtris piſces
naniſſime porrigebat, omnique ratione
;nabat, vt eos omnibus facilitatis ſignis ad
ſtudium alliceret: quod quidem non erat
ulatione aliqua fraudulenter elaboratum,
in natura illius penitus inſitum. Erat
m natura clemens, & à curis triſtiſſimis
nus, & in omni genere ſermonis vrba-
atque iucundus. Inde motis caſtris, in
ı amœniſſima, hortis atque pomariis or-
: ſingulari conſita peruenit. Cupiebat
n, vt noſtri regionis amœnitatem ocu-
lis

Piſcatio Iſmaelis Sophi.

lis aſpicerent, vt omnia laudibus in Luſitania celebrarent. Deinde cùm legatus inſtaret, vt ſe miſſum faceret, ab illo petiuit, vt Tauriſium concederet, & ibi eum opperiretur. Se namque velle legatum ad Albuquercium cum illo mittere. Luſitanos pecunia & muneribus variis affecit, eoſque duci cuidam commiſit, vt in vrbem illam deduceret.

Tauriſii ciuitatis deſcriptio.

Decem autem itineribus Tauriſium peruenêre. Ciuitas eſt ædium magnificentia, & ciuium frequentia, & diuitiarum abundantia, & telluris fertilitate, & amœnitate illuſtris & clara. Eam multi Chriſtiani Armenii incolebant, qui Luſitanos Chiſtiani nominis coniunctione frequenter inuiſebant, multisque notis egregiæ cuiuſdam voluntatis inſitam in eos caritatem demonſtrabant. Ciuitatis autem rectores & Principes nullum in eos officium prætermittebant. Poſt viginti dies (legatus enim, quem Iſmael mittere decreuerat, in grauiſſimum morbum inciderat) iuſſi ſunt indè diſcedere, & regionem natura fertilem, & cultura nitidam peragrare, donec tandem Caixam ciuitatem opulentiſſimam peruenirent.

Caixa ciuitas.

rent.

Indè Zirazium, quindecim itineribus *Zirazium ciuitas.*
ćti sunt. Hyems erat, & viæ niuibus
ɔtæ iter impediebant, ita vt esset neces-
multis viam, qua nostri progredieban-
aperiri. Ex ea ciuitate Dux cum magna
tum multitudine, vt reliqui duces atque
ećti in omnibus vrbibus, in quas lega-
ntenderat, facere solebant, obuiam illi
iit. Fuere ibi similiter benigne & satis
italiter accepti. Vrbis princeps interue-
cuius aduentu festi dies agitati sunt, &
ri multo lautius & magnificentius epu-
Legatus, quem Ismael ad Albuquercium *Ismaelis ad Albuquercium Legatus & munera*
literis ad Emmanuelem Regem destina-
t, eò tandem cum muneribus variis ad-
t. Inter alia munera, quinque pulcher-
os equos ephippiis aureis & argenteis,
ı emblematis admirabili fulgore collu-
:ibus & vestibus bombycinis instraćtos
Emmanuelem mittebat: & auream ga-
ı, & multa aurea & argentea vasa singu-
opere perfećta. Inde Laram profećti *Lara ciuitas.*
: è Lara Armuzium tandem traiiciunt
tempore, quo iam Alfonsus Albuquer-
obierat, & Lupus Suarius Indiam re-
ıt. Literæ, quas Emmanuelis Ismae- *Ismaelis ad Emmanuelem literae.*
lis

lis legatus ferebat, erant in hanc ſententiam ſcriptæ. Regi magno, ſublimi coronæ prædito, maximo Principum Chriſtianorum decori & ornamento, magnanimo, feliciſſimo Portugaliæ firmamento Salutem. Facinora tua ſunt cum roſis odoris ſuauiſſimi iucunditate conferenda. Has literas ſcribo, vt ex illis intelligas, me tibi felicitatem cum dignitatis amplificatione non minus, quam ſi frater meus eſſes, optare. Velim ſcias, domeſticum quendam meum in Indiam iuiſſe, vbi tuus magnus, & laudatus, & à te ſummo conſilio ad tantum munus obeundum delectus Imperator verſabatur. Is famulum illum noſtrum, & illius comites benigne complexus eſt, omniaque illius officia in eos conſtitere: quod ego non mediocre amoris argumentum iudicaui. Id me mouit, vt virum è meis domeſticis & familiaribus Soleimanum nomine, ad illum legarem, vt inſtitutam amicitiam fortius confirmaret. Cupio igitur, vt mutuis literis & officiis hoc amoris vinculo arctius illigemur. Deus Omnipotens regium tuæ perſonæ decus, & amplitudinem, & Imperium, atque familiam ſempiterno præſidio tueatur

r. Albuquercium verò literis ad illum da-
;, Imperatorum columen, maris Leonem
rtiſſimum, maximæ virtutis virum, & a-
s eiuſmodi titulis illuſtrabat. Addebat
inde: Vt cum ſol exoritur illius ſplendor
oculis iucundus, & vt odorum fragran-
ı nares ſuauitate perfundit: ſic res à te ge-
: me ſingulari voluptate permulcent. Hoc
›quentiæ genere epiſtolam contexebat,
luntatemque in illius ſtudium vehemen-
r incitatam eſſe declarabat. Poſtremo ab
o petebat, vt aliquot artifices ſibi mit-
ret, qui tormenta conflare, & expolire,
›ſſent. Similiter & Mirabucaca literis ad
.lbuquercium datis laudes illius exaggera-
at, & animum ſuum illius amore vehe-
ıenter incenſum eſſe, teſtificabatur.

Iſmaelis literarum ad Albuquercium argumentum.

HIERONYMI OSORII SILVENSIS ALGARBIORVM IN LVSITANIA EPISCOPI DE REBVS EMMANVELIS, LVSITANORVM REGIS INVICTISSIMI, VIRTVTE, ET AVSPICIO GESTIS.

LIBER VNDECIMVS.

Sultani Aegyptii aduersus Lusitanos in India bellum.

DVM hæc gerebantur, Sultanus magnam classem comparauerat, vt rursus Lusitanos si posset, Indiæ possessione pelleret. Ad id autem fuerat ab omnibus ferme Regibus Indiæ literis stimulatus, qui omnes opes suas illi ad id bellum præsto futuras asserebant. Is & spe, quam illi Indiæ Principes afferebant, & dolore, quo illum vectigalium iactura conficiebat, inductus (opes non magnas Lusitano-

rum

m armis amiserat) classem viginti septem
rium instruxit. In hac classe septingenti
ameluci, in quibus totum militiæ robur
nsistebat, & trecenti Turcæ, & mille Sa-
ceni Tunetenses atque Granatenses in-
ant. Maximas præterea copias Indi Reges
minime defuturas ostenderant. Tormen-
rum & munitionum erat ingens numerus.
uic classi Soleimanum, natione Turcam
rum maritimarum peritissimum, qui longo
mpore sub Turcarum Imperatore stipen-
a fecerat, & ab eo ad Sultanum transfu-
erat, præfecit. Is ex Heroum ciuitate so-
itis anchoris in insulam Camaram conten-
it: in cursu tamen triremem vnam amisit.
Mirhocemum verò, qui post amissam ad
Dium classem, duas naues, & vnam rostra-
am suis sumptibus ædificarat, sibi socium
diunxit. In ea insula arcem instituunt,
quam Sultanus Mirhocemo committi præ-
ceperat. In arcis structura circiter annum
consumunt. Inde, vt Adenam oppugnent,
discedunt. Rex enim illius vrbis Mirhoce- *Adenæ oppugnatio.*
mi iniuriis offensus, ne commeatus vllus in
insulam importaretur, proposita capitali
poena vetuerat. Adenam verò Soleimanus

& Mirhocemus diu atque vehementer oppugnarunt, & muri etiam partem tormentis diruerunt: sed tanta vi fuerunt à ciuibus repulsi, vt cogerentur re infecta in insulam redire. Inde Iudam, vt melius rei frumentariæ prouiderent, petiêre. Ibi hostili dissensione inter vtrunque ducem concitata, Mirhocemus Soleimani insidiis oppressus interiit. Emmanuel de classis huius apparatu certior per literas sibi Rhodo missas factus fuerat. Itaque Lupo Suario præceperat, vt non expectaret, dum ea in Indiam nauigaret, & se cum classe Regum coniungeret, sed ipse in Arabicum sinum delatus eam euerteret. Suarius, vt imperata conficeret, diligentiam adhibuit. Itaque tres & quadraginta naues celeriter instruxit.

Mirhocemi cædes.

CVM hac classe, in quam mille & ducenti milites Lusitani, & mille Indi conscripti fuerunt, Goa soluit octauo die mensis Februarii, Anno salutis M.D.XVII. Zacotoram verò aquandi gratia petiit: Inde Adenam, vbi hostes consistere suspicabatur, inuectus est. At illi, vt dictum est, inde discesserant. Suarius naues in portu constituit, & in vrbem globos coniicit. Tres ciuitatis Prin-

Classis Lusitanica.

ANNVS nati Christi 1517.

Adenae deditio repudiata.

rincipes Mirhamiriami iussu, qui adhuc
bis imperium tenebat, ad illum supplices
um clauibus accedunt, & petunt, vt vrbem
mmanuelis nomine, cui seruire deinceps
mma fide & studio volebant, in deditio-
em acciperet. Is oblatam ciuitatem repu-
iauit. Id enim, vt dicebatur, in mandatis
xceperat, ne Adenam oppugnaret, ne ve,
ea ciuitas in deditionem sponte sua veni-
t, possessionem illius occuparet. Verum
andata certa non possunt casibus incertis,
ios temporum varietas & inconstantia gu-
rnat, accommodari. Quocirca maximo
terdum animo opus est, ad consilium cum
rum varietate commutandum. Nam cum
iimus nimis iram absentis Principis exti-
escit, multæ occasiones elabuntur, quas
nissas postea multi sine fructu lamentan-
ir. Quocirca Epaminondæ factum debitis
udibus ornatur, qui cum tempus, Impe-
i legibus definitum, illi expletum fuisset,
mperium tamen duobus mensibus contra
eges, vt hostes bello frangeret, retinuit,
im sciret, esse sibi capitale supplicium à
iuitate constitutum. Itaque maluit vitæ pe-
culum adire, quam nimia obedientia pe-
ricu-

riculum non omni contentione à patria propulsare. Quod si Suarius fecisset, ab eo Principe, cuius offensionem metuebat, fuisset non mediocribus honoribus propter eam animi magnitudinem affectus. Interim verò ne, quod ciues offerebant, negligere videretur, dixit sibi esse in animo cum hoste confligere, propterea non posse ibi in facienda pace tempus conterere, ne, dum in conditionibus scribendis immoratur, hostes effugiant. Se breui, vt confidebat, rediturum, operamque daturum, vt pax multo tunc commodius firmaretur. Commeatu sibi tantum, & magistris opus esse. Ciues hoc responso lætitia incredibiliter elati sunt, eamque voluptatem, quam ex inopinata libertate perceperunt, multis signis indicarunt. Commeatum verò large suppeditarunt, & quatuor magistros, qui mare illud Arabicum sæpissime peragrarunt, Suario tradiderunt. Inde profectus vela dedit, & Aluarum Castrensem cum Iacobo Pereira præmisit, vt aliquem exciperent, ex quo possent explorate cognoscere, vbi hostium classis consisteret. Pereira nauem vnam cepit: ex captiuis autem cognouit classem hostium in Iudæ

portu

ortu constitutam esse. Soleimanum verò in imo habere, rursus Adenam oppugnare, arcem Camarensem perficere, deinde in ndiam, vt Lusitanos opprimeret, nauiga-:.

SVARIVS cum ostium sinus Arabici inare vellet, tempestate subito coorta iacta-s est, parumque abfuit, quin classis vnirsa deprimeretur. Aluari Castrensis nauis genti sarcina grauata (tria namque nauigia astrensis ceperat, & omnem prædam in uem imposuerat) fluctibus hausta fuit, & nes, qui in illa vehebantur, interiere. empestate sedata Suarius cursum tenuit, ante, quam Iudam perueniret, duodeuiiti Christiani Veneti (hi erant fabri, qui stium classem reficiebant, & cum septem urcis profugerant) ad eum deducti, narnt Mirhocemum à Soleimano occisum isse, propterea quod eum Mirhocemus veno tollere parabat. Classem verò in terram bductam, ciuitatem immunitam esse, inrmaque præsidia ad vrbis defensionem conituta. Hoc accepto nuncio Suarius adceleuit. Sed alia tempestas valde turbulenta lum à cursu transuersum deduxit. Nauis

Lusitanae classis ex tempestate periculum.

Alia tempestas.

vna

macrum & aridum : ciues non cibar
tum , fed aquis etiam aliunde im
vtuntur. Locus propter religionem fi
Iuda ciuitas & portus. tari cœpit. Inde namque vrbs , qua
cam nominant , vbi Mahumetis fepu
vifitur , itinere diei vnius abeft. P
locus , eo quod in oræ medio fitus
idoneus ad aromata , & reliquas Indi
ces exponendas , quæ inde camelis in
ptum deportari folebant. Portus eft
breuia , & fcopulos admodum freq
infeftus. Vrbs non erat ita munita ,
dionem fuftineret. Domos tamen
fublatas cœnaculis , & non minimi
ptibus ædificatas. Suarius Alfonfum
fium , & Dionyfium Fernandium
portus altitudinem explorare iuffit.

pites flexus, esset necesse latera crebris tormentorum ictibus exponi. Ex vrbe namque & ex stationibus ad eam rem præparatis densæ pilæ iaciebantur. Habito consilio, statutum fuit, antequam tormenta, quæ erant in stationibus in littore constitutis, adactis clauis impedirent, ne hostibus vsui esse possent, non esse cum tanto periculo vrbem oppugnandam. Vt autem id fieri posset esse commodissimum naues duas onerarias, & vnam rostratam nauem Mirhocemi, quæ in portu consistebant, incendere, vt, dum hostes alia cura auersi ignem restinguere conarentur, nostri facilius id quod cogitarant, efficerent. Ignis quidem coniectus fuit, & naues incensæ: hostes nihilominus à stationum & tormentorum præsidio minime deducti sunt. Itaque nostri, qui in terram desilierant, stationes oppugnare nôn sunt ausi. Classis interim magnum damnum ab hostibus accipiebat. Suarius igitur inde classem deduxit, & in Camaram cursum direxit. Sitis enim atque fames multum nostros vexabat, & non paucos interimebat. Insulam verò habitatoribus vacuam offendit. Omnes enim metu in continentem profugerant. Suarius

Iudæ oppugnatio frustra tentata.

Suarius in Camaram nauigat.

arius in Aethiopiam Franciſcum Gaam, & Laurentium Coſmium cum illorum nauibus miſit. Qui tamen nullum ex ea regione commeatum importarunt, ita, vt ingraueſcente fame multi perirent. *Odoardi Galuani mors.* Ibi Odoardus Galuanus, qui ab Emmanuele fuerat ad Aethiopiæ regem cum honorifica legatione miſſus, ſenio atque morbo confectus, è vita migrauit. Suarius arce, quam hoſtes ædificarant, euerſa, ex inſula diſceſſit, & extra ſinum egreſſus, Zeilam aduectus eſt.

Zeila Aethiopiæ ciuitas. Ea vrbs extra ſinum Arabicum, prope ipſius ſinus aditum in ora Aethiopiæ ſita, ciuibus frequens, & commercio locuples erat: ædes amplas & editas habebat. Gens erat è variis nationibus eò confluentibus mixta. Et ſic eueniebat, vt pars nigro, pars verò candido colore, multi medio inter nigrum & candidum diſtincti, in ea verſarentur. Eam Suarius, vt inde cibaria pararet, fame coactus petierat. Multitudo claſſis metu diffugit. Viri militares, vt aditu noſtros *Zeilæ oppugnatio.* arcerent, vrbis præſidio relicti ſunt. Noſtri cum cernerent, armis, non precibus neque pretio famem ſibi depellendam eſſe, communi conſilio vrbem debellare conſtituunt.

unt. Ea non erat cincta muris, aut turribus, & stationibus vllis munita. Itaque in terram disiliunt. Primam aciem Garsia Coutignus, & Ioannes Sylueira ducebant. Postremam Suarius cum reliquis Ducibus agebat. Qui primi exierant, instructi reliquas copias expectabant. Sed id cum lentius, quam res postulabat, à Suario fieret, ii qui in terram egressi fuerant, conuitiis exagitati, moram ferre minime potuere. Exprobrabant namque illis hostes ignominiam in vrbe Iuda ab hostibus acceptam. Ibi non minus liberali hospitio eos accipiendos esse dicebant, quam à Soleimano accepti fuerant. Primi Gaspar Syluius, & Arius Syluius, & Antonius Ferreira Fogaza, homines dedecoris insolentes, qui laudis cupiditate mortem contemnebant, in hostes ruunt, reliqui omnes continuo sequuntur. Hostes vndique confluunt, & conferti impetum egregie sustinent. Nostros tamen & fames, & conuicium, & accepta ad Iudam macula acriter stimulabat. Itaque impressione facta hostes fundunt, multos cædunt, & reliquos in effusam fugam coniiciunt. Vrbs ad hunc modum omni præsidio nudata, nostris præ- *Zeila capta & spoliata.*

dæ

dæ relicta fuit. Simon Andradius misit, qui Suario diceret, (is adhuc se in classe tenebat) illum iam tuto posse in vrbem ingredi. Esse namque propugnatoribus vacuam. Id Suarius durius tulit, quam Andradius opinatus fuerat. Existimauit enim, eo quod prælio non interfuerat, sibi timiditatem & ignauiam obiectari. Itaque hominem ob eam causam asperis verbis accepit. Vrbs direpta fuit: erat autem plena commeatu, è quo pars tantum non valde magna in naues imposita fuit, & vrbs coniectis vndique flammis absumpta. Hic vnus homo Lusitanus, qui remigio celocis præerat, cui celoci Georgius Quadra præfectus fuerat & à classe Odoardi Lemii disiectus, in vrbis huius littore captus extiterat, vinctus asseruabatur. Tum demum urbe direpta, in libertatem vindicatus est.

Suarii imprudens factum.

Inde Suarius Adenam petiit. Ibi malo coactus intellexit, quod consilio prospicere rectius fuisset, non esse præsens emolumentum spe futuri, quod in aliena fide consistit, omittendum. Suarius enim, qui fiducia benignitatis, quam præ se Mirhamiriamus tulerat, cibaria Zeilæ comburi iussit,

ſit, eorum neceſſitate grauiſſimis ſe diffi-cultatibus implicatum ſenſit. Cùm enim Mirhamiriamus exploratum habuiſſet, il-lum in eo curſu nihil memorabile geſſiſſe, & claſſem imminutam reducere, & ma-gnam exercitus partem abſumptam eſſe, & hominem etiam contemnere ex eo tem-pore cœpiſſet, quo claues vrbis repudia-rat, acceptæ libertatis immemor, illum commeatu iuuare noluit, & aquam maligne & auarè præbuit. Hac inopia compulſus rurſus in Aethiopiam tranſmiſit vt ex vr-be, quam appellant Barboram, quæ Zeila octoginta paſſuum millibus abeſt, cibaria pararet, & in illis oris aquaretur. Inde cum hominum, & nauium iactura, & non me-diocri dedecore Armuzium petiit. Nec enim Adenam præſidio Luſitano muniuit, neque Sultani claſſem incendit, neque Iudam ex-pugnauit, neque Matthæum Regis Ae-thiopiæ legatum in loco Aethiopiæ tuto, vt fuerat iuſſus, expoſuit: & claſſem quaſſa-tam, & homines, qui tempeſtatis vim, & hoſtium crudelitatem, & mortem, quam fames & ſitis multis attulerat, euaſerunt, multis incommodis vexatos adduxit. Ante-quam

Barbora ciuitas.

quam verò Armuzium perueniret, Alexium Menesium, qui classem, quæ erat in Lusitaniam profectura, instrueret: & Lupum Villalupensem celoce in Lusitaniam, vt quod in ea nauigatione parum feliciter gestum fuerat, enunciaret, misit. Celocis magister erat Petrus Vascius Vera, nauigandi peritissimus. Huius celocis aduentus maximam in Lusitaniam admirationem cunctis incussit, cùm cernerent, adeò paruum nauigium tot maria emensum, eos fluctus & tempestates superasse, quibus maximæ naues, omnibusque rebus instructissimæ succumbunt.

Celocis ex India in Lusitaniam aduentus.

SVARIVS Armuzii rebus ordine constitutis, in Indiam nauigauit. Ibi Antonium Saldagnam, qui eo anno Olysippone cum classe quinque nauium soluerat, offendit. Is, vt cum maiore classe mare Arabicum obseruaret, & regionibus illis acre bellum inferret, & Fernandus item Alcasoua, vt vectigalia tractaret, & quæstoribus præesset, missi ab Emmanuele fuerant. At ipsius Suarii classis, præter alia incommoda, erat etiam dissipata. Quædam enim naues ad Melindem ventis delatæ sunt: quædam Mozambiquem petierunt: quidam verò nauarchus

chus intra ſinum Arabicum, in oppidum Aethiopiæ aduectus fuit, vbi ab Hieronymo Oliueira fuit occiſus. Oliueira namque ſe ignominia ab illo fuiſſe affectum querebatur. Ad eam verò cædem, ſocium ſibi quendam virum audacem nomine Menendum Alfonſum, aſciuerat. At eques quidam fortiſſimus, nomine Ioannes Rodericus Pelagius, qui in eadem erat naui, Menendum Alfonſum in vindictam illius ſceleris confeſtim occidit. Oliueiram autem, quòd eſſet vir nobilis & gratioſus, vinctum Prætoris iudicio reſeruauit. Hic exitus parum felix fuit claſſis illius, quæ tantam ſui expectationem concitârat. Suarius autem, cum iam, vt ſcriptum eſt, pacem cum Coulami regina confeciſſet, & cuperet in ea vrbe arcem ædificare, Hectorem Rodericum, virum ſane fortem, antequàm in Arabiam nauigaret, Coulamum miſerat, illique in mandatis dederat, vt Reginæ diceret, ſibi opus eſſe domo munita, in qua Luſitani contra Saracenorum iniurias tuti eſſe poſſent: ne ſimilem cladem illi, qua Antonius Sala abſumptus fuerat, acciperent. Id Regina non grauate conceſſit. At Rodericus,

Suarii claſſis incommoda.

Arx Coulami ſub domus prætextu ſtruitur.

Saracenorum de Lusitanis querelæ & monita.

cus, quamuis domum se ædificare simularet, arcis fundamenta iaciebat. Saraceni cum id animaduerterent, ciues admonebant, vt principio tyrannidis obsisterent. Arcem illam eorum ceruicibus imminere, iugumque principibus imponi, quod si vellent postea à corpore repellere, futurum, vt in ea contentione operam frustra consumerent. Principiis obsistendum, malique nascentis radices euellendas. Adultam enim pestem exsecari difficillimum. Artes Lusitanas notas esse: per speciem fœderis & amicitiæ dominationem quæri: domus amplioris obtentu arces excitari: homines nihil hostile suspicantes libertate spoliari, omnibusque tandem bonis euerti. His sermonibus ciues solicitabant, & Reginæ ipsius aures sæpius obtundebant. Illa vero cum sciret Lusitanos & graues amicos & inimicos esse, maluit amicorum fidem experiri, quam inimicorum odium periclitari. Memoria repetebat, quam pœnam Rex Calecutii perfidiæ & inconstantiæ pertulerat, & quantis præsidiis Rex Cochimi propter egregiam in Lusitanos fidem, statum suum munierat. Itaque nullis sermonibus a fide semel data dedu-

Prudentes.

Constantes.

deduci potuit. Opus interim crescebat. Regina verò cum filio, vt bellum, quod cum rege Trauanzoris (quod regnum erat Coulamo finitimum) motum fuerat, administraret, ex vrbe discesserat. Saraceni tunc vigilantius plebem in Lusitanum nomen incitabant, & discordias serebant, vt tumultus oriretur, quo posset opus impediri. Sed Hectoris Roderici prudentia singularis extitit. Sic enim suos instituit, vt conuitiis lacessiti, nullum verbum acerbius emitterent, sed omnia moderate ferrent. Eos præterea ita continebat, vt in vrbe minime vagarentur. Cum rectoribus præterea ciuitatis familiaritatem contraxerat, ita vt (sic enim Regina imperauerat) illi opes suas ad præsidium, vbi opus esset, obtulerint. Interim Regina bello confecto in vrbem regressa, omnes motus repressi sunt, & arx ad summum perducta.

Hectoris Roderici prudens institutum.

DVM Suarius Arabicum mare nauibus peragrabat, Goterrius Monroius, qui Goæ præfectus erat, Fernandum Monroium fratrem suum, vt Suarius statuerat, in Maldiuenses insulas miserat, vt naues ex Arabia venientes exciperet. Ioannes Gundis-

Naues duae captae.

faluus Albicaftrenfis, qui triremi cuidam præerat, cum illo profectus eft. Hi duas naues Coiequii viri potentiffimi multis opibus onuftas ceperunt. Ioannes præterea Monroius cum nauibus quinque iuffus ab eodem Goterrio fuit oram Chaulis fpeculari. Hi nauem vnam, quæ ex Arabia veniebat, in fluminis oftio, quod Maim appellant, cepère. Dux arcis in eo loco fitæ decem longas naues, vt in noftros inuaderent, fumma celeritate, comparauit. Prælium inter vtramque claffem dubia victoria commiffum fuit. Hoftes tamen cùm graue damnum accepiffent, reuerfi funt, quos noftri (pugna namque periculofa & anceps extiterat) infequi noluerunt. Ioannes Monroius vltra progreffus, Chaulem petiit. Aluarus Madureira, vir Lufitanus, qui Goæ vxorem & domicilium habebat, metu pœnæ (virum enim Lufitanum occiderat) in continente apud Saracenos exulabat. Is in eo curfu ad Ioannem Monroium fe contulit. Monroius illi fidem dedit, fe illi veniam, fi Goam redire vellet, impetraturum. Is pro tanto beneficio ingentes illi gratias egit. Cùm verò oftenderet, fe ob inopiam fummis diffi-

Nauis vna capta.

Prælium nauale anceps.

Aluari Madureiræ ingratitudo & perfidia.

ifficultatibus implicari , fuit , cùm omnes e ſuo in id beneficium contuliſſent , ducen-is numis aureis ſubleuatus. Finxit tunc ſe n terram deſcendere velle , vt veſtes , qui-us indigebat , emeret : tantum autem ab-uit , vt redire vellet , vt potius , quantum n illo fuit , noſtris interitum moliretur. Monroius oſtium fluminis , quod Chaulem lluit , præteruectus , in quindecim naues ongas , quas Melichiazius ornârat , incidit. Fuit vtrinque magna contentione dimica-um. Sed cùm Monroius vnam cepiſſet , & propugnatores in mare metu perterriti deſi-uiſſent , reliquæ hoſtium naues in fugam verſæ ſunt. Madureira verò , vt pro benefi-cio gratiam referret , ad Mirhalum Zabai-mi Idalcami ducem adiuit , illumque admo-nuit , vt in Monroium incurreret. Claſſem eſſe perexiguam , & facillime expugnari poſſe. Septem ergo longas naues inſtruxit , quæ cùm in Monroium inueherentur , eas ille inuaſit , leuique prælio fudit fugauit-que. Quæ tamen tanta remorum concitatio-ne à periculo ſeductæ fuerunt , vt nullam Monroius capere , cum eas inſequeretur , ullo modo potuerit.

Luſitanorum victoria.

Pugna naualis.

præſenti Chriſti numine rebus pro
euerſis occurſum fuiſſet. Fernandu
in Albuquercii familia educatus, (
rem duxerat. Nomen eius ad regen
nuelem delatum fuerat, quod pira
ceret, & ſine vllo diſcrimine ſoci
ni nominis & inimicos ſpoliaret. I
el illum ad ſe perduci confeſtim i
Is in Luſitania crimina diluit, & i
ſuam purgauit, vt Rex illum in I
berum, & beneficiis auctum redir
teret. Rediit verò in claſſe, qua S
Indiam aduectus fuit. Naui autei
nauarchus erat Goterrius Monroiu
batur. Ibi quadam offenſione non
vt Calderiæ videbatur, interpoſità
ria aſpere in Monroium inuectus e

tò conduxit, & Goam ea, qua potuit, celeritate contendit. Intellexerat autem Goterrium, dum Goæ versabatur, vxori suæ oculos adiecisse, & Henricum Taurum amoris illius impuri se satellitem atque ministrum præbuisse. Tauri igitur faciem ingenti vulnere deformauit, & tibiam abcidit. Hoc facto Pondam, quod oppidum extra fluuium octo millia passuum Goa aberat, & Ancostami Zabaimi Idalcami ducis præsidio tenebatur, confugit. Videbat enim se Albuquercii patrocinio destitutum, & in potestate inuidorum relictum. Sciebat Goterrium vrbi illi præpositum ab Emmanuele fuisse: verborum contumeliam, Tauro imposita vulnera, & raliquas offensas animo reputabat, ita, vt saluti suæ nullum remedium adhiberi posse, quandiu in ea vrbe versaretur, consideret. Monroius, cùm illum vlcisci cuperet, ab Ancostamo contendebat, vt illum hominem, qui facinora indigna patrârat, sibi traderet, vt in eum animaduerteret. Ancostamus partim, quia Calderiam esse virum fortem, & industrium, & singulari sagacitate præditum nouerat, & illius opera in bellis vti statuebat:

par-

partim quia indignum boni viri præstantià iudicabat, hominem supplicem, & in fidem receptum inimici crudelitati dedere; postulatum constantissime repudiauit. Monroius Calderiam, quacunque ratione posset, occidere decreuit, vt & iniuriam sibi & Tauro illatam vindicaret, & Calderiæ ipsius uxore animo magis libero frueretur. Itaque Ioannem Gomecium scripturæ magistrum hominem audacem, multis promissis oneratum, vt Calderiam interficeret, Pondam misit. Is rem sanè confidenter suscepit, atque Pondam continuò petit, simulatque se Monroii hominis malefici & iniusti iniuriis & sceleribus offensum, eò confugere, vt vitam suam Ancostami præsidio tueatur. Fuit ergo ab Ancostamo benigne receptus, & à Calderia liberaliter inuitatus. Accidit interim, vt Ancostamus in campum animi relaxandi gratia prodiret, & vtrunque secum duceret. Ioannes Gomecius cum Calderiam ab Ancostamo, quasi aliquid arcani vellet cum illo communicare, seiungeret, Calderiam ex improuiso confixit, & admotis calcaribus equum incitauit. Ancostamus equites, qui illum circumsistebant, immisit

Calderia per insidias occisus.

ſit, grauiter enim tulit, in ſuo conſpectu hominem in ſuo patrocicio latentem, per ſummum ſcelus interfici. Equites hominem conſequuntur, & ad Ancoſtamum perducunt. Qui diſtricto gladio manu ſua caput illius abſcidit. Id Monroius indigniſſime tulit, & Ancoſtamum contra ius & fas occidere cogitauit. Itaque ludos ſimulat, quorum cauſa Benaſtarinum contendit, & in pugnæ ſimulachris diem conſumit. Primis tenebris duces admonet, vt Ancoſtamum interimant. Illi conſilium reprehendunt, & hominem à facinore deterrere nituntur. Ille autem Ancoſtami morte Emmanuelis Regis imperium firmari dixit. Cum propter Regis mentionem nemo diutius aduerſari auderet, omnes ad facinus ſe comparant. Lembis igitur fluuium traiiciunt, equos ephippiis detractis innare compellunt. Gotterrius Monroius equitatui Fernandum Monroium præfecit, peditum aciem Ioanni Machiado commiſit. Machiadus, cum primus tranſmitteret, homines duos ex incolis arripuit, è quibus intellexit, Ancoſtamum, ſine vlla fraudis aut maleficii ſuſpicione, incautum in oppido verſari. Itaque Fernandum ad-

Io: Gomecius capite mulctatur.

Inſidiæ Ancoſtamo ſtructæ.

mo-

monuit, vt sibi permitteret, agmine silenti Ancostamum opprimere. Fernandus id sibi ignominiosum fore ratus, nullo modo concessit. In hac altercatione noctis pars consumpta fuit, & ipse Fernandus non tanta celeritate Pondam, quantam negotium flagitabat, inuectus est: & simul equorum fremitus multos incolas excitauit: nostrorum aduentus fuit continuò Ancostamo nunciatus. Is sine vlla mora pontem (fluuius enim ea parte in terram influit, & tellurem aliquo spatio discriminat) repente traiecit, & copias instruxit. Vbi Fernandus Monroius Pondam peruenit, neminem ibi reperit. Sol iam tenebras dispulerat, & fraudes sparsa luce detexerat. Fernandus Monroius cum se frustra labore fatigatum cerneret, reuerti voluit, & Machiadum, vt idem faceret,
Praelium. hortatus est. At Ancostamus ponte rursus transmisso, in Monroium tanto impetu inuasit, vt aciem impressione facta dissiparet, & multos interficeret. Qui fugiebant, peditum aciem perturbarunt, & fugere compulerunt. Ancostamus partem suorum praemisit, qui angustias, quibus nostris iter patebat, occuparent.

SIC

SIC tandem, cum ancipiti prælio noſtri iſtinerentur, Ancoſtamus inſigni victoria potitus eſt. Multi è noſtris capti, ſed multò plures occiſi ſunt. Machiadus antequam occunberet, facinora edidit immortali memoria digna. Hoc facto, Ancoſtamus Zabaimo Idalcamo nunciauit, rem maximam geſtam eſſe: illum, ſi adniti vellet, Goa potiturum. Luſitanos fœdus violâſſe, & perfidiæ pœnas dignas pependiſſe. Copiis opus eſſe, vt vrbs præſidio nudata, & cladis nuncio perterrita, vno impetu caperetur. Idalcamus Zufalarimum cum magno exercitu in inſulam confeſtim ire iuſſit. Is vaſtitatem & populationem intulit, & ciuitatem inopinato malo perculſam in maximas anguſtias adduxit: quam facile cepiſſet, niſi Ioannes Sylueira, qui Quiloæ hyemauerat, præter ſpem interueniſſet. Non multò poſt Raphael Pereſtrellus, qui è Sina valde diues aduenerat, cum eſſet vir egregie fortis, & admodum liberalis, & multos ſibi plurimis officiis deuinceret, cum nauigiis tribus & militum copia, qui illum libentiſſime ſequebantur, auxilium celeriter attulit. Itaque ducis vnius incontinentia & temeritate ciuitas

Ancoſtami inſignis victoria de Luſitanis.

Pax cum Zabaimo. is sine recusatione concessit. Ita renouatum fuit, & eædem fœderi nes literis & multorum testimoni steritatis memoriam consignatæ.

RES EVROPEAE. Hoc anno Regina Maria, cu me, postquam vltimum filium p grotaret, nunquam ex eodem r ualuit. Vlcus in intestinis, vt r erat opinio, eam vehementer af paulatim conficiebat. Septimo

Mariæ Lusitanorum Reginae mors. Martii, anno salutis M.D.XVII. spiritum edidit, cum annis quin ginta vixisset. Octo filios, quo mus, superstites reliquit. Fu multis virtutibus admiranda. moribus & vita grauis, facilitate nitate comis, & in omni serm moderata. Otium pati non pote

bombycinis filis opera muliebria faciebat, & mulieres ad eadem opera magis exemplo, quam verbis excitabat. Negotiis publicis se nunquam admiscebat: summum mulieris decus in modestia & mansuetudine ponebat, vitæque perturbationem statuebat esse in confusione munerum constitutam. Regis imperium verebatur: nec illum vnquam iniquis postulatis à recto deducere conata fuit. Filios & insita charitate & disciplinæ seueritate in puerili officio continebat, nec permittebat, vt aliquid ludendo committerent, quod ab honestate abhorreret. Nullum, quantumuis leue, puerilis flagitii vestigium in illis impunitum relinquebat. Erat in religionis cultu sancta, in egentium inopia sustentanda benigna, in virginibus alendis, atque matrimonio apud honestos viros collocandis, magnificentiam & maternam charitatem adhibebat. Regem mirabiliter amabat, & illi vicissim èrat propter morum commoditatem, & vitæ sanctimoniam, charissima. Aedes sacras extruxit, multisque signis, & operibus præclaris, insitam pietatem & humanitatem indicauit. Non igitur immerito acerbum sui desiderium vniuersæ Lusitaniæ
 reli-

reliquit. Ipſeque Rex in acerbo mœrore verſatus eſt, è quo non debiti amoris obliuione, ſed debiti officii neceſſitate, & inſita in Deum pietate, vt negotia regni procuraret, & ſuis exemplum patientiæ & moderationis proponeret, poſt aliquot dies emerſit. Hoc anno Solymus Turcarum Imperator, in Syria cum Campſone Aegyptiorum Imperatore, quem Sultanum appellabant, collatis ſignis conflixit, inſignemque victoriam adeptus, Syriam vniuerſam, & Aegyptum imperio adiecit. Emmanuel cum hoſtis immanis opes amplificari & Chriſtianos Principes inteſtinis odiis certare, & opes Chriſtianæ Reipublicæ dilacerari perſpiceret, rurſus per Michaelem Syluium à Pontifice Max. contendit, quod ſæpius ante fecerat, vt omnibus aliis curis omiſſis hanc vnam ſuſciperet, vt omnes Principes Chriſtianos à turbulentis atque peſtiferis diſſenſionibus ad pacem traduceret, vt ita coniunctis animis hoſtis, qui Chriſtianæ Reipublicæ rebus iminebat, ſuperbiam acri bello contunderent. Et ad eam rem omnes opes ſuas libenter offerebat, ſecumque præclare actum fore dicebat, ſi in tam præclara cauſa vitam

Solymi Turcae victoria.

in

in ſummum diſcrimen adduceret. Sed aures aliis negotiis a ſalutari pace abhorrentibus occupatæ, locum eiuſmodi poſtulatis minime dabant, & Principum furor eò rem deduxerat, vt, ſi Pontifex ſummis in eam cauſam viribus incubuiſſet, ſine vllo fructu laborem ſuſcepturus eſſe videretur.

RES AFRICANAE.

Guer Promontorium.

Eſt in ora Mauritaniæ, quæ vergit in Auſtrum, vltra Diucem fluuium, promontorium, quod incolæ Guer appellant: antiqui ſcriptores Herculis promontorium nominabant. Id Rex Emmanuel oppido & arce ſeptum tenebat, & valido præſidio munierat. Duces, qui illi præerant, finitimos Mauros, qui Emmanueli minime parebant, aſſiduis præliis agitabant. Præfectus erat hoc anno Franciſcus Caſtrenſis, qui, cùm in Luſitaniam veniſſet, & diſceſſus illius Xerifio nunciatus eſſet, in Mauros, qui tributum Emmanueli pendebant, inuaſit, agros vaſtauit, ſegetes exuſſit, & graues multis clades intulit. Huic Zaide Boagazius, Dux eiuſdem regionis valde ſtrenuus, qui ſe ad Regis nomen adiunxerat, cum inſtructis copiis occurrit. Prælium atrox commiſſum fuit: multi vtrinque ceciderunt. Victoria

Xerifii aduerſus Luſitanos bellum.

Prælium atrox & anceps.

neu-

Tuil oppidum euersum.

Targa ciuitas.

Expeditio bellica in Targam.

fugam compulerunt, oppidumque
quod Tuil appellabant, funditus e
Omnibus regionibus illis vastitas i
Targa ciuitas est in Mauritania,
Fessæ regnum pertinet, & Septa q
ta passuum millia distat. Hanc E
capere, & vincire præsidio statueb
de facilius Fessam oppugnaret. Ita
se Iulii, Iacobum Lupium Seque
sexaginta nauium classe in Gadita
tum misit: cui præcepit, vt ex Ar
ter eas copias, quas ducebat, qui
ta equites, & alios Tingi quinquag
liter assumeret: deinde Septam p
se cum Petro Menesio coniungeret
bo simul Targam oppugnarent. H
Menesius ægre tulit. Erat enim
maximi & muneris illius socium

.ttamen ne regis imperium recusare videtur, copias suas instruxit. Ambo igitur 'argam petiere. Sed cùm inter illos minie conueniret, Septam re infecta rediere. iqueira dimissis copiis, quas Tingi & Arila desumpserat, cum Ioanne Coutigno rzilæ præfecto colloquitur, sibique minie ferendum esse dicit, cùm è Lusitania cum m insigni classe, & tanta spe rei bene gendæ delectas copias eduxisset, sine vlla re emorabili à se gesta reuerti. Orare igitur obsecrare Coutignum institit, vt se ducet, vbi aliquid gereret, quo sine pudore post in Lusitania se in hominum conspectum ire. Coutignus illius precibus assensus est. taque ambo cum valida manu in regionem ostium ingressi, pagos quosdam euerterunt, aptiuos abstraxerunt, prædas abegerunt. ed cùm nemo illis cum iustis copiis occurisset, Arzilam rediere: & post paucos dis Siqueira in Lusitaniam, sibi ipsi valde isplicens, reuersus est. Post hæc Odoardus Menesius & Ioannes Coutignus, in agros lcassaris Quibirii coniunctis copiis ingressi sunt, & hominibus cædem, & agris populationem intulerunt, & ingentem prædam ab-

Excursio in Alcassaris Quibirii agrum.

Et sic tandem nostri incolumem e
cum præda domum adduxere. Noı
rim Mascaregnas, qui Safinio præ
nime quiescebat. Cum enim ir
Ganemen- [illegible] Turmas Ganemenses rebellasse,
preuisò adortus est, magnamque
edidit, & reliquis iugum rursus i
Deinde cùm indicio Mauri cuiusd
ius frater apud illum captiuus de
percepisset, Dabidenses Tribus de
ni omnium consilio rebellare sta
liberam omnibus facultatem præd
buisse, Mauri fratrem captiuum
cii præmium, liberum abire pern
trus Mascaregnas frater eius tunc
illo militabat. Hunc extemplo cı
cisco Carnerio in Dabidenses cur

prælium inierunt, hoſtibus partim cæſis, partim in fugam coniectis, victoria potiti, & cum præda, & captiuis in vrbem reuerſi ſunt. Interim rumore conſtanti delatum fuit, Regem Feſſæ ingentem exercitum comparare, vt Safinium obſidione cingeret, atque ſummis viribus oppugnaret. Rex Emmanuel cùm hoc ab ipſo Maſcaregna percepiſſet, auxilium ſatis firmum miſit, & homines acerrimos ad eam rem delegit. In primis verò Gundiſſaluus Mendezius Zacotus, cuius in bello eximia virtus extiterat, maximam & Maſcaregnæ & militibus vniuerſis voluptatem attulit. Sed Rex Feſſæ ſiue curis aliis implicitus, ſiue nunciis de ciuitatis auxilio retardatus, ab ea mente deductus eſt.

Zafinienſis belli apparatus.

DVM hæc in Africa & Luſitania fiunt, Fernandus Petreius Andradius, qui in Sinam nauigabat, fuit, vt dictum eſt, aduerſa tempeſtate Malacam, undè conſcenderat, elatus. Ibi ciuitatem offendit duorum hominum diſcordia perturbatam. Georgius Brittius morbo oppreſſus obierat. Nonius Vaſcius Pereira cum Antonio Pacieco de vrbis præfectura contendebat. Pereira dicebat, ſibi

RES INDICAE

Malacæ ex Ducum diſſenſione tumultus.

fuisse vrbis custodiam à Brittio multis testibus præsentibus traditam, quam non posset vlla ratione absque scelere nefario deserere. Pacieccus contra disputabat, illud ab Albuquerquio statutum fuisse, vt qui maris imperium teneret, ei, qui vrbi præesset, si casu aliquo vita priuatus fuisset, succederet. Sic enim statuerat, vt Andradius, cui maritimarum rerum cura commissa fuerat, in locum præfecti, si mortuus fuisset, substitueretur. Se tunc maritimis rebus præesse. Et idcircò eodem exemplo ius successionis ad se pertinere dicebat. Andradius, vt eam contentionem dirimeret, summis viribus adnitebatur: sed proficere nulla ratione potuit. Hoc minime præterire volui, vt intelligi posset, diuino præsidio Orientis imperium, tantis locorum interuallis ab Hispania disiunctum, a Lusitanis hominibus, quos in rebus eiusmodi non ratio, sed præceps ambitio gubernat, cum tam exiguo militum numero teneri. Nam si intestina dissensione, in ipsis patriæ antiquis sedibus excitata, maxima sæpè imperia de statu conuelluntur, atque funditus euertuntur: quid existimandum est, de statu in ter-

ris

is vltimis fundato, tantis & tam immanibus hostibus circumsesso, & tam exiguo militum numero stabilito, cùm ea in animos ambitione oppressos inuaserit?

ANDRADIVS mense Iunio, anno salutis M.D.XVII. cum classe nouem nauium Malaca soluit. Decimo autem quinto die mensis Augusti Tamanlabuam (ea insula Sinarum duodecim millibus passuum à continente disiuncta est) tandem peruenit. Eo tempore mare illud erat piratarum latrociniis infestum. Rex, vt mare tutum nauigantibus exhiberet, classem non mediocrem instruxerat. Classis præfectus nauium nostrarum formam inusitatam vehementer admiratus est. Cùm verò suspicaretur, nostros piratas esse, vt cum illis prælium iniret, appropinquauit. Andradius nullum belli signum dedit, sed ad insulam, quam Tamam nominant, naues omni metu solutus applicuit. Cum verò in anchoris ibi constitisset, Sinarum Dux de illo per internuncios interrogauit, quis esset, vnde veniret, cuius causa in eas oras delatus esset. Andradius se Lusitanum esse, Regis inuictissimi, qui in vltimis occidentis Solis regionibus

Andradii in Sinam nauigatio.

Tamanlabua insula.

Tama insula.

Andradii cum Sinarum Duce colloquium.

imperabat, alumnum, eundemque Regem cum accepiſſet Regem Sinarum eſſe opib ſummis, atque ſingulari potentia præditum multisque regiis ornamentis inſtructum amicitiam illius vehementer expetiuiſſ confidereque ſe eam amicitiam vtrique R gi vtilem & honeſtam futuram: Sibi op eſſe magiſtris, qui naues ſine naufragii p riculo in Cantamenſi portu conſtituerer vt inde Luſitani Regis Legatus poſſet in bem regiam contendere, vt Sinarum Imp ratorem nomine ſui Regis alloqueretur, que literas offerret, & quæ in vtriuſque n eſſent, cum illo præſens ageret. Dux Nantum, quod oppidum Cantamo ſexag ta paſſuum millia diſtat, continuo profec rum dicit, vt de illius aduentu vrbis rec rem certiorem faceret. Andradius inter multis diebus expectauit. Sed cum diut nam illam expectandi moleſtiam ferre n poſſet, cum duobus nauigiis & aliquot ſc phis vela dedit, & in ciuitatem curſum i ſtituit, & in portu naues anchoris firmaui

Nantum oppidum.

Portus intimum ſinum ſubſtructio ex qu drato lapide facta terminabat, ad cuius ſum mam planiciem gradibus aſcendebatur. In ſula

Nantenſis oppidi deſcriptio.

ſula parua portui adiacebat, in qua turris extructa erat: in ea ciuitatis Principes instructo & apparato conuiuio hoſpites excipiebant. Tutamus, ſic enim vrbis moderator appellatur, Andradium ad epulas in eam inſulam inuitauit. Andradius ſe morbi ſimulati excuſatione defendit, ne inſolitis & immodicis cibis vti cogeretur. Hic cum Tutamo, & reliquis vrbis magiſtratibus, ea, quorum cauſa miſſus fuerat, egit: & Legatum, qui erat ad Sinarum Regem profecturus, fidei Rectorum commiſit, & ipſe in Tamam reuerſus eſt: vbi menſes quatuordecim conſtitit. In mandatis enim habebat, vt regionis ſitum, gentis mores & inſtituta cognoſceret, & in ſingula diligenter inquirens, omnia penitus exploraret. Eo interim multi mercatores ex variis nationibus, cum multis mercibus, & auro præcipue commeabant. Ab iis autem multa interrogando, multarum rerum cognitionem non iniucundam capiebat. Præterea Georgium Maſcaregnam, vt oram nauigando peragraret, cum magiſtris Sinarum peritiſſimis miſit, vt & ipſe, quæ oculis & fama percepiſſet, exponeret. Maſcaregna tandem reuocato (nauigan-

Lusitanorum probitatis exemplum insigne.

gandi namque tempus instabat) Andradius per præconem in vrbe pronunciare iussit, vt si quis aliquid Lusitano alicui credidisset, aut si aliquid per iniuriam sibi quisquam à Lusitanis ereptum, aut dolo sublatum quereretur, ad se veniret. Nec enim se ante anchoras soluturum, quam essent omnia persoluta. Id Sinis gratissimum accidit, non quòd de iniuriis sibi grauiter illatis queri quisquam meritò posset, sed quod mos ille Lusitanæ gentis æquitatem, & probitatem, & prudentiam in aspectu proponeret. Quam probitatis opinionem si omnes, qui in Sinam nauigarunt, tueri voluissent, magna in illis regionibus imperii accessio facta fuisset. Nec enim imperium tam viribus, quam humanitatis & fidei fama constitui plerunque solet.

Sinarum regionis gentisque descriptio.

Sinarvm regio est latissima: ab Ortu namque solis vltima terrarum existimatur: ab Occasu, vltimis Indiæ terminis definitur: ab Austro, Oceano alluitur: à Septentrione verò montibus altissimis multa niue & glacie concretis includitur. Ea parte, quæ ad Septentriones spectat, ab Occasu cum Scythis, quos Tartaros appellant, qui

ad

ad Orientem pertinent, continens eſt: cum quibus continenter bella gerunt. Scytæ viribus, Sinæ ingenio & artibus excellunt. Sic fit vt ſæpè à Scythis virtute ſuperentur, & ipſi viciſſim non raro Scythas dolis & artificio vincant. Montes tamen, qui a Septentrione in Auſtrum procurrunt, Scythas à Sinis dirimunt. Valles atque camporum planicies interiectas Sinæ muris latiſſimis ita muniunt, vt Scytharum impetum à ſe facilè propulſent. Regio eſt maximè omnium fertilis & abundans rebus omnibus ad vitæ cultum, & luxum, & elegantiam neceſſariis. Homines, qui plagam Auſtralem incolunt, colorati: qui terras Septentrionibus ſubiectas habitant, candidiſſimi ſunt. Omnes lautiſſimè viuunt: conuiuium ſcienter inſtruunt: veſtibus goſſypinis, & laneis, & bombycinis auro etiam intertextis, prout anni tempus poſtulat, amiciuntur: & cùm hyemes maxima eſt, præſertim in regionibus Aquiloni ſubiectis, variis animantium pellibus ad veſtes introrſum fulciendas vtuntur. Equis eleganter inſtratis inſident: vitam cultui Gallico & Germanico non abſimili multis in rebus inſtituunt,

tuunt, ludis & iocis, & vini copia frequenter oblectantur. Amoribus atque libidini nimium dediti sunt. Mulieres nobiles carpentis bombycina veste, & auro pulcherrime facto, & vndique tectis, per vrbem vehuntur. Cantibus, & symphoniis, & instrumentis musicis animorum curas iucundissimè relaxant. Auguriis dediti sunt: sortibus eventura prædicere nituntur. Magos in honore habent: mathematicas disciplinas colunt, & astra diligenter obseruant. In libris describendis, & rerum memoria propaganda, æneis formis vti solent: quarum vsus adeò antiquus apud illos est, vt qui primus eam artem excogitarit, ignoretur. Arte & structura non parum eleganter, magnisque sumptibus ædificant. Templa amplissima, multisque statuis & picturis illustrata frequentant, & quanuis varia simulacra venerentur, vnum tamen Deum rerum omnium opificem & rectorem, præcipuè colendum esse dicunt, eique potissimum supplices preces adhibendas. Vnius mulieris imaginem, quam appellant Nammam, quam aiunt esse apud Deum summum humani generis aduocatam, honoribus summis

Chalcographiae vsus apud Sinas antiquissimus.

Sinarum religio.

mis afficiunt. Eſt aliud apud illos ſimulacrum virginis, quam tradunt fuiſſe regis cuiuſdam filiam, & rerum cæleſtium cupiditate omnes opes humanas neglexiſſe, vt diuinarum contemplatione frueretur. In huius tutela Sinarum gentem eſſe credunt. Alius apud illos Deus ſanè ſanctus habetur. Hunc hominem fuiſſe narrant fortiſſimum, atque tantis virtutibus præditum, vt miracula multis in locis ediderit. Quorum illud potiſſimum fuiſſe dicunt, quod ſemel armatus enſe nudo in fluuium proiecto, quaſi quodam lembo inuectus, ingentem fluuium traiecerit, vt ſuis, qui ab hoſtium in prælio vehementiſſimè premebantur, auxilium afferret. Hunc ob præclaras virtutes, & egregium iuſtitiæ ſplendorem, in diuos relatum fuiſſe commemorant. Multos alios diuos habent, quibus ſtatis diebus honores inſtituunt. Sunt excellentes artifices, & egregii pictores. Aedes amplas ædificant, quibus homines religioſi, vt rebus diuinis vacent, includuntur. Similiter & virginum collegia, quæ religionem ſanctius obſeruent, inſtituunt. Literis operam dant: qui in illis maximos *Monaſteria.*

pro-

Studia literarum. *Politia Sinarum.*

progressus habent, maximis honoribus afficiuntur. In studiis, genere antiquo sermonis vtuntur, imperitis ignoto, quemadmodum apud nos, qui artium maximarum disciplinis student, linguam Græcam aut Latinam perdiscunt. Qui iuri ciuili student, in magno honore sunt. Regem quasi quoddam cæleste numen colunt: qui tamen rarò admodum se conspiciendum exhibet. Respublica in tres partes est distributa. Principatum ii, qui in disciplinis, & iuris studio valdè profecerunt, obtinent. Secundus honoris gradus militibus assignatur. Postremi ordinis sunt, qui artes fabriles colunt In studiis quantum quisque profecerit, iudicio eorum, qui maximis artibus præsunt examinari solet. Sunt autem ordines horum iudiciorum gradatim instituti, ita vt ei, qui infimi ordinis approbationem consequutus est, si velit ad altiorem locum dignitati aspirare, sint grauiora doctiorum hominum iudicia subeunda. Qui plurimis & doctissimis probatus extiterit, is ampliores in Republica honores consequitur. Sunt in sceleribus uindicandis acres. Nemini sano quamuis oculis orbatus sit, mendicare permitti-

mittitur. Cæci molas trusatiles versando sibi victum parant. Homines exteros difficillime in vrbes suas admitunt, nè moribus externis obliti, ab institutis suis paulatim deducantur. Comoediis plurimùm delectantur, & ita sunt in Venerem propensi, vt varias libidinum formas excogitent. Dæmones consulere dicuntur.

HI mores & instituta Sinarum sunt, quæ pestrinximus. Hos Andradius ita sibi comitate devinxit, vt arbitrarentur, nullam esse gentem officio, & fide, & prudentia cum Lusitana conferendam. Is verò Malaccam rediens, Alexium Menesium reperit, quem Lupus Suarius cum potestate summa miserat, vt discordiis finem imponeret, & vrbis statum constitueret: qui tunc ab Andradio classem recepit. Andradius in citeriorem Indiam, & inde in Lusitaniam nauigauit, & Emmanueli Regi Sinarum mores, & humanitatem, & docilitatem gentis exposuit, & picturas, & signa simul ostendit, quæ Emmanuelem in magnam spem induxerunt, fore, vt gens illa Christi cognitionem & disciplinam caperet. Sed hanc omnem spem aliquot post annis temeritas Simonis Andra-

Andradii in Indiam, atque inde in Lusitaniam reditus.

[illegible] fam fore [illegible] iet temerari[illegible] [illegible] mente [illegible] abhorrentis [illegible] enim [illegible] ad Sinas [illegible] [illegible] principi[illegible] opes in eo [illegible] fuisse[illegible], & locum [illegible] [illegible] plane regio [illegible] [illegible] tyrannidem [illegible] [illegible] ingenuis virginibus . q[illegible] [illegible] furori [illegible] quibus Sinæ vehementius irritati [illegible] invaserunt, multos occide[illegible] [illegible] abduxerunt. Andradiu[illegible] [illegible] opibus suis euasit. Ea fama [illegible] Regem [illegible] peruasisset, leg[illegible] [illegible] cum Caravanum [illegible] [illegible] [illegible], in quib[illegible] [illegible]. Ita p[illegible] [illegible] prudentia conti[illegible] [illegible] & [illegible] dissipetur. Ha[illegible] [illegible] de Sinis explicationem summat[illegible] [illegible] præscribere coacti sumus, [illegible] usq; esset necesse reliquarum rerum [illegible] interrumpi.

RES EV- ROPÆÆ

Hoc [illegible] re Leonora re[illegible] [illegible] nis secu[illegible] [illegible] n flore[illegible]

bus enim egregia benignitate consulebat,
duas alebat, religionem multis in locis
staurabat: Xenodochia partim à funda-
ntis ædificabat, partim laborantia refici-
it. Erat præterea singulari animi magni-
ine, & prudentia non mediocri prædita.
c cum memoriam Vrsulæ virginis san-
imæ, quæ cum reliquis virginibus eius-
l voti atque sanctimoniæ sociis, pro
isti nomine mortem pertulit, & Colo-
Agrippinæ sepulta est, singulari studio
ret, a Maximiliano Imperatore postu-
, vt sibi reliquiarum eiusdem virginis
m aliquam concederet, quam in sacra-
seruaret. Is verò integras reliquias Au-
ginis, quæ inter reliquas Vrsulæ so-
inceps extiterat, illi dono misit. Fuit
orpus Olysipponem delatum, & cum
a populi totius celebritate receptum,
pulchro in ara quadam templi, quod
gina in memoriam sanctæ Dei Ma-
rat, extructo, repositum, vbi
ius multi in rebus aduersis numen
itium signis admirandis experti

porro Suarius cum Regem
Mal-

De reliquiis Autæ Virginis et Martyris in Lusitaniam translatis.

Maldiuenſium inſularum & Bengalæ Regem ab Emmanuelis fide defeciſſe uiſſet, multæ namque illis a Luſitani riæ poſt obitum Albuquercii illatæ fi Ioannem Sylueriam cum nauibus miſit, vt alienatas Regum voluntate ligeret. Sylueria in inſulis Maldiu pacem cum Rege conſtituit: Cambai inde petiit, & pacem cum Rege fir inde Cochimum nauigans, ibi tantiſp ſtitit, dum commeatum acciperet. regnum Bengalæ curſum inſtituit. est prouincia latiſsima, quam Gang uius interfluit. Fluuius eſt altiſsimus latiſsimus, qui citeriorem Indiam ab re diſterminat, & duobus oſtiis, tercentum paſſuum millia diſtantibus, dicum Oceanum labitur. Aquæ ſun bres, & religionem poſsidere ab inco iſtimantur, ita, vt multi vel vt morb pellant, vel vt animos ſcelere polluto ent, illis frequenter abluantur. Regio credibili fertilitate prædita. Gens eſt rata, neque deformis, nec inuenuſta tiſsime viuit: veſtibus eleganter exc Venere, & ingluuie, multisque vitiis

cta eſt. Præterea fidem minime ſanctam habet; dolis, & fraudibus gloriatur. Vt plurimum ſimulacra colit, multi tamen in eo regno ſunt Mahumetis diſciplinis aſtricti. Sylueria in portum Chatingamenſem inue- *Chatingamum vrbs.* ctus (eſt autem Chatingamum Bengalæ ciuitas) de ſuo aduentu vrbis Rectorem certiorem fecit. Rector ſibi gratiſſimum eſſe illius aduentum ſimulauit, hominemque muneribus deliniuit, ſeque illius gratia omnia, quæ vellet, facturum oſtendit. Sed cum lu- *Chatingamenſis Rectoris in Sylueriam inſidiæ.* dificari & mentiri perſeueraret, prælium exortum fuit, quod cum incolarum graui damno finitum eſſet, & pax obſidibus datis firmata, tantam deinde humanitatis ſpeciem præ ſe Rector tulit, vt Sylueria inſita probitate deceptus, obſides reddiderit. At Rector obſidibus receptis inſidias rurſus ſtruxit, vt Sylueriam opprimeret. Sed cum iterum fuiſſet prælio victus, veniam petiit, & pacem ſe velle finxit. Tandem Sylueriam Rector alius, qui ciuitati, quam Daracam *Daraca Ciuitas.* appellant, a Rege Bengalæ præfectus erat, per literas inuitauit, vt ad ciuitatis illius portum naues appelleret. Rectorem Chatingamenſem eſſe virum nefarium, & pro-

pter insidias, quas ille per summum scelus intenderat, Regi pœnas grauissimas daturum. Vt autem magis Sylueriam ad se peliceret, munera large misit. Id autem erat Chatingamensis malitia confictum, vt facilius Sylueriam imparatum dolis opprimeret. Sylueria verum esse credidit, & naues in eum portum, ad quem inuitabatur, induxit. Ibi cum in fluuium esset inuectus, Rex a suis admonitus, tam multas in eum naues immisit, vt parum abesset, quin funditus euerteretur. Sed fraus virtute repulsa fuit. Sic tandem, hostibus repressis, Sylueria in insulam Zeilandum cum classe quassata & imminuta (Ioannes enim Fidalgus, vnius nauis nauarchus, eam deseruerat) cursum tenuit. Antonius vero Saldagna, qui cum non mediocri classe mare Arabicum peragrabat, aliquot prædas egit, & cum hyems instaret, nulla re memorabili gesta, in Indiam reuersus est. Emmanuel Lacerda, qui similiter missus Dium fuerat, a Melichiazio summis honoribus acceptus, pacem cum illo fortius astrinxit.

Alexivs Menesius, vt dictum est, similiter Malacam cum trecentis hominibus Lusita-

anis aduectus fuit: & Alfonſum Lupium
ſtam (ſic enim ab Emmanuele ſtatutum
rat) in arcis poſſeſſione conſtituit, & Odo-
lum Melium rebus maritimis præfecit, &
tonium Paciecum è cuſtodia liberauit.
nius enim Pereira propter diſſenſiones,
e ſuperius explicatæ ſunt, eum in cuſto-
m dederat. Malaca eo tempore grauiſſimo *Malacenſe bellum.*
lo premebatur. Rex Bintami ſtationem,
e fluuio Muauri imminebat, tormentis
firmo præſidio muniuit, vt è propinquo
quentius terra atque mari in noſtros in-
reret. Meneſius Alfonſum Lupium Co-
m cum trecentis Luſitanis, tribus mil-
us Malacenſium, & multis viris nobili-
s eò miſit, vt arcem euerteret. Is cum
tus deceſſiſſet, & naues alueo ſuſtineri non
ſent, æſtus reciprocatio . expectabat,
cum rurſus accederet, in fluuium inuehe-
ur. Interim tormentis eminus res gere-
tur, & non pauci vtrinque cadebant. Aeſ-
verò paulatim redibat, & prælium præ-
re geri potuiſſet, niſi temeritas conſilium
turbaſſet. Nam inter Alfonſum Lupium
ſtam, & Georgium Maſcaregnam atrox
gium extitit. Itaque noſtri re infecta do-

Regis Zamorini in Lusitanos insidiae.

mum reuertuntur. Rex cùm vi aperta nihil se facturum consideret, dolos machinari cœpit. Itaque finxit se pacis esse cupidissimum, eamque ab Alexio postulauit. Is cùm cerneret ciuitatem annonæ grauissime laborare, eam libenter concessit. Rex multis humanitatis egregiæ signis omnes sinistras opiniones ex nostrorum animis euellebat. Nostri rursus in Regem officia, quæ poterant summa fide conferebant. Muneribus atque beneficiis inuicem certabatur, commercium rerum omnium erat cum partis vtriusque vtilitate constitutum. Hac pacis & amicitiæ simulatione cum nostros cerneret esse omni metu vacuos, subitò septuaginta naues, quas dissimulanter instruxerat, vt mari arcem quaterent, & supra duo millia militum terra mittit, vt eodem tempore in nostros imparatos inuaderent. Naues in insulam, quæ vrbi adiacet, inuehuntur, in nostros somno crapitos impetum faciunt, multos obtruncant, in naues ignem coniiciunt. Ignis in nauibus (fuerat enim turbida tempestas, & imbres demissi eas madefecerant) implicari minime potuit. Fugientium clamor excitur. Alexius excitatus duces in insulam

mittit

iittit, prælium in meridiem perductum iit, & hostes repressi sunt. Similiter & qui rra venerant, cum magno ciuium numero, ii sceleris participes erant, arcem acriter ›pugnare instituunt. Rex identidem subsi-a cum elephantis summittebat, & res rinque summa virium contentione gereba-r. Sed cùm nostri meridie ex insula redi-nt, hostes minus pertinaciter instare, de-de paulatim cedere, postremò fugere cœ-:runt. Multi ex illis cæsi, complures eti-n capti sunt. Nihilo tamen secius Rex cum iaiore exercitu arcem oppugnare instituit. eptem continuos dies nostros graui bello remere contendit. Nostri rursus crebris eru-tionibus illi frequentes plagas imponunt. ed quòd acrius nostros afflictabat, erat ino-ia atque fames, quæ in dies ingrauescebat. Ienesius tandem rationem iniuit, quem-dmodum stationem illam Muarensem euer-eret. Quod sine magno labore factum est.

IAOENSIS quidam, vir nobilis & valde iues, cum vxore, & liberis, & amplissima amilia Malacam petierat, vt in ea vrbe do-nicilium collocaret. Fuerat autem, cum Ialacæ oram legeret, à ducibus Regis Bin- *De Muarensis stationis expugnatione.*

tamensis captus, ad illumque perductus. Rex illum perbenigne accepit, multisque precibus eò hominem perduxit, vt Bintamum Malacæ præferret. Interim Rex cum illius familiaritate delectari multis signis ostenderet, multo tamen magis vxoris illius specie (erat enim insigni pulchritudine) delectabatur. Vt autem liberius ea frui posset, hominem à se per speciem honoris amandat, illique præfecturam certarum nauium attribuit. Is (erat enim valde strenuus) multum damni nostris inferebat. Sed cùm Regis adulterium, insignemque perfidiam suorum indicio comperisset, in arcem nostram transfugit. Cum illo Menesius consilium, quod animo versabat, communicauit. Is ad eam rem fuit operam suam pollicitus. Itaque cum centum & viginti viris Lusitanis, & nonnullis Malacensibus, partim terra, partim mari à Menesio missis, hostes inopinantes oppressit, in munitiones irrupit, propugnaculum extemplo capitur. Iaoensis vnius tormenti ictu percussus, occumbit: aliqui è nostris occisi sunt. Emmanueli Falconi, qui terra copias agebat, crus perfractum fuit. Nostri tamen cum magna hosti-

m cæde propugnaculo potiti sunt. Supra eptuaginta tormenta è munitionibus in arem deportata fuerunt. Hoc pacto bellum d tempus aliquod intermissum fuit, & Meesius Tristanum Menesium, vt Malucas nsulas exploraret, dimisit, & ipse cum naxima Lusitanorum parte in Indiam citeriorem reuersus est. Post illius digressum, ellum rursus exarsit. Arx decem & septem lies obsessa, summisque viribus oppugnata fuit. Hostes in duas naues sociorum, & in vnam triremem Lusitanam faces iniecerunt. Nostri vt ignem extinguerent, egressi sunt. Dum pugna committitur, ignis in tormentarium puluerem nauis, cui Gabriel Gagus præerat, aduerso & infausto casu coniectus, nauem subitis ignibus inflammauit, & omnes, qui erant in naui, cùm essent armis grauati, demersi sunt. Iacobus Mendezius alterius nauis præfectus tormenti vnius ictu occisus fuit. Nostri tamen ignem extinxerunt, & hostes repulerunt. Qui cum cernerent maximum damnum, quod illis nostri crebris eruptionibus inferebant, & quam fidelem operam ciues Bendaræ ductu nostris in bello nauabant, obsidionem soluerunt.

Belli Malacensis redintegratio.

Tunc

Cæsorum & captiuorum numerus.

Tunc Bintami rex à bello desistendum censuit. In his præliis duodeuiginti Lusitani desiderati fuerunt. Ex hostibus supra quadringentos cæsi, & complures etiam capti, in quibus Dynastæ cuiusdam Siemensis filius extitit: pro cuius redemptione pater nauem ingentem cibariis onustam Malacam misit, quæ plurimum nostros in illa ciborum penuria subleuauit.

Iac: Lupii Siqueiræ iter Indicum.

Io: Limici nauis ab ingenti pisce retardata.

Hoc anno Rex Emmanuel Iacobum Lupium Siqueiram, vt Lupo Suario succederet, in Indiam cum decem nauium classe misit. Cùm verò promontorium Bonæ spei præterueheretur, piscis ingentis magnitudinis in nauis latus, cui Ioannes Limicus præerat, incurrit, nauemque in alterum latus impulit, eamque tanta vi retinuit, vt progredi nequiret. Vectores & nautæ se in saxum impegisse suspicabantur. Sed cùm neque compages dissolui, nec aquam admitti conspicerent, animos à metu refecerunt, & piscis à naue diuulsus, liberum illis mare permisit. Goam octauo die mensis Septembris peruenit: quo tempore Lupus Suarius in insula Zeilanda arcem, vt fuerat ab Emmanuele iussus, ædificabat. Id quidem

cùm

cùm primum ad insulæ portum, quem Columbum nominant, appulisset, à Rege, vt sibi per illum liceret, impetrauit. Sed cùm Saraceni, vt facere solebant, Regem ab ea mente deduxissent, factum est, vt Rex non modò, quod sponte sua concesserat, pernegaret, verum & acre bellum moliretur. Itaque nocte stationes instituit, præsidia dispo- suit, tormentis nostros arcere parauit. Suarius omnes copias in terram exposuit. Prælium repente commissum fuit, in quo Verissimus Paciecus, vir nobilis & strenuus, cum nonnullis Lusitanis cecidit, & multi vulnerati sunt. Hostes tamen à stationibus cum magna multorum cæde, pulsi fuerunt. Rex veniam & pacem postulauit. Pax ea lege concessa fuit, vt non solum arcem ædificari permitteret, sed etiam in pœnam illius inconsideratæ rebellionis, tributum Regi Emmanueli singulis annis penderet. Tributum erat gemmarum certus numerus, & maximum cinnamomi pondus. Suarius similiter Regi fidem dedit, vt semper auxilio Prætoris Lusitani tegeretur, nec vnquam bellum contra illum fieret, quin Lusitani ab illius finibus hostes arcerent. Fœdus factum,

Zeilandense bellum.

Pax Zeilandensis eiusque capita.

ctum, & iureiurando sancitum, & literis mandatum, Regisque & Principum, & Suarii nominibus consignatum fuit. Arx deinde incolarum operis multo citius absoluta fuit, & Ioanni Sylueiræ commissa: maritimarum verò rerum cura Antonio Mirandæ credita. Inde Cochimum reuersus, Siqueiram offendit, illique prouinciam tradidit, & in Lusitaniam profectus est. Siqueira continuo muneri diligenter incubuit. Christophorum Sousam cum classe Dabulem misit, vt eam ciuitatem, quæ ab Emmanuele desciuerat, bello domaret. Alfonso præterea Menesio præcepit, vt in Baticalam infesta signa similiter inferret. Tum Ioanni Gomecio iussit in insula Maldiua arcem ædificare, vbi fuit à Saracenis Cambaiensibus occisus. Deinde cùm Goam peteret, in cursu arcibus Calecutii & Cananoris diligentissime prospexit. Postquam Goam appulit, Antonium Saldagnam pluribus nauibus auctum in Arabicum & Aethiopicum mare misit, vt plurimum damni Saracenis inferret. Simonem Andradium in Sinam misit, qui, vt scriptum est, temeritate & amentia Sinas Lusitanis infestos reddidit. Antonium Corream

Siqueirae administratio Indica & res gestae.

am ad Regem Peguensem, vt cum illo pa-
m & amicitiam iungeret, legauit. Garsiæ
læ concessit, vt rei gerendæ causa Mala-
m peteret. Qui cum eo peruenisset, Al-
nsum Lupium Costam morbo grauiter
peditum reperit: qui cùm inciteriorem
diam morbi depellendi gratia redere ve-
nenter expeteret, arcem ipsi Garsiæ Sa-
tradidit: & non multis post diebus, quam
chimum appulit, eodem morbo consum-
s est.

RES AFRICANAE.

DVM hæc in India gerebantur, Abra-
nus Barraxæ filius accepit, incolas mon-
Farrobii, & Benamarenses, & reliquos
sdem vicinitatis Mauros multas clades à
sitanis accepisse. Id igitur vlcisci consti-
t. Itaque cùm id, quod animo molieba-
, summo silentio compressum tenuisset,
ngentos equites eduxit, & in pagis qui-
dam Arzilensi agro finitimis, ea parte,
e Tingim spectat, in insidiis delituit. In-
Aroazium itineris ductorem præmisit,
campum exploraret, & omnia vsque ad
culas, quas Alfandiquimenses appellant,
cularetur. Ioannes Coutignus hunc Aroa-
m, virum industrium & sagacem no-

Abrahemi Barraxae in Arzilensem agrum excursio.

uerat

uerat, & illius fraudes & insidias diligentissime præcauebat. Ea autem de causa, nunquam speculatores ex vrbe mittebat, quin illis equitum auxilium assignaret. Tunc igitur, cùm homines speculatum misisset, equites simul emissi sunt. Aroazius se continuit, dum eos in speculis constitutos animaduerteret. De ea re Abrahemum confestim admonuit. Is silenti agmine è latebris egressus, nostris appropinquabat. Nostri cum primam ac em ce neient, vt se reciperent, consilium inierunt. At Mauri substiterunt. Fernandus Callæcus primi agminis ductor, qui speculatoribus auxilium afferebat, cùm eos substitisse conspiceret, in illos inuectus est. Hostes ordine minime confuso cedebant, donec nostros in postremum agmen, quod Callæcus minime conspexerat, extraherent. Ibi equites nostri decem & septem eeciderunt, reliqui fugæ se mandarunt. Sed in lacus, qui iter impediebat angustiis, quidam fortissimus eques nomin Ludouicus Valens, nostros confirmauit, & se armatum hostibus obiecit: nec ex eo loco demigrauit, ante quàm Lusitani lacu angustias pertransirent. Deinde nostros or dine

Ludouici Valentis virtus.

dine instructos domum ita reduxit, vt inter hostes atque nostros eximia virtute & dexteritate versaretur. Cùm iam se Abrahemus reciperet, indixit in illum Antonius Mascaregnas, adolescens valde strenuus, cum quatuor equitibus: qui omnes capti sunt. Mascaregnas quamuis à rege Fessæ perbenigne tractaretur, mortem, quæ impendebat, vitare non potuit. Cùm enim pestilentia apud Mauros desæuiret, illum confecit. Sub id tempus præfecit Emmanuel Azamori (Petrum namque Sousam reuocauerat) Aluarum Norognam, qui cum multis Maurorum principibus pacem firmauit, & illis æquabile tributum imperauit. Rebelles verò cladibus multis affecit. Præter alias excursiones, vigesima & sexta die Aprilis Benemezium agrum populatus est, multos occidit, ducentos & octoginta captiuos abduxit, non mediocrem prædam abegit. Rursus mense Iunio Vascum Fernandium Cæsarem in alias Maurorum turmas immisit, qui cum incautos opprimeret, viuos octoginta cepit, magnaque præda potitus, copias in vrbem incolumes reduxit. Rursus Augusto mense Antonius Gundissaluius eiusdem Norognæ

Antonii Mascaregnae mors.

Aluarus Norogna Azamoris Praefectus eiusque res gestae.

rognæ iuſſu in Mauros pedites inuaſit : qui cum diu reſtitiſſent , victi tandem ſunt , & aliqua eorum pars in ſeruitutem abſtracta fuit. Hoc eodem menſe quidam Maurorum fœderatorum Duces à Norogna auxilium petierunt , quo Enxouienſes Mauros aggrederentur , & magnam frumenti copiam inde aſportarent. Sed cum ducenti hoſtes noſtris imminerent , Mauri fœderati ſuſpicati ſunt, maximum hoſtium numerum in inſidiis latere. Hac ſuſpicione perturbati , ſe in primum agmen conferunt. Noſtri in poſtrema acie hoſtium impetum ſuſtinebant. Nonnulli ab hoſtibus cæſi ſunt. Reliqui cum dedecore ſe in vrbem receperunt , non culpa ſua, ſed eorum , qui eos deſeruerunt. Id tamen eis grauem diebus multis dolorem inuſſit.

Res Evropeae. Hoc tempore Emmanuel variis & moleſtiſſimis curis agitabatur. videbat enim ſe matrimonii vinculo liberatum , & cupiebat vltimum vitæ actum in rebus præclaris , memoriaque ſempiterna dignis conſumere. Quocirca ſtatuit in Algarbium ſe conferre , regnique adminiſtrationem Ioanni filio , & conſiliariis relinquere , vt ipſe omni reliqua cura ſolutus , bello Mauros vexaret , atque

pro-

agandæ religioni vehementer incum-
.. Sed ab hac cogitatione illum insidiæ
orum hominum, quos ipse non mutatio-
›nsilii, sed acerbitate supplicii coercere
isset, abstraxerunt. Vt enim mos homi-
est, qui omnia non fide, sed cupidita-
etiuntur, ab illo, quem non ita diu vi-
ım sperabant, ad Ioannem filium, à
sibi multo maiores, & diuturniores opes
cebantur, paulatim deficiebant: & æta-
Principis, optima quidem natura præ-
, sed fraudibus & dolis obnoxii, capta-
:. In primis verò plurimum de laudibus
manuelis detrahebant. Hominem esse
bant multum de ædificiis, parum ve-
le regia dignitate, cogitantem. Præterea
ıitatis immemorem esse criminabantur,
d facillimos aditus haberet, quod sui
ıueniendi facultatem quibusuis homini-
daret, quod equos frequenter agitaret,
›d insita facilitate nullius congressum
ernaretur. Præterea illi crimini dabant,
›d multum auri & argenti profunderet.
tremo multa regiæ virtutis ornamenta in
› requirebant, & Ioanni persuadebant, si
let amplissimum in Regibus nomen obti-

Insidiae & calumniae in Regem Emmanuelem.

peratore petiit, vt Leonoram ſororem ſuam, excellenti pulchritudine & probitate fœminam ſibi deſponderet. Atqui prius ille, vt Ioanni filio collocaretur, enixe operam dederat, & ea de cauſa Petrum Goucanum in Germaniam ad Maximilianum Imperatorem legauerat. Tunc verò ſic immutatus fuerat, vt eam vxorem ducere, quam filio in matrimonium collocare mallet: quæ res apud multos in varias reprehenſiones incurrit. Sic enim dicebant: Quam rem gerit Princeps hic, in quo ad hunc diem patrium in Rempublicam animum ſemper agnouimus? At nunc multis rationibus Rempublicam euertit. Primum enim, Rex annos quinquaginta natus, & viduus, octo filiis oneratus, quonam modo poterit virginem Caroli ſororem, in maxima ſpe aliarum nuptiarum enutritam, ad nuptias parum ætati accommodatas allicere, niſi regni opes prius effuderit? Filio namque dos magna confici potuiſſet. At is non modo vxorem indotatam accipiet, verum contra morem & conſuetudinem, nomine dotis, regni patrimonium vxori largietur. Præterea neceſſe erit (aliter enim fortaſſe vxori adoleſcenti minime ſatis-

Emmanuel ſecundas ambit nuptias.

Multorum de Emmanuelis ſecundis nuptiis priſtrum indicium.

ſatisfaciat) vt ad voluntatem illius regnum adminiſtret. Poſtremo, quid liberis faciet? octo filios habet. Totidem poterit ex noua nupta ſuſcipere. Regnum eſt anguſtis finibus terminatum. Quas igitur opes poterit tantæ filiorum multitudini largiri? Quibus honoribus aut emolumentis Regia ſoboles ſtatum ſuum tuebitur, nè ſit ei neceſſe in turbam coniici, & reliquorum hominum inſtitutis victum ſibi comparare? Erit prætereà ei neceſſe amori ſeruire, vxori blandiri, & non quomodo nomen ſuum immortalitati commendet, ſed quomodo virgini pulcherrimæ morem gerat, excogitare.

Emmanuelis ad Carolum V. Legatio de Leonorae nuptiis.

Haec & his ſimilia vulgo iactabantur, ab his præcipue, qui domeſticas illius offenſiones ignorabant. Emmanuel tamen in ea mente perſtitit, & cum Carolus in Hiſpaniam, vt regni hæreditatem cerneret, è Gallia Belgica veniret, ad illum Aluarum Coſtam, qui regio cubiculo præerat, legatum miſit. Legationis ſpecies ſalutationis nomine inſtituta fuerat: legationis tamen ſumma eò pertinebat, vt nuptiæ conficerentur. Aluarus Coſta omnia, quæ Emmanuel cupie-

animi ſententia conficit. Nuptiæ
; dos etiam à Carolo dicta, ab
e ſponſæ munera ingentia con-
ti dies acti, & matrimonii fœdus
ſtæ, vbi tunc Carolus conſidebat,
nium lætitia & gratulatione cele-
'uit tamen neceſſe, cùm eſſet cum
Leonora, & ſanguinis propinqui-
initate multis rationibus implica-
de cauſa per Pontificias ſanctio-
coniungi minime potuiſſent, vt
Maximi benignitate legibus ſol-
quod factum fuit. Nuncius hu-
ıis & fœderis ad Emmanuelem
eum gaudio ingenti cumulauit,
atem & multitudinem non medio-
udine affecit. In primis verò Io-
licitauit, non quòd eaſdem nupti-
ret, ſed quòd Reipublicæ inutiles
ır. Emmanuel regni Proceres in
euocauit. Ibi luculentam oratio-
it, qua rationes, quæ illum ad
ium inuitârant, expoſuit: qua
li, qui aderant, aut moti ſunt,
tos eſſe, ne Regis animum offen-
imularunt. Itaque omnes ordine

Sponſalia cum Leonora.

instituto illius manum de more osculati, & vt matrimonium felix atque faustum esset, precati sunt. Post has gratulationes, & omnium faustas acclamationes, pestilentia Olysipponem vehementer afflixit, & Regem varias sedes commutare illius metu coegit. Almerinum deinde se contulit. Inde Cratum (est autem id oppidum celebre quod ad Hospitalensium equitum ordinem pertinet) profectus est, vt ibi reginam opperiretur. Illa verò multis Hispaniæ Proceribus stipata, in regnorum confinia peruenit. Eò multi Portugaliæ Proceres, vt eam exciperent, se contulerunt: ad exiguum fluuium, Seuerum nomine, qui Portugaliam à Castella discriminat, peruentum est. Martinus Albicastrensis, Villæ Nouæ Portiamanensis, quod oppidum est in Algarbio situm, Comes, fluuium traiecit, & Reginæ manum suppliciter osculatus est. Illum Comes Tentugalensis, & Episcopus Portugalensis, & Archiepiscopus Olysipponensis ordine subsequuti, eodem officio persuncti sunt. Alia deinde Lusitana nobilitas idem fecit. Regina fluuium transmisit: quam Dux Albanus, & Episcopus Cordubensis deducebant. Dux

Pestilentia Olysipponensis.

Reginae Leonorae in Lusitaniam deductae pompa & ceremoniae.

Bri-

Brigantinus citra fluuium constiterat: ad duo millia equitum Lusitanorum satis eleganti cultu conuenerant. Vbi Regina in terminis Lusitaniæ constitit, Dux Brigantinus ex equo desiluit, vt Reginam nomine Regis exciperet. Quæsitus ab Albano Duce, an facultatem ab Emmanuele Rege ad illud munus obeundum haberet, eam literis publicis inscriptam, & manu Regis ipsius consignatam ostendit. Literæ publice & alta voce recitatæ sunt, & Albano duci in officii sui ritè peracti testimonium traditæ. Tunc idem Princeps catenam auream, quæ Reginæ brachio alligata erat, assumpsit, vt sic ipsam Reginam deduceret, quam Brigantino duci tradidit, atque commisit. Hac traditione solenni ritu celebrata, Albanus Dux, & reliqui Castellæ Principes abscesserunt. Episcopus tamen Cordubensis, & Dynasta Tregeniensis (hi Legati erant) & præterea Villæ Francæ Princeps, & equitum Hospitalensium in Castella Magister, & Montis acuti Comes cum Regina Cratum vsque peruenerunt. Postquam in oppidum ventum est, & Regina cœnauit, Rex illam inuisit: à qua cum singulari significatione amoris exceptus

 fuit.

fuit. Ioannes illius manum osculari voluit quod illa nullo modo induci potuit, vt pa teretur. Georgium tamen equitum Iacoben sium & Cistertiensium Magistrum, Ioanni Regis filium, vt Hispaniæ morem conser uaret, ad osculum manus admisit. Deind Archiepiscopus Olysipponensis Regem atqu Reginam ritu ab Ecclesia sancta recepto sta bili matrimonio copulauit. Symphonia de inde, & tibiarum concentus, & chore consecutæ sunt. Inde modicis itineribus Al meirinum profecti sunt. Filii regis obuiai illis prodiere. Principes regii ex equis re pente desiliunt, vt Reginæ manum osculen tur. Id illa pati noluit: imò multis in illo voluntatis egregiæ signis insitam benignita tem testificata est. Reliqui regni Principes qui nondum suum officium fecerant, eas solito more salutarunt. Vbi Almeirinum per uenêre, Isabela & Beatrix Emmanuelis fi liæ ad scalarum gradus, quibus in Aula a census patebat, aduenere, & cum descende re pararent, Regina, ne id facere possent accelerauit, & ad genua prouolutas suble uauit, easque humanissimè complexa est Reliquæ deindè virgines Reginam manu

Emmanuelis cum Leonora nuptiae.

oscu-

ſculo ſalutant, quas omnes illa admodum
enignè, cum debita tamen maieſtatis ra-
one reſalutat. Quibus cantibus, ſaltationi-
us & tripudiis dies ille celebratus extiterit,
it explicatu difficillimum. Sequenti die
ex peractis Sacris, aurei velleris ordinem
Philippo Burgundiæ Principe fundatum,
ſucceſſoribus ſingulari religione retentum,
ius Princeps atque Magiſter Carolus erat,
ſius Caroli iuſſu conſecutus eſt. Hyems il-
tota fuit Almerini in ſumma iucunditate
onſumpta. Indè appetente vere, Rex Ebo-
im conceſſit.

Hoc anno, qui fuit à CHRISTO na-
M. D. XIX. miſit Rex Emmanuel in In-
iam ſedecim nauium claſſem, cuius Geor-
ius Albuquercius præfectus extitit. Non
mnes tamen inſtitutum curſum tenere po-
uerunt. Nauis enim, cui Iacobus Limicus
ræerat, Olyſipponem reflatu delata eſt.
udouicus Guzmanus cum naui, cui præ-
rat, à fide deſciuit, piraticam fecit, mul-
que flagitia & ſcelera indigna genere ſuo
ſignauit. Emmanuel Souſa, qui nauar-
hus erat roſtratæ nauis, cùm oram Aethio-
iæ Melindem verſus legeret, & portum
Man-

RES INDICAE.

Claſſis 16 nauium in Indiam, eiuſque ſucceſſus.

Mantuæ (ſic enim appellant) ſubiret, vt commeatum ab incolis emeret, fuit in terra à Saracenis cum quadraginta viris Luſitanis occiſus. Nauem verò, cùm ad inſulam, quæ non procul Quiloa diſtat, turbida tempeſtate iactata, & vadis alliſa fuiſſet, Saraceni diripuerunt, & Luſitanos omnes, vno duntaxat puero, quem Rex Zamzibaris in fidem recepit, excepto, trucidârunt. Georgius Albuquercius cum nouem nauibus Mozambique hyemauit. Quatuor tantum naues in Indiam pelagus tranſmisere, Interim Iacobus Lupius Siqueira omnia, quæ ad bellum Arabiæ gentibus inferendum neceſſaria videbantur, ſumma ope comparabat. Et quia maioribus copiis indigebat, nauigio, quod facile fluctus exciperet, Gundiſſaluum Loulenſem Mozambiquem ad Georgium Albuquercium miſit, cui mandabat, vt inde Arabicum ſinum peteret, vt coniunctis viribus Iudam expugnarent. Cùm verò Siqueira Melichiazii fraudes perciperet, eumque multis incommodis Luſitanos affeciſſe cognoſceret, Chriſtophorum Salam cum triremibus tribus, qui oram Cambaiæ infeſtam redderet, expediuit, quod is diligenter effecit, & cum

non

›n mediocri præda reuerſus eſt. Similiter Antonius Saldagna, qui circa Guardafu-enſe promontorium oras illas peragrabat, genti præda potitus, ſe ad Siqueiram con-lit,

SVB id tempus, leuis à Rege offenſio grauiter cuiuſdam viri Luſitani animum ulcerauit, vt oblitus fidei, pietatis, & re-ionis, Regem, à quo educatus fuerat, pa-am, quæ illum genuerat, prodere, vitam-e ſuam in ſummum diſcrimen inducere ›peraret. Fernandus Magallanus fuit vir bilis, & magno animo præditus, cuius tea mentio facta eſt. Is in India bellicis rebus non mediocre virtutis & induſtriæ cumentum dederat. In Africa ſimiliter i valdè ſtrenui officio functus fuerat. Olim t apud Luſitanos in more poſitum, vt in gia, qui Regi ſeruiebant, ipſius Regis nptibus alerentur. Cùm verò multitudo neſticorum tanta fuiſſet (eorum namque i, qui Regibus operam dabant, eundem um retinebant: & præterea multi in regi-familiam meritis admittebantur) difficil-um videbatur, cibos tantæ multitudini parare. Quocirca fuit à Portugaliæ Re-gibus

Fernandi Magallani ad Caſtellæ regem defectio.

Inſtitutum Aulæ Luſitaniæ.

gibus ſtatutum, vt ſumptum, quem quilibet erat in Regia facturus, ipſe ſibi ex regia pecunia faceret. Sic autem factum eſt, vt culibet certa pecuniæ ſumma ſingulis menſibus aſſignaretur. Ea verò, cùm ſumma tunc annonæ vilitas eſſet, ſatis homines alebat. Nunc autem cùm & hominum multitudo cum rerum venalium pretiis multis acceſſionibus amplificata ſit, factum eſt, vt illa pecunia, quæ olim quotidianis ſumptibus faciendis latè ſufficiens erat, nunc perexigua ſit. Cùm tamen omnis Luſitanorum dignitas à Rege pendeat, huius exiguæ pecuniæ ſumma, quaſi multò amplior eſſet, incredibili ſtudio quæritur: & cùm in regiam familiam admitti, vt valdè expetendum Luſitani iudicent, tum in ſtipendii huius incremento ſummum decus ſtatuunt. Cùm enim ſint apud Reges variæ famulorum claſſes, pro claſſium dignitate cuilibet Regis domeſtico pecuniæ numerus aſſignatur. Maxima claſſis eſt virorum nobilium. Sed cùm nobilitatis etiam diſcrimen ſit, non vnum congiarium omnibus ex æquo tribuitur. Sic autem euenit, vt pro congiarii magnitudine, de nobilitate vniuſcuiuſque iudicium fiat, &

tantò

ntò quisque nobilior existimetur, quantò
lius congiarium amplius extiterit. Hoc
uidem iudicium, vt sunt res humanæ, est
epè fallacissimum, Multi namque ambitio-
e & sedulitate consequuntur, quod est me-
tis atque germanæ nobilitati tribuendum.
ttamen Lusitani cùm sint præter modum
iius nobilitatis appetentes, & paruæ pecu-
iæ accessione nobilitatem suam augere pu-
nt, pro hac tam parua pecunia sæpenume-
, tanquam in ea salus omnis atque digni-
s vertatur, sibi pugnandum arbitrantur.
agallanus autem pro meritis suis conten-
ebat, vt congiarium illius dimidio numi
urei singulis mensibus augeretur. Rex, nè
ditum ambitiosis aperiret, id negauit.

MAGALLANVS offensione huius benefi-
ii sibi eo tempore denegati commotus, à
ege desciuit, fidem violauit, Rempubli-
am in summum discrimen adduxit. Et cum
eipublicæ iniuriæ nobis tolerandæ sint, &
egum etiam, qui Reipublicæ parentes
int, offensiones perferendæ: & cùm vita,
uam patriæ debemus, pro ipsius patriæ sa-
te ponenda sit, vir audacissimus tantum do-
rem ex parte vnius aurei dimidia, quæ

Defectionis Magallanicae causa.

quin-

quinque denarios conficit, sibi negata cepit, vt Rempublicam oppugnaret; Regem, à quo fuerat enutritus, violaret: & patriam, pro qua mori debuisset, in discrimen adduceret. Res enim eò perducta fuit, vt periculosi belli discrimen rebus communibus impenderet. Nescio autem, vnde tam Barbarus mos in Respublicas irrepsit. Cùm enim proditoris nomen sit non modò odiosum & inuisum, sed etiam cunctæ posteritati maculam sempiterni dedecoris inurat, homines, qui fidem violare, & Reges suos, aut Respublicas oppugnare statuunt, munera, quæ acceperant, literis consignatis abiiciunt, fidem abiurant, se ciuitatis iure spoliant, regem sibi suas res habere iubent, sibi nihil deinceps cum patria fore commune testificantur; & tum demum sibi moliri contra patriam bellum licere contendunt. Esto, aspernare munera, si lubet: comtemne patriæ benignitatem: freme quantum voles, tibi non esse præmium pro dignitate persolutum. Fidem verò datam prodere qui potes? Grauem mihi iniuriam patria intulit; intulerit etiam grauissimam. Sed iniuria nec in parentibus, nec in patria vindicanda est.

Inueterati cuiusdam proditorum moris reprehensio.

Omnia

Omnia, quæ à patria acceperam, inquit ille, reliqui. Nunquid vitam, ingenium, disciplinam abiecisti? Minimè. Ad hæc omnia à Deo primùm, à patriæ deinde legibus, & moribus, & institutis accepisti. Neque naturæ repugnare, neque patriam lædere, neque fidem frangere, quamuis omnibus iniuriis oneratus sis, vnquam licebit. Imo vita tibi deserenda, & grauissima supplicia subeunda sunt potius, quàm fidem violes, aut officium prodas. Abiura fidem quantum voles: perfidiam tuam publicis literis contestare: insignem memoriam sceleris infandi posteritati relinque: nullis tamen testimoniis numinis offensionem & dedecoris sempiterni maculam vitare poteris. In eam tamen fraudem Magallanus impulsus fuit, vt arbitraretur, si publico testimonio fidem & Regi, & patriæ debitam abiuraret, licere sibi fidem prodere. Id confestim exequi minimè dubitauit, & se continuo ad Carolum contulit, eumque admonuit, insulas, quas Malucas appellant, quæ sunt vltra auream Chersonesum constitutæ, ad limites Castellæ pertinere, & ab Emmanuele Rege contra pactionem iam factam vsurpari. Ducebat

Magallani de quærendis Malucis insulis institutum.

[illegible] Rodericum Falerium, [illegible] disciplinam tenere profite- [illegible] opinionem in animo Ca- [illegible]

[illegible] qui tunc legatus apud Carolum [illegible]. Carolum adiit: necessitudi- [illegible], non esse illius amplitu- [illegible] hominibus illis praebe- [illegible] vanitate & scelere, quo Regem [illegible] violarant, multa confin- gere. [illegible] nomen cum reliquis ho- [illegible] praecipuè Regibus esse dete- [illegible]. Reges verò, qui illis [illegible], qua regium nomen [illegible] memoria deleatur. Carolus [illegible], ab hominibus [illegible]. Sed ab Hispa- [illegible] fuit, ne vllius af- [illegible] imperium amplificare negli- [illegible] naves Magallano, qui- [illegible] in Orientem aperiret, attri- [illegible] inter Regem Ioannem [illegible]. & Regem Fernandum facto, [illegible] quas quilibet explorare, & [illegible] posset definita [illegible], vt Castellani non vi-

am

[illegible]

im à Lusitanis factam, sed diversam sequerentur: vt videlicet cùm Portugalenses ad Solis ortum, Castellani ad Occasum nauigarent, orbem marium atque terrarum conficerent. Sic autem cuilibet parti liberum erat, cùm omnes maris atque terrarum tractus trecentis & sexaginta partibus definiti sint, centum & octoginta partes ad peruestigandum atque debellandum sibi deposcere. Limes erat Meridianus. Sic enim appellant lineam à Septentrione ad Austrum in cælo designatam: quia cùm Sol eam attingit, meridiem hominibus sub ea regione constitutis efficiat: quæ secundum longitudinem (sic enim spacium Ortu & Occasu terminatum nominant) circiter sex & triginta gradibus Olysippone distat. Error autem Magallani, & aliorum, qui vestigiis illius ingressi sunt, quo Malucas insulas ad ius Castellæ pertinere contendunt, a multis causis originem habuit. Primùm quidem sic natura comparatum est, vt cùm primùm aliquod iter incognitum habemus, quod non possumus certis montibus aut anfractibus, & notissimis signis definire, multò longius nobis appareat: maxime verò cùm nauigamus, vbi neque montibus, neque vallibus, nec vllis certis

Erroris Magallanici de Malucarum situ causæ & origines.

certis notis possumus spacium finire. Deinde qui maria incognita nauigant, vt maius & admirabilius facinus se confecisse glorientur spacia multò ampliora faciunt, vt, quasi ex alio mundo in hunc redierint, ingentem admirationem efficiant. Accedit vt etiam ipsi vectores, cùm Astrologiæ imperiti sint quamuis nullam vanitatem orationis adhibeant, fallantur, & cum variis circuitibus maria peragrent, rectum iter se tenere putent. Sic factum est, vt cùm inter Indum fluuium & Gangem spacium decem graduum, qui circiter passuum millia septingenta conficiunt, interiectum sit, Ptolemæus triginta gradibus spacium illud definierit. Vir enim doctissimus terras illas non lustrauerat: quæ a viris fide dignis, imperitis tamen, acceperat, ea monimentis mandabat. Illi verò cùm ab Indo ad Cori promontorium, quod in Austrum longissimo tractu procurrit, nauigarent, & inde rursus in Gangem ad Septentriones cursum inflecterent, quasi recta via, aut paulum ad Austrum inflexa nauigassent, itineris spacium metiebantur. Alia etiam erroris causa nostris obiecta est. Cùm enim vltra promontorium Bonæ spei,

aliud

aliud promontorium, quòd mitius in Austrum prominet, flectere secundis velis niterentur, se multò maius iter confecisse putabant, quam propter maris impetum, naues in diuersa iactantis, facere potuissent. Ea namque ora, quæ in illis regionibus ab Austro ad Septrentiones pertinet, longissimo tractu protenditur. Venti autem, qui ab ortu Solis flant, sunt anniuersarii, & statis temporibus valdè vehementes. Aestus similiter, propter immensam maris altitudinem Lunæ cursibus nimis obiectam, incitatissimi. Ergo cum fluctus ab ortu Solis ad oras maritimas Occidentis incredibili violentia contorti, & ab oppositis oris repercussi, in Austrum, qua facilior patet exitus, incitentur, & ex illo promontorio, quod diximus, in aliud longius, quam credi possit, excurrant, nostrorum in nauigando cursum retardant. Quod nostri non intelligentes existimabant se multò maius spatium confecisse, quam nauigando transmiserant. Hæc omnia nostris etiam eam erroris causam attulerunt, vt regionum terminos satis imperitè designarent, & ad Ptolemæi errata, alia etiam multa parùm sapienter adiungerent.

Malucensis controuersiæ fructus & Malucarum ab Olysippone distantiæ diligens supputatio.

Haec tamen controuersia inter Castellanos & Portugalenses hunc fructum Portugalensibus tulit, vt spatia multò diligentius explorarent. Hoc autem fieri commode non potuit, nisi per Lunæ defectus. Cum enim Luna orbe pleno interiectu terræ, vt fieri necesse est, certis temporibus obscuratur, illa splendoris amissio non iisdem horis auimaduerti potest: necesse namque est, cum citius in India, quam in Portugalia, quæ in occasum vergit, nocturnæ tenebræ sint, vt quamuis ille defectus vno tempore fiat, diversis nobis horis appareat. Horarum igitur dimensione omnis controuersia tollitur. Qualibet enim hora quindecim gradus Sol progreditur. Obseruatum autem est ab hominibus peritissimis, qui à Petro Nonio Mathematicorum principe ad id diligenter instructi fuerunt, sex horis ab Indi fluminis ostio ad Olysipponis vrbis situm Solis cursum terminari. Horæ verò sex, gradus nonaginta conficiunt. Ab Indo autem fluuio ad vltimos Malucarum insularum terminos, qui ad orientem Solem spectant, duo & quadraginta gradus intersunt. Hos si nonaginta gradibus adieceris, centum & trigin-

ta

a duos efficies. Si verò ſex & triginta gradus, qui Olyſipone ad Occaſum ſecundum ineam illam meridianam, quam diximus inter Hiſpaniæ reges fœdere definitam fuiſſe, t Caſtellani contendunt, addideris, centum t ſexaginta octo graduum ſumma ſit. Itaque ecundum hanc computationem, adhuc Portugalenſibus duodecim gradus explorandi retant, qui poſſunt ſine cuiuſquam Chriſtiani egis iniuria à Portugaliæ regibus occupai: tantum abeſt, vt Magallanus, vel quiſquam alius inſulas illas iure atque meritò oſſit Caſtellæ regibus adiudicare. Hæc tanen controuerſia non medriocres in Hiſpaia tragœdias excitauit, vſque adeò, vt eges optimos & cognatione, affinitate, & more coniunctiſſimos, interdum ad inteſtiam ſeditionem ſolicitarit: quod totum ab mprobiſſimi hominis ſcelere ortum habuit. /t verò ad illum redeamus, cùm Emanul hominis ſcelus Coſtæ literis accepiſſet, onſilium habuit. Nihil tamen conſilio conluſum fuit. Coſta verò Magallanum ingenbus promiſſis onerabat, & interdum illum ı ſententia fluctuare cogebat. Cùm tamen aiora ſibi præmia ex inſtituto ſcelere quàm

mortem obiit.

Magallani nauigatio. Ma- [illegible] successus.

MAGALLANVS cum quinqu
claſſe , & cum ſuprema necis atqu
reliquos nauarchos poteſtate, decin
guſti eiuſdem anni ſoluit , vt ter
regiones , quas neque viderat , nec
is exploratas audierat , ſed ſuſpi
tum eas adiri poſſe conſequutus fu
luſtraret. Sed nihil eſt tam arduu
non animus magnus deſperatione
aggrediatur. Primum oram proui
ſiliæ prætervectus , ad Auſtrum v
noctialem plagam nauigauit. C

Freti Magallanici inuentio.

menſe Septembri anno ſalutis M.D.
quinquaginta gradus , ab æquinoc
ne ad Auſtrum nauigando confe
tum reperit , cui nomen Magalla

rint. Fretum verò, vt fama eſt, quadraginta millia paſſuum in longitudinem patet. Freto ſuperato, rurſus in æquinoctialem regionem, & in cælum mitius atque tepidius iter inſtituit. Varii interim caſus hominem exagitârunt. Nam nauarchi cum reliquis Hiſpanis ab illo deſciſcere voluerunt, & ei inſidias intenderunt: & quidam ex illis capitali ſupplicio affecti ſunt: & ipſe tandem in inſula, quam Matam appellant, cùm opem Regulo, qui ab illo auxilium poſtularat, attulliſſet, poſt bellum confectum, ab ipſo Regulo occiſus per inſidias fuit, vt proditor proditori pœnas eiuſdem ſceleris irrogaret. Duæ tantum ex illa claſſe naues (reliquæ namque amiſſæ fuerant) Tidorem, quæ inſula vna ex Malucis eſt, peruenêre. Vna ex illis octauo die menſis Septembris, anno ſalutis. M.D.XXII. Hiſpalim appulſa fuit. Alteram verò nauem, quia diſſoluta compage aquam accipiebat, Hiſpani in inſulam ſubductam refecerunt, & onere accepto profecti, Septentriones verſus iter ſuſceperunt. Cùm verò commeatus illos deficeret, & multi frigore interirent, retro curſum flectere coacti ſunt. Ad Malu-

cas autem appulsi, intellexerunt Lusitanos in insula, quam Ternatem appellant, commorari. Itaque ad illos confestim mittunt, qui diceret, vt hominibus Hispanis, & eadem religione deuinctis opem rebus desperatis afferrent. Nauem esse laceram, magnam partem hominum, qui ea vehebantur, absumptam, reliquos grauissimis morbis impeditos. Antonius Brittus, qui iam insulis nomine Regis Emmanuelis imperabat, Garciam Henricum cum nonnullis nauigiis extemplo misit. Ab his Magallani comites fuere continuo recepti, & singulari humanitate tractati. Nauis fracta fuit & illi Lusitanis nauibus in Indiam, deinde in Hispaniam rediere. Hunc exitum classis illa prorsus infelicem habuit.

Res Africanae.

Sed vt ad ea quæ anno salutis M.D.XIX. acciderunt, reuertamur, nono die mensis Februarii, Aluarus Norogna, qui tunc Azamoris præfectus erat, in eam Mauritaniæ partem, quæ Enxouia nominabatur, cum ducentis & triginta equitibus, & centum peditibus inuasit: hostes acri prælio fudit, ducentos atque decem captiuos abstraxit. Rursus vigesimo quinto die mensis, eius-

Aluari Noronhæ in Africam excursiones.

eiusdem, octo & quadraginta passuum millia progressus, in castra Nacerbendumæ (is erat vnus ex Enxouiæ principibus) impetum dedit: duas illius vxores, & duos filios, & vnam filiam, & multos illius cognatos, cum magna aliorum hominum multitudine captiuos abduxit. Dum rediret, quidam Lusitanus eques facinus inhumanum & barbarum edidit. Maura quædam eleganti forma quam Nacerbenduma filio suo desponderat, armillis argenteis magni ponderis brachia & suras ornarat. At Antonius Leitanus (sic enim eques ille nominabatur) argenti cupiditate inductus, vt illud facilius captiuæ detraheret, manus atque pedes miseræ præcidit. Norogna illum multis malè verbis accipit, argento spoliat, in costodiam tradit, & in Lusitaniam cum dedecore redire compellit. Rursus vigesima die Martii, in alias eiusdem prouinciæ turnas Norogna aciem eduxit. In via camelorum turmam multis rebus onustam cepit, deindè primis tenebris montis cliuum subiit, & itineris ducem admonuit, vt eum aliqua via saxosa deduceret, ne possent hostes illius iter ex equorum vestigiis animaduerte-

Ant. Leitani immane facinus.

Alia eiusdem excursio.

uertere. Duabus deinde horis ad quietem datis, poſtquam rurſus omnes excitati ſunt, triplicem aciem inſtruxit: primam Antonio Lupio Siqueiræ, ſecundam Iacobo Melio attribuit, tertiam, in qua erat maior militum numerus, ſibi reſeruauit. Ad hunc modum ſilenti agmine profecti, in turmas hoſtium ex improuiso impetum fecerunt, eaſque in effuſam fugam compulerunt. Trecenti tamen & octoginta duo capti ſunt, & præda ingens abacta. Hoſtes ſublato ſigno conueniunt, & auxiliis vndique influentibus exercitus non mediocris efficitur. Noſtri ordine regrediuntur. Sed cùm Maurus quidam ex fœderatis, vir ſane fortis, nomine Zala Bembarqua, in noſtrorum conſpectu pulchrum aliquod facinus edere ſtatuiſſet, ſolus in hoſtes impetum tulit. Norogna continuò, vt illi ſubueniret, aciem in hoſtem direxit. Primo impetu triginta ex hoſtibus cæſi ſunt, & vnus vir primarius captus eſt. Reliqui eorum, qui cecidêre, caſu perculſi, ſubſtiterunt. Norogna eorum impedimento liberatus, Azamorem exercitum ordine reducebat. Fluuius erat vado tranſeundus. Is vbi vado appropinquauit,

Zalæ Bembarquæ præclarum facinus.

nè

ne pecorum multitudo ordinem perturbaret, & tranſitum impediret, magnam illius partem Mauro cuidam fœderato donauit. Tranſmiſſo cum omni reliqua præda vado, duabus horis in hoſtium conſpectu, qui citra vadum reſtiterant, cum exercitu conquieuit, & epulatus eſt. Expectabat autem, an hoſtes vellent vadum pugnæ capeſſendæ gratia tranſire. Cùm illi id facere noluiſſent, Azamorem exercitum cum reliqua præda reduxit. Rurſus XXV. die Menſis Martii, cùm alias turmas hoſtium adoriri ſtatuiſſet, in Mauros palantes incidit, quinquaginta cepit: reliqui in fugam verſi, illius aduentum per omnia compita & mapalia nunciarunt. Multi continuò confluxere: & Norogna, ne cum tanta multitudine manum conſerere cogeretur, Azamorem cum captivis reverſus eſt. Vigeſimo autem octauo eiusdem menſis die copias eduxit, quibus, quasdam turmas hoſtiles inopinantes aggrederetur. Sed cùm in via præter opinionem in magnum equitum numerum incidiſſet, Lanſarotem Freitam cum equitibus ſexaginta præmiſit, qui in hoſtes impetum ferret: ipſe cum reliquis ſubſecutus eſt. Fit atrox *Alia excurſio.*

præli-

prælium: ex hoſtibus multi cæſi: ſexaginta capti ſunt, reliqui ſeſe effuſa fuga ab imminenti clade proripuerunt. Inter captiuos fuit Dux quidem eximius, Arhagus nomine, qui cùm centum annos natus eſſet, omnia militiæ munera diligenter adminiſtrabat.

Arhagus centenarius captus.

TRIGESSIMO die menſis eiusdem Norogna, cùm otium ferre non poſſet, oppidum muris munitum, quod Siner appellabant, improviſò adortus eſt, illudque vi cepit: reliquam prædam Mauris fœderatis conceſſit: ipſe Azamorem trecentos & quinquaginta & octo captiuos abduxit. Nec ipſe ſolum hoſtes crebris excurſionibus fatigabat, ſed Duces reliquos otio torpere non ſinebat. Itaque Vaſcum Fernandium Cæſarem, anteſignanorum ductorem, cuius virtuti plurimum confidebat, in varias partes mittebat, vt hoſtibus quantam maximam poſſet perniciem inferret. Is eo tempore primum quidem cùm indicio cuiuſdam captiui percepiſſet, in loco, quem Fornignum appellant, equitum turmam, vt fruges incenderent, coactam eſſe, in eam inuaſit: nonnullos occidit, reliquos in fugam conie-

Siner oppugnatum à Luſitanis.

Vaſci Fernandi Caeſaris in Mauros eruptio.

coniecit: Ducem viuum cepit. Cùm verò Norogna accepiſſet, in agro oppidi Tilenſis magnam hoſtium multitudinem verſari, vt inde in ſegetes irruerent, & noſtros, qui in campo vagabantur, inopinatò aggrederentur, in eos eundem Cæſarem immiſit. Is cùm impigre imperata conficeret, equites non inuenit: cum peditibus acre certamen iniuit, qui fortiſſime reſtiterunt. Omnis enim eorum ſalus in virtute conſiſtebat. Nec enim poterant pedibus equites inſequentes effugere. Cùm tamen multi cecidiſſent, reliqui in templum quoddam, quod prope eum locum ſitum erat, confugerunt. Ibi conglobati ſeſe animo maximo tuebantur. Sed tandem Cæſar, gradibus maxima contentione ſuperatis, primus aſcendit: deinde Franciſcus Vaſcius ſpeculator: tertius fuit Scriba quidam, cui nomen erat Franciſcus Rodericus. Reliquis animus additus eſt, vt idem facerent. Itaque in ſupremam templi contignationem ſubeuntes in hoſtes irruunt. Cæſar vnum ex iis, qui acrius reſiſtebant, complexus, è ſummo præcipitauit. Tanta verò pertinacia decertatum eſt, vt nullus ex hoſtibus euaſerit. Neque ſolùm

Eruptio eiuſdem alia.

Cæſaris aliorumque nonnullorum virtus.

gladiis

gladiis & pugionibus, verùm & lacertis cùm multos arctissime vincirent, eos in terram è summo detrudere contendebant. Hoc prælium quamuis pro numero militum exiguum videretur, victoribus tamen in laude non mediocri positum fuit. Erant enim hostes fortissimi, & cum maxima pertinacia è loco superiore resistebant, & in vltimo discrimine constituti: nullus eorum in deditionem venit. Omnesque tandem in vestigio mori, quam in seruitutem abduci maluerunt. Cæsar paucis pòst diebus ab Emmanuele accersitus fuit, vt cum classe Gaditanum fretum tueretur. Vmbre oppidum est Enxouiense, in edito loco situm, muris, & mœnibus, & propugnaculis munitum: quod Azamore octo & viginti millia passuum distat. Imam vallem fluuius præterfluit, vnde collis in oppidum valde accliuis assurgit. Hoc oppidum Norogna ex improuiso capere summè concupiuit. Itaque decimo die Aprilis eiusdem anni in oppidum inuadit: minoribus tormentis propugnatores exturbat: scalas muris admouet, mœniaque diu totis viribus oppugnat: oppidani summa contentione resistunt. Cùm autem

Vmbris oppidi expugnatio.

tem

tem Norogna se frustrà eo genere oppugnationis vti conspiceret, aliud excogitauit. Viros accerrimos elegit, qui cum securibus, quamuis maximum periculum è mœnibus immineret, in portas inuaderent. Hi neque saxis, neque missilibus impediri potuerunt, quo minus fores cardinibus euulsas introrsum impellerent. Hoc enim Norogna præceperat, vt cardines tantùm, quo citius opus absoluerent, securibus excindere conarentur. Aditu in oppidum patefacto, nostri confestim irrumpere conati unt. Hostes conglobati acriter & diu restunt. Nostri cum magna hostium cæde ndem ingrediuntur. Hostes verò sese per uum deiiciunt, & fluuium petunt: mulcum per cliuum præcipites ruerent, dierati sunt. Magnus hostium numerus cæs fuisse dicitur: ducenti quinquaginta & c capti, e nostris decem tantùm vulnerati erunt.

Cæsorum & captorum numerus.

NOROGNA re bene gesta (nec enim oplum præsidio munire, sed hostes exterrere creuerat, vt intelligerent, nullum sibi lom, quantumuis egregie munitum, perilo vacuum fore) copias in vrbem integras redu-

Norognae in Mauros eruptio.

[illegible] Rursus octauo die mensis Octobris [illegible] erat autem is insignis in- [illegible] opprimeret, egres- [illegible] Sed cum [illegible] Mauros obuios habe- [illegible] & intelligeret, [illegible] modo posse, re- [illegible] Rursus decimo quar- [illegible] vbi duces quidam, [illegible] quae Zahnio Aza- [illegible] & quendam pri- [illegible] Mauris foederatis in ser- [illegible] posuissent. Spe- [illegible] Mauros capiunt, quos ad No- [illegible] Illi nunciant, castra [illegible] & quadraginta passuum mil- [illegible] Is nullam moram interposuit, [illegible] de nocte contenderet. Sequen- [illegible] in latebras [illegible], ne ab hostibus [illegible] posset. Inde primis tenebris profe- [illegible] Prope nam- [illegible] castra posita au- [illegible] triplicem aciem instruxit, & sin- [illegible] ab vnoquoque vel- [illegible] Deinde explorato cum in- [illegible] in hostes inuectus est, & eos incautos oppressit, & illis partim caesis, par-

artim in fugam compulsis, castrorum par-
m diripuit, prædamque pecorum, & ar-
entorum, & camelorum, & equorum, *Noroγnæ*
m ducentis & quinquaginta captiuis ab- *victoria.*
xit. Ne verò nostri nimia prædandi cu-
litate dissiparentur, & interim ex omni
initate maxima subsidia, vt fieri solet,
stibus aduenirent, receptui signum dedit.
edia nox erat, cùm copias suas à castris *Prælium*
stium reuocauit. Hostes interim vndique *redinte-*
ouolant, & quæ cuique tela sors offerebat, *gratum*
tinanter arripiunt: atque primum fustes, *atrociter.*
pides, atque missilia torquentur tanta vi, vt
aximum nostris damnum inferrent. Dua-
is horis acerrime dimicatum fuit. Interim
ima luce nostri quanta esset hostium mul-
udo, clare cernunt. Tum Norogna suos
rsus instruxit, & verbis ad certamen acri-
ineundum excitauit. Et cùm ex equo de-
uisset, quem lassitudine confectum esse
ntiebat, in alium conscendit. Res iam non
pidibus & missilibus, sed hastis & gladiis
errime gerebatur. Is autem sensim ordine
inime perturbato cedebat, & interdum
iem in hostes conuertebat, vt eos ab in-
quendo retardaret. Cùm verò in hostem,
nimi-

nimis in laceſſendo pertinacem, equum calcaribus admotis concitaret, illum haſta transfixit. Sed cùm ex hoſtis ſtrati corpore haſtam extraheret, fuit ſecundum galeam tam graui plaga percuſſus, vt ex equo omni ſenſu prorſus amiſſo decideret. Vaſcus Fernandius Cæſar, qui iam propter anni tempus ex claſſe redierat, ſubitò accurrit. Alius item vir fortiſſimus nomine Martinus Egidius, cum aliis nonnullis opem feſtinanter attulit. Hi tantiſper hoſtium impetum ſuſtinuerunt, dum Norogna ſuorum auxilio recreatus, ſenſum paulatim reciperet, & in alium equum, quem ei famulus illius obtulerat, aſcenderet. Deinde poſtremum agmen Ioanni Freitæ & regio procuratori commiſit: ipſe in primum agmen cum regio ſigno ſe contulit. Erat enim viribus deſtitutus, quibus poſſet in agmine poſtremo hoſtibus, qui noſtris acriter inſtabant, obſiſtere. Qui erant in poſtremo agmine, res memorabiles effecerunt. Nec enim ſolum prælii molem inuicto animo ſuſtinebant, verùm & multos interimebant. Sole exorto, hoſtes grauius noſtros premebant, & noſtri viciſſim multo acrius repugnabant. Noſtri

Norognae diſcrimen ex vulnere.

tamen

: vlla perturbatione prædam inui- *Insignis Lusitanorum victoria.*
ıs Azamorem perduxerunt. Ex
.ucenti cæsi sunt. E nostris nemo
ı fuit, quamuis multi vulnerati,
ti, & quidam etiam membris ca-
lio discesserint. Fuit hoc facinus
le, quod magnum hostibus metum
.luarus enim Norogna cum ducen-
ıquaginta tantum equitibus, & tri-
ıque peditibus ex vrbe egressus fue-
·i Enxouienses quingentos equites,
m peditum numerum contra no-
.erant. Et quia primum ab hosti-
libus certatum fuerat, euenit, vt
ıpidum diu celebratum factum il-
rit. Lapideam namque eam hosti-
sionem milites appellabant. Hoc
ulti ex hostibus pacem petiere &
ımanuelis imperium subdidere.
NES Coutignus sub id tempus cum *Io. Contigni excursio.*
maximum, in quo fortissimi equi-
.bant, inuadere statuisset, ab Odo-
nesio auxilium postulauit. Is illi
:quites misit. Eorum dux Andreas
extitit. Coutignus primis tenebris
ductoris inscitia nequiuit in pa-
gum

gum, nisi clara luce, peruenire. Sed cum fama præcessisset (non potuit enim tanto silentio acies educi, vt non hostes, quò intenderent nostri, ex his, qui in agro vagabantur, exploratò cognoscerent) Coutignus pagum prope desertum reperit. Maxima enim pars incolarum diffugerat. Illi tamen, qui restiterant, acriter repugnarunt. Sedecim tamen cæsi sunt, quatuor & quadraginta capti. E nostris tres ceciderunt. Coutignus inde cum præda commodiore via se recipere maturauit. Illa autem via, quam reliquit, Petrus Lupius Azeuedius cum equitibus septem veniebat. Hostes verò, auxiliis vndique subitò accitis, in septem illos irruunt, & primum Aluarum Vascium Taurensem occidunt, deinde Azeuedium illi subsidio celeriter occurrentem interimunt: & famulus quidam illius, dum patronum tueri contendit, similiter occumbit. Gasparem quoque Cugnam tribus iaculis hostes configunt. His cùm opem antesignanorum ductor afferre voluisset, equus illius confossus fuit, ipseque summum vitæ periculum adiuit: filius eius duobus in se iaculis emissis grauissime vulneratus fuit. Erat

locus

:us angustus, quem hostes petebant, vt
stris exitum intercluderent. Eum locum vt
mus occuparet Coutignus, ea via, qua
r faciebat, accelerauit. Ibi eos, qui ab
stibus se recipiebant, excepit, & sagitta-
s oppositis, hostes aliquantulum ab inse-
:ndo retardauit. Angustiæ fuerunt cum
ximo labore, & ingenti periculo supera-
Coutigno, posteaquam ex eo loco egres-
fuit, exploratores renunciant, incredi-
:m hostium multitudinem aduentare, vt
illius impedirent. Is cùm hunc nunci-
accepisset, multò celerius copias cum
:da non magna domum reduxit. Multi
dem ex hostibus ceciderunt: ita namque
tri eorum impetum sustinebant, vt mul-
necem afferrent: periculum tamen fuit
uissimum. Parum enim abfuit, quin Cou-
ıus ipse cum omnibus suis copiis interi-
. Non multis post diebus Emmanuel Ma-
regnas à Ioanne Coutigno sexaginta equi-
postulauit, quibus excursionem, quam
mo destinarat, faceret.

Cum his copiis egressus, in fluuium, *Mastarenæ excursio in Mauros.*
:m Benamarensem appellant, iter instituit.
deinde transmisso, montem subiit:

& cum Sol in Occasumv ergeret, cum non mediocri præda, & quinque tantum captiuis domum redibat. Cum verò ad pagum, quem Benamerensium appellant in ipsius montis lingula situm accederet, hostium concursus vndique fit. Mascaregnas paulatim cessit, atque tandem substitit, vt eos qui nondum se receperant, expectaret. Interim centum sagittarii cetrati cum nonnullis equitibus conferti constiterunt, & vim sagittarum in nostros immiserunt. Hic Petrus Menesius itineris dux Mascaregnam admonuit, vt boues, & pecorum greges cum præsidio in fluuium præmitteret. Hostes enim ripam mollibus obiectis munire conari, vt transitum impedirent. Mascaregnas decem equites cum præda in fluuium misit, quibus curam dedit, vt hostes opere prohiberent. Id vbi hostes conspicati sunt, multo acrius institere. Tum Menesius, prælium, inquit, vitari non potest. Hic enim, aut in fluminis ripa necessario committendum est. Quocirca censeo, vt hic potius in loco liberiore, quam in fluminis transitu prælium incas. Sententia, inquit Mascaregnas, placet. Agite commilitones: instate, & cædite.

dite. Hæc vbi dixit, equum incitauit. Cùm verò equus esset summa pernicitate, factum est, vt solus antequam eum quisquam consequi posset, in hostes irrueret, & vnum equitem ex equo deturbaret. Hostes in illum repente infestis hastis inuecti sunt. Arma fuerunt impedimento, quo minus occumberet. Equus tamen occisus fuit. Petrus Menesius, & Antonius Coutignus, & Ludouicus Valens, primi, vt Mascaregnam ex circumfusis hostibus eriperent, equos incitarunt. Tum reliqui tanto impetu in hostes inuaserunt, vt aciem continuo dissiparent. Sex & septuaginta occisi sunt, & quadraginta duo capti. E nostris nemo desideratus est: multi tamen vulnerati sunt. Paucis pòst diebus Rex Fessensis cum tribus equitum millibus in arzilensem agrum inuasit. Nihil eo die memoria dignum, vel ab illis, vel à nostris gestum est, nisi mors Arroazii, viri fortissimi, cum quo Emmanuel Mascaregna congredi cupiebat. Is tunc Habrahemi latus claudebat, cùm vnius ictu pilæ plumbeæ, quam sutor quidam, qui cum fistula ferrea ex equo depugnabat, emiserat, concisus occubuit. Similiter & sutor alia pila ab hostibus percussus, non

Mascaregnæ periculum.

Fessensis Regis in Arzilensem agrum irruptio.

Arroazii caedes.

[illegible] mortem obiit. [illegible] multis Christ[illegible] [illegible]rit.

[illegible] Mascaregnas, [illegible] pace, quam cum [illegible], valde fretus, [illegible]. Cùm verò [illegible], id minime se[illegible]. [illegible] verò Mauri Ga[illegible] se Ducem Fes[illegible] Garanenses ad defectio[illegible]. Eos non magnis [illegible] Mascaregnas [illegible] gens enim est na[illegible], & [illegible] propen[illegible] mercede operam [illegible] in promissis mane[illegible]. Itaque & sponte sua, & [illegible], Ducem interfecerunt. Garanenses [illegible] commutabant, & sibi valde metuebant. Occiso verò duce, cuius virtute & consilio nitebantur, pacem à Mascaregna postularunt, & tamen illius obedientiæ pretium aliquod petierunt. Respondit Mascaregnas, non mediocre officii pretium esse, liberam agrorum colendorum facultatem. Hoc responso minime contenti

cum

:um Mauro, Oleidambramo nomine, fœ-
lus percutiunt. Deinde cum prope Salinas
astra ponerent, Dabidenses, qui tunc in fi-
le permanebant, acri bello vexabant. Da- *Praelium.*
idenses Mascaregnæ nunciant, hostes in
os die præstituta cum magnis copiis impe-
um facturos. Is ducem antesignanorum
um equitibus septuaginta, & Zaidem
um Maurorum acie illis subsidio mi-
it. Hostes cum Lusitanos aduenisse co-
noscerent, & suspicarentur Mascaregnam
desse, congressum illius formidantes se re-
eperunt. Dabidenses in illos inuecti sunt.
Iostes cum valde premerentur, aciem in
Dabidenses conuertunt, quatuor interimunt,
eliquos cedere compellunt. Sed cùm ali-
uot è nostris subsidio venirent, hostes re-
-essi sunt. Sic tunc non magno vtriusque
irtis incommodo prælium diremptum fuit,
t Mascaregnas, cùm post hoc prælium per
:ploratores certior factus esset, omnes co-
as Garabienses ad Salinas castra locauisse,
eque procul inde Oleidambramensem exer-
tum constitisse, ducentos & quinquaginta
luites, & centum & viginti pedites cum
orpionibus & ferreis fistulis eduxit;
&

& ſeptem equites Dabidenſes voluit ſecum ducere, vt teſtes eſſent pœnarum, quas à Garabienſibus expetere ſtatuebat.

Qvarto die Nouembris huius anni, qui fuit M.D.XIX. poſt meridiem Safinio profectus eſt. Cum verò viginti quatuor millia paſſuum progreſſus eſſet, conquieuit. Caſtra duodecim paſſuum millia aberant. Noctis igitur ſilentio profectus, cùm primum diluxit, acies duas inſtruxit: primam anteſignanorum ductori aſſignauit, ſecundam ipſe duxit. Itaque duabus partibus caſtra tanto impetu eſt adortus, vt omnia terrore & trepidatione, atque cæde compleret, ſupra trecentos hoſtes cæſi ſunt: capti centum & ſeptuaginta & ſex. Hoc metu coacti plerique ſunt, & pacem rurſus petere, & tributum, vt antea ſoliti erant, perſoluere. Cùm tamen non omnes ad Emmanuelis nomen adiungi vellent, ſed Xerifii præſidio freti, agros colerent, qui quadraginta quatuor millia paſſuum Safinio aberant, eos Maſcaregnas etiam domare conſtituit. Locus, quem ſibi ad habitandum delegerant, Mizquella nominatur. Ne autem fœderati, qui in Safinienſi agro caſtra fixerant, fidem frangere, & cum hoſti-

Luſitanorum victoria.

Bellum cum Garabienſis rebellionis reliquiis.

ostibus coniungi possent, expectauit diem,
1 quo mercatus more solito erat constituen-
us, in quem multi fœderati conueniebant.
Cum primus mercatus dies aduenisset, is
Maurorum principes, tanquam obsides, do-
ni per speciem humanitatis, quasi aliud
geret, sine offensione retinuit. Et ne indi- Stratagema.
ium rei vllius fieret, portas occludi iubet.
taque primis tenebris cum equitibus ducen-
s, & sexaginta peditibus profectus est.
Cùm verò octo millia passuum processisset,
uatuor equites speculatum misit, & locum
1 quo eum conuenturi cum indicio essent,
lis assignauit. Aliquot autem horis ad quie-
em datis, milites excitauit, & montes,
: inuia peragrauit, ne vestigiis posset quis-
iam, quo ille intendebat, coniectura pro-
icere. In nemus autem densum prope flu-
ium, Iolgum nomine, abditus, iterum
um exercitu conquieuit. Vbi verò Sol oc-
idit, rursus iter institutum tenuit, donec
d templum Mahumetanis institutis dedica-
itum peruenit, quò iusserat, vt speculato-
es conuenirent. Ibi nemini propter metum
onum, quorum maxima copia in illis lo-
is erat, dormire licuit. Septima ferme no-
ctis

ctis hora, speculatores venerunt, atque renunciarunt, hostium castra inde passuum viginti millibus abesse. Mascaregnas viginti pedites, qui lassitudine confecti, gradum facere nequibant, & equites decem, quibus non valde confidebat, in illo templo reliquit: reliquos pedites iussit post ephippia, equorum tergis insidere. Iam tenebras aurora dispellebat, cùm ad locum, in quo castra hostium posita fuerant, peruentum fuit. Blasius Syluius, qui primum agmen ducebat, cum centum equitibus, vt fuerat à Mascaregna iussus, in vallem descendit. At cùm illi, qui cum Syluio ibant, agmine simplici, gradum celerius, quam par erat, inferrent, & vnus ex postremis ex equo decidisset, quindecim, vt illi opem afferrent, substiterunt. Deinde cum Syluium sequi vellent, & is iam sese longius ab eorum conspectu remouisset, viam, quæ in collem ferebat, tenuerunt. At Mascaregnas eorum vestigiis institit. Existimabat enim, Syluium, eò fortasse, quod audisset hostes locum mutasse, in eam viam ingressum fuisse. Qui in collem primi ascenderant, ingentem clamorem atque tumultum in valle sublatum auribus acce-

cepe-

ceperunt. Quidnam autem ſibi faciendum eſſet, explicare non poterant. Vnus ex eis à reliquis ad Maſcaregnam miſſus, & errorem aperit, & quid illis faciendum eſſet, interrogat. Maſcaregnas accelerauit, & Syluium iam prælium cum iis, qui erant in valle, commiſiſſe, clariſſimis argumentis accepit. Tres maximæ turmæ in colle caſtra poſuerant, & duæ ſimiliter in valle tabernacula collocarant. Maſcaregnas cùm eò iam perueniſſet, veritus, ne ſi opem Syluio inferre vellet, hoſtes à tergo vehementius inſtarent, nihil exiſtimauit commodius fore, quam proximos hoſtes aggredi, vt his deuictis, tutius poſſet Syluio opitulari. Itaque prælium acriter iniuit: multos occidit, viuos ſeptuaginta cepit. Pecora & armenta, quæ iter impediebant, ferro concidere iuſſit, ne quid obſtaret, quo minus ſubſidio ſuis occurreret. Hoſtibus ad hunc modum ea parte deuictis, Maſcaregnas in vallem deſcendere feſtinabat. Sed qua parte noſtrorum veſtigia ferrent, ignorabat, & hoſtes è fuga redeuntes, qui poſtremum illius agmen carpere contendebant, illos impediebant ne regiones agnoſcerent. Sed cùm clamores in cælum ſublati

lati

lati ad aures hoſtium, qui noſtros inſequebantur, peruenirent, illi, vt ſuis opem ferrent, accurrunt. Maſcaregnas id, quod erat, ſuſpicatus, iter illud idem ſuſcepit. Syluius rem præclare geſſerat, multos occiderat, predam ingentem è caſtris eduxerat. Sed hoſtes à timore refecti, cum multis, equitibus valde ſtrenuis, qui eò clamoribus excitati confluxerant, eum acriter vexabant. Maſcaregnas viginti equitibus, & quinque præterea militibus cum ſcorpionibus, & aliis quinque cum ferreis fiſtulis (hi omnes ex equis ſagittas & glandes iaciebant) & fœderatorum Maurorum ſubſidiis, vt gradum celerius inferrent, imperauerat. At hi Syluium, & omnes, qui eum ſequuti fuerant, hoſtibus circumuentos inueniunt. Sexaginta tantum equites Syluium ſtipabant. Reliqui enim abire cum præda iuſſi fuerant. Eo tempore iam Syluius tribus magnis vulneribus ſauciatus erat. Garſias Decius totidem vulnera acceperat, & equus etiam illius vulneratus fuerat. Aliquot viri nobiles, quorum equi fuerant occiſi, pedibus magno cum periculo decertabant. Quidam Ioannes Magallani filius pedem haſta tranſfixum

Syluii victoria.

Syluii ſociorumque diſcrimen.

fixum

fixum trahebat. Franciscus Nouius letali vulnere percussus erat. Antesignanorum ductor non leuiter sauciatus in prælio versabatur. Quidam Mascaregnæ famulus Maurum fortissimum aggressus est, qui certamen minime recusauit. Sed cùm libenter alteri coniungeretur, ita copulati sunt, vt nec hastis, neque gladiis vti possent. Lacertis acerrime decertârunt. Vterque enim eorum hostem ex ephippio detrudere conabatur. Ambo tandem in terram brachiis arctissime colligati conciderunt. Alii multi erant vulneribus concisi, & res in vltimum discrimen adducta. Nostri tamen, nè inulti morerentur, operam strenuè nauabant. *Duellum.*

IN hoc statu res erat, cùm subsidia venerunt. Quibus nostris animus additus est, & hostes illis aliquid laxamenti dederunt. Itaque liberius campo magis aperto depugnabant: Mascaregnas cum periculum, in quo nostri erant, animaduertisset, accelerauit. Mauri cum illum agnoscerent, multo plus, quam antea fecerant, de pugnandi contentione remiserunt. Mascaregnas cum iam liberum iter aspiceret, ordine suos reduxit. Hostes tergo ferociter instabant. Sed *Syluio missum subsidium.*

cum

cum ordo minime turbaretur, & quoties nostri in illos equos conuerterent, graue damnum acciperent, nihil minis & ferocitate iuuabantur. Locus erat syluestris, & aditus perangustus, & loci frequentes, arcti, & confragosi semitis imminebant. Has angustias hostes vt occuparent, summam celeritatem su ceperunt. At Mascaregnas cum ad illas angustias ventum fuit, aciem ex vtraque parte scorpionibus & fistulis muniuit. Cum aliqui ad hunc modum sagittis & pilis icti concidissent, reliqui nostros insequi desiterunt. Hoc facto, vt vulnerati curarentur, diligentiam summam Mascaregnas adhibuit. Deinde paulatim, ne vulnerati grauius affligarentur, ad Diucem fluuium peruenit. Sequenti die Safinium cum captiuis & ingenti præda cum Sol in occasum præcipitaret, ingressus est. Ex hostibus centum & quinquaginta cæsi sunt. Cùm enim non liceret propter itineris longinquitatem eos insequi, factum est, vt non multò plures occumberent. E nostris Franciscus Nouius in itinere è vulnere, quod acceperat, mortem obiit. Sex dies Mascaregnas in hoc facto consumpsit, quod ingentem hostibus terrorem præbuit,

Cæsorum num.

. Iam neque munita propugnacula dice-
t, neque itineris magnitudinem eos ab
ıinentibus dies atque noctes cladibus tu-
posse. Nihil enim esse, quod hominem
ıcia summa præditum, & in rebus ge-
lis industrium, & admirabili sagacitate
ıstutia confirmatum, ab hostibus perpe-
vexandis retardaret. Itaque pacem pe- *Pax.*
:, imperium accipiunt, obsides dant, &
utum sine recusatione persoluunt. Hæc
Africa gerebantur.

In India verò anno insequente Iacobus *RES INDICAE.*
ɔius Siqueira, qui Suario successit, ma-
m classem, vt in Arabicum sinum pene-
et, instruxit. Classis erat nauium vigin-
ex. Milites Lusitani duo mille, & Indi
le: mense Februario Goa soluit. Alexi-
Menesium, qui Indiam interim guber-
et, Goæ reliquit; Antonium autem Sal-
nam cum quinque nauibus antè præmise-
, vt in Zacotora, quid in rubro mari ge-
tur, exquireret. Eundem verò Salda-
m non procul a Guardafumensi promon-
o offendit. Quo in loco Petrus Vascius
a, quem Suarius inde ad Emmanuelem
erat, ad illum venit. Ab Emmanuele
nam-

namque in eum locum redire iussus fuerat, in quem sperabat Siqueiram ea opportunitate temporis adfuturum: quod eum minime fefellit. Vera literas ab Emmanuele ad Siqueiram deferebat, quibus illum vt Arabicum mare teneret, stimulabat. Aquatione in Metensi portu, qui est in Aethiopiæ littore, facta, in Arabicum mare cursum direxit. Nauis illius in cursu fracta fuit. Omnia, quæ illa vehebantur, præter homines, hausta sunt. Siqueira in nauem, cuius præfectus erat Petrus Faria, transcendit. Cum in ostium sinus Arabici penetraret, aduersis tempestatibus impeditus, Iudam, quo intendebat, deferri non potuit. In insulam Mazuam nomine, de communi omnium sententia subuectus est. Ea insula Aethiopiæ intimis littoribus adiacet, & ad ditionem Regis Aethiopiæ, qui Matthæum legatum ad Emmanuelem miserat, pertinebat. Incolæ classis formidine perterriti, in continentem traiecerant. Est in continente oppidum, Archiquum nomine, quò se contulerant. Siqueira insulam petierat, vt inquireret, vtrum Mathæus verus legatus Regis extiterat, an, vt Alfonsi Albuquercii inuidi confirmabant,

Metensis portus.

Siqueiræ naufragium.

Mazua insula.

Archiquum oppidum.

vani-

loquus, & præstigiator esset. Archiqui
fectus cum accepisset classem Lu sitanam
, Siqueiram per literas humanissime sa-
uit. Seque gratias ingentes Deo agere te-
:atus est, quòd antiqua prophetarum ora-
a eventu felicissimo comprobaret. Hoc
n a viris olim diuinis, qui in regionibus il-
maximum admirandæ virtutis specimen
erant, prædictum fuisse fore, vt eo tempo-
Christiani, terrarum & marium interual-
disiunctissimi, in eas oras classe perueni-
t. Siqueira nuncios benigne accepit, &
nbycinis vestibus ornauit: ad Præfectum
ò misit vexillum sericum pulchre factum,
quo rubra crux erat intertexta. Præfe-
s cum signum præferri accepisset, in lit-
accurrit. Supra duo hominum millia
n illo venerunt: qui omnes cùm signum
ucis in vexillo vidissent, in terram se pro-
erunt, & Christi nomen cum admirabili
tatis studio sæpius inclamârunt, ita, vt
sitani, qui aderant, lachrymas tenere non
fent. Præfectus tandem in littus perue-
, & eò Siqueira se contulit, & Matthæ-
simul aderat, qui fuit ab omnibus cum
imia gratulatione & honoribus summis ac-
cepus.

ceptus. Poſt colloquium Siqueira cum Matthæo in claſſem rediit. Inde Petrus Gomezius Teixeira, qui iuridicundo cum non mediocri integritatis laude præerat, Siqueiræ permiſſu aliquot paſſuum millia progreſſus, ad monaſterium magnum peruenit: & à monachis cum admirabili ſignificatione caritatis exceptus fuit. Is mira de illorum religione & abſtinentia memorabat, à quibus tamen ſciſcitatus eſt, cur non Eccleſiam Romanam, quæ ſummum in vniuerſa republica Christiana principatum tenebat, agnoſcerent. Reſpondent illi, Pontificis maximi nomen, vt par erat, debita pietate venerari, ſed quò minus Romam libere commearent, Saracenorum & Turcarum armis impediri.

Aethiopiæ monachorum caritas inſignis.

Aethiopum erga Pontificem Romanum reuerentia.

Eo tempore, quo Siqueira in inſula commoratus eſt, inſulam perluſtrauit, & ciſternas aquationis faciendæ gratia diuiſit, & locum, in quo arx commode ædificari poſſet, deſignauit. Sed nec vllus locus erat ſatis idoneus, & munitiones, quas naue ſua ad arcem muniendam deportabat, naufragio perierant. Portus eſt optimus: ſed ſolum macrum & ſterile, & aquæ ſumma penuria.

Ambi-

itus verò insulæ octo millia passuum continet. Archiqui præfectus ad Barium (sic enim Principem, qui regio- illam nomine regis moderatur, & ab m incursione defendit, appellant) li- statim dedit, quibus nostrorum aduen- nunciabat. Is sine vlla mora magna um & peditum multitudine constipatus nit. Sequeira in terram descendit, & instruxit, & paululum a littore digres- Barnagasium expectauit. Is vicissim du- s equites, & duo millia peditum ad n sagittæ ordine constitui iussit. Ibi pro- tus alter alterum humanissime comple- est. Multis deinde verbis vltro citroque tis, dum quilibet eorum alterum amo- nsiti testificatione superare nititur, & ine Regis sui omnes regni opes pollice- bona diei pars comsumpta fuit. Pace ni ritu confirmata, Barnagasius in oppi- , Siqueira in classem se continuò rece- Muneribus deinde vltro citroque missis tum est. Siqueira tandem a Barnagasio lauit, vt legatum, quem Rex Emma- ad regem Aethiopiæ mittebat, dedu- um curaret. Bernagasius id Archiqui

Barnagasii cum Siqueira congressus.

Pacis fœdus cum Barnagasio.

Lusitanus ad Aethiopiae regem legatus.

Dd Præfe-

Præfecto commisit. Legatus in Odoardi Galuani locum suffectus, Rodericus Limicus fuit, cui adiunctus erat sacerdos, nomine Franciscus Aluarus, qui librum huius legationis edidit. Matthæus, cuius iam fides erat vniuersæ propemodum Aethiopiæ testimonio comprobata, cum illis simul ibat. Qui tamen cùm circiter septuaginta passuum millia progressi fuissent, in cœnobio, quod Bisam appellabant, mortuus est.

Dalaza insula exusta.

REBVS ita constitutis, Siqueira insulam Dalazam, quæ a Saracenis colebatur, exussit: inde vela dedit, & Armuzium petiit, & in Calaiatensi portu Georgium Albuquercium offendit: qui cum veniret, vt fuerat iussus, in Guardafumense promontorium, & ibi Siqueiram minime reperiret, Armuzium versus cursum direxerat. Qua ratione motus Siqueira Iudam non oppugnarit, incertum est. Siue enim semper aduersa tempestas extitit, siue inutilem vrbem illam Regibus Lusitaniæ fore statuit, siue quid aliud obstiterit, hoc certe constat, classem illam tantis sumptibus instructam & ornatam hoc vnum tantum opus effecisse, vt Matthæi fidem exploraret, & Lusitanum legatum in

Lusitanicæ classis in Arabicum Sinum missæ quis fructus.

Aethio-

Aethiopiæ finibus, vt ad Regem deduci posset à Christianis, exponeret. In Augusti nensis exitu Siqueira in Indiam nauigauit: n cursu duas Arabum naues cepit, classem id Dium applicuit: & cùm intellexisset, vrbem esse militum præsidio, & armorum, & tormentorum multitudine egregie munitam, & ipse classem quassatam, & copias imminutas duceret (magnam enim illarum partem morbi consumpserant) quamuis in mandatis haberet, vt eam vrbem oppugnaret, id nullo modo tunc tentandum existimauit. Melichiazius aberat. Siqueira filium Melichesagam per nuncios salutauit, & ab eo similiter salutatus, & muneribus affectus fuit. Cochimum tandem peruenit, vbi Georgium Brittium offendit, qui hoc eodem anno Olysippone cum classe nouem nauium profectus fuerat. Ex classe Siqueiræ duæ tantum naues amissæ sunt. Prima fuit prætoria, qua ipse Siqueira vehebatur. Altera fuit triremis, cuius erat nauarchus Hieronymus Sousa: quæ cum demersa fuisset, vndecim tantum homines euaserunt, in quibus ipse Sousa fuit. Qui cùm per oram Arabiæ pedibus quadraginta passuum millia confecissent,

Siqueirae in Indiam reditus.

Hieronymi Sousæ naufragium.

 sent,

ſent, in oppidum tandem, quod ad ditionem Regis Armuzii pertinebat, maximo cum labore peruenerunt. Ibi ab oppidi Præfecto hoſpitaliter accepti, & veſtitu culti, & pecuniis adiuti, & Calaiatem perducti ſunt.

RES AFRICANAE.

Inſignis duorum fratrum virtute hiſtoria.

Hoc anno res parua, ſi numerus militum cenſeatur, ſatis verò magna, ſi magnitudo animi, qua perfecta fuit, ponderetur, apud Septam euenit. Duo piratæ fratres, qui Tetuanum incolebant, duabus longis nauibus quatuor iam annis Gaditanum fretum, & oram, quæ extra fretum in Auſtrum inflectitur, infeſtam reddiderant. Septæ præerat Gomecius Syluius Vaſconcelius. Vnus ex piratis inter inſulas obiectas occultari voluit, vt inde in naues aliquot imparatas inuaderet. Frater interim mare ſpeculabatur, vt fratrem, cum opus eſſet, admoneret. Hoc cum Præfectus per ſpeculatores exploratum habuiſſet, duas confeſtim celoces inſtruxit. Vni Andream Vaſconcelium, alteri Michaelem Syluium præfecit. Ambo erant illius filii. Locus, in quo Septa ſita eſt, in mare procurrit, ita, vt ab ortu Solis ſinum efficiat. Lingua igitur, quæ longius in altum excurrit, duos vrbis ipſius portus diſiungit.

Vnus

Vnus enim ad Occaſum, alter ad Ortum pertinet. Præfectus cum in eo portu, qui ſpectat ad Solis occaſum, celoces comparari iuſſiſſet, filiis præcepit, vt circuitu linguam ſuperarent, & hoſtes inopinantes aggrederentur. Michaeli verò, qui iunior erat, præcepit, vt prior in hoſtes incurreret. Dum verò vterque ſe ſupra modum dicto parentis audientem præbet, ambo a parentis conſilio deflexerunt. Iunior enim tanta celeritate celocem incitari præcepit, vt grandiorem natu fratrem minime expectandum arbitraretur: grandior autem frater lentius, quam res poſtulabat, celocem remis impelli faciebat. Itaque Michael Syluius in hoſtium nauem magno animo inuaſit. At hoſtes cum eſſent numero plures, & ex maiore naue cum minore decertarent, & Dux acer, & animoſus, & rerum maritimarum peritus eſſet, & milites exercitatos in nauem impoſuiſſet, celocis congreſſum facile contemnebant. Hoſtes autem in celocem inſiliunt: fit atrox prælium. Noſtri tandem metu perturbati, ſeſe in ſentinam celocis abdunt. Præfectus cum certo equitum numero per

oram

oram, vt congreſſum cerneret, diſcurrebat, Cum vero celocem ab hoſtibus occupari conſpiceret, alterum filium clamoribus & ſignis admonuit, vt fratri confeſtim opem afferret. Sed antequam is adueniret, Syluius hoſtes è celoce armis expulerat, & ſe ab hoſtili naue retinaculis ſublatis diſiunxerat, Deinde eos, qui ſe occultarant, increpitos è latibulis eduxit, & à metu refecit. Tum rurſus in hoſtes inuaſit. Nauibus autem arctiſſime colligatis, intermiſſa pugna recruduit. Celocis magiſter haſta confoſſus occubuit: quidam illius filius ſimiliter occiſus eſt, & item alius etiam magiſtro ſanguine coniunctus. Alius, Petrus Vieira nomine, grauiter ſauciatus decidit. Quatuor hoſtes deinde in celocis proram repente deſiliunt. Michael Syluius haſtam in eos magna vi coniecit, & vnum ex piratis fratribus natu maximum occidit. Ita namque Dei præſentis auxilio haſta directa fuit, vt guttur illius tranſuerberaret. Syluius deinde aliam haſtam corripit, & in tres illos, qui adhuc celocis proram tenebant, impetum tulit, eoſque è celoce præcipites eiecit, & rurſus ſe ab hoſtili naue ſeiunxit. Tum in puppim excur-

rit,

·it, & de magiſtro quæſiuit, quid faciendum :enſeret. Ignorabat enim magiſtrum eſſe ex-inctum. Tum ad Petrum Vieiram conuer-ius, horribilem ſpeciem oculis vſurpauit. Iacebat enim Vieira conciſus vulneribus, & lia ventre diſciſo ſe effuderant: & tamen Sylvius vt iunior natu maiorem, & in bel-is exercitum interrogauit, quid optimum factu iudicaret. At ille, Abi, inquit, & eos, qui ſe rurſus abdiderunt, è latibulis expelle, & remorum vehementi concitatio-ne, quando ſolus relictus es, ab immi-nente clade ſubtrahe. Is continuò rurſus ho-mines metu turpiter exanimatos è tenebris eduxit. At hoſtes cum cernerent alios inte-remptos, alios verò timore necis occultatos, alios poſtremò vulneribus impeditos, in ce-locem impetum fecerunt. Interim Andreas Vaſconcelius apparuit. Hoſtes cum eſſent pugnando defeſſi, & Ducem amiſiſſent, & noſtros integros aduentare conſpicerent, re-trò ceſſerunt. At Michael Syluius Vieiram rurſus interrogat, num hoſtium nauem inſe-queretur. Vieira eum admonuit, vt ex alto in terram curſum dirigeret, vt hoſtilem na-uem in vadum compelleret. Is conſilio pa-ruit.

ruit. Hoſtes exterriti, nauem maxima remorum vi in aduerſum littus impellunt. Et cum in mare deſilirent, maxima eorum pars fluctibus hauſta fuit: octo in terram enatarunt, qui cum in Præfectum inciderent, ab illo capti ſunt. Itaque antequam Andreas Vaſconcelius accederet, iam frater illius iunior rem totam confecerat. In quo neſcio quid magis laudandum ſit: virtus ne, qua vel ſolus, vel cum pauciſſimis, qui vulneribus debilitati illum ſequi minime potuerunt, tam præſenti animo hoſtibus ferociſſimis repugnauit, an modeſtia, qua in ea trepidatione nihil ſine maiorum conſilio moliri voluit. Non multis poſt diebus hoſtes ſeſe in vrbis conſpectum dederunt. Gomecius Syluius in eos impetum dedit. Illi ſe fugæ mandârunt. Gomecius illos longo ſpatio inſequutus eſt, donec ad fluuium peruenit, quem hoſtes partim vado, partim nando tranſiêre. Aliquot tamen ex illis cæſi ſunt. Sed cum Antonius Pereira, vir apprimè nobilis, cum equo cecidiſſet, hoſtes (nondum enim omnes traiecerant) aciem in eum conuerterunt. Michael Syluius cum equitibus quinque ſubſidio confeſtim occurrit. Hoſtes
femur

ur illius hasta transfixerunt. Sed cum fra-
llius, & Petrus Mendezius, cum aliis
nullis aduenissent, hostes in fluuium se
isêre,

HIE-

HIERONYMI OSORII SILVENSIS ALGARBIORVM IN LVSITANIA EPISCOPI DE REBVS EMMANVELIS, LVSITANORVM REGIS INVICTISSIMI, VIRTVTE, ET AVSPICIO GESTIS.

LIBER DVODECIMVS.

Ridicula de nudis equitibus historia.

ACCIDIT hoc Anno res, quæ cum à non mediocri belli apparatu hortum habuiſſet, in riſum conuerſa fuit. Rex Feſſenſis cum eſſet vir bellicoſus & impiger, & ſuos in armis continere ſtatueret, crebras in noſtros excurſiones faciebat. Itaque hoc anno agrum Tingitanum populatus eſt, & prædas non valdè magnas abegit. Et cum nemo illi obuiam prodiret, Arzilam contendit. Erat Arzilæ quidam ple-

plebeius homo, qui lento atque diuturno morbo paulatim intabescebat. Medici præceperant, vt testudinibus vesceretur. Is propter probitatem erat charus vniuersis. Cum verò testudines non haberet, conquestus est, quòd vnico illo morbi remedio careret. Tum equites viginti operam suam ad eam rem polliciti sunt, modo exeundi potestas illis à Ioanne Coutigno vrbis præfecto fieret. Coutignus eam facultatem non grauate concessit. Illi prodeunt, & in proximum fluuium se conferunt: equis frena & ephippia detrahunt, eosque capistris ad arbusta deligant, & hastas in terra defigunt. Tum omni metu soluti arma deponunt, & omnes vestes exuunt, & toto corpore nudi in fluuium se demittunt. Erat autem æstus, & illi cum essent natandi studio dediti, tum vt calorem depellerent, multò libentius atque iucundius natabant, & magnam interim vim aquatilium testudinum manibus capiebant. Speculator quidam hostium cum illos equites viginti egressos animaduerteret, multò maiores esse copias arbitratus est, quæ silenti agmine, vt fieri solebat, exirent, vt omnes & syluas insiderent, vt ex insidiis in hostes
in-

incautos impetum facerent. Illos viginti, primi tantum agminis partem esse credidit. Id igitur ad regem continuò detulit. Rex ducentis equitibus Hamelicem itinerum ductorem, eundem ipsum, qui nostros speculatus fuerat, præfecit, eumque iussit fluminis transitum, qua eos transmissuros opinabatur, obsidere. Alios ducentos equites Martino Abrahemi auunculo, qui religionem Christianam abiurauerat (erat enim Abrahemus mulieris Christianæ filius) assignauit, cum quibus eum alium fluminis aditum custodire præcepit. Hamelix omnes vias, quibus illos ingressuros sperauit, oculis perlustrauit: & cum nulla vestigia reperiret, in fluuium Dulcem (sic enim fluuius ille nominatur) se contulit. Non potuit Hamelix tanto silentio aciem ducere, quin ab Arzilæ speculatoribus conspiceretur. Itaque ingentis tormenti ictu, qui foras exierant, admonentur, & qui in vrbe se tenebant, æris sonitu ad arma vocantur. At natatores egregii cum tanta animi relaxatione atque iucunditate ludebant, vt vix possent vllo tormentorum strepitu de periculo, in quo versabantur, admoneri. Piscatio enim felicissi-

me

: procedebat, & alii in alios conuicia ia-
bant: omnia clamoribus & risu immodi-
personabant cum repente hostes apparent.
ostri hastas euellunt, & nudi in equos nu-
; insiliunt, & in vrbem confugiunt. Ho-
; illos insequuntur. Nostri interdum ita
di vt erant, in hostes equos conuerte-
nt, & eorum impetum, vt poterant, re-
llebant. Vnus tamen ex equo decidit. An-
nius Coutignus (is fuerat Saracenus, &
ad Christi nomen & religionem aggregâ-
:) vt equiti, qui deciderat, auxilium af-
rret, in hostem, qui reliquos antecesserat,
petum dedit, eumque ex equo deturbauit,
:iumque iacentem manibus iuuit, vt faci-
s post se equi eiusdem tergo supersederet.
annes Coutignus, vt fugientes exciperet,
vrbe cum instructis copiis egressus fuerat.
ım igitur agmen nudum cerneret, risu
opemodum corruit. Deinde (erat enim vr-
nissimus) tam multa dicta dixit, & tam
:ete in omnes lusit, ut omnes cachinnos
lerent. Factum verò Antonii Coutigni
ıltis laudibus celebrauit. Postremò autem
iecit: Nè commilitones nostri hoc cultu
rginibus, quibus inseruiunt, offensionem

in-

inferant, par eſt, vt eos, antequam in vrbem inuehantur, contegamus. Tum quilibet partim ſibi veſtium detraxit, qua ſociorum corpora contegerent: & ſic demum in vrbem cum omnium incidentium iocis ingreſſi ſunt. Hamelix cum caſum illum Regi Feſſenſi nunciaret, magni illius & omnium qui aderant, riſus conſequuti ſunt. Spolia deinde legit, nempè veſtes, & parmas, & retia, frena, & ephippia, & vnum equum: & ſic demum Rex ille Mauritaniæ potentiſſimus, cum tam opulentis manubiis domum reuerſus eſt. At Coutignus nudis veſtem ſumptibus ſuis præbuit, præcipue verò Antonium Coutignum munere donauit, & factum hominis publice collaudauit, vt alios ad eiuſdem virtutis exemplum acrius incenderet. Hamelix paucis poſt diebus Regis iuſſu, vt conſilia noſtrorum exquirereret, Arzilam rediit, & fuit cum damno repulſus. Cum rurſus alia die excurreret, vnum ſpeculatorem cepit, ad Regemque perduxit. Is cum illum de oppidi ſtatu percontaretur, captiuus vrbem eſſe dixit armis & commeatu munitam, & militum acerrimorum virtute defenſam, & Ducis vigilantiſſimi cuſtodia confir-

rmatam. Tunc Rex vrbe ſe potiri diffi-
ɪns, exercitum dimiſit: & ſpecúlator intra
ɪucos dies ipſius Præfecti pecunia redem-
tus fuit.

Hoc anno rex Emmanuel arcem in oſtio ɪminis, quod Tetuanum præterfluit, ædi-care conſtituit. Carolus Rex cum hoc acce-iſſet, Emmanuelem per literas, vt tam gregium opus efficeret, adhortatus eſt. Eſt nim oppidum illud piratarum receptaculum, ui inde prodeuntes, maria crebris latroci-iis infeſta faciunt. Ad arcis ſitum contem-landum, Petrus Maſcaregnas miſſus fuit, ui altitudinem portus explorauit, ſitum di-igentiſsime perſpexit, aquationis commo-litatem, & facillimam arcis excitandæ at-ue muniendæ rationem fore vidit. Sed Em-nanuel ne id, quod vehementer cupiebat, xequeretur, negotiis innumerabilibus im-peditus fuit, & ob id in aliud tempus opus lifferendum iudicauit. Ioannes interim Cou-tignus cum Petro Maſcaregna aliam excur-ſionem maximo cum periculo fecit, qua ar-duis montibus & denſis nemoribus, & arctiſ-ſimis anguſtiis ſine vlla hoſtium ſuſpicione ſuperatis, in hoſtes inopinantes inuectus eſt.

Emmanuelis de arce quadam exſtruenda inſtitutum.

Proſpera Coutigni & Maſcaregnae excurſio.

Eos

Eos autem primo impetu fudit, fugauitque, & ita domum victor cum captiuis & præda reuersus est.

Progna duorum ...

NON multis post diebus Antonia Azeuedia, quæ nupta fuerat Iacobo Soueralio, nauem vnam ex iis, quas Caranelas appellant, conduxit, vt Tingi Arzilam peteret. Eam duo illius fratres patrueles deducebant. Vni Ioannes Coelius, alteri Arius Coelius nomen erat. In ea naui vehebatur piscator quidam, nomine Antonius Grimaldus, qui cum ab hostibus, qui vna naue longa piraticam faciebant, cum aliis piscatoribus captus esset, è naui se demiserat, atque nando Tingim peruenerat: & Odoardo Menesio nunciarat, piraticam nauem iter Tetuanum suscepisse. Sic enim opinatus fuerat. Hac autem fiducia nostri citius quam temporis occasio ferebat, è portu soluerant. Non multum progressi fuerant, cum in eos eadem hostium nauis incurrit. Ex hostibus octo in nauem nostram insiliunt. Coelii cum Grimaldo festinanter accurrunt, & cum hostibus, qui ingressi fuerant, acre certamen ineunt: quatuor interficiunt, quatuor reliquos expellunt. Nautæ interim ita cursum dirigunt, vt hostilem

lem nauem post se relinquerent. At hostes, solos cum ex iis, qui pulsi fuerant, intellexissent, tres viros esse apud nostros, qui pugnarent, reliquam turbam esse mulierum, atque nautarum: nauem suam remis, quantum possunt, impellunt, & in nostros rursus impetum dant, & ferreas manus iniiciunt. Tum sedecim armati per proram in nostram nauem ingrediuntur. Duo Coelii fratres eis acri animo repugnant, Grimaldus inermis, cum hasta & gausapina veste, qua complicata sinistrum brachium armauerat, cum fratribus animo magno coniungitur. Fit acrius prælium, quam si magna vtrinque multitudo manum couseruisset. Maior tamen pars hostium cadit, reliqui se rursus in nauem suam recipiunt. Dum hoc geritur, alii hostes per puppim insiliunt, qui à nautis repulsi sunt. Grimaldus focum nostræ nauis arripuit, & in hostilem nauem coniecit: & hostibus partim inflammationem intulit, partim multo cinere consperis aspectum ademit. Hostes igitur sese à nostris abstraxerunt. Sagittis tamen & pilis eminus decertabant. Duæ naues Cantabræ cursum illum tenebant. Cantabri cum prælium illud spe-

ctarent, in scaphas desiliunt, vt opem celeriter afferrent. Naues enim eò propter magnitudinem appropinquare non poterant. Sed cùm illi ad nostros accessserunt, iam hostes abscesserant. Cantabri nostram nauem ad suas naues remulco traxerunt, & saucios curauerunt, nec vllum humanitatis officium fuit ab illis prætermissum. Saucii deinde fuerunt Odoardi Menesii iussu Tingim deportati: nauis autem Cantabrorum præsidio munita Arzilam peruenit. Grimaldi verò hominis infimi, sed animo maximo præditi, virtus inter omnes excelluit: qui quidem multis, & valde periculosis vulneribus laborauit. Sub id tempus, Franciscus Castrensis, oppidi, quod promontorium Guerense nominant, præfectus, qui in Lusitania suæ rei gerendæ gratia apud Emmanuèlem versabatur, in Africam redierat. Turoquuquum oppidum erat tunc valde opulentum, & multorum mercatorum celebritate, & commercio frequentatum. Turoquuquuenses tam Lusitanis, qui promontorium Guerense tuebantur, quàm Mauris fœderatis non mediocre damnum inferebant. Itaque Franciscus Castrensis copias eduxit, & Xe-

Turoquuquii expugnatio & Maurorum strages.

quium

ium Melichium, qui semper in regis
ımanuelis fide permanserat, acciuit. No-
profectus, prima luce hostes inopinan-
aggreditur, oppidum capit; oppidano-
n stragem edit: Christianos, qui captiui
nt, liberat, magnam hostium multitudi-
n in seruitutem abducit, & quamquam
stri multos occidissent, multò tamen plu-
à Xequii Melichii militibus occisi sunt.
ıibus enim damnis affecti fuerant, valde
minerant, & idcirco, vt dolorem animis
ıstum acri vindicta sanarent, operam eni-
dederunt.

HAEC quidem in Africa gerebantur. In dia, vt dictum est, Malaca fuerat à Bin-ni Rege obsidione vexata, & magnis vi-us oppugnata, & in summum discrimen lucta, & Antonii Correæ (quem Siqueira gum miserat, & cui mandatis dederat, vt ›pus esset, Malacæ auxilium afferret) ad-ıtu liberata. Correa cum vrbem hostium tu liberam & vario commeatu refertam teret, Pegum iter instituit, & Martaba-ı, maritimam regni illius ciuitatem, se-ıda tempestate peruenit. Regio est latis-ıa, & maxima fertilitate prædita. Gem-

RES IN-DICAE.

Correae in Peguense regnum profectio

Pegi de-scriptio

mis præterea variis, & auri & argenti metallis abundat. Homines sunt colorati, & lautissime viuunt: vitiis valde dediti sunt, quibus effœminantur. Maxima ex parte numina commentitia colunt, & simulachris immolant. Sacerdotes in summo honore sunt: ædibus amplis multi religiosi homines includuntur, qui se excellentius in studio pietatis gerere cupiunt. Similiter & virgines aliis eiusmodi septis inclusæ pudicitiam se perpetuo colere profitentur. Multis in rebus sunt Sinis vitæ cultu simillimi.

Lusitana ad Peguensem Regem legatio.

Correa cum primum classem in vrbis portu collocauit, Antonium ad Regem, qui tunc Pegu se tenebat, legatum instituit. Is cum sociis fuit à Rege satis benigne & hospitaliter acceptus. Illis autem responsum breui reddit, & cum illis sacerdotem summæ authoritatis hominem (hos Rolines appellant) & alium virum primarium, qui magnum apud illum locum tenebat, Martabaum misit. Illis autem potestatem dederat pacis iusto & æquabili fœdere faciendæ. Pax firmata, & monumentis consignata fuit. Correa publicum fœderis testimonium nostro more conscriptum, Peguensibus obtulit. Illi nomine Regis,

eius-

eiusdem fœderis testimonium in aurea pagina, vt Regibus illis mos est, cum fœdus sanciunt, inciderunt: quod Correæ similiter detulerunt. Interim illis vsus & consuetudo tanta cum hominibus nostris intercesserat, vt Lusitani quasi in patria communi versarentur, ita sine vllo metu per vrbem incederent. Cùm verò secundus ventus à Septentrione flaret, Correa cum nauibus quinque cibariis onustis Malacam rediit.

Fœdus inter Peguensem regem & Lusitanum.

DVM Correa apud Peguenses negotia gerit, in Zamatra apud Pacemenses ingens tumultus exoritur. Vir enim quidam regnandi cupidus, in regem insidias comparauit, & illo occiso, regnum occupauit, & quinque & viginti Lusitanis, qui ibi versabantur, necem intulit, opesque illorum abstulit, & quibus signis potuit, quanto odio nominis Lusitani teneretur, ostendit. Garsia Sala, qui tunc Malacæ præerat, nauem vnam armis, & munitionibus & valido militum præsidio diligenter instruxit, illique Emmanuelem Paciecum præfecit: cui præcepit, vt oram, quæ inter Pacemensem & Axemeusem portum interest, summa vigilantia specularetur, nè commeatum vllum in

Pacemensis tumultus, & ex eo bellum.

vrbem

vrbem importari, neue cuiquam in altum piſcandi gratia euehi liceret. Hoc autem belli genus acerrimum erat. Gens enim cibis importatis vtitur, & piſcatu plurimum alitur. Vtriuſque igitur rei vſu prorſus impedito neceſſe erat, vrbem inopia atque fame cruciari. Id Paciecus non ſegniter exequutus eſt. Verum cùm aquæ recentis deſiderio teneretur, ſcapham in terram propius vrbem miſit. Ea autem, præter remiges, viri quinque vehebantur, qui in fluuium ſubuecti, aquationem fecerunt. Deinde ſecundo fluuio nauem repetebant, cùm ex improuiſo hoſtes innumerabiles vtramque fluuii ripam occupârunt. Tum lapidum atque ſagittarum multitudo, grandinis inſtar, in noſtros decidit ita, vt maximum vitæ diſcrimen adirent: qui tamen parmis tecti cum totis viribus ſcapham incitarent, è ripis emerſi, in altum vecti ſunt. Sed cùm æſtus eſſet aduerſus, & ventus eos deficeret, tres naues humiles quidem, ſed valde longæ, multorum militum capaces, quæ remis impelluntur (incolæ Lancharas apellant) armis & valido militum præſidio munitæ, quibus multi nobiles homines vehebantur, ſca-

Stupendum quinque Luſitanorum facinus.

pham

pham consequutæ sunt. Nauibus præerat Iaoensis vir, egregie fortis, qui Zudamecius appellabatur. Nostri obstinatis animis decreuêre mori potius, quàm seruitutem pati. Deinde cum omnem suam spem in Christi numine collocâssent, ad pugnam se comparant. Vnus ex quinque viris Lusitanis tonsor erat. Is cùm esset viribus summis, & animi singulari alacritate præditus, nauis prætoriæ, quæ reliquas antecesserat, & in scapham inuaserat, proram manibus arripuit. Quatuor reliqui in nauem conscendere: quos ipse consequutus fuit. Tantoque impetu in hostes irruêre, vt multi se metu in mare deiicerent. Dux suis à tergo ense districto ferociter instabat, & mortem illis, nisi fortissime pugnarent, minabatur. Et cùm nihil neque exhortando, neque minitando proficeret, quatuor occidit. Erant adhuc hostes ancipiti metu districti. Qui enim Lusitanorum impetum sustinebant, ab illis cædebantur: illis, qui fugiebant, erat manibus ducis sui mors necessario subeunda. Tandem postquam aliquo spatio fuit vtrinque dimicatum, omnes hostes aut ferro concisi, aut fluctibus demersi sunt. Tantus enim illis

ter-

terror inuectus est, vt se in mare demitterent. Ipseque dux multis prius vulneribus acceptis se in mare præcipitem dedit. Erant autem supra centum & quinquaginta, qui naue illa vehebantur. Reliquæ duæ naues cùm primæ casum oculis aspexissent, metu perterritæ constiterunt. Sed eo tempore nostri erant ita labore debilitati, & vulneribus confecti, vt nullas ad resistendum vires haberent. Sed eodem numine, quo fuerunt in prælio confirmati, vt tam admirandum facinus ederent, hostes exterriti sunt, ita vt eos aggredi non auderent. Nauis hostium capta remulcò ad nauem primùm, deinde Malacam perducta, & in terram subducta, & integumento contecta fuit, vt diutissime permaneret miraculi stupendi monimentum. Hostes enim à Christi sanctissimis sacris alieni perspexerunt, id nullo modo viribus humanis, sed Dei præsentis auxilio gestum fuisse. In quo multa valde miranda contigêre. Primum fuit, ardor & alacritas animorum, qua quinque viri mori maluerunt, quàm hostibus in deditionem venire. Deinde prælium ipsum tam felici successu confectum, vt centum & quinquagin-

Victoria plane diuina.

ta

ta hostes ferocissimi, quinque virorum manibus vel cæderentur, vel metu adeò turbarentur, vt se in mare præcipitarent. Postremum fuit, ille metus duabus nauibus integris incussus, quæ non ausæ sunt in homines quinque vulneratos atque grauissimo labore defatigatos, inuadere. Verùm eo casu dux edoceri potuit, non esse suorum sanguine ludendum. Multò nanque illi honestius fuisset, aqua putrida sitim depellere, quam propriæ voluptatis causa suos in tantum discrimen inducere. Attamen Rex Pacemensis huius admirandi facti terrore perculsus, pacem continuò petiit: quæ fuit, accepta prius satisfactione, confirmata. Nomina quatuor hominum, per quos hoc facinus editum fuit, hæc erant: Ioannes Almeida, Antonius Pazagna, Antonius Vera, Franciscus Gramaxus. Tonsoris artificium nomen viri ipsius, qui tonsor erat, occuluit.

Pax Pacemensis.

REX autem Bintami bellum interim summo studio renouabat. Antonius Correa contra stationem aliam, quæ in ripa Mauris fluminis à Rege munita fuerat, copias educere, & simul oppidum Padum, quod rex ipse munierat, expugnare cupiebat. Itaque con-

silio

filio cum Garfia Sala arcis & vrbis præfecto communicato, ab eo triremem cum celoce, & triginta minora nauigia precibus impetrauit. Centum & quinquaginta viros Lufitanos, & quadringentos Malacenfes in ea claffe ducebat. Cum his copiis & nauibus in Mauris fluuium inuehitur. Ripæ funt viridiffimæ, quas vtrinque denfiffime fyluæ veftiebant, adeo multis in locis fluuium opacantes, vt cæli afpectum adimant. Viginti autem paffuum millia progreffis æftuarium occurrebat. Hoc in loco rex Bintami ftationem duplici vallo munierat, firmaque in ea militum præfidia collocarat, ne Lufitani poffent Padum, quo in loco ipfe belli commodius gerendi gratia confiftebat, inuadere. Ea ftatio fluminis alueo profundo, fed perangufto, quò erat neceffario nauigandum, imminebat, & æftuarii latitudinem tanfuerfis molibus occupabat. In medio porta inerat, qua iis, qui Pado veniebant, aditus in fluuium patebat. Nocte verò foribus obductis claudebatur. Intra huius ftationis clauftra rex naues continebat, vt facilius fubitas, & improuifas Lufitanorum incurfiones, quas aperto Marte non poterat, clau-

ftro-

ſtrorum ope repelleret : ſtationis autem huius cuſtodiam impigro viro commiſerat. Correa lembo virum nomine Georgium Meſuradum exploratum miſit. Is renunciat, in ſtatione magnam vim militum a Rege diſpoſitam fuiſſe , ipsum que ducem ſuos admonuiſſe , vt ſe ad certamen animis præpararent. Sibi namque compertum eſſe , Luſitanos propediem adfuturos. Correa nihiloſecius vltra progreditur , & prima luce ſtationem acriter oppugnat , & tandem cum reliquis ducibus irrumpit. Fit magna cædes, maxima tamen hoſtium pars ad regem effuſa fuga ſe contulit. Correa ne hoſtes ſe poſſent ſpatio ſumpto à repentino pauore reficere , in æſtuarii ipſius introitu Odoardum Melium cum aliquot nauigiis reliquit , & ipſe clauſtris reuulſis æſtuarium ingreditur. Sed rex ne id fieri facile poſſet , conſilio multo antè prouiderat. Arboribus enim ſuccisis , atque in fluuium vtrinque deiectis , nauium curſum impedierat. Fuit hæc res maximi laboris. Prius enim , quam nauigia progredi vltra poſſent , erant arbores tranſuerſæ , quæ tranſitum impediebant , extrahendæ. Sed tandem Correa in oppidum

Correæ cum Bintamenſibus prælium.

dum disiectis omnino molibus peruenit. Rex instructa acie cum elephantis obuiam processit. Nostri hostibus inuitis terram occupârunt. Prælium deinde commissum fuit. Hostes fusi fugatique sunt. Correa cùm Lusitanos auidius insequi cerneret, receptui signum dedit: nec enim regiones illas nouerat, & timuit, ne lustris incognitis impediti, ab hostibus rursus conglobatis damnum acciperent. Oppidum direptum continuò fuit, & incensum: naues supra centum coniectis ignibus absumptæ. Eorum, qui mortui in vtroque prælio sunt, certus numerus iniri non potuit. Constat tamen non mediocrem multitudinem fuisse. Ad hunc modum Correa, rebus ex animi sententia gestis, cum præda & multis captiuis Malacam rediit, & fuit ab omnibus cum honoribus summis, perinde atque meritus erat, exceptus. Inde in citeriorem Indiam nauigauit. Rex verò Bintami, cum se militum & nauium penuria cerneret in maximas angustias inductum, in Bintamum cum graui damno & insigni dedecore reuersus est, & à bello tunc cessandum statuit.

Correæ victoria.

NEQVE Coulami res quietæ in citerio-

re

e India fuerunt. Lusitani enim à regina *Coulamen-*
etebant, vt fidem suam liberaret, & ea, *sis rebellio.*
uæ fuerant, cum Antonius Sala interfectus
st, ablata, restitueret, & pondus piperis,
uod ex fœdere debebat, sine recusatioue
olueret. Regina quamuis in principio fi-
em tueri statuisset, Saracenorum tamen
rebris sermonibus inducta, non modò fi-
lem violare, sed etiam arcem capere, & ex-
tium Lusitanis moliri constituit. Et pri-
num id insidiis tentare voluit. Cum doli mi-
ime successissent, apertam vim intentare
lecreuit. Eam Indiæ partem, quæ Coulamo
initima est, & ad Austrum Cori promonto-
io definitur, quam Comorim appellant,
juædam regina tunc imperio tenebat, cum
jua Coulami regina de Lusitanorum excidio
coniurauit. Itaque Reginæ vtriusque copiis,
rium fratrum, qui plurimum inter Naires
opinione virtutis excellebant, opera coniun-
ctis, mense Iunio, quo mente hyemis ma-
xima vis in regionibus illis est, bellum ex-
citari cœpit. Supra viginti hominum millia
coacta sunt. Venenum fuit in puteis spar-
sum, vt aquatio impediretur, & arx circum-
sessa, & magnis viribus oppugnata, & aliqui
ex

ex Christianis Indis, qui vrbem incolebant, occisi. Arcem triginta tantum viri Lusitani tuebantur. Ex illis quinque erant morbis oppressi: hyems erat impedimento, quo minus facile Cochimo auxilium mitteretur. Commeatus erat perexiguus, præterea pulueris tormentarii summa penuria. Hector Rodericus per hominem impigrum, qui se fluctibus committere minime dubitauit, Alexium Menesium, qui se tunc Cochimi tenebat, de statu, in quo res erant, admonuit. Is confestim Alfonsum Menesium, fratris sui filium, cum quinque & viginti viris Lusitanis, & munitionibus, & commeatu Coulamum misit. Alfonsus Menesius longa naue vectus, in arcem cum exiguis illis copiis ingressus est. Arcem interim hostes acriter oppugnabant, eosque nostri singulari virtute repellebant: & crebris eruptionibus sæpè decertabant: nec tormentis tantum eminus vtrinque pugnabatur, verum hastis & gladiis sæpenumero prælium fiebat. E nostris aliqui cæsi sunt, multi grauissime sauciati: ex hostibus magnus numerus interemptus fuit. Tandem cum Reginæ cernerent, arcem capi intra duos menses minime po-

tuisse:

tuisse: & accepissent, Alexium Menesium magna auxilia comparare, bello finem imponendum esse statuerunt. Itaque pacem postularunt, & debitam violati fœderis pœnam, quæ illis fuit imposita, persoluerunt, & pax iterum conditionibus æquis confirmata fuit.

Pax cum Coulamensibus renouata.

Hoc anno percepit Rex Emmanuel ab homine curioso & diligente multa, quæ animum illius ad rerum magnarum studium multò acrius incitarunt. Expositum est superius, quemadmodum, dum classis Odoardi Lemii promontorium Guardafumense peragrabat, celox, cui Georgius Quadra præerat, a reliqua classe disiecta ad Zeilæ portum appulsa fuerit. Lusitani, qui illa vehebantur, capti, & ad regem Adenensem abducti sunt: qui eos in ergastulum detrudi iussit, in quo diutissime vitam in extrema inopia & mendicitate traduxerunt. Quidam interim Rex Arabiæ huic tyranno finitimus, illi bellum intulit, multisque illum præliis deuicit, maximaque regni parte spoliauit, & vinctos, qui ergastulo inclusi fuerant, liberos abire permisit. Ad hunc modum Quadra cum quinque Lusitanis (reliqui

Georgii Quadræ peregrinatio.

liqui enim laboribus attriti & fame consumpti perierant) è vinculis emissus, & in libertatem restitutus est. Is verò, vt facilius eas terras, quas lustrare cupiebat, minore cum periculo peragraret, & Arabicam linguam probè teneret (eo namque tempore, quo vinctus fuerat, illi summam operam dederat) se Saracenum esse simulauit, egregiamque in Mahumetis disciplina sanctitatem præ se tulit. Illa igitur ficta specie religionis, quam ementiebatur, & singulari calliditate simulabat, omnium oculos in se conuertit, atque tandem ea opinione sese in familiaritatem Regis insinuauit. Erat enim Rex humanus, & religioni illi deditus. Qui deinde hominis ingenio delectatus, eum à se dimittere nolebat. Cùm vero sepulchrum Mahumetis inuiseret, Quadram secum duxit. Ibi cùm accepisset Quadra, camelorum turmam ante duos dies, quàm Rex in eam vrbem venisset, Damascum profectam fuisse, finxit, se miro desiderio teneri sepulchra nepotum Mahumetis, quæ erant in Perside, visendi. Damasco namque faciliorem, & minus periculosam esse in Persidem viam. A Rege igitur contendit, vt sibi faceret

:t potestatem turmæ illius vestigiis insi-
di, vt eam consequeretur. Rex illum
eo consilio deterrere conatus fuit, tum
a non libenter illius consuetudine care-
, tum quia illam turmam consequi posse
ninò desperabat. Sed cùm Quadra illum
cibus vrgeret, illi non modò facultatem,
ım petebat, verum & pecuniam, & com-
atum, quantum ipse portare posset, attri-
t. A Rege digressus, in regiones vastas &
ultas, ipsique prorsus ignotas penetrauit;
nelos minime consequi potuit: & quò se
ıferret, penitus ignorabat. Commeatum
ra dies paucos consumpsit: Soles arden-
mi illum vehementer excruciabant: vesti-
ex arenarum ingentibus molibus vix præ
nia lassitudine corporis euellebat. Cum se
tantas angustias adductum animaduerte-
:t, oculis in cælum sublatis, maximam
ı lachrymarum profudit, & flagitiorum
ıiam suppliciter implorauit. Inde ope di-
a ad locum, vnde arenæ collis assurge-
, delatus est. Cum verò collem supera-
, camelum & hominem conspexit. Eo
tur lætus gradum intulit, & turmam inte-
n aliam camelorum ad eum locum (ıbi

enim aquatio erat)properantem animaduertit. Ad homines accedit: miseriam in qua versabatur, exponit: opem ab illis efflagitat. Illi & misericordia commoti, & specie religionis, quam is habitu simulabat, inflexi, hominem non cibo tantum & potu, verum & rebus omnibus necessariis abunde refecerunt. Illorum autem ductu, quamdiu deserta loca peragranda fuerunt & postquam ex vastitate solitudinis illius emersus est, religionis assimulatæ cultu, varias regiones perlustrauit, & oculis atque mente multa percepit, & tandem Arabiam, atque Persidem peruagatus, Armuzium à Saracenis mercatoribus deductus est: vbi cultum & personam Saraceni deposuit, & Christiani hominis cultum, quem mente semper gestauerat, assumpsit. Vbi tamen flagitium, quod admiserat religionis impuræ simulatione, debitis lachrymis expiauit: Garsia Coutignus, qui tunc Armuzio præerat, illum vestibus & pecuniis, atque muneribus affecit. Qui deinde in Indiam, ex India in Lusitaniam veniens, Anno M. D. XX. ad Emmanuelem intromissus, omnia, quæ lustrauerat, & prudenter animaduerterat, lucu-

entis sane verbis explicuit. In primis au-
em quomodo Aethiopiam vniversam, quæ
upra Aegyptum est, explorauisset, & quo-
nodo in lacum ingentem, vnde Nilus in
Aegyptum influit, peruenisset: quibus mo-
ibus, legibus & institutis Aethiopes illi
Christiani viuerent: qui situs Aegypti, qui
Arabum mores, qui Persarum victus esset,
xposuit. Emmanuel ex illius oratione vo-
uptatem non mediocrem cepit. Ad ea
nim, quæ in Arabia & Aethiopia facere
lesignabat, illa Quadræ oratio nimis appo-
ta videbatur. Et quia suspicari cœpit, a
egno Congensi facilem in eum lacum, vn-
e Nilus erumpit, transitum fore, homi-
em iam sponte sua satis incitatum, ad il-
d explorandum promissis inuitat. Illum
itur in Congum cum literis mittit, vt in-
e in Nili fontes iter faciat, atque inde ad
Dauidem Regem Aethiopiæ tandem perue-
iat. Qui cum ad Congi portum delatus,
einde ad Regem perductus fuisset, exce-
tus benigne fuit. Itineris tamen illius ex-
lorandi facultatem malignitate Lusitanorum,
ui plurimum apud illum Regem poterant,
on impetrauit. Itaque reuersus est, & cum

Georgii Quadrae ad Aethiopiae Regem legatio.

iam Emmanuelem mortuum reperiſſet, Diui Franciſci inſtitutum ſequi decreuit, in quo vitam ſanctiſſime ad extremum perduxit. Hæc expoſita ſunt, vt animaduerti poſſit, animum Regis Emmanuelis, quamuis illius corpus in Luſitaniæ terminis verſaretur, orbem terrarum peragrare, & magna ſemper & nimis ardua moliri. Ea vero ratione fiebat, vt ſuorum opera regiones incognitas, & terras vltimas indagaret. Sed omnes humanæ cogitationes momento temporis obruuntur.

RES EVROPEÆ.

Maximiliani Imperatoris mors.

SVB id tempus, Maximilianus Imperator è vita diſceſſit. De ſucceſſione Imperii erat apud Germanos diſceptatio. Multi namque ad Franciſcum Valeſium Galliæ Regem inclinabant, multò tamen plures animis in Carolum propendebant. Galliæ Rex donis atque ingentibus promiſſis non paucos ad ſui ſtudium vehementer allexerat. Carolum tamen abſentem & educatio (fuerat enim apud Germanos enutritus) & ſuperioris Pannoniæ principatus, & perſpecta indoles, & multorum etiam Principum affinitas aduerſus Galli munera tuebantur. Fuit autem Carolus in Germaniam, quaſi

ad

ad imperium minime dubium multorum literis euocatus. Is antequam ex Hiſpania diſcederet, omnium Ordinum concilium indixit, & conſilio Guilielmi Decreui Xebrenſis Dynaſtæ, qui illius ætatem regebat, præter pecunias, quibus illum Hiſpani iuuerant, immania tributa populis imperauit. In quo quidem non meritò poſſum Carolum cupiditatis, aut potius inconſideratæ temeritatis inſimulare, cum ætatis excuſationem habuerit. Pædagogum verò ſumma vituperatione digniſſimum iudico. Rex enim non eſt in altiſſimo illo gradu dignitatis locatus, vt acerbiſſimis exactionibus ciuitates ſibi commiſſas exhauriat, ſed vt earum ſaluti & incolumitati proſpiciat. Si recte enim regis nomen vſurpat, pater patriæ eſt, & pro Reipublicæ ſalute debet, ſi opus ita fuerit, caput in quoduis magnum diſcrimen iniicere, non Rempublicam ipſam immodicis ſumptibus euertere. Fateor equidem, Regem eſſe ſubditorum opibus adiuuandum, vt Rempublicam tueri poſſit. Negotia enim infinita ſuſtinet: æquabile ius omnibus adminiſtrat: periculum à Republica, cum neceſſitas poſtulat, armis atque

Immane tributum Hiſpaniae conſilio Guilielmi Xebrenſis imperatum, & authoris de eo ſententia.

virtu-

virtute propulsat : bonis præmia pro dignitate constituit : improbos suppliciorum acerbitate coercet: patriam denique vniuersam & ab externis hostibus, & ab intestinis fraudibus tutam vigilantia sua præstat. Hæc quidem munera aut opere tuetur, aut quoties opus fuerit, armis tuenda suscipit. Qui autem existimat, hæc tam multa munera sine maximis sumptibus sustineri posse, mentis expers est, atque vitæ communis ignarus. Et idcirco hoc, quod est communi more receptum, vt Reges populi sumptibus alantur, non est humano tantum iure, sed etiam diuino vallatum. Is tamen modus adhibendus est, ne, vel vt immodicis sumptibus, sine vllo Reipublicæ fructu, vti possit, vel vt ad auarissimos homines, quorum cupiditas nullis opibus expleri potest, opes Reipublicæ transferat, pecuniam cum Reipublicæ gemitu & querimonia coaceruet, & dum potentium domos immanibus diuitiis cumulare studet, tenues domos exinanire contendat, vt ita, dum falsum nomen liberalis, atque magnifici obtinere nititur, verum iusti atque clementis nomen amittat, Alia deinde causa in Carolo inerat,

quæ

quæ consilium illud magis odiosum & inuisum efficeret. Quamuis enim ad illum regni patrimonium legitimo, & hæreditario iure veniret, erat tamen educatione & institutis à moribus Hispanis alienus. Quocirca erat illi in principio Hispania specie humanitatis & benignitatis allicienda, donec se penitus in omnium animos insinuaret. Idcirco magis erat illi tunc aliquid de tributis diminuendum, quam nouum onus populis imponendum. Sed adolescens, qui insita modestia pædagogi monitis obtemperabat, & Hispaniæ mores non tenebat, defendi meritò potest. Hominis senis auaritia, qui illum in eam fraudem impulit, est meritò detestanda. Multi populi nobilitatis præsidio confirmati, Caroli postulatis constanti animo restiterunt. Et hoc quidem actionis principium, si cum debita moderatione susceptum fuisset, haud vituperandum omnino videretur. Sed cùm in multitudine neque modus, neque consilium, neque ratio, cùm immodicæ libertatis studio ducitur, vlla sit: & multi viri nobiles se multitudini, nescio quo mentis errore ducti, Duces & authores præbuissent, factum est vt multæ

Castellanorum à Carolo Imperatore defectio.

tæ

tæ Castellæ ciuitates à Carolo desciuerint, Carolus in initio tumultus in Galliam Belgicam se contulerat. In ciuitatibus, quæ à Principe suo defecerant, intestinæ seditiones excitabantur. Maxima namque nobilitatis pars in fide permanebat: nonnulli aura populari non mediocriter inflati, populis assentabantur. Populis, qui coniurauerant, erat decretum non Carolum tantùm regno spoliare, sed cunctos etiam Hispaniæ Principes omnibus bonis euertere, vt libertate summa Heluetiorum more fruerentur. Nec enim intelligebant, id, quod apud Heluetios, ex antiquissimo tempore legibus patriis assuetactos, cum omnium admiratione fit, apud gentem insito naturæ fastu tumentem conseruari non posse. Itaque cùm plebs insita naturæ temeritate modum seruare nequeat, tum multitudo, quæ in Hispania in Caroli perniciem coniurauerat, tanto furore & amentia flagrabat, vt quasi iam omnia illis essent ex animi sententia constituta, ferro & flamma omnibus, qui Principum partibus studebant, acerrime minarentur. Interim rapinæ, cædes, incendia, horribiles armorum fremitus terrorem passim incutiebant. Antonius Fonseca

Rebellium institutum ab amore [illegible].

Furor seditiosorum.

ſeca Metimnam Campenſem, vrbem opulentiſſimam, quæ Caroli partibus aduerſabatur, inflammauit, & miſerabili illo incendio maximas opes abſumpſit. Nemini tunc in populis ſapienter & libere loqui licebat. Si enim aliquis diceret, verum eſſe libertatem modice tueri, non cum legitimo Principe ad internicionem dimicare, ſcelus illud erat continuò morte acerbiſſima luendum. Multis in locis, vbi cauſa libertatis agebatur, neque gemitus quidem ciuis vllius liber erat. Principes communi conſilio cum ciuitatibus, quæ minime rebellarunt, cùm diſcordiam ſedare fruſtra vellent, bellum ſummo ſtudio compararuerunt. Hi ad Regem Emmanuelem legatos miſerunt, vt auxilium aduerſus rebelles ab eo poſtularent. Simul & Hiſpaniæ populi, qui a Carolo deſciuerant, cùm ſe viderent in extremo diſcrimine conſtitutos, ad eundem Regem legatos miſere. Summa legationis hæc erat, ſe tantis iniuriis vexatos extitiſſe, vt non potuerint vllo modo tam indignas contumelias perferre. Se ciuitates, & mœnia, & arces, atque deñique rerum ſuarum omnium poteſtatem illi tradituros. Orare deinde

Bellum Ciuile Caſtellanum.

Caſtellanorum ad Emmanuelem Legatio.

de & obsecrare, vt regnum illud opulentum, ipsos Emmanuelis studio vehementer incensum, suscipere vellet, & iniurias immeritò illatas vindicare. Emmanuel munus oblatum repudiauit, & Legatos admonuit, vt discerent fidem erga Reges conseruare, & modum cupiditati statuere. Illam controuersiam Caroli benignitate tolli facillime potuisse, si populorum rectores non ita ferociter populorum causam suscepissent. Et præterea grauiter illos accusauit, quod cum in principio furori causam publicæ libertatis obtenderent, postea publicè de dominatione populari dimicarent. Si vellent errorem agnoscere, & veniam à Carolo postulare, se ad eam compositionem libenter operam suam polliceri. Quod verò ad oblatum regnum attinebat, se nunquam vllum imperii additamentum fide & officio antiquius habiturum. Principum autem legatis operibus magis, quam verbis respondendum existimauit. Itaque eos tormentis, & munitionibus, & pecunia iuuit. Prælio tandem commisso populi rebelles armis principum superati, & rebellionis authores capti sunt. Ioannes Padillia, Antonius Zamoren-

Emmanuelis [illegible]

Auxilia Castellæ Principibus præstita.

morensis Episcopus, Petrus Pimintellus, & Petrus Maldonadus, & alii quidam viri nobiles, & quidam etiam, quos ex infima plebe ad honores popularis furor euexerat, qui Principes coniurationis extiterant, capitali postea supplicio affecti sunt: multitudini verò venia tributa. *Rebellionis Castellanæ euentus.*

RES AFRICANAE.

Hoc anno cum Iehabentafusus in offensionem Nonii Mascaregnæ opera multorum, qui Iehabentafusum oderant, incidisset, & id Mauris, qui sub illo militabant, notum esset, multi Mauri Dabidenses & Garabienses ab illo defecerunt, & quidam etiam illum spoliarant. Mascaregnas præterea nomen illius apud Emmanuelem proditionis insimulauit. Ille verò per literas atque legatos a Rege postulauit, vt quanta fide in officio debito versaretur, examinare vellet. e, si aliquid, postquam ad nomen illius adiunctus fuerat, secus designasse compertum fuisset, quam fides postularet, nullum supplicium recusaturum. Rex postulato illius æquitatis plenissimo satisfecit, & Mascaregnæ præcepit, vt hominem fauore & auxilio complecteretur. Cùm igitur is a Mascaregna opem contra eos, qui defecerant, *Mascaregnæ cum Iehabentafuso dissidium.*

rant, postularet, Mascaregnas illi equites sexaginta & pedites nonnullos auxilio misit. Hoc auxilio fretus (id enim testatum esse apud omnes volebat, se Regis Emmanuelis auxilio minime destitutum esse) copias suas eduxit, cum hostibus manum conseruit, & parta victoria, eos sibi rursus dicto audientes esse compulit, & omnes tumultus, qui orti fuerant, virtute & æquitate compressit. Eodem ferme tempore Vascus Fernandus Cæsar cum naue vna fretum Gaditanum Regis Emmanuelis iussu peragrabat, & hostes multis incommodis afficiebat. Duæ vero longæ naues hostium rerum successibus elatæ (magnas enim prædas egerant) & militum & tormentorum copiis, multisque munitionibus instructæ, in Cæsarem inuehuntur. Is nauis proram in eas confestim dirigere iussit. Dux vnius nauis cùm animaduerteret, quam alacri & confidenti animo Cæsar in prælium iret, illius congressum formidauit, & mutata velificatione ab instituto cursu deflexit. Alterius autem nauis præfectus, cùm se a socio desertum cerneret, simile consilium sequi statuerat, sed id per Cæsarem minime licitu fuit

ebabenta-
usi de re-
bellibus
victoria.

Vasci Fer-
nandi Cæ-
saris cum
duabus
Mauro-
rum naui-
bus pugna
prospera.

hit. Eum enim tormentis, quocunque vo-
uerat, impellebat & pertinaciter quamvis
nare turbidum ingentes fluctus eiiceret,
nsequuutus est, vsque eo, dum nauem in lit-
us compelleret. Tum in lembum, quem ad
imiles casus è pupi colligatum ducebat, in-
iluit, & iis, quos in naui relinquebat, im-
perauit, vt antequam illum cum hostibus
commisceri cernerent, a pilis in hostes emit-
tendis minime cessarent. Hostes in terram
euadere nituntur, Cæsar eos insequitur. A-
trox prælium initur. Multi ex hostibus ca-
dunt. Cùm reliqui fugam capesserent, & in
manus Petri Aluari Caruallii viri fortissimi,
qui Alcassaris Seguelii regis Emmanuelis iussu
præfectus erat, & tormentis excitus occurre-
rat, inciderent, omnes capti sunt. Cæsar par-
te prædæ capta, rursus in nauem se recepit.

NON multis post diebus cùm in ipso fre-
to versaretur, sex in illum biremes inuectæ
sunt. Hostes Cæsarem capere vehementer
optabant, & cum illum euadere posse mini-
me crederent, præ lætitia clamores ingen-
tes ediderunt. Deinde sagittis, & glandi-
bus, & globis ingentibus eum obruere co-
nati sunt. Atque primum Cæsar eos, ne ad
suam

Eiusdem Caesaris cum sex biremibus praelium.

suam nauem accederent, tormentis acerrime propellebat: & variis velificationibus eorum conatus eludebat, & interim multos interimebat: quo factum fuit, vt illi multum de animorum alacritate remitterent. Quod cum is animaduertisset, in tres naues, quæ iunctæ consistebant (aliæ namque ventis exclusæ, non ita facile accedere potuerant) inuasit. Hostes in illum similiter impetum dederunt. At is cum ingenti tormento ignem applicari præcepisset, vni ex biremibus, maximo globo a prora in puppim secundum latus emisso, remos detersit. Hostes biremem claudam & mutilam intra se recipiunt, & quanta celeritate possunt, in ea trepidatione reparant. Tunc omnes simul iunctæ Cæsarem circumueniunt. Is cùm animo maximo nunc ad proram, nunc ad puppim, nunc in vtrumque latus accurreret, & præsidia magnis vocibus excitaret, & crebris tormentorum ictibus maximum damnum inferret, multo difficilius certamen, quam hostes suspicati fuerant, effecit. Tandem tormenti vnius ictu magna pars remigum in vna biremi dilacerata fuit. Hostes cùm cernerent multos

cæsos

cæsos esse, & duas biremes dissipatas, Cæsaremque nullo modo, nisi cum grauissimo damno capi posse, certamen omiserunt. Cæsar cùm esset ea natura, vt nullo labore frangi posset, eas insequutus est. Verùm cùm nauis illius velis, naues hostiles remis impellerentur, & ventus illum deficeret, eas consequi minime potuit, & ita voti compos Malacam petiit, vt mortuos sepeliret, & saucios curaret.

Lusitanorum ex Benaduxerae proditione in Azamorensi vrbe periculum.

AT Azamore periculum non mediocre fuit Lusitanis opera cuiusdam Mauri valde potentis intentum. Bena duxera fuit in Mauritania virtutis opinione, & potentia clarus, & opibus, & existimatione princeps. Is sub signis habebat supra mille & quingentos equites, & peditum non mediocrem multitudinem, Fessensisque Regis imperium detrectabat: ea de causa bellum cum illo gerebat. Cùm verò magno prælio victus fuisset, literas ad Norognam Azamoris Præfectum dedit, quibus dicebat, se velle sub Imperio Regis Emmanuelis contra ipsius Emmanuelis hostes perpetuo militare. Norogna voluntatem minime aspernatus, hominem ducentis equitibus stipatum in vrbem admisit,

&

& quibus potuit honoribus affecit, & aliquot ducibus Xerquiensibus eorum voluntate præposuit. Is vt magis animum suum apud omnes testaretur, Ferem fratrem suum in Lusitaniam cum multis muneribus ad Emmanuelem misit. Emmanuel illum perbenigne in fidem recepit, & muneribus affecit, & fratrem etiam beneficiis ornauit, hominemque promissis ornatum in Africam dimisit. Iacobo autem Melio præcepit, vt duobus illis fratribus opem, cùm opus esset, afferret, vt coniunctis viribus acrius bellum molirentur. Itaque Melius cum Fere Azamorem continuò profectus est: neque multos post dies cum equitibus septuaginta quinque, & nonnullis peditibus se cum Benaduxera coniunxit: qui cùm mille & centum & viginti equites eduxisset, in locum, vnde fons Diucis fluminis erumpit, qui Azamore centum & viginti passuum millia distat, tandem peruenit. Ibi turmas hostium duas & triginta aggressi, magnam hominum cædem faciunt, quadringentos & octoginta duos abducunt, & cum ingenti præda post mensem Azamorem reuertuntur, & incredibilem lætitiam cunctis attulerunt,

qui

ıi propter diuturnam moram illos periisse ediderant. At Benaduxera cum se in graım Fessensis Regis restitui vehementer exteret, clam per amicos suos, id, quod piebat, assequutus est, ea lege, vt quos ıffet Christianos, ad ipsum regem dolo rduceret. Id autem Aluarus Norogna suicione consequutus est. Itaque cum Beduxera ab illo sæpe & importune postuıret, vt Iacobum Melium secum mitteret, ore namque, si id fieret, vt præclarum cinus ederet) id nunquam impetrauit. Id nen Norogna tacitum tenebat, & anteam rem explorate cognosceret, in homim non esse animaduertendum statuebat: ın tamen illi, quem signis inconstantem que perfidiosum opinabatur, esse quidquam nere credendum iudicabat. Et interim, animum illius offenderet, honestis excuionibus vtebatur. Benaduxera hac spe de-ctus, & simul metuens, ne aliquid emaret, Mazaganum se contulit, & Antoum Lacteum, qui oppidi præfectus erat, loquutus petiit, vt ei aliquot equites conderet, se pulchrum facinus moliri. Aluaım Norognam ad eam rem equitum bonam

Benaduxerae cum hoste pactio.

partem esse missurum. Sed bellum quod instabat, maioribus esse copiis gerendum, vt citius, & minore cum periculo conficeretur. At Antonius Lacteus cum doli fuisset ignarus, & propter rem, quam Benaduxera gesserat, ei fidem habendam iudicasset, illi quindecim equites, & nonnullos pedites attribuit. Benaduxera cum circiter septuaginta passuum millia cum suis copiis & Christianis militibus confecisset, fratri mentem suam aperuit: dixitque se regis Fessensis gratiam recuperasse, malleque principi, cui erat natura, & religione coniunctus, quam Regi a moribus & institutis illius abhorrenti seruire. Vt verò illius animum sibi arctius deuinciret, illos ei Christianos, quos per dolum abduxerat, esse traditurum. Sperare namque se, futurum, vt pristinas offensiones eo munere prorsus obliteraret. At Feres, Si vultum, inquit, Regis optimi aspexisses, nunquam certe animum induxisses, vt tam scelestum facinus obires. Vbi fides? Vbi fœderis sacramentum? Vbi tam singularis humanitatis & magnificentiæ memoria? Ideò te Princeps ille clementissimus eiectum recepit, & tam multis muneribus au-

Benaduxera fratri proditionem aperit.

Feris ad fratrem dissuasoria proditionis oratio.

uxit, vt illum nulla offensione interposita
roderes? Non refert quàm parum illi no-
eas, sed quam propensum ad nocendum
nimum geras. Paruis enim rebus malitia
umma perspicitur. Qui enim quindecim
quites Lusitanos fidei tuæ commissos per
ummam perfidiam in miseram seruitutem
bducis, certe, si vires haberes, ipsum Lu-
taniæ Regem contra fidem & iusiurandum
mnibus fortunis euerteres. Deinde quam
arum gratus tuus aduentus Regi Fessensi
uturus sit parum sapienter animaduertis. Tu
b illius fide desciuisti: tu bellum illi diu-
urnum intulisti: victus, spoliatus, eiectus,
e ad regem Emmanuelem, tanquam ad mi-
eriæ extremæ perfugium contulisti, nunc
ursus ab Emmanuele deficis. Quomodo
gitur is tibi credet, à quo toties fidem ne-
farie violatam esse comperit? Vetus dictum
est, Regibus gratam esse proditionem in su-
am vtilitatem commissam, proditoris tamen
nomen inuisum. Sed esto. Regem Emma-
nuelem contra fidem deseris. Ad regem Fes-
sensem, qui te odio immani persequitur,
& fidem sanctam non habet, transfugis:
perfidiæ saltem insigne monimentum dete-

 stare,

cari iusseris , toties homines per
recordentur ? Captiuos per insig
diam abductos geris : vt nunqua
diu hi nobiscum versati fuerint ,
sceleris tui capiat obliuio ? Fac igi
a Christianis fieri audio. Cùm eni
discedunt , ne ingrati animi crim
suscipiant , omnia bona , quæ ab
perunt , illi remittunt , ne secun
monimenta circumferant. Omit
istud , ne scelus in apertum profera
naculum desere , quod perfidiam
nequit. Christianos liberos abire
ne à cælo atque terra proditionis
um sumant. Hæc cùm Feres lib
mose diceret , fratris animum no
criter irritauit : parumque abfuit ,

gnum & tabernaculum Emmanueli referri iuberet, & Christianos saluos redire permitteret. At cum fratres ad Regem Fessæ peruenirent, Rex eos non admodum hospitaliter accepit. Vtrique enim caput abscindi iussit. Illos enim, quòd multum nobilitate & opibus excellerent, & metueret, ne defectione rursus illi molestiam exhiberent, de medio tollendos esse statuit. Et interim eam causam obtendit, quòd Benaduxera Lusitanos cum vexillo & tabernaculo abire permisit, & quod Feres à fratre, vt id faceret, enixe contenderit.

Dignissimum proditorum supplicium.

DVM hæc in Africa geruntur, in India Siqueira classem magnam instruxit, qua Dium oppugnaret. Melichius Saca Melichiazii filius, quamuis Siqueira, quorsum illam classem ornaret, summo silentio tegeret, eam contra Dium comparari suspicatus est. Tum partim vt Siqueiram ea specie moderationis emolliret, & a studio bellandi deduceret, partim vt animum illius explorare posset, familiarem quendam suum, nomine Camallum ad illum cum literis officii plenissimis, & cum muneribus satis amplis legauit. Siqueira gratum sibi esse aduentum legati

RES INDICAE

Melichii Sacae ad Siqueiram legatio.

legati vultu atque verbis ostendit, seque Melichii Sacæ, & patris illius valde studiosum esse finxit. Camallus tamen cum esset acutus & callidus, in quem finem classis illa parata fuisset, sagaciter odoratus est: & Melichium Sacam, & Hagamahamedium, cuius consilio ciuitas innitebatur, admonuit, vt vrbem firmo præsidio munirent. Quod illi diligentissime fecerunt. Siqueira classe, quæ erat in Lusitaniam profectura, rebus omnibus instructa & expedita, consilium cum ducibus, quos secum erat ducturus, habuit: quibus animum, quo classem illam instruxerat, vt Emmanueli satisfaceret, aperuit, illosque ad tam præclari facinoris societatem adhortatus est. Illi consilium laudant, seque ad bellum illud satis promptos atque paratos esse demonstrant. Is supra octoginta naues ornarat, tria Lusitanorum millia, & mille Naires conscripserat, duces egregie fortes elegerat, ita, vt ea classe nunquam ad illum diem neque maior, neque rebus omnibus instructior ab vllo Indiæ Prætore comparata fuerit.

Initio Februarii mensis, Anno M.D.XXI. Siqueira classem ad oram Diensem appulit,

Meli-

Melichius Saca illum continuò per legatos honorifice ſalutauit, & largis muneribus affecit. Et tamen quaſi aliud ageret, Fernandum Martinium Euangelium cum nonnullis Luſitanis, qui in vrbe negotia gerebant, tanquam obſides in cuſtodiam dedit. Siqueira ſe Armuzium petere ſimulauit, vt quoſdam motus ſedaret: ſibique Euangelio, & reliquis Luſitanis opus eſſe dixit, qui Regis Emmanuelis negotia procurarent. Melichius Saca & Hagamahamedius eos nec alibi rem melius gerere, neque lautius diuerſari dicebant. Seque libenter hominibus Luſitanis obſequi, vt illo ſaltem ſigno conſtare poſſet, nullam vrbem fore magis imperio regis Emmanuelis addictam. Siqueira Melichium Sacam ad colloquium inuitauit. Is cum Hagamahamedio in locum ad eum ſermonem delectum cum præſidio venit. Oratio Siqueiræ eò pertinebat, vt oſtenderet, ſe Reipublicæ conſtituendæ gratia Armuzium nauigare, & interim eò claſſem applicuiſſe, vt vrbem ſociam & amicam inuiſeret, & à Melichiazio peteret, vt ſibi arcis ædificandæ facultatem concederet, vt Luſitani, qui in ea verſabantur, tutius negotiari

Luſitanorum ad Dienſe bellum apparatus & profectio.

Sacae cum Siqueira colloquium

gotiari

gotiari possent. Melichius Saca respondit, Lusitanos non minus secure in ea vrbe, quam in patria versari. Quod verò ad arcem attineret, se id parentis iniussu nullo modo permissurum. Siqueira tum Sacam admonuit, vt sibi Lusitanos redderet. Saca verò respondit, eam insignem contumeliam fore, si homines Lusitani, qui commode in vrbe fœderata, multisque rebus ad fidem conseruandam astricta negotiabantur, ab illo quasi ab homine perfidioso, & inimico, maxime cum classis instructissima in portu consisteret, peterentur. Id enim posse videri ex altera parte, diffidentiæ, ex altera, timiditatis argumentum. Si Siqueira non crederet, Lusitanos posse sine vllo periculo in vrbe amicissima vagari, sinistram suspicionem de amicis reciperet, qua nulla maior contumelia hominibus amicis imponi posset. Se verò, si illi Siqueiræ postulato, quamdiu classis esset in portu, satisfaceret, turpissimi timoris significationem daturum. Itaque sine vllo effectu sermo habitus est. Siqueira consilium cum ducibus habuit. Cùm variæ sententiæ dicerentur, tandem constitutum fuit, non esse illo tempore vrbis oppugnationem tentandam. Esse nam-

Siqueiræ cum ducibus consultatio.

namque situ & artificio munitissimam, & maximo militum numero firmatam. Rem esse in aliud tempus differendam: nec esse eorum salutem, qui in custodia tenebantur, temere negligendam. Cùm sententia in vulgus emanaret, milites fremere, vociferari, Prætorem & duces liberius accusare minime destiterunt. Iam robur illud Lusitanæ virtutis extinctum. Duces plurimum de quæstu & compendio, parum de dignitate & officio cogitare. Iam Lusitanis militibus inditæ virtutis declarandæ a ducibus locum minime dari. Prætoris flagitio fieri, vt qui antea cunctis Orientis nationibus terrori fuerant, eo tempore despicerentur. Multi, inquit, in vrbe milites sunt. Quando id præclari duces compertum habuerunt? Posteaquam pugnæ tempus appropinquauit? An id non multò antè exploratum esse oportuit? Postquam tanta classis, cum tam fortium militum numero, & tantis sumptibus huc aducta est, & oppugnationis tempus instare videtur, nunc ignauiæ & timiditati sapientiæ nomen obtenditur. Factum igitur est, vt consilii tempus audacia & temeritas occuparet, virtutis locum timiditas nomine pruden-

Militum fremitus, & querelæ de Siqueira.

prudentiæ occultata ſeptum teneret. At inquiunt, Luſitanorum ſaluti, qui in vrbe verſantur, eſt conſulendum: quaſi verò non multò pluribus Luſitanis erat in vrbis munitiſſimæ oppugnatione moriendum. Et tamen eo metu duces contineri minime potuerunt, quin ad vrbem oppugnandam accederent. Et non intelligunt, etiam eorum, qui in cuſtodiam traditi ſunt, ſalutem virtute noſtra & non timiditate contineri. Nam ſi hoſtes arma noſtra timuerint, eis minime nocebunt: ſi nos contemnere cœperint, eos iniuriis omnibus lacerabunt. Hæc & alia eiuſmodi conuicia milites, vt eſt hominum genus liberum, & audax, & ad maledicentiam propenſum, vulgo iactabant. Acceſſit alia ſuſpicionis occaſio, quæ grauius animos eorum irritaret. Euangelio obſidibus primum datis, permiſſum erat, in claſſem venire. Is cum periculum rebus ſuis imminens mente proſpiceret, quoties in claſſem ſe conferebat, pecunias quas fecerat, & variam ſupellectilem importabat. Idem reliqui Luſitani faciebant. Rumor confeſtim emanauit, Siqueiram pecunia corruptum belli conſilium omiſiſſe. Eam nanque pecu-

niam

niam belli redimendi gratia à Saca missam fuisse criminabantur.

SIQVEIRA cùm se frustra tempus in eo loco terere videret, Armuzium petiit, & alium interim locum non procul ab vrbe arci ædificandæ designauit. Inde tamen prius Alexium Menesium Cochimum misit, qui, dum ille abesset, imperium administraret. Georgium Albuquercium Malacam, Georgium Brittium in Malucas insulas, Raphaelem Perestrellum in Sinarum regionem misit: Iacobum verò Fernandium Begiensem, & Nonium Fernandium Macedum & Emmanuelem Macedum in ea ora reliquit, vt per speciem comparandi commeatus, quem Cochimum subueherent, amicitiam simularent, dum Lusitanos, qui erant in vrbe, cum opibus, quas parauerant, in naues reciperent, & tum demum ciuitati aperte bellum indicerent. Vtrumque facillimum fuit. Vrbis enim rectores, postquam classis è portu soluit, sine recusatione Lusitanos, quocunque illis libuisset, abire permiserunt, & illis, qui in alto sine vllius classis metu versabantur, non erat difficile bellum denunciare. Fuit tamen consilium reprehendendum. *Fraudulentum consilium.*

Quorsum

Quorſum enim attinebat, cùm omnis Luſitanæ gentis robur erat procul amotum, & cum non maximum damnum hoſtibus inferri poterat, bellum indicere? An vt hoſtes interim maiora præſidia comparent, & fortius ſtatum vrbis ſtabilirent? Sic autem fieri neceſſe erat, vt qui vrbem minus munitam cum tanta claſſe ſe expugnaturum minime ſperarat, eam multo maiore præſidio firmatam, cum claſſe aliqua ex parte diminuta, oppugnare multo minus auderet. Deinde cùm eo tempore bellum denunciatum fuit, dari ſermo potuit illis, qui dicerent, vrbis oppugnationem non conſilio, ſed metu prorſus omiſſam fuiſſe. Poſtremo tunc non admodum ſpecioſa cauſa potuit obtendi, quæ Luſitanos iniuriæ ſuſpicione liberaret. At poſtquam Siqueira Armuzio rediret vt ſe rediturum affirmauerat, & vrbem nihil omnino certum & exploratum de bello ſuſpicantem offenderet, cauſam facilius reperit, qua honeſtius atque prudentius bellum cum opibus ſummo ſtudio collectis inferret.

Summum Goae periculum.

Goa ſub id tempus erat in ſummo periculo conſtituta. Cum enim Siqueira maximam

ximam classem istruere, & ornare constituisset, fuit necesse, vt vrbis præsidia dimi nueret. Id Zabaimum Idalcamum minime fallebat. Tempus igitur aduenisse ratus, quo Goam recuperaret, maximum exercitum comparauit. Attamen Crisnara Narsingæ Rex, cum illum odio acerbo & immani persequeretur, & timeret, ne si is Goam occuparet, amplificatis viribus aliquid hostile moliretur, illum acerrimo bello à conatu deterrendum esse constituit. Aliam deinde mouendi belli causam habuit. Timuit enim, ne si Zabaimus Idalcamus Goa potiretur, omnes equi ex Perside & Arabia illius potestate continerentur. Vt igitur bellum acrius & attentius geri posset, ipse per se illius rationem administrare, & præliis inesse decreuit. Fuit ab vtroque in terris Goæ finitimis exercitu maximo, summis viribus, accerrima contentione, euentu vario, dimicatum. Narsingæ tamen Rex insigni victoria potitus, multas Idalcami ciuitates expugnauit, & præfecturas varias sub imperium subiunxit, in quibus præfecturæ Balagatenses extitêre, quibus erat grande vectigal impositum. Sed cùm esset Rex opulentis-

Narsingæ Regis ad Goæ præfectum legatio.

lentissimus, earum præfecturarum possessionem non tanti faciendam existimauit, vt eam cum equorum commercio conferendam censeret. Vt igitur ad se Lusitanos alliceret, legatum ad Rodericum Melium, qui tunc Goæ præfectus erat, misit, qui diceret, se libenter præfecturarum Bagalatensium possessione Regi Emmanueli, quem in loco fratris habebat, cessurum. Se enim nihil malle quàm fœdus cum Emmanuele ferire, & amicitiam firmare, vt intelligi posset, nihil copulatias in vita futurum. De eadem autem re, se, cum primum Siqueira Armuzio rediret, legatos missurum, qui fœdus illud solenni ritu sancirent. Interim verò ipsum Melium admonebat, ne cunctaretur, sed statim mitteret, qui præfecturas illas occuparet, & firmo præsidio tueretur. Hoc nuncio Melius valde lætatus est. Eadem nanque opera imminentis belli metum labore alieno depulsum, & vectigalia Regis Emmanuelis amplificata cernebat. Regi verò gratias egit, & munera large misit, & ipse cum Lusitanis equitibus ducentis & cum Indis peditibus septingentis in præfecturam Salsetensem profectus est,

quam

uam desertam reperit: Ibi cùm paucis dieus gentem ad commercium allexisset, & atum aliquem constituisset, & præsidia neessaria dispofuisset, præfecturæ atque porrio Rodericum Iusartem Melium sui fra·is filium præposuit. Similiter cum præfeuras Pondensem atque Bardensem dereli;as esse cognouisset, Iusartem iussit eas ocupare. Post duos verò menses cùm Iusar:s accepisset, duos Idalcami duces cum vada manu, vt illum opprimerent, aduenare, de ea re patruum admonuit, qui conestim per se auxilium attulit, & hostes præio inito profligauit. Deinde cùm quæstioiem habuisset de his, qui cum hoste consenserant, centum & triginta viros primarios Goam abduxit. His autem tanquam obsidibus retentis, pax aliquo tempore rata fuit. *Victoria de Idalcamo.*

PER id tempus in insula Zeilandensi tumultus contra nostros eorum culpa & importunitate, concitatus fuit. Lupus Suarius, vt scriptum est superius, ad Columbi portum, qui eadem insula continetur, arcem instituit. Lupus Brittius, qui post Ioannem Sylueriam illius arcis præfectus extitit, *Zeilandensis tumultus.*

titit, eam tandem denuò à fundamentis excitauit. Primum enim ædificium propter nimiam festinationem, eò quòd graue periculum immineret, & calx nulla reperiretur, è luto & lapidibus temere congestis extructum fuerat. Itaque ad eam rem Brittius quadringentos fabros, & materiam multiplicem aduehi iusserat. Arce ad summum perducta, nostri insolentius efferri, incolas iniuriis afficere, magnum decus in illis vexandis reponere cœperunt. Illi viciſſim contumeliis irritati, commeatum subtrahere, maligne omnia præbere, & omnes, quos solos inueniebant, plagis afficere, & in rebus omnibus hostilia machinari. Brittius iniurias ab incolis illatas diſſimulabat, & suos ne quidquam in eos hostile molirentur, continebat. Interim verò rectores per nuncios admonebat, vt suos à maleficio deterrerent. Milites autem fremebant, & Brittium ignauiæ & timiditatis insimulabant, quòd tam indignas contumelias pateretur: & ei frequenter instabant vt malo cogeret homines suum officium facere, & quotidiano conuitio ab eo contendebant, vt incolas acri bello contunderet. At Brittius cum cerneret, si bel-

lum

im moueret, ruinam fore funestissimam, ictoriam valde periculosam: futurum nanue erat, vt cibariis omnino subtractis, is um Lusitanis, qui sub illo merebant, in xtremam inopiam adduceretur, & mortis ristissimæ periculum subiret: militum tamen importunitate victus, maluit illorum emeritati satisfacere, quam recta ratione nunus sibi commissum moderari. In quo ane perspicitur, quanto sit difficilius & illustrius, falsam decoris opinionem contemnere, quam in hostium mucrones irruere. Multi nanque qui facillime corpora sua pro patriæ salute hostium telis obiiciunt, falsæ infamiæ metu, quantum in illis est patrias euerterunt. Vnde concludi potest, illum vere magnanimum esse, qui non modo mortem minime formidat, verum & inanes multitudinis opiniones pro nihilo putat. *Quis verè magnanimus.* Brittius igitur ne in hominum imperitorum vituperationem veniret, in veram reprehensionem temeritatis incurrit. *Zeilandense bellum.* Nam post meridiem, tempore, quo incolæ sine vlla formidine propter æstum grauissimum, qui terras illas adurebat, in domibus suis quiescebant, ex arce centum & quinquaginta

[illegible] mures. [illegible] homines in[illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible]. & [illegible] in lignum [illegible]. [illegible] in [illegible]. & a repentino [illegible] sunt, [illegible] & [illegible] & filios in [illegible] [illegible] [illegible] relinquunt. [illegible] que [illegible] in [illegible] [illegible] sunt, & [illegible] in [illegible] moenium [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] sunt. [illegible] magnam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] tamque ut [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible]. quae in [illegible] [illegible], [illegible]. Cum autem [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] esse [illegible] Lu[illegible] [illegible]. & [illegible], ut pa[illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible]. [illegible], apud [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] acrior [illegible]. [illegible] hominum [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] igi[illegible] [illegible] [illegible] per[illegible]. aggeres [illegible]. tormenta dispo[illegible]. [illegible] [illegible] arcem oppugnant.

Nul-

Nullum genus erat belli, quo non, vt ar- *Arcis Lusitanae obsidio atque oppugnatio.*
tem caperent, atque diruerent, contentio-
ne incredibili, & magnis viribus vterentur.
Noſtros interim non tam pilarum frequen-
tia, quam commeatus inopia cruciabat.
Quinque menſibus obſeſſi ſunt, antequam
auxilium afferri poſſet. Tum verò milites
feroces furoris inſiti pœnitebat, & fruſtra
intelligebant, militis officium non eſſe,
pugnandi leges ducibus ſuis imponere, ſed
strenue tantum imperata conficere. Brittius
Iochimum nuncium miſit, qui nunciaret,
rem eſſe in extremum diſcrimen inductam.
Siqueira cuilibet arci, vt cum maiore claſſe
nauigaret, præſidia infirma reliquerat. Alexi-
us tamen Meneſius quinquaginta Luſitanos
milites in vna trireme, cui Antonius Le- *Subſidium Brittio miſſum.*
mius præerat, illis auxilio miſit. Qui cum
propter aduerſas tempeſtates (hyems enim
erat) tardiſſime nauigarent, nimis ſerò in
arcem peruenere. Ibi cùm Lemius Brittio
diceret, non eſſe, cur aliud auxilium ex-
pectaret, ante, quam Siqueira reuerteretur:
& ſi diutius expectaret, intelligebat
ſibi omnibus fame pereundum, omnem ſpem
ſalutis in virtute collocandam ſtatuit. An-

 tonio

tonio igitur Lemio præcepit, vt per totam noctem è trireme hostium munitiones & turres vehementissime verberaret. Mane verò, cum hostes in triremem essent intenti, & nihil minus opinarentur, quam fieri posse, vt qui erant in arce inclusi, egredi auderent, Brittius cum trecentis militibus Lusitanis erumpit, in hostes imparatos inuadit, primo impetu stationes, & turres expugnat: hostes repentino pauore perculsi, diffugiunt. Sed cum esset eorum magna multitudo, postquam se in vrbem contulere, verbis eorum, qui ætatem in armis egerant, increpiti, rursus instructi in nostros inuehuntur. In agmine primo, præter magnum peditum numerum, erant equites centum & quinquaginta, & elephanti cum turribus quinque & viginti. Aliqui eorum dentibus enses alligatos gestabant, quibus admirabili dexteritate obuios cædebant. Quidam è Lusitanis & multitudine territi, & elephantorum metu perturbati cedere volebant. Sed Brittius, iam munitionibus post tergum relictis, in vrbem gradum intulerat. Is autem illis, qui ferreis fistulis armati erant, imperauit, vt omnes simul glandes plumbeas in

Brittii eruptio.

Prælium redintegratum.

Stratagema.

in elephantos emitterent. Elephanti non solùm strepitu, sed multò etiam magis vulneribus exterriti, fugiunt, in suos irruunt, equites impetu immani proterunt, peditum aciem proculcant, & in effusam fugam coniiciunt. Nostris nulla iam pugna restabat. Hoc igitur tantùm operis habuerunt, vt hostes insequerentur. Magnam hominum multitudinem cædunt, vrbem omni præsidio nudant, & vsque in densum palmetum progrediuntur. Brittius longius insequi minime tutum arbitratus est. Timuit enim, ne propter palmarum densitatem ordo perturbaretur, & sic nostri ab hostibus non mediocre damnum acciperent. Itaque signum receptui dedit. Rex verò cùm cerneret magnam nobilitatis partem eo prælio cæsam fuisse, & Saracenos, qui præcipue belli authores fuerant, primos omnium se in fugam dedisse, & suspicaretur sibi adhuc bellum integrum restare, quod quò magis esset diuturnum, eò magis periculum rebus suis intenderetur: & animo simul reputaret, sibi fore paulò pòst cum classe maxima, si obsidio extraheretur, dimicandum: inuitis Saracenis pacem petiit, quæ (sic enim re-

rum

Pax Zeilandensis renouata.

rum conditio postulabat) libentissime concessa fuit. Fœdere igitur instaurato atque renouato, Lusitani maiore cum modestia inter Zeilandenses versati sunt: & illi vicissim multum se Lusitanis omnibus, vel ex animo, vel simulate, quibuscunque rebus poterant, benignos exhibebant.

Armuzienfium contra Lusitanos insidiae.

Dvm hæc apud Zeilandenses geruntur, Armuzii contra nostros insidiæ parabantur, Quod quidem] à Regis Emmanuelis benignitate sumpsit initium. Cùm enim intellexisset, Reges Armuzienses suorum tyrannide oppressos extitisse, & postquam vrbe capta fuerunt Albuquercii opera liberati, nihilominus per eiusmodi regios ministros vectigalia sic exerceri, vt maxima eorum pars ad eosdem, qui ea tractabant, verteretur, nè ea deinde fraus admitti posset, sibi prouidendum existimauit. Ea autem de causa Scripturæ magistros, & quæstores Lusitanos instituit, qui regiam pecuniam tractarent: quam tamen omnem sine diminutione in Regis ipsius vsus conuerti præcipiebat: & hoc tantisper, dum Rex ipse, cuius erat pecunia, posset animaduertere, quantum pecuniæ sibi detractum annis singulis fuisset,

fuisset, & clarius perspiceret, omnem suæ salutis rationem tutela atque patrocinio ipsius Emmanuelis contineri. Id Raix Xeraphius, & reliqui eiusdem flagitii atque sceleris administri indignissime tulerunt, tanto se pecuniæ fructu, quantum domum quotannis auertebant, Lusitanorum industria & fidelitate priuari. Itaque Regi demonstrare conantur, illum Regis tantum nomen retinere, iure autem regio, atque patrimonio spoliari. Iam apertam tyrannidem specie benignitatis institui: omnem illam pecuniam in vsum auaritiæ Lusitanæ cessuram: præstare millies mori, quam tam indignam contumeliam pati. Hæc cum frequenter ingererent, & Regis aures assiduis querelis obtunderent, illius animum, qui erat in Lusitanum nomen valde propensus, prorsus immutarunt. Re autem cum Regis socero, qui erat nomini Christiano vehementer infensus, communicata, decretum fuit, vt postquam Siqueira Armuzio discederet, per insidias, Lusitanorum præsidia trucidarent, & arcem præsidiis vincirent. Sed obstabat ille metus, ne, si coniuratio parum procederet, & quod secum agitabant, palam

fieret,

ferre, Mochrim aduersarium haberent, qui Lusitanis addictus, hostis sane grauis atque metuendus Armuziensibus esse posset.

Baharem insula.

INSVLA, quam appellant Baharem (quae, haud scio, an illa sit, quam olim Icharam nominabant) est angusto freto ab Arabia diiuncta. Haec ad Armuziensis Regis imperium pertinebat: quam tamen Mochris genere Princeps, qui Mecam vrbem summo imperio regebat, armis occuparat. Is autem non insulam tantum dominatu oppressam tenebat, verum & classem centum & viginti nauium aedificarat, cum quibus bellum Armuzii Regi frequenter inferebat. Hunc igitur, antequam meditatum scelus ederent, de medio tollendum esse statuerunt. Quod vt efficerent, singularem fraudem excogitant. Nam per eos ipsos, quos crudelissime necare parabant, hostem, à quo sibi valde timebant, euertere decreuerunt. Habent hoc enim plerique, qui dira Mahumetis superstitione infecti sunt, vt in summa fraude summum decus situm arbitrentur. Itaque ad Sequeiram adeunt, Regemque Emmanuelem Armuzii dominum esse praedicant, illiusque officium esse, omnes qui Armuzi-

Singularis Armuziorum fraus.

Fraus [illegible] Sequei-[illegible]

um

um bello vexant, armis opprimere. Mochri non satis esse Regis Emmanuelis opes bello vastare, verum & naues omnes, quæ erant Armuzium peruenturæ, ab eo in portum illius insulæ, quam oppressam dominatu tenebat, partim vi, partim etiam humanitatis specie compelli. Sic autem sublato portorio maximam vectigalium diminutionem fieri. Neque iam Regem in summas pecuniæ angustias adductum posse Regi Emmanueli tributum pendere. Consuleret igitur Regis Emmanuelis nomini & dignitati: firmaret illius imperium: tyranni illius arrogantiam virtute comprimeret, & Regis socii & stipendiarii, qui se totum Regi Emmanueli cum omnibus suis opibus addixerat, saluti prospiceret, vt intelligi posset, omnibus, qui clarissimo regi seruirent, esse firmissimum præsidium in illius tutela atque patrocinio constitutum. Dicebant præterea, consilio diuino factum fuisse, vt is eo tempopore cum tam magna classe ad eas regiones accederet. Nec enim tempus magis idoneum, neque commodiorem facultatem, ad rem ex animi sententia gerendam, excogitari potuisse. Et his quidem sermonibus Siquei-

uersus Mochrim suscipiendi.

Bellum aduersus Mochrim.

queiram impulerunt, vt Mochrim bello premendum esse iudicaret. Consilium tamen habuit. Omnibus visum est, bellum esse suscipiendum. Classem igitur Siqueira septem nauium Antonio Correæ, qui singulari laude Regem Bintamensem Malacæ deuicerat, cum quadringentis Lusitanis maxima ex parte nobilibus, assignauit, qua bellum hostibus illis inferret. Huic classi Regia classis, quæ centum & quinquaginta naues actuarias continebat, adiuncta fuit. Illi autem Xeraphius præerat. In Regia classe erant militum Saracenorum tria millia: homines partim cetrati, & hastati, partim scorpionibus & minoribus tormentis armati in prælium ibant. Naues erant etiam maioribus tormentis, & munitionibus instructæ. In cursu sæua tempestas subito coorta, classem disiecit.

Babara vrbs & insula.

TEMPESTATE autem sedata, Correa, & Ioannes Pereira cum nauibus suis in insulam peruenere, partem eam versus, in qua ciuitas, quæ insulæ nomen obtinet, sita est. Vrbs est ampla satis, & ædificiorum magnificentia, & hominum frequentia celebris. Eò mercatores vndique propter oportunita-

tem

tem commercii libentiſſime commeabant Mochris vrbem crebris ſtationibus atque multis tormentis (fuerat enim de claſſis aduentu certior factus) egregie munierat, & propter ipſius vrbis præſidia duodecim millia Arabum mercede conduxerat. Correa Claſſem ab vrbe diſiunctus in anchoris expectabat. Quæ poſt ſex dies aduenit. Duæ tantum naues Luſitanæ deerant, quarum vna Armuzium vi tempeſtatis delata, altera poſt bellum confectum ad Baharem appulſa fuit. Correa copias in terram expoſuit, acies diligenter inſtruxit, vrbem totis viribus oppugnauit: atque primum noſtri fuere ab hoſtibus ſumma vi repulſi. Correa rurſus cum multo maiore impetu in duas vrbis ſtationes inuectus eſſet, prælium multo acrius initum, & longo ſpatio temporis extractum fuit. Noſtri tandem irruperunt, & hoſtes in fugam verſi ſunt. Ex hoſtibus trecenti & triginta milites cæſi ſunt, in quibus equites triginta fuere. E noſtris quinque deſiderati ſunt, quo in numero Georgius Pereira fuit: ſeptuaginta vulnerati. Antonius Correa graue vulnus accepit. Arius Correa frater illius, qui vexillum præ-

Vrbis oppugnatio.

Luſitanorum victoria.

præferebat, cum multum sanguinis è vulneribus illius emanaret, concidit, & ab hostibus interfectus fuisset, nisi Alexius Sousa, & Rodericus Correa, viri egregie fortes, illi confestim opem attulissent. Qui quidem, dum Ario subuenire conabantur, multa vulnera ab hostibus acceperunt. Xeraphius in hoc prælio ducis sapientis officio functus est. Prælio enim non interfuit, & ex præda sane frugaliter, quantum licuit, in naues deportauit: qui, si hostes cum integris copiis insequi voluisset, magna ea die cædes hostium fieri potuisset. Correa tyranni ædes occupauit, vrbis possessionem nomine regis Emmanuelis cepit, milites collaudauit, & quosdam etiam, qui se excellentius in pugna gesserant, equestribus ornamentis affecit. Accepta deinde à Xeraphio fide, vrbem illi (Regis enim vicem gerebat) moderandam tradidit, ea conditione, vt perpetuo Emmanuelis imperium agnosceret. Raix Xeraphius cum accepisset, Mochrim e vulneribus post tres dies, quam prælium commissum fuerat, mortuum fuisse, eò, quo extremum spiritum ediderat, Correæ permissu se contulit, & cadaueris caput abscidit, vt il-

Mochrim mors.

lud

ud gratissimum munus Regi suo deferret. Naues, quæ erant in statione nauali, succensæ fuerunt. Hametus Mochris sororis filius, qui Catifam, alteram insulæ vrbem tuebatur, illius possessione cessit, & fide Correæ in continentem res omnes suas transmisit. Et sic demum insula in Armuzii possessionem venit. Correa Armuzium petiit, vbi fuit à Silueira, vt meritus erat, collaudatus, & à Rege multis muneribus affectus. Scelus autem in aliud tempus dilatum.

Catifae deditio.

Hoc Anno in Africa Iehabentafusus, dum facinus ingens aggredi studet, per insidias interfectus fuit. Xerifium enim bello vexare, & Marochium oppugnare parauerat. Ad eam rem auxilium à Nonio Mascaregna petierat. Is triginta equites tantum, & viginti pedites illi auxilio miserat. Et huic exiguo militum numero Rodericum Norognam præfecerat. Franciscus tamen Melius, Alfonsus Gomecius, Ioannes Ferrandius Pretus, Ignatius Nonius, à Mascaregna, vt sibi cum Iehabentafufo proficisci in hostem liceret, importunis precibus impetrarunt. Cum his viginti equites præterea, & quinque pedites egressi sunt.

RES AFRICANAE.

Occasio caedis Iehabentafusi.

Ne

Ne plures autem exirent, Mascaregnas vrbis portas occludi iussit. Iehabentafufus Dabidenses & Garabienses Mauros acciuit. Leidehambrenses, cum quibus ille conuenerat, similiter euocauerat. Ii cum essent infirma fide, & iter illud periculi plenum arbitrarentur, venire nolebant, &, si imperium detrectarent, ipsum Iehabentafufum, ne in eos arma conuerteret, metuebant. Verum cum Iehabentafufum dolis occidere in animum induxissent, se præsto ad illius imperium futuros esse simularunt. Atque tandem vt cogitatum scelus exequerentur, aduenerunt. Nacer Mequinezius Rex per id tempus ad Iehabentafufum literas dedit, quibus significabat, se pacem cum Hameto Fessensi Rege fratre suo de integro fecisse, & vtriusque viribus coniunctis obsisti minime posse. Illos verò statuisse eum euertere, nisi facinus aliquod insigne susciperet, quo in Regis Fessensis gratiam restitui, & veterum offensionum memoriam delere posset. Proinde si saperet, omnes Christianos, quos posset, arte aliqua delusos Regi Fessensi traderet. Aliter enim crederet exitium sibi protinus afferendum. Is literas responso mini-

Leidehambrensium in Iehabentafufum conspiratio.

Nacri ad Iehabentafufum literæ.

me

me dignas arbitratus eft. Interim fuit illi nuncius allatus, montium principem, ducem quendam, quem equitum turmæ præfecerat, inuafiffe, & ipfum ducem, & equites quinquaginta captiuos abduxiffe, & Abrahemum interemiffe. Erat autem Abrahemus Azumi frater, qui multum inter fuos opibus & opinione virtutis excellebat. Id cùm accepiffet Iehabentafufus, Azumum nuifit, vt eum confolaretur, & epulo funeri, quod Azumus, vt gentis mos eft, fratris nomine daturus erat, intereffet, & reliqua hominis amantiffimi munera præfens biret. Chriftianos omnes, & vniuerfam familiam fuam in caftris reliquerat, & in Daidenfium caftra, quæ non procul aberant, ribus tantum ducibus comitatus fe contulerat. Dùm vero abfque vlla periculi fufpicione epulis accumbit, tres principes coniurationis à tergo virum adoriuntur, eumque multis vulneribus concidunt. Tres duces, quos ille fecum attulerat, dum ei fubuenire parant, & fortium hominum officium in re tam inopinata faciunt, à reliquis coniuratis interimuntur. Oleidehabramus in Iehabentafufi caftra confeftim inuafit. At

Proditoria Iehabentafufi caedes.

Rode-

Rodericus Norogna, & Christiani reliqui se
cum Garabiensibus Mauris repente coniun-
gunt, & in vrbem proficiscuntur. At multi
ex Mauris illis, vt est hominum ingenium
fallax, & subdolum, & ad euentum fortu-
næ mutabile, statuerunt Christianos, vt ar-
mis & equis potirentur, occidere: sed fue-
runt per duces suos à scelere reuocati. In-
terim Allabembeques, vir primarius, qui
Iehabentesusi odio ductus, Oleidehabrami
partes, dum illi inter se aperte diffidebant,
sequutus fuerat, eò, vbi nostra castra fixe-
rant, peruenit, & Rodericum Norognam
ad colloquium euocauit. Dum a reliquis se-
moti sermocinantur, reliqui in nostros im-
paratos impetum fecerunt. Multi cæsi sunt,
maxima pars cum Roderico Norogna in
seruitutem abducta fuit: pauci autem eua-
serunt. Maurus quidam Bogima nomine,
cuius vxor atque filii in vrbe morabantur,
vt calamitosum exitum nunciaret, in vrbem
incurrit. Mascaregnas cum incredibili cele-
ritate centum & quinquaginta equites edu-
xit & in castra eorum, qui scelus conflaue-
rant, inuectus, quæ inde circiter decem
millia passuum aberant. Centum & quin-
qua-

Lusitanorum clades ingens.

Subita Mascare- gnæ ir- [illegible] & victoria.

quaginta occidit: ſupra ſexcentos & quinquaginta captiuos abduxit: ingentem boum & pecorum gregem abegit, & eo ipſo die victor hoſtium & vindex facinoris ſceleſtiſſimi in vrbem reuerſus eſt. Eo die ſex equites, qui euaſerant Franciſco Melio duce in vrbem rediere. Poſtridie pedites ſedecim, & equites duo pedibus ſimiliter effugerunt. Hic fuit finis Mauri fortiſſimi, &, quod exemplum probitatis apud illos raro perſpicitur, fideliſſimi, qui ad extremum vitæ ſpiritum pro Emmanuelis Regis dignitate & imperio maxima cum laude decertauit.

Iebabentæ ſuſi elogium.

RES INDICAE.

Hoc anno Rex Emmanuel Odoardum Meneſium Indiæ præfecit: qui quinto Aprilis die cum claſſe nauium quindecim Olyſippone ſoluit, & vniuerſam incolumem in Baticalenſi portu conſtituit, & continuo imperii ſibi commiſſi poſſeſſionem cepit. Eodem anno iam Georgius Albuquercius Malacam, Georgius Brittius in Malucas inſulas profecti fuerant, quorum nauigatio exitus valde diſſimiles habuit. Vt autem primum, quid Albuquercio acciderit, referamus, is Principem regno pulſum, & opibus euerſum, cuius patrem Tyrannus per.

Georgii Albuquercii Malacenſe iter, eiuſque ſucceſſus.

summum scelus occiderat, secum ducebat, vt in Pacemensi regno collocaret. Cùm verò primum ad Pacemensem portum appulisset, & rumore dissipatum fuisset, Regis occisi filium ea classe aduectum esse, multi clam in classem se contulere, Regiumque iuuenem regem salutauere. Tyrannus Gueinal, hoc enim illi nomen erat, vrbem fossa & vallo munierat, magna militum præsidia suis locis dispofuerat, tormenta varia collocauerat, vigilias diligenter agi præceperat. Audierat enim Indiæ Prætorem eò classem esse missurum, vt illum regni possessione depelleret. Georgius Albuquercius ad illum mittit, qui diceret, vt regno, quod contra ius & fas vsurpauerat, vero regni successori cederet. Quod si faceret, se operam daturum vt meliore esset conditione, ea, qua fuerat ante, quam regnum illud occuparet. At tyrannus respondit, se regnum, quod ei iure aduenerat, & ab homine malefico contra ius vsurpatum fuerat, virtute cepisse. Se vero libenter Emmanuelem dominum agnoscere, & summa fide tributum, quod imperatum esset, soluturum. Proinde orare & obtestari, ne Re-

Georgii Albuquercii ad Pacemensem Tyrannum [illegible]

Tyranni responsio.

gem,

gem, qui optimo iure in regni poſſeſſionem venerat, & qui ſe totiuſque regni opes Emmanueli Regi libenter addicebat, vellet vllius gratia contra iura omnia violare.

ORATIONIBVS & obteſtationibus huiuſmodi vltro citroque ſine vllo fructu miſſis, decretum ab omnibus eſt, vt vrbs oppugnaretur. Opportune autem Emmanuel Gama Malaca, cum naue rebus omnibus inſtructiſſima, ad eundem ſe portum contulerat. Rex quidam erat Pacemenſi finitimus: regnum Daru appellabatur. Is erat Principi pulſo ſanguine propinquus, & illius gratia bellum aſſidue cum tyranno gerebat. Is cum udiſſet noſtros vrbem oppugnare conſtituiſſe, exercitum, in quo ſupra tria hominum millia fuere, repente coegit, & ad Albuquercium continuò venit, & operam, & opes ſuas omnes pollicitus fuit. Albuquercius animum gratum habuit, opera verò illius ad id bellum ſe minime indigere reſpondit. Rogauit tantum, vt ſpectator adeſſet, vt videret, quo animo Luſitani hoſtem ferire didiciſsent. Ne autem poſt victoriam, quam ſe propitio Dei numine adepturum confidebat, illius copiæ cum hoſtibus com- *Pacemenſe bellum.*

missæ periculum adirent, eum admonuit, vt iuberet omnes suos capita ramis viridibus ornare, vt eo discrimine ab hostibus internosci possent. Deinde aciem triplicem instruxit: primam Sancio Henrico, alteram Alfonso Menesio attribuit, tertiam verò sibi reseruauit. In acie illius erant Emmanuel Gama, Antonius Miranda Azeuedius, Garsia Chaignus, Hector Valladares, Franciscus Bocarrus, & alii quidam viri nobiles, quorum virtus spectata multis in locis extiterat. Sancius primam stationem acriter oppugnare instituit. Menesius ne vlli laudem concederet, in locum sibi assignatum festinanter inuasit. Albuquercius postremò cum suis omnes ad certamen alacrius ineundum incendit. Fuit longo spacio variis tormentis, & vasis fictilibus tormentario puluere completis, atque missilibus accerrime pugnatum. Cum propugnaculum immineret, vnde nostri non mediocre damnum accipiebant, Dionysius Melius, Emmanuel Gama, Hector Valladares, & Franciscus Bocarrus ad portam accurrunt, fores effringunt, & repagula conuellunt, & aditu patefacto, cum reliquis, qui illos sequebantur,

Stationum oppugnatio.

bantur, irrumpunt. Ad hunc modum prima ſtatio expugnata fuit. Altera ſtatio multò munitior, integra permanebat. Quæ fuit cum multo maiore periculo ab iis, quos Albuquercius ſecum ducebat, & multò atrociore prælio ſuperata. Certamen enim multò maius opinione, quam noſtri ſuſceperant, extitit, adeò, vt omnes faterentur Chriſti præſenti numine profligatum fuiſſe. Quadringenti Gueinalis tyranni domeſtici atque familiares, & duo millia militum ex illis, quos mercede conduxerat, cæſi ſunt: ipſe Gueinal ſimiliter interfectus fuit: vxores & filii capti. Ducentos & octoginta tantum Luſitanos Albuquercius in aciem eduxerat: quatuor ſolum deſiderati ſunt. Albuquercius in regni poſſeſſionem principem hæredem miſit. Regem fœdere ad fidem erga Emmanuelem conſeruandam obligauit, & tributum, quod ſingulis annis penderet, impoſuit, arcem deinde multorum operis ædificauit. Sancium Henricum arci præfecit, & ei centum Luſitanorum præſidium attribuit, & ita tandem Malacam cum incolumi claſſe peruenit.

Illuſtris Luſitanorum victoria.

At Georgius Brittius cum ſex nauium claſſe

Georgii

B[illegible] M[illegible] [illegible] [illegible] gatio.

claſſe in Zamatræ portum aduectus eſt, ad ciuitatem, quam Dachem appellant. Rex illius ciuitatis hoſtili odio à Luſitanis diſſidebat iam ex eo tempore, quo Alfonſus Albuquercius Malacam expugnauerat. Idcirco Luſitanos, qui caſu naues ad eum portum appulerant, omnibus bonis expoliarat. Brittius cum id exploratum habuiſſet, mittit ad illum, qui dicerent, ſe vehementer admirari, cum omnes Zamatræ Reges eſſent Luſitanis amici, illum ſolum eorum amicitiam aſpernari, & Luſitanos, qui ad oras illas appellebant, omnibus fortunis euertere. Se illum hortari & admonere, vt vellet ſecum, & cum Luſitanis omnibus pacem & amicitiam firmare, & in amoris indicium dignum, omnia bona, quæ Luſitanis ablata fuerant, reſtituere. Ad hæc Rex ſibi curæ fore dixit, vt in eum, penes quem illius iniuriæ culpa reſideret, diligenter inquireret, & poſtulato ſatisfaceret. Interim verò tantum abfuit, vt officium debitum præſtaret, vt potius vrbem multò validiore præſidio muniret. Georgius Brittius cum ſe deludi cerneret, illas exiguas copias, quas habebat, in terram expoſuit.

posuit. Deinde in stationem, quæ portum muniebat, inuasit, eamque pugnando cepit. Prælii principium non fuit telis, sed hastis, atque gladiis acerrimè commissum. Qui enim cum scorpionibus, & fistulis ferreis veniebant, & erant in fronte pugnaturi, vt Brittius constituerat, nondum propter aduersum ventum in terram accesserant. Hic cum hostes fugerent, Rex, vt suis opem afferret, supra mille nobiles homines, armis egregiè tectos, & sex elephantos eduxit. At Brittius reliquas suas copias in statione expectabat. Ioannes verò Serranus, qui vexillum præferebat, sine vllo ad ducis imperium respectu, in hostes, qui cliuum subibant, signum intulit. Et cùm eum Brittius magnis vocibus reuocaret, voces nullo modo ad aures admisit, sed in instituta temeritate, & amentia fortissime perseuerauit. Idem multi eadem insania flagrantes effecerunt. Brittius cum eos continere non posset, inuitus hominum furentium audaciam sequutus est. Et cùm nostri ingentem impetum tulissent, tantam impressionem fecerunt, vt hostes in vrbem compellerent. Ita cum iam debellatum esse confiderent,

Io. Serrani temeritas.

Miserabilis clades Lusitanorum.

ſiderent, in vrbem ingreſſi ſunt, ne hoſtes ab illo metu refici, & recreari permitterent. At longe ſecus, quam ſuſpicati fuerant, euenit. Nam cum in via lata in copias, quæ regem circumſiſtebant, incidiſſent, pauci à multis circumuenti ſunt. Qui cùm ſibi moriendum eſſe cernerent, res admirabiles efficiebant. Primus, qui mortem oppetiit, Ioannes Serranus fuit. Quidam autem Gaſpar Fernandus nomine vir egregie fortis, cum in elephantum, vt eum haſta tranſuerberaret, impetum ferret, ab elephanto proboſcide in altum ſublatus atque ad terram alliſus, & pedibus ipſius elephanti conculcatus interiit. Georgius Brittius deinde cecidit, Chriſtophorus Pinctus, Ioannes Pereira, Franciſcus Godinius, & alii multi ſimiliter occiſi fuere. Qui euadere potuerunt, fugæ ſe mandarunt. Quidam ex nauarchis, Laurentius Godinius nomine, qui copias ſuas, vt ſe cum Brittio coniungeret, educebat: cum noſtros fugientes, animaduerteret, non expectauit, dum illos exciperet, & hoſtium inſequentium impetum ab illis reprimere conaretur, imò fœdiſſima fuga ſibi conſuluit: quo factum eſt, vt hoſtes

ſtes vſque ad littus noſtros inſequerentur. Nondum omnes ſciebant, Ducem intra vrbem cecidiſſe. Ludouicus Raposus, & Petrus Villoſus, viri, qui multa decora virtutis militaris obierant, cum in ipſo littore percepiſſent, Brittium occiſum fuiſſe, dixerunt, ſibi nullo modo tantam turpitudinem ſubeundam eſſe, vt ex prælio, in quo Dux occubuiſſet, euaderent. Itaque in hoſtes ruunt, neque cædendi finem faciunt, donec vulneribus conciſi, debilitati conciderent. Gaſpar Gallus, cui prima acies, in qua multi minoribus tormentis inſtructi veniebant, aſſignata fuerat, cum fluctibus, & aduerſo vento pugnauerat. Cùm verò ſtrepitum tormentorum, quibus hoſtes, qui erant in ſtatione, noſtros repellere nitebantur, audiret, nauem longam, cui præerat, remis, quantum hominum viribus, & ſumma animorum contentione fieri potuit, impelli & incitari præcepit. Quo facto, nauis impetu ipſo quo ferebatur, in arenæ molem, quæ ſub aquis latebat, impacta, ſic inhæſit, vt nec remis, neque contis, nec vlla nautarum induſtria inde prius euelli potuerit, quam rediens æſtus, aquas, qui-

Raposi & Villoſi virtus.

Gaſparis Galli nauis vado impacta.

quibus ſuſtineri nauis ipſa poſſet, afferret. Omnes igitur nauarchi cæſi ſunt, præter duos, Gallum nempe & Godinium, qui prælio non interfuerunt: vnus, quia non potuit; alter, quia fugæ turpitudinem ſubire minime dubitauit. In quo prælio ſupra ſeptuaginta viri Luſitani ceciderunt, & ex iis, qui euadere potuerunt, nullus extitit, qui non multis inde vulneribus ſauciatus abiret. Anchoris autem ſolutis, è portu profecti ſunt, & in portum Pedirenſem ſe contulerunt: vbi inuenerunt Antonium Brittium, Georgii Brittii fratrem, qui communi omnium ſuffragio delectus fuit, vt in fratris demortui locum ſuccederet. Sic autem fuerat ab Emmanuele decretum, vt ſi Georgium aliquis caſus de medio ſuſtuliſſet, Antonius Malucis inſulis præeſſet. Antonius Brittius nauarchos reliquis nauibus præfecit, deinde in oram Pacemenſem delatus, Georgium Albuquercium reperit. Itaque, omnes ſimul Malacam profecti ſunt, vbi fuerunt à Garſia Sala cum humanitate ſumma recepti. Qui arcis confeſtim poſſeſſionem Georgio Albuquercio conceſſit.

Antonius Brittius fratri ſuffectus.

RES EVROPEÆ

Hoc anno Leonora Regina Olyſippone, menſe

ıenſe Iunio peperit filiam, cui fuit Ma-
æ nomen impoſitum: quæ poſtea ingenio,
animi magnitudine & opibus ſummis ex-
llluit, quamuis variis caſibus innupta in
ınc vſque diem permanſerit. Vt autem
ıid interim in India Iacobo Fernandio
:gienſi acciderit, oratione perſtringamus,
eo tempore, quo Antonius Correa in Ba-
.rem miſſus à Siqueira fuit, in Indiam
ım nauibus quatuor eiuſdem Siqueiræ iuſ-
nauigauit. In ora Cambaiæ duas naues
ɔariis onuſtas, & vnam onerariam nauem
tis opulentam pugnando cepit. Melichi-
ius, cum prælium non procul a Dienſi
ırtu fieret, Hagamahamedum cum longis
uibus duodeuiginti miſit, vt opem ſuis
erret. Sed eo tempore, quo is nauibus
propinquauit, iam prælium erat finitum,
hoſtium maxima pars occiſa. Hagama-
medus tamen acre prælium de integro
m victoribus iniuit: nauem vnam, cu-
nauarchus nominabatur Gaſpar Doute-
, depreſſit: maxima eorum pars, qui
lem naue vehebantur, fluctibus demerſa
t: nauis ipſius Begienſis parum abfuit,
in mergeretur. Similiter & Nonius Fer-

RES INDICAE.

Iacobi Fernandii Bigienſis nauale praelium.

nan-

nandius Macedus ſummum periculum adiuit, & quatuordecim in prælio viros amiſit. Cùm eſſent noſtri in extremo periculo conſtituti, imbres immodici, & tonitrua, & fulgura, ſublàtique ſubita tempeſtate fluctus prælium diremerunt. Begienſis vt aquationem faceret, & rei frumentariæ conſuleret, & naues iactatas reficeret, Chaulem petiit: eò Siqueira peruenit, à ſpe arcis prope Dium ædificandæ deiectus. Locum enim, quem is delegerat, Melichiazius munierat. Præterea nauis ingens, quæ materiam ſubuehebat, incenſa fuerat. In ea nanque vincti Turcæ vehebantur, qui facinus incredibile ſuſceperunt. Cùm enim mortem ſeruituti longe prætuliſſent, clauorum attritu ſcintillas excuſſerunt, quibus in tormentarium puluerem deiectis, flamma nauem & ipſos captiuos cum omnibus Luſitanis abſumpſit. Alias deinde cogitationes Siqueira cum ſuſcepiſſet, Odoardi Meneſii aduentu ab illis omnibus depulſus fuit. Interim Petrus Syluius, quem Siqueira Armuzii reliquerat, vt quædam negotia conficeret, in Chaulenſem oram peruenit. Hagamahamedus cum ſua claſſe eò ſe contulit, Petrique Syl-

Captiuorum Turcarum facinus inauditum.

Hagamahamedi pugna naualis.

Syluii nauem multis tormentorum ictibus vulneratam depressit. Syluius cum maxima hominum, quos ducebat, parte fluctibus haustus fuit: qui nando seruari potuerunt, capti, Diumque perducti sunt.

RES EVROPEÆ

Allobrogum Ducis cum Emmanuelis filia nuptiæ.

SVB id tempus matrimonium Beatricis, Regis Emmanuelis filiæ, cum Carolo Allobrogum duce Olysippone celebratum est. Carolus eas nuptias aliquot ante annis ambierat, quòd ad suam dignitatem valde pertinere arbitraretur cum Emmanuele affinitatem contrahere, & quòd de Beatricis forma & pulchritudine, & de indole singulari multa percepisset: & de eadem re ad Emmanuelem legatos miserat. Sed nihil fuerat ab Emmanuele constitutum. Legationem tamen benigne acceperat, & filiæ ætatem parum matrimonio aptam excusauerat: & interim multa de statu & imperio Caroli, de regionis, quam iure possidebat, amplitudine, de illius moribus & vita clam per homines industrios inquirendo, eò deductus est, vt minime eam affinitatem contemnendam arbitraretur. Quod vbi Carolus sensit, Legatos iterum in Lusitaniam misit. Nuptiæ pactæ sunt, & matrimonii conditio-

ditiones scriptæ, & classis, qua Beatrix Nicæam veheretur (sic enim fœdere cautum fuerat) summis sumptibus, & singulari studio comparata. Classis erat duodeuiginti nauium, in quibus erant aliquæ tantæ magnitudinis, quanta nunquam in Lusitania naues visæ perspectæ fuerant: erant etiam aliquot rostratæ, & triremes præterea, & longæ naues. Nauarchus, qui vniuersæ classi præesset, Martinus Albicastrensis, Villæ Nouæ Portimanensis Comes, vir singulari prudentia, ab Emmanuele delectus fuit. Martinus Costa Archiepiscopus Olysipponensis aliam nauem summis sumptibus instruxit, qua Beatricem sequeretur. Ex omni nobilitate fuerunt multi ab Emmanuele delecti: qui omnes gemmis & auro, & vestibus atque monilibus tam insignem speciem elegantiæ & magnificentiæ præ se ferebant, vt omnibus admirationem non mediocrem mouerent. Naues erant interius multo auro & variis coloribus illustratæ. Festi dies, antequam classis solueret, ludis quamplurimis agitati, & nobilitatis frequentia, & omnium gratulatione celebrati. Neque solùm elegantia vestium curæ Lusitanis fuit, sed multò

sto etiam magis armorum, & tormentorum ratio ab omnibus habita. Classis nono die Augusti vela dedit, in exitu mensis Septembris ad portum Nicææ appulsa, & Beatrix cum maxima pompæ celebritate, & amoris insignis argumentis excepta à Carolo, & ab illius proceribus, & vniuersa nobilitate & multitudine fuit.

RES INDICAE.

Lusitanorum in arce Chaulensi periculum.

DVM hæc geruntur, in India Lusitani, qui arcem Chaulis ædificabant (nondum enim erat absoluta, sed tantum ad primam contignationem peruenerat) magnis laboribus & periculis afflictati sunt. Hagamahamedus enim sæpenumero in Franciscum Mendozam, & Georgium Menesium, qui singulis triremibus præerant, incursabat, & non paucos interimebat: & hæc in Siqueiræ & Menesii conspectu faciebat, qui nullo modo propter æstus accedentis impetum suis opem afferre poterant. Tempus enim hostis acer & infestus obseruabat, quo naues quæ remis non agebantur, ei nocere minime possent. Siqueira cùm illi iter instaret, vt Cochimo in Lusitaniam intenderet, Henricum Menesium arci Chaulensi præposuit, maritimarum rerum curam Iacobo Fernandio

dio Begienſi dedit. Ei verò, vt mare illud tueretur, duas naues magnas, tres triremes, vnam nauem longam, & vnam præterea minorem nauem reliquit: deinde vela dare iuſſit. Cùm vero malacia ſumma nauigationem illius impediret, in ora naues ſuas prope Begienſis claſſem conſtituit. At Hagamahamedus cum nullam rei bene gerendæ occaſionem amittendam exiſtimaret, cum triginta longis nauibus claſſem Luſitanam circumibat, eamque multis tormentorum ictibus aſſidue verberabat, & illius conatus nauium ſuarum celeritate, & vehementi remorum impulſu, & concitatione frequenter eludebat. Siqueira cum ſe loco mouere non poſſet, angebatur. Begienſis Andreæ Souſæ, qui triremis cuiuſdam præfectus erat, imperauit, vt triremem ſuam in oſtium fluminis, quod Chaulem alluit, impelleret, ne hoſtes per fluuium inuecti, arcem oppugnarent. Sed Hagamahamedus in Souſam inuectus, triremem nocte crebris ictibus oppugnauit, ſeptem Luſitanos occidit, vulnera grauia & periculoſa multis impoſuit. Alexius Souſa, Andreæ Souſæ frater, non leue vulnus accepit. Ad trire-

[illegible] cum Hagama-hamedo prælium.

mem

mem tandem, vt eam retineret, suam nauem applicuit. Georgius Menesius, vt opem Sousæ ferret, accelerauit. Nihilo tamen secius Hagamahamedus, vt vtramque alligaret, summa ope contendebat. Sed Begiensis cum trireme, cuius præfectus erat, & Franciscus Mendoza cum quatuor lembis subsidio occurrit: & cum triremem Sousæ laceram & dissipatam animaduerteret, eam submoueri iussit. Deinde in triremem Georgii Menesii transcendit. Naues interim nostræ eò quod ventus omnino defecerat, immobiles permanebant. Prælium verò exarsit. Qui erant in lembis, cum non possent, aut non auderent hostium impetum sustinere, lembos subduxerunt, vt triremis puppi se defenderent. Itaque omne certamen erat contra duas triremes institutum. Malus triremis, in quam Begiensis se contulerat, erat iam pertusus, latera multis in locis perfossa. Begiensis cum acerrime dimicaret, & omnibus locis occurreret, optimique ducis, & strenui militis munus simul obiret, exemplo suo multos ad rem strenue gerendam excitabat. Cum verò lembos non aspiceret, in puppim reccurrit. Ergo inquit, homines

perditissimi, quos nec pudor, neque religio ad officium impellit, maluistis turpiter fugiendo ab hoste crudelissimo necari, quam fortiter & animose dimicando, vitam tueri? Dum hæc diceret, tormenti vnius ingentis pila latus illius percussit, loricam perfregit, & ipsius loricæ fragmenta intra lacerum corpus immisit. Cùm Georgius Menesius illum cecidisse conspiceret, corpus illius integumento inuolutum à militum conspectu subtraxit, ne multi cæde illius exanimati, à pugna desisterent. Eos autem, quos mors illius fallere non poterat, adhortatus est ne vnius viri casu animos demitterent, imò virtutis illius exemplo ad simile decus aspirarent. Tum ducis officio egregie functus, multa pertulit. At multi ex illis, qui tormentis præerant, occisi iam fuerant. Tum quilibet pro vsu, quem habebat, eorum vice munus illud administrabat. Remiges, cùm essent à Christi sacris alieni, lingua nostris ignota hostem magnis vocibus admonent, vt triremem alligent. Neminem esse iam, qui eam tueri posset, cùm omnes aut mortui, aut vulneribus debilitati fuissent. Menesius cum hoc animad-

uer-

uertisset, septem aut octo remiges vulnerauit, reliquos formidine perterritos in officio continuit. Hagamahamedus tamen, cum magnam suorum partem interfectam, multas naues laceras animaduerteret, prælium, ne grauius aliquod damnum pateretur, omisit: Menesius, vt iis, qui erant in littore, & prælium spectabant, victoriæ speciem præberet, illum per aliquod spatium insequutus est. Deinde triremem, quæ omnem propemodum prælii impetum sustinuerat, multis vexillis ornauit, & tormentorum omnium fragore lætitiæ significationem dedit, quod illius ciuitatis incolis maximum terrorem incussit. Deinde vt magis victoriæ confessionem cunctis exprimeret, ad vesperum in anchoris constitit. Postremo sublatis anchoris ad nauem prætoriam accessit, laceramque triremem, & numerum eorum, qui pugnando ceciderant, ostendit. Siqueira noluit inde discedere, antequam classem reficeret, & ad Odoardum Menesium literas dedit, quibus rei statum significauit. Classe autem refecta, maritimarum rerum præfecturam Antonio Correæ commisit, tantisper dum Ludouicus Menesius Odoardi Menesii

frater, veniret, qui fuerat ab Emmanuele mari præfectus.

REBVS ad hunc modum constitutis, Siqueira Cochimum profectus est, vt se ad iter, quod erat ei in Lusitaniam faciendum, compararet. At Hagamahamedus sex & triginta longas naues rursus instruxit, & ita in Chaulis portum inuectus, classem in loco constituit, quo illam tutam à nostris facillime conseruabat. Hagamahamedus cum Corream nihil mouere cerneret, ad classem illius accessit, & postquam ad ictum tormenti constitit, multis tormentis prælium instituit. At Correa tormentarii pulueris inopia laborabat, & ideò, nè totum sine magno fructu consumeret, summa vigilantia prouidebat. Nostri duas turres excitarant, atque munierant, vnam ad oram, qua flumen in mare cadit, in qua specula erat: alteram propius vrbem. Hagamahamedus cominus decertare, non satis tutum arbitrabatur. Turrim verò, quæ erat ad fluminis ostium, oppugnare constituit. Eam triginta tantum viri Lusitani tuebantur. Ducem igitur, Chilum nomine, cum quindecim nauibus ad eam oppugnandam misit. Is ducen-

tos

tos viros in terram expoſuit, in loco, quem rupes excelſa tegebat : qui inde in editum collem ſubierunt, qui turri imminebat. Hi turrim à terra acriter oppugnare, naues è mari quatere tormentis inſtituunt. Noſtri ancipiti prælio diſtricti, nulli tamen loco deſunt. Turris Præfectus, cui nomen erat Petrus Vaſcius Furmanus, dum periculum à turri forti animo propulſat, tormenti vnius ictu percuſſus occubuit. Simon Ferreira & tormentorum magiſter, & nonnulli eiuſdem muneris artifices occiſi ſunt. Correa interim, quamuis prælium cum Hagamahamedo tunc iniret, Rodericum Vaſcium Pereiram cum ſeptuaginta viris Luſitanis duobus lembis immiſit, vt iis, qui arcem tuebantur, ſubueniret. Ii cum in terram deſilirent, in hoſtes, qui collem occuparant, inuadunt, eoſque loco pellunt, & in fugam coniiciunt, & ferociter in littus inſequuntur, & multos interimunt. Hagamahamedus verò poſt prælium longo ſpatio protractum, cum è ſuis maximum numerum interfectum aſpiceret, receptui ſignum dedit. Porro autem Correa prælii contentione liberatus, in turrim iuit. Ibi eos mortuos, qui dicti ſunt, aduer-

Turris eiuſdam oppugnatio.

aduersus vulneribus inuenit. Multos præterea vulneratos ostendit. Parma vnius, cui Petrus Queirosius nomen erat, septem & viginti sagittis transfixa fuerat, & alius nomine Emmanuel Cugna, similiter quinque & viginti sagittas parma infixas gerebat. Alii similiter multa signa virtutis indicabant. Dum hostes ab arcis ingressu repelluntur, triginta ex illis cæsi sunt, & alii præterea sexaginta in littore ceciderunt, præter eos, quos Pereira ceciderat. Omnes ferme, qui hoc prælio cæsi sunt, nobiles erant, quos cultus elegantior, & armorum vsus indicabat. Inter eos Chilus, qui ad arcem oppugnandam missus fuerat, & Aethiops quidam agminum ductor, vir fortissimus iacebant. Mortuorum capita Correa præcidi iussit, vt ea ad Hagamahamedum muneris parum grati loco mitteret. Turrim verò refecit, & firmiore præsidio muniuit, illique Aluarum Brittium præfecit. Interim Ludouicus Menesius interuenit, cui Correa classem continuo tradidit, & inde Cochimum profectus est. At Melichiazius pacem ab Odoardo Menesio postulauit, & culpam belli in Siqueiram transtulit. Hagamahame-

Queirosii & Cugnæ virtus insignis.

do

do verò vt se cum classe reciperet, imperauit.

DVM hæc in India citeriore geruntur, Georgius Albuquercius Bintami vrbem egregie munitam oppugnare constituit. Itaque classe magna comparata in eam insulam traiecit, ad vrbem castra posuit, & stationes propugnatoribus nudare instituit, sed scalas non attulerat. Dictum enim illi fuerat stationes & propugnacula propter humilitatem transcendi facillime posse, quod longe secus esse reperit. Itaque fuit ab oppugnatione cum damno repulsus. Multi namque telis hostium ceciderunt, inter quos Georgius Melius extitit, qui cum Antonio Brittio in Malucas insulas nauigabat. Multi vulnerati sunt. Ita deinde se receperunt, vt hostes eos insequerentur, neque cedendi finem facerent, vsque eò, dum in scaphas & lembos, deinde in naues cum periculo non mediocri conscenderent. Laqueiximena maritimarum rerum præfectus, vt magis victoriæ confessionem exprimeret, cum nauibus viginti classem Lusitanam persequutus est, Egidiumque Simomem celocis præfectum cum omnibus, qui sub illo militabant, interfecit. Exitus igitur rem teme-

Infelix Bintami oppugnatio.

re susceptam, vt fieri plerumque solet, infelix admodum consequutus est. At Antonius Brittius ex eadem insula profectus, vt Malucas insulas peteret, ad Iavas in eo cursu delatus, classem in Agacimensi portu constituit. Erat enim ea ciuitas foederata. Aberat inde non procul insula nomine Maduram, cuius aqua laudabatur. Itaque magistrum nauis suæ eò misit, vt aquaretur. Incolæ in nostros impetum fecerunt, & lembum ceperunt, & captiuos, eò quod insita quadam temeritate & insolentia primi iniurias intulerant, nullo modo, nisi pretio pro redemptione persoluto, reddiderunt. Brittius, propterea quod hyems erat, non potuit eodem anno in Malucas nauigare: & apud Hagacimenses hybernauit. Et hæc quidem in vlteriore India gesta sunt.

Antonii Brittii ad Malucas nauigatio.

Maduram Insula.

SVB id vero tempus, Armuzii Xerafus operam dedit, vt scelus meditatum in actum tandem erumperet. Postquam enim opera & industria Correæ Baharemensi insula potitus fuit, tantos ad scelestum illud facinus perficiendum spiritus assumpsit, vt oblitus fidei atque recentis illius beneficii, conatus omnes ad exitium nominis Lusitani compa-

Armuzi-ensium in Lusitanos conspiratio, atque rebellio.

raue-

rauerit. Obstabat tamen Regis ipsius voluntas in Lusitanos propensa, qui etsi soceri crebris sermonibus alienatus à nostris extiterat, noui tamen muneris & beneficii recordatio eum rursus ad fidem, vt antea faciebat, obseruandum allexerat. Hominis tamen sceleſtiſſimi importunitate victus, & soceri authoritate commotus, quamuis pestem sibi comparari ea scelere perspiceret, hominibus perditiſſimis aſſensus est. Die igitur ad facinus præſtituta, in ædes, in quibus Lusitani habitabant, irruerunt, inopinantes oppreſſerunt, & domos aliquas incenderunt. Supra sexaginta ea nocte Lusitani cæsi sunt. Huius coniurationis indicium ad arcis Præfectum delatum fuerat. Sed tanta fuit hominis in tanto periculo propulsando negligentia, tantaque suscepti muneris obliuio, vt ne commeatum quidem vllum ad obsidionem tollerandam in arcem importandum curauerit. Ea tamen nocte, vt in re trepida fieri potuit, Garsia Cottignius (hoc enim præfecti nomen erat, vt diximus) turres ducibus aſſignauit, & tormenta apte collocari præcepit, & aciem instruxit, quæ Lusitanos in arcem confugi- *Garsiæ Cottignii negligentia.*

 entes

entes exciperet, & impetum hoſtium ab arce repelleret. Noſtri cum ex arce egreſſi fuiſſent, in Saracenorum turbam impetum dederunt, multoſque ex illis occiderunt, & non paucos Luſitanos, qui nondum interfecti fuerant, conſeruarunt. Cùm verò in arcem redirent, in hoſtes, qui vias obſederant, inciderunt. Fit atrox prælium. Hoſtes odium acerbum & immane, noſtros deſperatio & indignatio, ſtimulabat. Illi multitudine furenter elati, noſtri virtute freti, dimicabant. Tandem cùm noſtris via ferro aperienda eſſet, (aliter enim nulla ſpes ſalutis erat) tantam impreſſionem fecerunt, vt hoſtium aciem perrumperent, & multos interficerent, atque tandem in arcem euaderent. Omnes tamen, qui quadraginta tantum erant, vulnerati fuerunt. Cottignius ea nocte nuncium de rebellione illa & periculo, in quo verſabatur, ad Prætorem in Indiam miſit. Et quia materia ad excitanda propugnacula deerat, nauem oneratam, quæ in anchoris conſiſtebat, exonerari, & diſſolui, & omnem materiam in arcem comportari iuſſit: quod non ſine maxima armorum contentione, & ſine multo ſanguine & aliquorum

Atrox cum Armuziis pugna.

rum

um cæde fieri potuit : multi namque Sara-
eni, qui opus impedire nitebantur, occisi
nt, & aliqui etiam Lusitani ceciderunt:
ter quos vir egregie fortis, Vascus Vi-
a nomine, cuius in ea pugna præclara
tus fuerat, occisus est.

Eo verò tempore Emmanuel Sousa Ta-
res, qui cum classe mare Persicum &
abicum peragrabat, vi tempestatis in Maſ-
tem delatus fuerat. Eo Tristanus Vascius
iga nauem, Calaiate profectus, appule-
. Vrbis præfectus illis Armuzii rebellio-
m, & scelus in Lusitanos conflatum nun-
iuit. Significauit præterea, se literas ab
muzii Rege accepisse, quibus imperabat,
omnes Lusitanos, qui in eadem vrbe ver-
entur, confestim occideret. Quod etiam
laiatensi præfecto, post Veigæ ab illa vr-
digressum, præscripserat. Omnes enim
us oræ ciuitates ad Armuzii ditionem &
perium pertinebant. Calaiatensis autem
efectus continuò paruit, & omnes Lusi-
ios, quos potuit, interemit. At Masca-
isis, cum esset vir senex, longoque rerum
peritus, & coniectura prouideret, fa-
ius illud non esse feliciter casurum, se à
cæde

Armuzii Regis de Lusitanorum strage decretum.

Prudenter factum.

Audacissimum Veigæ facinus. cæde continuit. Veiga fuit vir neque moderatus, neque moribus & vita recte constitutus, tanta tamen animi magnitudine præditus, vt nullum vnquam periculum formidaret, ita, vt multi illum insaniæ, & præcipitis cuiusdam temeritatis insimularent. Is tunc, cum inter illum & Sousam iurgium extitisset, solus cum triginta Lusitanis Armuzium profectus est, & per mediam hostium classem, in densos tormentorum globos, & in flammas, & tela, & in sagittarum multitudinem irruit, tantaque virtute dimicauit, vt omnium iudicio vires humanas superaret. Atque tandem cum hostium classem perrumperet, in arcem penetrauit. Præbuit facinoris illius audacia hostibus maximum terrorem, & obsessos ad spem certissimæ salutis erexit. Emmanuel Sousa ad insulam Queixumem, quæ in arcis conspectu posita est, naues appulit. Cottignius cum à Veiga percepisset, Sousæ classem esse exiguam, & hominum præsidio non satis munitam, illum rogauit, vt simultatem deponeret, & se rursus cum Sousa coniungeret. Is, etsi vulneratus erat, Cottignii precibus obsequutus est. Iterum igitur non cum *Præclarum Veigæ facinus.*

mino-

minore periculo classem hostium perrupit, & Sousam de statu, in quo arx tunc esset, admonuit. Cùm igitur æstus accederet, in hostes inuecti sunt. Prælium fuit vtrinque magna virum & armorum contentione commissum. Decem hostium naues depressæ, multi interfecti atque vulnerati fuerunt. E nostris vnus cecidit, octoginta vulnerati sunt: classis verò Lusitana ad arcis portas, hostibus frustra repugnantibus, accessit. Xerafus cum cerneret, arcem mari, propter Lusitanam classem, oppugnari minime posse, omnes ad oppugnationem, quæ ex vrbe fiebat, conuertit. Consilio autem Turcæ cuiusdam, nomine Mirabdelic, viri in bellicis rebus exercitati, stationem in regiis ædibus erexit, & alteram similiter in Xenodochio Lusitano, quod inter regias ædes & arcem interiectum erat, excitauit. Vnde, eò quòd propius abesset, hostes plurimum damni crebris tormentorum ictibus nostris inferebant. Garsia Cottignius Emmanuelem Vetulum, & Rodericum Varellam cum hominibus quadraginta in eam stationem immisit. Hi stationem acriter oppugnant, parietem disturbant, violenter irrumpunt, magnamque cædem faciunt:

Prælium nauale cum Armuziensibus.

Hostilis stationis expugnatio.

ciunt : duo tamen in eo prælio cadunt, & omnes ferme vulnerantur. Statione ad hunc medium capta, Cottignius tormenta omnia, quæ in ea disposita fuerant, in arcem deportari præcepit. Xerafus ingens tormentum in infima regiarum ædium parte collocari iussit : illius ictibus arcis portæ confractæ atque dilaceratæ sunt. Aditum tamen illum Cottignius obiectis molibus obstruxit, & multa tellure compleuit. Tum è templi turre, quæ erat regiis ædibus aduersa, tormentum excellenti artifici commisit, qui ita collineauit vt hostium tormentum, quo fores effregerant, ictu primo dilaceraret. Hostes exterriti quidem eo casu sunt, in instituto tamen perseuerabant. Nostros cum multum fames, tum multò vehementius sitis affligebat. Homines quidam obscuri ex arce ad hostes transfugerunt, quorum indicio Xerafus accepit, nostros non posse diutius sitim perferre. Eo nuncio fretus, statuit arcem admotis scalis oppugnare : non credebat enim, vllas vires in Lusitanis ad resistendum propter aquæ penuriam residere. Hoc fuit Cottignio Saraceni cuiusdam indicio, qui ad illum transfugit, continue delatum.

Salus fa- cinus

At

AT Cottignius vaſa tormentario puluere completa, & trabes tranſuerſas cùm ſaxis ingentibus, ex trabibus aptiſſime colligatis, in pinnis ſtatuit. Hoſtes ad oppugnationem ſatis confidentes accedunt; plurimis ſimul ſcalis admotis, in arcem ſcandere nituntur, quantum quiſque poteſt, vt primus, vel inter primos, ad ſummum euadat, enititur: cùm Luſitani trabibus demiſſis ſcalas perfringunt, vaſa deiiciunt, multos ſaxis interimunt, multo plures flammis abſumunt: interim pilæ in confertos emiſſæ maximam ſtragem faciunt. Xerafus receptui ſignum dedit, & ſcalis omiſſis, arcem tormentis quatere ſine intermiſſione parauit. Catapultam deinde in ædibus regiis diſponi iuſſit, quæ plurimum damni noſtris inferre potuiſſet, ſi aliquis inter hoſtes eſſet, qui ea vti ſciret. Sed hoſtium imperitia fruſtra fuit omnis opera in ea ſtatuenda comſumpta. Tandem Xerafus murum ædificauit, ea mente, vt ad tantam altitudinem perduceret, vt arci immineret, & tela atque denſas pilas in noſtros emitteret, arcemque propugnatoribus nudaret. At noſtri Cottignii iuſſu crebris duorum tormentorum ictibus murum quatiunt

Stratagema Cottignii.

Aliud Cottignii ſtratagema.

quatiunt eumque lata rima findunt, multisque locis pertundunt. Deinde galeas fustibus sublatas inter pinnas statuunt, vt armotorum speciem præbeant, & choreas ducunt, maximamque recentis lætitiæ significationem dant, vt hostes opinarentur recens auxilium aduenisse. Ea verò nocte, quæ sequuta est, Cottignius Emmanuelem Vetulum, & Rodericum Varellam, cum vasis puluere tormentario refertis, in murum immisit. Hi magno silentio ad murum accedunt, & per rimas atque foramina vasa intra murum collocant: deinde sparsum puluerem tenui quodam limite ab aduerso muro ad arcem continuant. Deinde postquam in arcem recepti sunt, ignem deiiciunt. Flamma repente in muri ruinas temporis momento discurrit, vasa corripuit, incendium cum horrendo quodam strepitu concitauit, quod stationen, quæ intra murum erat, absumpsit: in ædes deinde regias impetu peruasit. Ventus erat ea nocte vehemens, & ita euenit, vt cum omnes accurrerent, nemo posset incendium restinguere. Neque solùm ædes regiæ, sed magna etiam ciuitatis pars incendio illo consumpta fuit. Hoc fa-

cto Xerafi atque Regis spes incisæ fuerunt. Viderunt namque suos conatus ad nihilum recidisse : & existimabant nostros nouis præsidiis confirmatos esse, & idcirco ciuitatem deserunt, & in aduersam insulam cum trepidatione traiiciunt. Nostri ne incendium vltra serperet, operam dederunt, & varium ex vrbe commeatum, & aquam præcipue in arcem importarunt. Rex postquam in Queixumensi insula constitit, literas ad Cottignium dedit, quibus significauit, se valde suscepti facinoris pœnitere, cuius omnem culpam in Xerafum transferebat, & a Cottignio pacem suppliciter atque demisse postulabat. Interim Gondissaluus Cottignius, Garsiæ Cottignii frater ab India cum valido præsidio, iussu Odoardi Menesii Armuzium venit, cuius aduentu metus à nostris omnino depulsus, & omnis hostium spes prorsus abiecta fuit, & nostri, quasi iam pax instaurata esset, hostibus mansuefactis familiariter vti cœperunt. Xerafus tamen, vt susceptum scelus alio scelere cumularet, cum intelligeret Regem literas ad Garsiam Cottignium clam misisse, Xamiro homini primario, quo plurimum vtebatur, negoti-

Xerafi & regis Armuzii fuga.

Missum Armuziensi arci subsidium.

Armuzii Rex a Xerafo necatus.

[illegible] . [illegible] regem ſtrangularet : [illegible] efecit. Illo mortuo, Xe- [illegible] . [illegible] Zafardimi Regis [illegible] . qui Zafardimus eo tempore . [illegible] Albuquercius Armuziam [illegible] , Regem creauit. Quo [illegible] vehementer obſtrinxit, [illegible] tyrannidem conſtitueret, & per [illegible] genera vagaretur.

[illegible]

[illegible] anno in Africa Ioannes Cottignius [illegible] equites eduxit , & rurſus Alcaſarem [illegible] profectus , iter ita fecit, vt [illegible] vias diligenter explorari iuberet. [illegible] tandem peruenit , qui locus [illegible] quatuor millia paſſuum [illegible] inopinantes inuaſit, mul- [illegible] , captiuos quinquaginta duxit, & [illegible] millia boum abegit. Præfectus [illegible] cum trecentis equitibus , & [illegible] , veſtigiis illius inſtitit. [illegible] pedetentim , & caute [illegible] : & ita poſtremum agmen mu- [illegible] illi parum nocerent. Tranſ- [illegible] conſtitit, & hoſtibus pug- [illegible] fecit : & cùm illi fluuium [illegible] metuerent , in eorum conſpectu

[illegible]

con-

onquieuit, & cibum ſibi, & militibus ap-
oni iuſſit. Inde Arzilam cum omni præda
ngreſſus, maximam lætitiam cunctis attu-
it. Fames enim tunc grauiſſima Hiſpaniam
t Africam vexabat. At Hamet Larozius, *Hameti Larozii excurſio.*
ui ſummam Alcaſſaris Quibirii poteſtatem
abebat, cùm ſe magnam ignominiam ac-
epiſſe iudicaret, quod Cottignius cum tam
xiguis copiis, tam procul Arzila, & pro-
e Alcaſſarem Quibirium Mauros tam mul-
os occidiſſet, & tantam prædam abduxiſ-
et, maculam delere conſtituit. Itaque equi-
es quadringentos Arzilam duxit. Dies erat
aliginoſus, & pluuius, & ideo factum eſt,
t à ſpeculatoribus minime ſentiretur. Mul-
i lignandi gratia ex vrbe ſine metu exie-
ant, qui vbi primum hoſtes conſpicati ſunt,
n iumenta confeſtim inſiliunt, & in vrbem
nuehuntur, & ſublatis clamoribus hoſtium
duentum ſignificant. Multi, qui diſperſi
agabantur, in vrbem ſe recipiunt. Cotti-
nius ſigno dato ex vrbe cum copiis egreſſus *Aluari Nonii infauſta temeritas.*
ſt. Adoleſcens quidam, Aluarus Nonius
ppellabatur, cuius pater regiæ ſupellectili
ræerat, in agmine primo, quod Fernan-
us Maſcaregnas anteſignanorum ductor age-

 bat,

bat, exierat. Eum, cum esset animosus & liberalis, adulatores multi sectabantur. Tum quidam ex illis: Age inquiunt, facultatem tibi diuinitus oblatam ne prætermittas: nemo tibi diei huius egregium decus vllo modo præripiat. In hostes irrue, nos te sequemur. Adolescens iuuenta & audacia furens, & adulatorum sermonibus inflatus, equum incitauit. Mascaregnas illum reuocare conatus fuit. Sed is, cùm inuidia illud fieri putaret, multò vehementius accelerauit, vt ante omnes manum cum hoste consereret. Quinque & viginti illum sequuti sunt, qui tanto impetu in primum agmen hostium inuaserunt, vt eos retro cedere compellerent. Sed cum à Larozio subsidia repente mitterentur, ipse circumuentus, atque prius, quam auxilium afferri potuit, cæsus est: cum illo quatuor alii ceciderunt. Hostes deinde eos, qui fugiebant, ferociter insequuti, cùm in Ioannem Cottignium incidissent, terga verterunt. At Ioannes Cottignius Aluarum Nonium adhuc viuum offendit, & vt solatio, quæ adhiberi poterat, dolorem illius leniret, elaborauit, illumque in vrbem inferri continuò iussit. Qui tamen

ante

ante quam ad vrbem accederet, expirauit. Cottignius verò Mascaregnam cum equitibus quadraginta, vt agmen postremum carperet, præmisit. Qui cum aliquos primo impetu deturbâsset, & vnum viuum cepisset, ex eo sciscitatus est, an Larozius ipse interesset. Cùm Larozium adesse intelligeret, Cottignium admonuit: qui eo nuncio valde lætatus est: valde enim cum Larozio congredi, propter viri famam, cupiebat. Et ipse Larozius se vehementer expetere sæpius afferebat. Verum cùm animum Cottignii ad dimicandum paratum cerneret, consilium mutauit. At Cottignius cum iam Sol occidisset, illum fugientem insequi noluit, sed quinque captiuos homines primarios abduxit, & cæsorum spolia legit, & ita victor exercitum incolumem reduxit. Nemo enim cecidit præter illos quinque, quos temeritas in illum casum præcipitauit.

Insignis Henrici Menesii victoria.

EODEM ferme tempore Henricus Menesius, Odoardi Menesii frater, vir multis disciplinis eruditus, Tingi præerat, qui multas cum non mediocris laude excursiones fecit, & cum per exploratores intellexisset, Tetuani Præfectum in agrum Tingita-

emanabat: quem Cæsar admonuit, vt è pugna tantisper abscederet, dum vulnera obligaret. Ego, inquit, non prius hinc discedam, quam aut moriar, aut hostes importunus vela demittere compellam. Deinde tormentum humero sustinet, & socium ignem applicare iubet: quo facto, nauis armamenta ea parte, qua antenna malo alligatur, dissipauit, malique partem perfregit: & cùm hoc iterum atque tertio fecisset, magnum Brittannis terrorem iniecit. Alius deinde Germanus, globo à prora in puppim immisso, multos interemit, & puppis partem dilacerauit. Britani iam eo tempore viginti ex suis amiserant, & multi vulnerati discesserant. Itaque vela continuò dimiserunt. Quod etiam naues aliæ, quæ propter aduersum ventum prælio interesse nequiuerant, effecerunt. Hoc facto Cæsar scapham demitti iussit, & Anglos accersiuit, & causam scire voluit, cur Lusitanam nauem cepissent. Illi respondent, se, vt eam à Maurorum incursione, qui cum longis nauibus mare peragrabant, tuerentur, secum trahere voluisse. Illos deinde misit, qui, vt se reficerent, Gades aduecti sunt. Cæsar Septam se

contu-

contulit. Emmanuel verò vt fretum ſecurius à piratis redderet, claſſem inſtruendam curauit, cui Simonem Cugnam, Triſtani Cugnæ filium, præfecit.

Fames in Mauritania.

Hoc anno, propter nimiam in Mauritania Tingitana ſiccitatem, fuit ingens ſterilitas agrorum, & inopia frugum, fameſque multos mortales abſumpſit. Eo malo coacti Maurorum incredibilis multitudo, ad Regem Emmanuelem miſit, qui dicerent, ſe velle ad Chriſti ſanctiſſimum nomen adiungi, & quibuſuis hominibus Chriſtianis, qui eos ſalutaribus diſciplinis erudirent, in ſeruitutem addici. Conceſſit hoc Rex libentiſſime. Tantum ſtudium in illo religionis extitit, vt eo ſolum nomine poſſet facillime in fraudem impelli. Conſtabat tamen, eos ſimulate religionem inopiæ ſubleuandæ gratia profiteri, quam erant, vbi primum facultas aliqua daretur, indigniſſimis factis violaturi. Præterea hoſtes immanes in intimas Luſitaniæ ſedes admittere, minime tutum videbatur. Accedebat, quæ erat opinio, eos peſtilentiæ contagione corruptos, poſſe facillime Luſitaniam peſtiferis morbis inficere. Quin & vniuerſa Luſitania eadem agro-

Voluntaria Maurorum prae fame ſeruitus.

agrorum sterilitate laborabat. Siccitas enim primum segetes multas interemit, postremo imbres immodici, qui mense Maio & Aprili deciderant, fruges enatas corruperunt. Itaque cum magna Maurorum multitudo se submittebant, qui eos alere vellent, in seruitutem traderet. Vix erat quisquam, qui eorum operam emi vellet. Sic factum est, vt multi egestate & fame confecti, breui perirent. Hoc anno Veneti cum quinque magnis triremibus Olysipponis portum subierunt. Nauarchus erat Alexander Fisamentis, vir patricius, qui in Republica plurimum auctoritatis habebat. Is à Venetis legatus ad Emmanuelem missus fuit, vt cum illo pactionem faceret de Indicis aromatibus, quae volebant illis certo precio cum emolumento regis addici. Rex legatum honorifice admodum recepit, multisque muneribus, & ornamentis affecit & reliqua omnia, quae postulabat, benigne praebuit. De aromatum verò pactione nihil transigi potuit.

[illegible]

In anni huius exitu Rex Emmanuel eo tempore, quo magis opibus & imperio, summaque nominis gloria, & celebritate florebat, & optima, vt videbatur, valetudine,

Emmanuelis Lusitani Regis morbus & mors.

ne, & corporis robore, & incolumitate vigebat, in morbum ſubito incidit, ex quo poſt dies nouem, decima tertia die menſis Decembris ex hac vita migrauit. Quinquaginta duobus annis & ſex menſibus vixerat: è quibus viginti ſex annis, & menſe cum dimidio regnauit. In ipſo vitæ fine, maxima quædam inſitæ religionis & pietatis documenta dedit. Teſtamentum cum ſingulari prudentia fecit, animum ſacris ſanctiſſimis expiauit, mortis certiſſimæ nuncium æquiſſimo animo tulit: ſacerdotes, qui illum circunſiſtebant, & hymnis atque precibus ad Deum adhibitis vota pro illius ſalute ſempiterna faciebant, adiuuabat, & verſus ſacrorum carminum multis in locis memoriter pronunciabat. Fuit in Bethlehemico templo, quod fundarat, cum multis lachrymis, quas deſiderium illius excitabat, cum regio funere, omniumque ferme Principum, & nobilitatis vniverſæ celebritate, in ſepulchro conditus. Si verò curſum vitæ illius conſideremus, hominem certe feliciſſimum, ſi felicitas vlla in rebus humanis extare poteſt, iudicabimus.

Præparatio eiuſdem ad mortem.

Exequiae eius & ſepulchrum.

CVM eſſet regia ſtirpe procreatus, nulla tamen

Vita mores & res geſtae.

men in spe regiæ dignitatis, & amplitudinis enutritus extiterat. Omnes, qui illum iure propinquitatis, & antiquitatis antecedebant, variis casibus extincti sunt. Regni verò patrimonium miris accessionibus amplificauit. Armuzium, Arabiæ partem, Indiam Indo & Gange definitam, eam etiam, quæ vltra Gangem est, extremasque Orientis Solis regiones imperio adiecit: terras incognitas perlustrauit. Omnia namque, quæ Lusitani illius imperio faciebant, ad illius laudem & gloriam referenda sunt. Nec enim Regis officium in vlla re clarius perspicitur, quam in excellentium hominum, qui res præclaras cum maxima laude moliuntur, multitudine. Rex enim est, si vere hoc nomen vsurpat, qui spiritum affert, qui animos ad laudem excitat, qui pericula subire compellit, qui denique honoribus & præmiis virtuti propositis, multos homines sibi subditos cupiditate verissimæ laudis inflamat. Vt igitur militum fortitudo imperatorum industriæ, quæ illos exercuit, & militatibus disciplinis instruxit, & promptos, & alacres ad rem gerendam exhibuit, ascribenda est: ita clarorum hominum laudes

ad

d Reges optimos, qui claritatem illam
onoribus debitis excitarunt, videntur esse
ptimo iure reuocandæ. Duplici igitur ra-
one Reges suorum laudem sibi vendicare
ossunt, quòd & primum homines ingenio
xcellenti maximarum rerum cupiditate in-
ammarint, & quòd eorum opera, quos
ngulari virtute præditos animaduertunt,
ti sciant. Vt igitur nobilitatis effœminatæ
nguor & ignauia summum Regis dedecus
urit; ita nobilium virtus & industria il-
us nomen illustrat. A Regibus enim vir-
utes & vitia in vniuersam plerumque Rem-
ublicam tanquam à perenni fonte redun-
lant. Si igitur Vascus Gama tam admirabi-
i virtute & industria viam in Orientem ape-
uit: si Odoardus Paciecus Regis tempori-
us illis potentissimi impetum & arrogan-
am compressit: si Franciscus Almeida tam
lustres victorias adeptus cum insigni glo-
a fuit: si Alfonsus Albuquercius is impe-
tor extitit, vt sit cum summis imperato-
ibus, quorum nomen est immortalitati
ommendatum, merito comparandus: id
st maxima ex parte Ioannis secundi, &
Immanuelis huius nominis primi, e quo-

rum disciplinis tam præclari homines prodiere, virtutibus ascribendum. Id etiam de Ioanne Menesio, de Nonio Fernandio Ataidio, de Mascaregna & Cottignio, & aliis præstantibus ad laudem viris existimandum est, ea omnia, quæ gessere, Emmanuelis virtute gesta fuisse. Quare minime dubito, quin, si ille per se signa in Africam intulisset, omnem Mauritaniam Tingitanam facillime fuisset sub imperium subditurus. Sed ab eo consilio partim temporibus, partim quorundam hominum timidorum consiliis, sæpe reuocatus fuit. Quanto tamen studio Mahumetis nomen extinguere conaretur, vrbes, quæ illius imperio & industria captæ sunt, & arces similiter ædificatæ atque munitæ declarant. Itaque felicitas illius, quæ fuit incredibilis, non est fortunæ, vt hominum vulgus loquitur, sed diuino beneficio, quod virtutibus illius fauebat, attribuenda. Fuit enim vita continens, natura benignus, religione pius, præterea mitis atque mansuetus, & in summa grauitate comis & perhumanus. Aditus facillimos habebat, in administrando iure, & negotiis impigrè gerendis summam diligentiam adhibe-

hibebat. Mane , & sæpenumerò ante lucem surgebat , & rebus diuinis operam dabat : tum in supplicum postulatis audiendis , & negotiis Reipublicæ transigendis tempus omne consumebat. Erat in sermone iucundus, & non mediocri vrbanitate præditus , & admodum liberalis. Domesticorum necessitatibus summa benignitate consulebat. Milites alebat , res præclare gestas non solum laudibus , sed multis etiam muneribus , & beneficiis prosequebatur. Egentium inopiam opibus suis egregie sustentabat. Viris religiosis , & virginibus sacris non solum ea , quæ ad cultum religionis , verum quæ ad domesticum vsum pertinebant , large & munifice suppeditabat. Erat in sceleribus vindicandis, & erratis suorum coercendis seuerus , quamuis esset natura magis ad lenitatem , quam ad seueritatem propensus. Musica multum delectabatur , sed non ita , vt Musicæ studium illum à negotiis auocaret. In eadem domo multi fidibus pulsabant , & ad cytharam canebant , & non pauci Quæstores , & Iurisconsulti , & reliqui variis muneribus præfecti , ad illum multa regni negotia deferebant , ita , vt simul cum honestissima oble-

ctatio-

ctatione multa negotia conficeret. Erat ille quidem cultu vitæ lautiſsimus, menſaque illius conquiſitiſsimis epulis extructa: verum admodum temperate cibis vtebatur. A vino ſemper abſtinuit, & diebus ſolemni ieiunio conſecratis, ciborum abſtinentiam ſumma religione conſeruabat. Fauebat plurimum literis: de moribus externis multa percunctari ſolebat, hiſtorias libenter audiebat: quoties cibum publice ſumebat, erant epulæ magis iucundo & vtili ſermone, quæ coquorum artificio conditæ. Nam cum hominibus eruditis, & cum iis, qui varias regiones peragrauerant, ſermonem libentiſſime conferebat. Honeſtiſſimis ludis operam dabat: pila & frequenti venatione, cum à negotiis erat otium, & ludis equeſtribus exercebatur. Sed hoc fuit in illo mirabile, quòd vix vnquam tantum eiuſmodi ludis indulſit, vt non aliquid ea die, qua animum à negotiis relaxabat, quod ad regium munus pertineret, cum miniſtris ſuis tranſigeret. Vel enim in ſyluis verſaretur, in ſyluis præſto aderat, qui ei ſupplicem libellum offerret, & aliquid cum illo ageret, in quo ſalus reipublicæ verteretur. Siue celoce in ma-

i vagaretur, in ipſa celoce miniſtri vehe-
antur, qui cum illo multa de publicis rebus
um vtilitate communi tranſigerent. Illius
tate inopia in exilium pulſa videbatur:
œſtitiæ locus non erat: querimoniæ ſile-
ant: omnia choreis & cantibus perſona-
ant. Eiuſmodi ludis aula Regia frequenter
ble&tabatur. Nobiles adoleſcentes cum vir-
inibus Regiis in aula, ſine vlla libidinis ſi-
nificatione ſaltabant, & quamuis honeſtiſ-
mis amoribus indulgerent, virginibus erat
nſitum neminem ad familiaritatem admit-
ere, niſi illum, qui aliquid fortiter & ani-
noſe bellicis in rebus effeciſſet. Pueris enim
obilibus, qui in aula Regia verſabantur,
on erat licitum pallium virile ſumere, an-
equam in Africam traiicerent, & aliquod
nde decus egregium reportarent. Et his qui-
em moribus erat illius tempore nobilitas
nſtituta, vt multi ex illius domo viri omni
aude cumulati prodirent. Eccleſiæ ſanctio-
ibus alacritate ſingulari parebat: mores &
itus ab Eccleſia conſtitutos ſumma ſanctita-
e & cæremonia tuebatur. Tempore, quo
nemoria ſuppliciorum, quæ Chriſtus pro
obis in cruce pertulit, ritu ſolenni conſe-

cratur, à templo minime diſcedebat: & tribus diebus quibus ſanctiſſimum Euchariſtiæ ſacramentum erat in ſepulchri quadam ſimilitudine conditum, vt nobis memoriam noſtræ ſalutis repræſentaret, neque veſtes exuebat, nec ab eo loco, niſi ad aliquod breue tempus abſcedebat: & cùm ſomnus illum complectebatur, ibi ſine vllo vitæ delicatioris inſtrumento parumper accubabat. Multas ſanctorum hominum religiones inſtaurauit, fluxosque mores ad priſtinam ſeueritatem & ſanctimoniam reduxit. Aedes ſacras quamplurimas vel à fundamentis extruxit, vel collapſas refecit. Odio acerbo Mahumetis ſectam perſequebatur, & ea de cauſa tanto ſtudio bellum in Africa & Aſia comparabat, vt, quantum in illo eſſet, memoriam erroris peſtiferi deleret. Sic autem religionem colebat, vt nunquam ſtudium publici iuris, & Reipublicæ rationem intermitteret. Sic Reipublicæ conſtituendæ, & moribus atque legibus inuigilabat, vt bellicarum rerum curam nullo modo deponeret. Sic ſe cum muſicis, aut venatoribus oblectabat, vt in mediis voluptatibus, ſalutis publicæ memoriam retineret. Itaque eodem

tem-

tempore classes in Mauritaniam & Aethiopiam, in Orientis solis regiones instruebat, præsidia in varias partes summittebat, iuridicundo operam dabat, hominum querelis aures assidue præbebat, commissa facinora vindicabat. Tanta tamem lenitate præditus erat, vt non facile hominum cupidorum, & omnia pericula metuentium, postulatis importunis obsisteret. Id autem effecit, vt manus multorum immodice sacris rebus afferri permitteret, & transmissionem in Africam, cuius studio tantopere flagrabat, ita differret, vt mors improuisa posset omnes illius cogitationes impedire. Attamen quamuis, vt res humanæ sunt, aliquid eiusmodi, quod reprehensione aliqua dignum videatur, in se admitteret, fuit is Princeps multis Regiis virtutibus ornatissimus, & immortali memoria consecrandus.

FINIS

INDEX.

ERVM NOTABILIVM

erus prior Tomum, prosterior Paginam indicat.

A

Aethi-

Almeidæ

B.

Bra-

C.

Mi-

Co-

D.

E.

gratu-

F.

G.

Ga-

H.

I.

Lu-

M

M.

Me-

N.

O.

P.

Q.

R.

T.

V.

Na-

X.

Z.

LAVS DEO OPTVMO MAXVMO.

			Errata notabiliora	*Corrige*
Pag. 24	lin.	8	fociis	focii
29		7	fuftinuit	fuftinuit
33		23	eundem	eundum
35		17	proprius	propius
43		26	noftris	noftri
68		25	obrueruntur	obruerentur
82		10	diuidum	diuinum
94		21	coniciunt	coniiciunt
101		22	obdbuctis	obductis
110		23	ceeidiffet	cecidiffet
131		2	Accededebat	Accedebat
ibid.		20	Quocirea	Quocirca
134		26	exiftiterent	exifterent
135		23	Nee	Nec
156		16	Audaramen	Abdaramen
165		2	phanteram	pantheram
166		16	hominem	hominum
171		1	divida	divina
176		21	inter	iter
182		23	*repetita verba tolle*	
212		2	audere	auderet
219		24	fæuu	fæuum
226		22	oommorantem	commorantem
283		12	deffidederent	deffiderent
289		10	diffimulantur	diffimulanter
301		5	longitudidem	longitudinem
303		26	Emmanuelis	Emmanueli
327		2	patrocicio	patrocinio
362		20	eeciderunt	ceciderunt
363		4	indicit	incidit
426		2	hortum	ortum
456		14	affuetactos	affuefactos
477		1	iftruere	inftruere
499		15	udiffet	audiffet
518		1	aduerfus	aduerfis
530		14	iuberte	iuberet
533		24	mediocris	mediocri
540		24	militatibus	militaribus

